ప్రథమ ముద్రణము 1951

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Nageswara Rao
For Addepally & Co., Educational Publishers
Order No. 6290/1951

విషయానుక్రమణిక

తరంగము : ౧౩

తరంగము : ౧౪

తరంగము : ౧౫

సూర్యప్రభ లంబకము

త ర ం గ ము: ౪౪

చలత్కర్ణానిలోద్ధూత
సిందూరారుణి తాంబరః
జయ త్యకాలేఽపి సృజన్
సంధ్యా మివ గజాననః

కదలు కర్ణాల జనియించు గాలి వలన
నెగురు సిందూర రజముచే నెర్రబడగ
నంతరిక్ష మకాలసంధ్యను సృజించు
చున్నటు లెసంగు గజముఖు డొందు జయము.

వజ్రప్రభుని రాక

ఈప్రకారముగా నరవాహనదత్తుడు భార్యలతో కౌశాంబి నగరములో సుఖముగా ఉంటున్నాడు. ఒకనాడు అతడు తండ్రి ఆస్థానములో ఉన్నప్పుడు ఆకాశమునుంచి దివ్యపురుషుడు దిగి వచ్చి నమస్కారము చేసినాడు. తండ్రి, కుమారుడూ అతనిని సత్కరించి "ఎవరయ్యా నీవు? ఏమిపనిమీద వచ్చినావు?" అని అడిగినారు. ఆదివ్యపురుషుడు ఇలా చెప్పినాడు.

హిమవత్పర్వతశిఖరాన వజ్రకూట పురానికి నేను ప్రభువును. విద్యాధరుడను. నాది వజ్రదేహము కావడముచేత వజ్రప్రభు డని సార్థకనామధేయము. మహేశ్వరుడు నాతపస్సునకు సంతోషించి శత్రువులకు అజయ్యుడ నవుతానని అనుగ్రహించినాడు. కామాంశసంభవు డయిన శ్రీ నరవాహనదత్తుడు మానవు డయినప్పటికీ శివానుగ్రహము వల్ల దివ్య

కల్పాంతము వరకూ మాకు ఉభయవేదార్థ చక్రవర్తి అవుతాడని విద్యాప్రభావమువల్ల తెలుసుకొని ప్రభుదర్శనార్థము వచ్చినాను.

పూర్వము సూర్యప్రభు డనే మానవుడు శివానుగ్రహమువల్ల దివ్య కల్పముపాటు విద్యాధరచక్రవర్తి అయినాడు. ఆయనదక్షిణ వేదార్ధానికే ప్రభువు. ఉత్తరవేదార్థానికి శ్రుతశర్మ చక్రవర్తి. ఉభయవేదార్థాలకూ దివ్యకల్పముపాటు చక్రవర్తిగా ఉండగలిగిన ఉత్తముడవు నీనొక్కడవే దేవా!

విద్యాధరుని వాక్కులవల్ల కుతూహలము కలిగి "సూర్యప్రభుడు మర్త్యు డయినా విద్యాధరచక్రవర్తి పదవి ఎలా పొందినాడు?" అని తండ్రికొడుకులు అడిగినారు. అప్పుడు రాణులు, మంత్రులూ, వింటూ ఉండగా వజ్రప్రభుడు కథ సవిస్తరముగా చెప్ప నారంభించినాడు:

సూర్యప్రభుని వృత్తాంతము

మద్రదేశములో శాకలపురము ఉండేది. అంగారప్రభువు కుమారుడు చంద్రప్రభుడు రాజు. కీర్తిమతీదేవివల్ల అతనికి సమస్త శుభ లక్షణోపేతుడు సార్వభౌముడు కాదగిన తనయుడు జన్మించినాడు. మహేశ్వరప్రసాదమువల్ల ఈశిశువు సూర్యప్రభుడనే పేరుతో పెరిగి పెద్ద వాడయి, విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు అని ఆకాశవాణి తండ్రికి కర్ణ రసాయనముగా పలికింది. నకాలములో గురువులవల్ల సమస్తవిద్యలూ కళలూ అభ్యసించి షోడశవర్షములు నిండినపుత్రునకు యౌవరాజ్యాభి షేకముచేసి, తండ్రి తనమంత్రిపుత్రు లైన భాస, ప్రభాస, సిద్ధార్థ, ప్రహస్తాదులను తోడు ఇచ్చినాడు.

ఇలా కొంతకాలము గడిచింది. ఒకనాడు మయాసురుడు అక్కడికి వస్తే రాజు అతనిని సత్కరించినాడు. సూర్యప్రభుడు వింటూ ఉండగా మయుడు ఇలాచెప్పినాడు: "రాజన్, మహేశ్వరుడు నీకుమారుని

సమస్తవిద్యాధరచక్రవర్తిగా నిర్ణయించినాడు. ఆపదవిని ప్రసాదించే విద్యలను ఇతడు ఎందుకు అభ్యసించగూడదు ? శూలపాణి నన్ను ఇక్కడికి పంపినాడు. నీ సెలవయితే ఇతనిని తీసుకు వెళ్ళి ఉచితవిద్యలన్నీ నేర్పి తీసుకొని వస్తాను. విద్యాధరేశ్వరుడైన శ్రుతవర్మ ఇతనికి విరోధినుమా! మహేంద్రుడు అతనికి ఆపదవి అనుగ్రహించినాడు. ఇతడు శ్రుతశర్మను జయించి విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు.”

“ధన్యుల మయినాము! ఇతడు అదృష్టవంతుడు! నీయిష్టప్రకారము ఇతనిని తీసుకు వెళ్ళు” అని రాజు చెప్పినాడు. మయుడు సెలవు తీసుకొని అమాత్యసుతులతో పాటు సూర్యప్రభుని పాతాళలోకానికి తీసుకుపోయి తపస్సులు చేయించినాడు. సూర్యప్రభుడు వయస్యులతో పాటు త్వరలోనే విద్యలు సాధించినాడు. మయాసురుడు విమానసాధనవిద్యకూడా ఉపదేశించినాడు. ‘భూతాసనము’ అనేవిమానము కల్పించిన సూర్యప్రభుని అమాత్యసహితముగా విమానములో ఎక్కించి మయుడు శాకలపురములో తండ్రిసన్నిధిలో దింపి, యువరాజుతో, “ఆర్యా, సెలవు. సిద్ధభోగాలు అనుభవిస్తూ ఉండు. నేను మళ్ళీ వస్తాను” అని చెప్పి, సత్కారాలు పొంది వెళ్ళిపోయినాడు. పుత్రునికి విద్యలు లభించడముచేత చంద్రప్రభుడు చాలా ఆనందించినాడు.

విద్యాప్రభావముచేత ఆనాటినుంచీ సూర్యప్రభుడు అమాత్యసహితముగా విమాన మెక్కి, వివిధప్రదేశాలకు వెళ్ళుతూ విలాసముగా కాలము గడపడము ప్రారంభించినాడు. ఎక్కడెక్కడిరాజకన్యలూ ఇతనిని చూడగానే వరించి వచ్చేవారు. తామ్రలిప్తిప్రభువు వీరభటుని పుత్రిక మదనసేన ప్రథమురాలు. పశ్చిమదేశప్రభు వైన సుభటుని తనయ చంద్రికావతి రెండవది. కాంచీనాయకుడు కుంభీరుని కూతురు వరుణసేన మూడవది. నాలుగవది లావాణకప్రభువు పౌరవుని తనూజాత సులోచన. ఐదవకన్య చీనానేత సురోహుని పుత్రిక విద్యున్మాల.

శ్రీకంఠ దేశాధీశ్వరుడు కాంతిసేనునికూతురు కాంతిమతి ఆరవది. కౌశాంబీనగరాధిపతి జనమేజయునితనయ వరపుష్ప ఏడవది. సూర్య ప్రభుడు విద్యాబలముచేత వీరిని హరించినాడు. కన్యలబంధువులు ఏమీ చెయ్యలేక ఊరుకొన్నారు. విద్యాప్రభావముచేత సూర్యప్రభుడు వివిధ దేహాలు ధరించి ఆకాశాన విహరిస్తూ సంగీత, పానగోష్ఠులలో ప్రహస్తాదులతో కలిసి ఇష్టము వచ్చినభోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు. దివ్యచిత్రకళ తెలిసి ఉండడముచేత విద్యాధరాంగనలరూపాలు లిఖించి, పరిహాసవాక్యాలు పలుకుతూ తనప్రియవనితలకు ప్రణయకోపాలు తెప్పిస్తాడు. వారు బొమముడిపాటుతో అరుణనేత్రాలతో అస్పష్ట వాక్యాలు పలికితే ఆనందము అనుభవిస్తాడు.

సూర్యప్రభుడు తామ్రలిప్తికి ఆకాశమార్గాన వెళ్ళి అక్కడి ఆరామములో మదనసేనతో విహారము చేసేవాడు. తన ప్రియురాండ్రను అక్కడనే ఉంచి ప్రహస్తుని మాత్రము వెంటబెట్టుకొని, భూతాసన విమానం ఎక్కి, వజ్రసారపురము వెళ్ళి, తనను మోహించి మదనాగ్నిలో వేగిపోతున్న తారావళిని తండ్రి రంభ మహారాజు చూస్తూ ఉండగానే హరించి తామ్రలిప్తికి వచ్చినాడు. ఆనగరప్రభువు పుత్రిక విలాసిని తనను మోహిస్తే అంగీకరించినాడు. ఆమె సోదరుడు సహస్రాయుడు కోపించి వస్తే విద్యచేత సూర్యప్రభుడు అతనిని స్తంభింపజేసి, అతనికి తోడు వచ్చిన మేనమామకు శిరోముండనము చేయించినాడు. వారిమీద కోపమువచ్చినప్పటికీ తనప్రియురాలి బంధువు లనే భావముతో సంహరించక పరిభవించి గర్వభంగము చేసి పరిహాస వాక్యాలతో విడిచి పెట్టినాడు.

తరువాత పిలువ నంపడముచేత తొమ్మిదిమంది కాంతలతో సూర్య ప్రభువు శాకల నగరానికి వెళ్ళినాడు. తామ్రలిప్తి నుంచి వీరభటప్రభువు ఇతని తండ్రి దగ్గరకు దూతను పంపినాడు. నీ పుత్రుడు మా పుత్రికలను

హరించినాడు. విద్యాసిద్ధుడు కావడముచేత తగిన వరుడే. మీకు మా యెడల స్నేహ మున్నట్టయితే ఇక్కడికి వెంటనే దయ చేయవలెను. అని రాజదూత చెప్పినవాక్కులు విని చంద్రప్రభువు దూతను సత్కరించి మరునాడే వెళ్ళడానికి నిశ్చయించినారు. అయినా వీరభటప్రభువు యాథార్థ్యాన్ని గ్రహించడానికి ప్రహస్త మంత్రిని పంపినాడు. దూతను పంపితే ఆలస్య మవుతుం దని ఆయన భావము. ప్రహస్తుడు త్వరలో తామ్రలిప్తికి వెళ్ళి రాజదర్శనము చేసి కార్యము నిర్ణయించి సత్కారాలుపొంది ఆశ్చర్యపడుతున్న రాజుతో రేపే మాప్రభువులు దయ చేస్తారు అని చెప్పి అతిశీఘ్రముగా శాకలపురానికి తిరిగి వచ్చి వీరభటుడు వివాహానికి సంసిద్ధముగా ఉన్నాడని విన్నవించినాడు.

చంద్రప్రభుడు కీర్తిమతితోను, సూర్యప్రభుడు విలాసినీ మదనసేనలతోనూ మంత్రి పరివార సహితముగా భూతాసనవిమాన మెక్కి ఉదయమే బయలుదేరి జాముప్రొద్దు ఎక్కే సరికి తామ్రలిప్తి చేరినారు. పౌరులు ఆశ్చర్యముతో ముఖాలు పైకి ఎత్తి చూస్తూ ఉండగా విమానము ఆకాశమునుంచి దిగినది. వీరభటమహారాజు ఎదురుపోయి వారికి సత్కారాలు చేసి రాచనగరికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. నగరము అలంకరించాడు. వీధులలో అడుగడుగునా మంచి గంధము చల్లినారు. నగరవనితల కటాక్షాలు నల్లకలువలతోరణాలవలె ప్రకాశించినవి.

వీరభటుడు యథావిధిగా సూర్యప్రభునికి కన్యాదానము చేసి, వివాహము మహావైభవముగా జరిపినాడు. వివాహ వేదికమీద తనకూతుర్ల కిద్దరికి వెయ్యిబారువుల బంగారమూ, రత్నాభరణ భారముతో నూరులొట్టిపిట్టలనూ, అమూల్య వస్త్రభారముతో అయిదు వందల లొట్టిలనూ, ఏడు కీలుగుర్రాలను, అయిదువేల యేనుగులనూ, సర్వాభరణ భూషిత లయిన వెయ్యిమంది సుందర వారాంగనలనూ, అరణ మిచ్చినాడు. అల్లునీ, వియ్యంకునీ (సంబంధినీ) కాలోపచారాలతో

బహుమానాలతో సత్కరించి ప్రహస్తాది మంత్రులనుకూడా ఉచిత రీతిని సన్మానించినాడు. పౌరులంతా సంతోషించేలాగున మహోత్సవము జరిగింది. సూర్యప్రభువు భార్యలతో సమస్తసౌఖ్యములూ అనుభవిస్తూ ఆనందములో ఓలలాడుతున్నాడు.

ఇంతలో వజ్రసారనగరమునుంచి రంభమహారాజు దూతవచ్చి తన ప్రభువాక్యములుగా చంద్రప్రభునితో ఇలా విన్నవించినాడు : "ఆర్యా విద్యాబలదర్పితుడైన మీకుమారుడు మాపుత్రికను అపహరించి మాకు అవమానము కూర్చినాడు. నిజవృత్తాంతముగా మా కిపుడు తెలిసింది. వీరభటమహారాజుతో వర్తించినట్లే మాతోకూడ వర్తించాలి. మాకో రిక మన్నించి మీరు ఇక్కడికి దయచేయవలెను. కానిపక్షాన మరణమే మాకు శరణము" చంద్రప్రభుడు ఆకర్ణించి వీరభటుని ప్రోత్సాహముతో ప్రహస్తుని పిలిచి, నీవు వెళ్ళి రంభునితో "విచారము వద్దనీ, శివాను గ్రహమువల్ల మాసూర్యప్రభువు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడనీ, ఈ కన్యలంతా అతనికి భార్య లవుతారని సిద్ధులు ముందే తెలిపినారనీ, మీపుత్రిక యుక్తస్థానమే చేరినదనీ, నీవు కర్కశుడవు కావడముచేత మేము ఇదివరలోనే నిన్ను వేడలేదనీ, మాకు సఖుడవనీ, మేము అక్కడికే వస్తామనీ చెప్పవలెను" అని ఆజ్ఞాపించినాడు. ప్రహస్తుడు వజ్రసారపురానికి జాము సేపటిలో చేరి, రంభమహారాజుకు ఈసంగ తులు చెప్పి ఆయనసమ్మతి పొంది వచ్చి చంద్రపభునకు నివేదించి నాడు. చంద్రప్రభుడు ప్రభాసు డనేమంత్రిని పంపించి, శాకలములో ఉన్నరంభుని కూతురు తారావళిని రప్పించి, సూర్యప్రభ వీరభటాదు లతో విమాన మెక్కి వజ్రసారపురము వెళ్ళినాడు. రంభమహారాజు ఎదురువచ్చి, సత్కారపూర్వకముగా అందరినీ రాజమందిరానికి తీసు కొనిపోయి వివాహమహోత్సవము జరిపించి, పుత్రికకు సువర్ణరత్న హాదు గజములను అరణమిచ్చి, అల్లుని ఘనంగా సత్కరించినాడు.

ఉత్సవములో అందరూ ఉల్లాసపరులై ఉండగా కాంచీప్రభువుమాత రంభునిసన్నిధికి వచ్చినాడు. అతనిసందేశము విని రంభుడు చంద్రప్రభునితో ఇలా విన్నవించినాడు: "దేవా, నాజ్యేష్ఠసోదరుడు కుంభీర మహారాజు కాంచీనగర ప్రభువు. ఆయన దూత ద్వారా ఈవిధముగా సందేశము పంపినాడు: సూర్యప్రభుడు ప్రథమములో నాకుమారుని హరించి పిమ్మట నీపుత్రికను హరించినాడు నీవు వారితో బంధుత్వము కలుపుకొన్నావని తెలిసింది. నాకూ వారికీ బాంధవ్యము కలపవలెను. మాయింటికి దయ చేస్తే నాచేతిమీదుగా వరుణసేనను సూర్యప్రభునకు ఇస్తాను ఇది ఆయనకోరిక. మీరు నెరవేర్చవలె."

చంద్రప్రభుడు ఈ మాటలు విని ప్రహస్తుని పంపి, శాకలమునుంచి కరుణసేనను రప్పించి, మరునాడు సూర్యప్రభుని, రంభ వీరభటాదులను, పరివారమునూ వెంటబెట్టుకొని కాంచీనగరానికి వెళ్ళినాడు. కుంభీరుడు ఎదురు వచ్చి, సగౌరవముగా వారిని తీసుకువెళ్ళి యథావిధిగా వివాహము చేసి, వధూవరులకు విశేషముగా బహుమానాలిచ్చినాడు.

వివాహానంతరము భోజనాలు చేసి అందరూ ఆహ్లాదముగా కూర్చున్న సమయములో ప్రహస్తుడు చంద్రప్రభునితో "దేవా, ఒకానొకప్పుడు నేను శ్రీకంఠవిషయానికి వెళ్ళి కాంతిసేనమహారాజును దర్శించినాను. మన సూర్యప్రభువు తన తనయను హరించినాడనీ, తన యింటికి వస్తే అల్లుణ్ణి యథావిధిగా సత్కరిస్తానని, రానిపక్షములో బిడ్డమీది ప్రీతిచేత ప్రాణాలు విడుస్తాననీ నాతో చెప్పినాడు. ఇప్పుడు మీకు విన్నవిస్తున్నాను" అని చెప్పినాడు. తత్క్షణము చంద్రప్రభుడు "కాంతిమతిని కాంతిసేనునిసన్నిధికి చేర్చు. మేముకూడా అక్కడికే వస్తాము" అని ప్రహస్తునికి ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు.

కుంభీర మహారాజునుకూడ తీసుకొని ప్రాతఃకాలమే అందరూ విమాన మెక్కి ఆకాశమార్గాన శ్రీకంఠదేశానికి వెళ్ళినారు. కాంతి

సేనమహారాజు ఎదురు వచ్చి తీసుకొని పోయి యథావిధిగా వివాహము జరిపినాడు. కూతురికీ అల్లుడికీ ఇచ్చిన సువర్ణరాసులు చూచి రాజులు ఆశ్చర్య పడ్డారు.

అక్కడ సుఖముగా ఉండగా కౌశాంబినుంచి రాజదూత వచ్చి చంద్రప్రభువుతో "దేవా! జనమేజయమహారాజు మీకు పంపిన సందేశమిది. నా కుమార్తె పరపుష్టను ఎవరో హరించినారు. ఆమె సూర్య ప్రభుని అధీనములో ఉన్నట్టు ఇప్పుడే మాకు తెలిసింది. నిస్సంశయముగా అతడు పరపుష్టతో మాయింటికి వస్తే యథావిధిగా వివాహము చేసి సత్కరిస్తాను. రానిపక్షములో మీకూ మాకూ వైరమే" అని విన్నవించినాడు. దూతవాక్కులు విని చంద్రప్రభువు రాజులతో ఏకాంతముగా "ఇంత దర్పముతో పంపిన సందేశము విని మనము అతని యింటికి వెళ్ళవచ్చునా?" అన్నాడు.

సిద్ధార్థుడనే మంత్రి ఇలా పలికినాడు "దేవా, అన్యథా భావించకూడదు. ఆయనవాక్కులు యుక్తములే. ఆ ప్రభువు సత్కులసంజాతుడు, అశ్వమేధయాజి, విద్వాంసుడు, పరాజయము ఎరుగని వీరుడు. ఆయన యథార్థమే పలికినాడు. ప్రస్తావన చేసిన వైరము ఇంద్రుడు కల్పించినది. ఆయనమందిరానికి వెళ్ళవచ్చు. ఆయన సత్యసంధుడే. అయినా, ఆయన అభిప్రాయము గ్రహించడానికి ముందుగా దూతను పంపించండి." ఈ ప్రస్తావనకు అందరూ సమ్మతించినారు.

చంద్రప్రభుడు దూతను సత్కరించి జనమేజయుని వద్దకు ప్రహస్తుని పంపినాడు. ప్రహస్తుడు కౌశాంబికి పోయి ఇక్కడివారి అభిప్రాయము ఆయనకు తెలిపి ఆయనవద్దనుంచి లేఖ తెచ్చి చంద్రప్రభునకు ఇచ్చినాడు. అప్పుడు రాజు ప్రహస్తుని శాకలమునకు పంపి పరపుష్టను రప్పించి అతని వెంట ఆమెను తండ్రి దగ్గరికి చేర్చినాడు. పిమ్మట అందరూ కౌశాంబికి వెళ్ళినారు. జనమేజయుడు సవినయముగా సన్మానించి

యథావిధిగా వివాహము జరిపినాడు. అయిదువేల గోవులు, లక్ష ఉత్తమాశ్వములు, మణి, సువర్ణ వస్త్ర కస్తూరాగురు ద్రవ్య భారముతో అయిదువేల లొట్టిపిట్టలను ఇచ్చి, బ్రాహ్మణులను రాజులను పూజించి వివిధ నృత్త వాద్యాదులతో మహోత్సవము చేసినాడు.

ఇంతలో ఆకస్మికముగా ఆకాశము ఎరుపెక్కింది. ప్రచండవాయువు వీచింది. విద్యాధరసైన్యాలు సింహనాదములు చేస్తూ తీవ్రవేగముతో వచ్చినవి. వారినడుమ సుందరవిద్యాధరకుమారుని చూచి సూర్యప్రభాదులు ఆశ్చర్యపడినారు. అప్పుడు విద్యాధరవంది సూర్యప్రభుని చూచి "మానవుడా, భూచరుడా, ఈయన మాయువరాజు. అషాఢేశ్వరుని పుత్రుడు, దామోదరుడు. ఈయనపాదాలమీద పడు! జనమేజయా, మాయువరాజుకు నమస్కరించు. సీతనూజను తగినవానికి ఇచ్చినావు. పాదాలమీద పడితే, మాప్రభువు నిన్ను క్షమిస్తాడు" అని గొంతెత్తి పలికినాడు.

సూర్యప్రభుడు క్రోధపరవశుడై ఖడ్గము, డాలు పట్టుకొని ఆకాశానికి ఎగిరినాడు. వెంటనే ప్రహస్త, భాస, సిద్ధార్థ, ప్రజ్ఞాఢ్య, సర్వదమన, వీతభీతి, శుభంకర మంత్రులుకూడా గగనమార్గానికి ఎగిరినారు. వారికి ఘోరయుద్ధము జరిగింది. మానవులు కొద్దిమందీ, విద్యాధరులు అనేకులూ అయినప్పటికీ యుద్ధము సమంగానే నడిచింది. సూర్యప్రభువు దామోదరునితో తలపడి కత్తితో అతని డాలు నరికి అతనిని పడదోసి తలనరకబోతూ ఉండే సమయాన శ్రీహరి హుంకారము చేసినాడు. సూర్యప్రభువు హరికి నమస్కరించి, హరిమీది గౌరవముచేత దామోదరుని విడిచిపెట్టినాడు. శ్రీహరి అతనిని ఎక్కడికో తీసుకుపోయినాడు. దామోదరుని అనుచరులు ఎక్కడివారక్కడ పలాయనము చేశారు. సూర్యప్రభువు మంత్రిసమేతముగా తండ్రిసన్నిధిలో దిగినాడు. రాజులూ తదితరులూ అతనిపరాక్రమము ప్రత్యక్షముగా చూచి ప్రశంస చేసినారు.

ఇంతలో సుభటమహారాజువద్దనుంచి దూతవచ్చి, చంద్రప్రభునికి లేఖ యిచ్చినాడు. సిద్ధార్థుడు దానిని తెరిచి సభలో ఈప్రకారముగా చదివినాడు : "ఉన్నతవంశముక్తామణి శ్రీమాన్ చంద్రప్రభమహారాజుకు కొంకణదేశాధిపతి సుభటుని సాదరవిజ్ఞాపన. నాపుత్రికను రాత్రి వేళ ఏదో భూతము అపహరించుకు పోయినది. ఆమె మీపుత్రునకు దొరికిందని విని ఆనందించాను. మీరు పుత్రసహితముగా మాయింటికి దయచేస్తే సక్రమముగా వివాహము చేస్తాను." ఈవాక్యాలు విని చంద్రప్రభుడు దూతను సత్కరించి, వెంటనే ప్రహస్తునిద్వారా చంద్రికావతిని ఆమెతండ్రి సుభటునివద్దకు పంపినాడు. మరునాడు అందరూ బయలుదేరి విమానములో పశ్చిమముగా కొంకణదేశము వెళ్ళినారు. పుత్రిక లభించినందుకు సుభటుడు ఆనందించి అందరినీ సత్కరించి కుమార్తెను సూర్యప్రభువు కిచ్చి వివాహము చేసినాడు.

సుభటుడు తనతనయ కిచ్చిన రత్నాదులు చూచి తక్కిన రాజులు సిగ్గు పడ్డారు.

సూర్యప్రభుడు అక్కడ ఉన్న రోజులలో లావాణక దేశమునుంచి పౌరవరాజుదూత వచ్చి, తనప్రభువుమాటలుగా ఇలా విన్నవించినాడు : "నాపుత్రికను మీపుత్రుడు హరించినాడు. అందుకు నాకు విచారము లేదు. అతనిని తీసుకొని మీరు మాయింటికి దయచేయ కూడదా? ఆచారప్రకారము వివాహము చేస్తానే." ఈమాటలకు సంతోషించి చంద్రప్రభుడు ప్రహస్తునితో సులోచనను జనకునిసన్నిధికి పంపి, మరునాడు పరివారసమేతముగా విమానములో లావాణము వెళ్ళినాడు. పౌరవరాజు యథావిధిగా వివాహము జరిపి అందరినీ, సత్కరించినాడు.

అక్కడ వీ రందరూ విందులు ఆరగిస్తూ హాయిగా ఉండగా చీనాప్రభువు సురోహుడు దూతను పంపి, కన్యలు పోయినతక్కినప్రభువుల వలె తానుకూడా వివాహము చేస్తానని దూతద్వారా సందేశము పంపి

నాడు. చంద్రప్రభుడు సంతోషించి విద్యున్మాలను తండ్రివద్దకు ప్రహస్తునిద్వారా పంపినాడు. మరునాడు అందరూ చీనా వెళ్ళినారు. సురోహుడు అందరినీ సగౌరవముగా కోటకు తీసుకు వెళ్ళి కుమార్తెకు విధివిహితముగా వివాహము చేసి రత్నచీనాంబరగజాశ్వములు బహుమానము చేసినాడు. చంద్రప్రభాదులు కొన్నాళ్ళు అక్కడ సుఖంగా కాలక్షేపము చేసినారు.

సూర్యప్రభుడు ఒక్కొక్క మామ యింట్లో కొన్నాళ్ళు బంధుసమేతముగా కాలము గడిపి సిద్ధార్థాది మంత్రుల ఆలోచనప్రకారము వీరభటాదులను తమ తమ నివాసాలకు పంపి సురోహమహారాజుదగ్గర సెలవు తీసుకొని భూతాసనవిమాన మెక్కి శాకలనగరానికి వెళ్ళినాడు. ఒకచోట నృత్యము, ఒకచోట సంగీతము, ఒకచోట పానక్రీడలు, ఇంకోచోట సుందరాంగనల అలంకారవిధానము మరొకచోట వైతాళికులస్తోత్రములు ఈవిధముగా పురమంతటా సంతోషమగ్నమై ఉన్నది. సూర్యప్రభుడు పుట్టిళ్ళలో ఉన్న భార్యలను రప్పించినాడు. వారికి తండ్రులిచ్చిన బహుమానాలు మోసుకువస్తున్న లొట్టిపిట్టలను అతని వైభవాన్ని చూచి పురజనులు చాలా ఆనందించినారు.

సూర్యప్రభుడు మదనసేనతోనూ, ఇతరభార్యలతోనూ సమస్తసుఖములు అనుభవిస్తూ మళ్ళీ వస్తా నని చెప్పిపోయిన మయాసురుని రాకకు ఎదురుచూస్తున్నాడు.

తరంగము: 45

ఒకనాడు నిండుకొలువులో సిద్ధార్థాదులు చెప్పుతున్న కథలలో మయాసురుని సంగతి వచ్చింది. వెంటనే అకస్మికముగా సభామధ్యభూమిలో రంధ్రము పడ్డది. ముందు సువాసన వ్యాపించింది. తరువాత మయాసురుడు ఇవతలికి వచ్చినాడు. చంద్రప్రభుడు ఉచితసత్కారము చేసి

రత్నాసనము మీద కూర్చోబెట్టినతర్వాత మయుడు ఈప్రకారము చెప్పినాడు. "మీరుభూలోకభోగాలు అనుభవించారు. ఇక అన్య భోగాలు అనుభవించవలసిన సమయము ఆసన్న మయినది. దూతలను బంపి మీబంధుబాంధవులను పిలిపించండి. తర్వాత విద్యాధరచక్రవర్తి సుమేరుని కలుసుకుందాము. శ్రుతశర్మను జయించి విద్యాధరవైభవము పొందుదాము. మహేశ్వరుడు పూర్వమే సుమేరునితో 'సూర్యప్రభు వును సంరక్షించు. నీపుత్రికను అతని కియ్యవలె' అని చెప్పినాడు. ఈవాక్య ములు చంద్రప్రభుడు గగనసంచారము చెయ్యగల ప్రహస్తాదులను రాజులవద్దకు పంపినాడు. అంతకుముందు తాను ఉపదేశించని విద్యలను మయుని ప్రబోధమువల్ల మంత్రులకూ భార్యలకూ ఇచ్చినాడు.

చంద్రప్రభునికి ఇంద్రుని సందేశము

ఇంతలో నారదముని ఆకాశమునుంచి దిగి సంగతి గ్రహించి రత్నా సనాసీనుడై చంద్రప్రభునితో "ఇంద్రుడు ఈవార్త తెలుప మని నన్ను పంపినాడు. శివాజ్ఞచేతనూ, మయాసురసహాయముచేతనూ మీరు మానవు డయిన సూర్యప్రభునికి సకలవిద్యాధరచక్రవర్తిపదవి సాధించా లని చూస్తున్నట్టు మాకు తెలిసింది. మీరు అలా చెయ్యకూడదు. శ్రుతశర్మకు ఆపదవి మేమిచ్చినాము. విద్యాధరకులశేఖరు డైన అతనికి పదవి వంశక్రమాగతము సుమా! మీరు మాకు విరుద్ధముగా ఏమి చేసినా, మీకే నష్టము. మునుపు నీవు రుద్రయజ్ఞము ప్రారంభించ బోతుంటే ముందు అశ్వమేధము చెయ్య మని నేను బోధించినా విన్నావు కావు. దేవతలను ధిక్కరించి రుద్రునిమాత్రము ఆశ్రయిస్తే మీకు ఏమి శుభము కలుగుతుందో చూస్తాను."

ఈమాటలకు మయాసురుడు మందహాసము చేసి "మునీంద్రా, ఇంద్రునిసందేశము సముచితము కాదు. సూర్యప్రభుడు మానవు డని

మహేంద్రుడు అన్నాడు. దామోదరునితో యుద్ధము జరిగినపుడు మర్త్యునిపరాక్రమము చూడలేదా? మర్త్యత్వమువల్ల లోపము లేదు. మర్త్యులకు సమస్త శక్తులకూ సిద్ధులకూ అధికార మున్నది. పూర్వము మానవుడైన నహుషుడు ఇంద్రపదవి పొందలేదా? తాను శ్రుతశర్మకు విద్యాధరచక్రవర్తి పదవి ఇచ్చినట్టు అది కులక్రమాగత మైనట్టూ మహేంద్రుడు అన్నాడు. అందులో ఔచిత్యము లేదు. సాక్షాత్తు మహేశ్వరుడు దాత అయినప్పుడు ఇతరులకు అధికారము లేదు. హిరణ్యాక్షునికి జ్యేష్ఠాగత మైనఇంద్రత్వము ఏ మయినది? మేము వహిస్తాము అని మహేంద్రుడు బెదిరించినాడు. చాలా లోపము! అనవసరముగా మాతో కయ్యానికి కాలు దువ్వుతున్నాడు. మేము వైరిని జయించ దలుచుకొన్నాము. బ్రహ్మహత్య చెయ్యలేదు. మునియిల్లాలిని హరించ లేదు. అధర్మముతో మాకు ప్రసక్తి లేదు. తాను చెప్పినట్టు అశ్వమేధము చేయక దేవతలను ధిక్కరించినట్టు మహేంద్రు డన్నాడు. రుద్రయాగము చేసినతర్వాత ఇతరయజ్ఞాలవల్ల ఏమి లాభము! సకలదేవతా మహేశ్వరు డైన శశిశేఖరుని ఆరాధిస్తే అందరినీ ఆరాధించినట్టు కాదా? రుద్రునిమాత్రము భజించి తక్కిన దేవతలను లెక్కచెయ్యక పోతే అనుచిత మనేపక్షములో గొప్ప పొరపాటు! మహేశ్వరుడు ఉన్నచోట ఇతరదేవతాగణమువల్ల ఏల ప్రయోజనము? సూర్యుడు ఉదయించినప్పుడు అన్యజ్యోతులు ప్రకాశిస్తవా? మునీంద్రా, ఈవిషయా లన్నీ మహేంద్రునికి స్పష్టముగా చెప్పు. మాయత్నములో మే ముంటాము. ఇష్టము వచ్చినట్టు ఇంద్రుడు చేసుకోవచ్చును."

మయాసురునిఉపన్యాసము విని సరే అని నారదుడు ఆప్రతిసందేశముతో ఇంద్రునివద్దకు వెళ్లినాడు. ఆయన వెళ్ళినతరువాత ఇంద్రసందేశానికి జంకుతున్న చంద్రప్రభువుతో మయాసురుడు ఇలా అన్నాడు: "ఇంద్రునివల్ల మీకేమీ భయము లేదు. మనమీద కోపముచేత

ఇంద్రుడు దేవగణములతో కలిసి శ్రుతశర్మపక్షములో ఉంటాడు. ప్రహ్లాదాధిపత్యమున దైత్యదానవులతో మేము మీపక్షాన ఉంటాము. త్రిపురారి అనుగ్రహము ఉండగా ముల్లోకములలో ఎవరైనా మన నేమిచెయ్యగలరు ? మీరు ప్రయత్నములో ఉండండి.” ఈవాక్కులకు చంద్రప్రభాదులకు ధైర్యమూ సంతోషమూ కలిగినవి.

దూతలవల్ల వృత్తాంతము యావత్తూ తెలుసుకొని వీరభటప్రభృతులు బంధుబాంధవసైన్యసమేతముగా వచ్చి, సత్కారాలు పొందినారు. అప్పుడు మయాసురుడు చంద్రప్రభునితో “రాజా, ఈరాత్రి రుద్రునికి మహాబలి ఇయ్యవలె. నేను చెప్పినప్రకారము ఆ తరువాత అన్ని పనులూ చేతువుగాని” అని చెప్పినాడు. చంద్రప్రభుడు రుద్రబలికి సంభారాలు సిద్ధము చేయించి రాత్రి అరణ్యానికి వెళ్ళి మయుడు పురోహితుడుగా తంత్రము నడపగా రుద్రబలి శ్రద్ధతో చేసినాడు. రాజు హోమము చేస్తూ ఉండగా భూతగణాధిపతి నందీశ్వరుడు ప్రత్యక్షమయినాడు. రాజుయథావిధిగా నత్కరించినతరువాత నందీశ్వరుడు “రాజన్,వందమంది ఇంద్రులు యుద్ధానికి వచ్చినా నీకు భయము లేదు. సూర్యప్రభువు విధిగా విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు. ఇలాగున మహేశ్వరుడు సెలవిచ్చినాడు” అని చెప్పినాడు. శివాజ్ఞ తెలియపరచి బలిభాగము గ్రహించి నందీశ్వరుడు భూతగణముతో అంతర్ధానమయినాడు. ధైర్యము పొంది చంద్రప్రభుడు బలి ముగించి మయునితో కలిసి నిజనగరానికి వెళ్ళినాడు.

చంద్రప్రభుడు సునీథుని శరీరములో ప్రవేశించుట

మరునాడు ప్రాతఃకాలము అందరితో కలసి సుఖాసీనుడైన చంద్రప్రభునితో మయుడు ఇలా చెప్పినాడు : “చాలాకాలమునుంచీ గుప్తముగా ఉంచినరహస్యము చెవుతాను. నీవు పూర్వజన్మలో నాపుత్రుడు

డవు. సునీథు డనేదానవుడవు. సూర్యప్రభుడు వెనకజన్మలో సుముం డీకు డనేదానవుడు. నీకు తమ్ముడు. దేవతలతో యుద్ధములో మీరు మరణించి భూలోకములో తండ్రికొడుకులై పుట్టినారు. శాస్త్రోక్త ప్రకారముగా నీశరీరానికి ఘృతాదులూ, ఓషధిరసమూ పూసి భద్రముగా ఉంచినాను. నీవు బిలప్రవేశము చేసి పాతాళలోకానికి వెళ్ళి నేను ఉపదేశించే యుక్తిచేత స్వశరీరములో ప్రవేశించు. వెంటనే అఖండ తేజోవీర్యవంతుడవై దేవతలను జయించగలుగుతావు. నీకుమారుడు ఈశరీరముతోనే విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు.”

చంద్రప్రభుడు సంతోషపూర్వకముగా అంగీకరించినాడు. సిద్ధార్థక మంత్రిమాత్రము మయునితో “పరకాయప్రవేశము చేసినవాడు మృతునితో సమానము. ఆమార్పువల్ల మా కేమి లాభము ? అన్యదేహములో ప్రవేశించినతర్వాత లోకాంతరగతునిలాగే మమ్మలిని విస్మరిస్తాడు. అప్పుడు ఈయనకూ మాకూ ఏమీసంబంధము ఉండదు” అన్నాడు. అందుకు మయుడు ఈప్రకారముగా చెప్పినాడు : “యోగమహిమచేత బుద్ధిపూర్వకంగా పరకాయప్రవేశము చేసేవాడు ఎవరినీ విస్మరించడు. అస్వతంత్రముగా మృతి చెంది మాతృగర్భములో పుట్టి సమస్తక్లేశములూ అనుభవించేవానిసంగతి వేరు. స్వతంత్రముగా యోగశక్తివల్ల అంతఃకరణాదులతో ప్రవేశించే యోగిసంగతి వేరు. మీరు సంశయించకండి. ఇందువల్ల రాజు జరారోగాదులు లేని దివ్యదేహము పొందుతాడు. మీరందరూ దానవులే. పాతాళము ప్రవేశించి అమృతము సేవించి మీరుకూడా దివ్యదేహాలు పొందండి” దీనితో అందరికీ సందేహనివర్తి అయినది.

మరునాడు చంద్రప్రభుడు రాజులను వెంటబెట్టుకొని ఇరావతీ చంద్రభాగా సంగమప్రదేశానికి వెళ్ళి రాజులను అక్కడఆపి సూర్యప్రభుడు భార్యలను వారికి అప్పగించినాడు. మయుడు జలములో బిలము చూపి

నాడు. చంద్రప్రభుడు కుమారునితో, భార్యలతో సిద్ధార్థాదిమంత్రులతో అందులో ప్రవేశించి చాలా దూరము వెళ్ళి, దేవాలయము కనబడితే అందరితో దానిలో ప్రవేశించినాడు. ఇంతలో విద్యాధరులు "రాజులను విద్యాప్రభావముచే స్తంభీభూతులనుచేసి సూర్యప్రభుని భార్యలను చెరలో పెట్టడానికి తీసుకొనిపోయినారు. "పాపీ, శ్రుతశర్మా, చక్రవర్తి భార్యలను తాకితివా వెంటనే సైన్యసమేతముగా నశిస్తావు. వీరిని మాతృభావముతో సగౌరవముగా సంరక్షించు. వీరిని నీవద్దనే ఉండనీ. తక్షణమే నిన్ను సంహరించి వీరిని విడిపించకపోవడానికి కారణమున్నది. జాగ్రత్త!" అని ఆకాశవాణి వినబడ్డది. అప్పుడే విద్యాధరులు అదృశ్యులయినారు. అంతఃపురస్త్రీలు పోయినారనే దుఃఖముచేత వీరభట ప్రభృతులు ఆత్మహత్యకు సంసిద్ధులవుతుంటే ఆకాశవాణి "రాజులారా, సాహసించవద్దు. మీపుత్రికలకు లోపము లేదు, మీకూ వారికీ సమాగమ మవుతుంది. శుభం భూయాత్!" అని పలికింది. వారు యత్నమునుంచి విరమించారు.

పాతాళలోకములో దేవాలయములో ఉన్న రాజుతో మయుడు "రాజా! ఏకాగ్రతతో ఆకర్ణించు. నీకు పరకాయప్రవేశ యోగము ఉపదేశిస్తాను" అని సాంఖ్యయోగములు, దేహాంతరప్రవేశ యోగమూ ఉపదేశించి ఆసిద్ధి యిదే. అష్టసిద్ధులకూ కారణభూతమైన జ్ఞానస్వాతంత్ర్యములు నీకు లభ్యమైనవి. సురేశ్వరులు ఈవిభూతి అనుభవిస్తూ మోక్షముకూడా అపేక్షించరు. అన్యులు దీనికోసమే జపము, తపము చేస్తారు. లభించిన స్వర్గముకూడా స్వీకరించరు. అని నిదర్శనముగా ఈకథ చెప్పినాడు :

కాలుని కథ

పూర్వకల్పములో కాలు డనే విప్రుడు పుష్కరద్వీపానికి పోయి, రాత్రింబగళ్లు తపస్సు చేస్తున్నాడు. రెండువందల దివ్యవర్షాలు గడిచినవి.

అయన తలలోనుంచి అఖండజ్వాల బయలుదేరి ముల్లోకాలూ వ్యాపించింది. జ్వాలవల్ల గగనములో సూర్యచంద్రాదులగతి స్తంభించింది. అప్పుడు బ్రహ్మాదిదేవతలు బ్రాహ్మణుని వద్దకు వచ్చి నీకు ఏమి కావాలి? నీ తేజస్సువల్ల లోకాలు దహించుకు పోతున్నవి. ఎందు కీ తపస్సు?" అన్నారు. "జపముతప్ప అన్యవిషయముమీదికి నాబుద్ధి వెళ్ళకుండేలాగున వరము చాలు" అన్నాడు. బ్రాహ్మణుడు అంతట వారి నిర్బంధముమీద ఆప్రదేశము విడిచి విప్రుడు హిమాచలానికి ఉత్తర భాగము ప్రవేశించి యథాప్రకారము జపము చేస్తున్నాడు. అతని తేజస్సు మరీ హెచ్చి దుస్సహ మయింది. తపోభంగము చెయ్యడానికి ఇంద్రుడు దేవతాస్త్రీలను పంపినాడు. వ్యామోహపెట్టే ఆ యువతులను విప్రుడు లెక్కచేయలేదు. మృత్యువుకు సమస్తాధికారా లిచ్చి దేవతలను విప్రునివద్దకు పంపినారు. మృత్యువు వచ్చి "బ్రాహ్మణుడా, మానవులు ఇన్నాళ్లు బతకరు. క్రమము మీరక శరీరము త్యజించు" అన్నాడు. అందుకు బ్రాహ్మణుడు "స్వయంగా శరీరము చాలిస్తే ఆత్మహత్య అవుతుంది. నాఆయుర్దాయము అంత మయితే నీవే నాప్రాణాలు ఎందుకు హరించగూడదు?" అని చెప్పినాడు. అతనిని తానే తీసుకుపోవడానికి సామర్థ్యములేక మృత్యువు వెళ్ళి పోయినాడు. కాలుని జయించిన కాలుని ఇంద్రుడు ఎత్తుకొని దేవలోకానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. అక్కడకూడా కాలుడు నిరంతరజపము చేస్తూఉంటే ఇంద్రుడు దింపివేసినాడు. తర్వాత కాలుడు హిమాలయానికి వెళ్ళినాడు. ఇంద్రాదులు మళ్ళీవెళ్ళి వరము అడగ మని అతనిని కోరినారు.

ఆవేళకు ఇక్ష్వాకు అనే రాజు ఆమార్గాన వచ్చి సంగతి గ్రహించి కాలునితో "ఆర్యా, దేవతలవరము నీకు అవసరములేకపోతే నేనిస్తాను, తీసుకో" అన్నాడు. "దేవతలవరమే నాకు అక్కర లేదే, నీవు వరమివ్వగలవా?" అన్నాడు. కాలుడు "నాకు శక్తిలేదు. నీవు శక్తిమంతు

డవు. నీకే ఎక్కువ నగ ఇయ్యనని'' అన్నాడు ఇక్ష్వాకుడు. "నీకోరిక ఏమిటి?'' అన్నాడు కాలుడు. ఇక్ష్వాకుడు ఆలోచించాడు. తిరిగి తనలో "నేను ఇవ్వడము బ్రాహ్మణుడు పుచ్చుకోవడమూ సహజము. ఈయన ఇవ్వడమూ నేను స్వీకరించడమూ విపరీతము'' అనుకుంటూ ఊరకున్నాడు.

ఇంతలో ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు వివాదపడుతూ అక్కడికి రావడము సంభవించింది. రాజును చూచి ఒకడు "ప్రభూ, దక్షిణతో సహా గోవును ఈయన నాకిచ్చినాడు. నీవే తీసుకోవయ్యా, అంటే పుచ్చుకోడు'' అని చెప్పుకొన్నాడు. రెండవవాడు "రాజా, నేనెవరికీ నేను ప్రతిగ్రహము చెయ్యలేదు నాకు అనవసరమూలేదు. ఎందుకు నన్ను ఈయన బలవంత పెట్టడము?'' అన్నాడు. రాజు "బ్రాహ్మణుడు తెలుసుకొని గోవును గ్రహించి దానికే మళ్ళీ దానము ఎందుకు చెయ్యడు? ఈ కారణ ఆక్షేపణ బాగా లేదు'' అని తీర్పు చెప్పినాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు ఇక్ష్వాకుతో "రాజా, నీవు కాలుని వరము వేసి ఎందుకు పుచ్చుకోవు? అన్నీ తెలిసినవాడవే!'' అన్నాడు. ప్రత్యుత్తరము చెప్పలేక ఇక్ష్వాకు కాలుని చూచి "విప్రోత్తమా, నీజపములో అర్ధఫలము నాకు అనుగ్రహించు. ఇదే నావరము'' అన్నాడు. కాలుడు సరే అని అర్ధఫలము ఇచ్చినాడు. అందువల్ల రాజుకు సకలలోకగమనము సిద్ధించింది. కాలుడు 'శివ' లోకము పొంది బహుకల్పాలు అక్కడే ఉండి మళ్ళీ భూలోకానికివచ్చి యోగసిద్ధివల్ల స్వతంత్రుడయినాడు.

ఉత్తములు స్వర్గాదిభోగాలు కోరక యోగసిద్ధినే వాంఛిస్తారు. నీకు యోగసిద్ధి అయింది. స్వతంత్రుడవై నీశరీరములో ప్రవేశించు.

ఈప్రకారము మయుడు పలికి యోగవిద్య ఇచ్చినాడు. చంద్రప్రభుడు అందరితోకూడా సంతోషించినాడు. మయుడు రాజును పుత్రాదులతో రెండవపాతాళానికి తీసుకపోయినాడు, అక్కడ పెద్దపర్యంకము

మీద మహాకాయుడు నిద్రపోతూఉన్నట్టున్నాడు. శరీరానికి ఘృతమూ ఓషధీరసమూ పూసి ఉన్నది. ఆకారము వికృతమూ భయంకరమూ. చుట్టూ దీనవదనాలతో దైత్యవనితలు కూర్చున్నారు. మయుడు చంద్రప్రభునికి ఆశరీరము చూపించి "ఇదే నీవెనుకటిశరీరము. ఇందులో ప్రవేశించు. వీరంతా వెనుకజన్మలో నీభార్యలు" అని బోధించినాడు.

యోగప్రభావమువల్ల నిజదేహము చాలించి రాజు ఆశరీరములో ప్రవేశించినాడు. పర్యంకముమీది పురుషుడు ఆవులించి నెమ్మదిగా నేత్రములు తెరచి స్వప్నముకాంచున్న వాడిలాగ పానుపుమీదనుంచి లేచినాడు. అంతట అసురస్త్రీలు ఆనందముతో "మాప్రాణేశ్వరుడు బతికినాడు!" అని ఆక్రోశించినారు. ప్రాణహీనమై పడిపోయిన చంద్రప్రభుని చూచి సూర్యప్రభాదులు విచారపడినారు.

సునీథాసురుడు సుఖనిద్రనుంచి లేచినట్టులేచి తండ్రి మయాసురుని పాదాలమీద వాలినాడు. తండ్రి కుమారుని కౌగలించుకొని అందరి సమక్షములో "నాయనా, ఇప్పుడు నీ రెండు జన్మలూ జ్ఞాపకము ఉన్నవా?" అని అడిగినాడు. సునీథుడు ఆ అసురుడు రెండుజన్మల వృత్తాంతాలూ చెప్పి కీర్తిమతిని సూర్యప్రభుని పూర్వజన్మలో భార్యలనూ పేరుపేరున పలకరించి ఓదార్చినాడు. చంద్రప్రభుని శరీరానికి ఘృతమూ ఓషధిరసమూ పూసి మయుడు భద్రము చేసినాడు. అతనికి పూర్వజన్మస్మృతి ఉన్నందుకు సూర్యప్రభాదులు సంతోషించినారు.

పిమ్మట మయాసురుడు సువర్ణమణిఖచితమైన మరొక పురానికి తీసుకుపోయి అందరిని అమృతముతో నిండిన వైడూర్యపు దిగుడుబావి ఒడ్డున కూర్చోబెట్టినాడు. సునీథునిభార్య అమృతరసము మణిపాత్రలలో తెచ్చి అందరికీ ఇచ్చింది. సుధాపానము చేసి మయుని సద్రంచి లేచిన వారివలె అయినారు. అందరికీ దివ్యదేహాలూ, మహాబలవీర్యములూ సంక్రమించినవి.

సునీథుడు తల్లిని దర్శించుట

చంద్రప్రభ సునీథునితో మయాసురుడు "నాయనా, మీ అమ్మను చూతువు గాని, బహుకాలమయింది. రా" అని సూర్యప్రభప్రభృతులతో నాలుగవపాతాళానికి తీసుకొనిపోయినాడు. వారు విచిత్రనగరాలు చూస్తూ చివరకు రత్నస్తంభాలు కలసువర్ణనగరములో అసురకాంతలు పరివేష్టించి ఉన్నలీలావతీదేవిని చూచినారు. ఆమె సునీథుని చూచి సంభ్రమముతో లేచి పాదాలకు ప్రణమిల్లిన కుమారుని లేవనెత్తి కౌగలించుకొని సునీథుని తీసుకు వచ్చినందుకు భర్తను ప్రశంసించింది. మయుడు "దేవి, ఈసూర్యప్రభువు పూర్వజన్మలో నీ రెండవ కుమారుడు అయిన సుముండికుడు. ఇతడు సునీథునికి కుమారుడై పుట్టినాడు. ఈశ్వరానుగ్రహముతోనే విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడని రుద్రుడు నిర్ణయము చేసినాడు" అని చెప్పినాడు. లీలావతి పాదాలమీద వాలినాడు సూర్యప్రభువు. "నాయనా, ఈ దేహమే బాగున్నది" అని లీలావతి ఆతనిని దీవించింది.

ఆసమయములో మయుడు మండోదరిని విభీషణుని స్మరించినాడు. వారు వచ్చినారు. విభీషణుడు "దానవేంద్రా, నామాట విను. దానవులలో సుకృతివి. శుభజీవితుడవు నీ వొక్కడవే. వృథాగా దేవతలతో వైరము వద్దు. అందువల్ల చెరుపే కాని శ్రేయస్సు లేదు. యుద్ధాలలో దేవతలవల్ల అసురులు నశించారు. కాని అసురులవల్ల దేవతలు మరణించలేదు" అని చెప్పినాడు. "మేము ముందుగా మూర్ఖముగా ఏమీ చెయ్యము. ఇంద్రుడు మొండిపట్టు పట్టి ఉంటే ఎలా సహించడము! అప్రమత్తు లయిన బలిచక్రవర్తిప్రభృతులు నశించలేదుగా!" అని మయాసురుడు బదులు చెప్పినాడు. పిమ్మట విభీషణుడు మండోదరిని వెంట పెట్టుకొని తననివాసానికి వెళ్ళినాడు.

సునీథుడు బలిని సందర్శించుట

మయుడు సునీథుని సూర్యప్రభుని బలిచక్రవర్తిసందర్శనము కోసము మూడవపాతాళలోకానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ కిరీటహారాదులు ధరించి దైత్యదానవపరివేష్టితుడైన బలిచక్రవర్తిని చూచి సునీథాదులు వరుసగా పాదప్రణామము చేశారు. బలి వారిని యథోచితముగా ఆదరించి మయునివల్ల సమస్తవృత్తాంతము విని ప్రహ్లాదాది దానవులను రప్పించినాడు. సునీథాదులు వారిపాదాలకు మొక్కిన మీదట, బలి యిలా చెప్పినాడు: "మన సునీథుడు భూలోకములో చంద్రప్రభువుగా అవతరించి, నిజదేహములో ప్రవేశించి ప్రాణాలతో లేచి వచ్చినాడు. సుముండీకుని అవతారమయిన సూర్యప్రభువు ఇతడే. ఇతడు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడని మహేశ్వరుడు పూర్వమే అనుగ్రహించినాడు. యజ్ఞప్రభావమువల్ల నాబంధనాలు తొలిగిపోయినవి. వీరు లభించడముచేత మనకు నిస్సంశయముగా అభ్యుదయము కలుగుతుంది."

"సత్యపూర్వకముగా ధర్మమార్గాన చరించేవారికి ఎన్నడూ నష్టము కలుగదు. కాబట్టి ధర్మప్రకారము నడుచుకోండి. నామాట చొప్పున ప్రవర్తిస్తూ ఉండండి!" అని గురువు శుక్రాచార్యుడు పలికినాడు. ఈమాటలకు సరే అని అచ్చట సమావిష్టు లయినసప్తపాతాళలోకాధీశ్వరులు ప్రతిజ్ఞ చేశారు. సునీథుడు లభించడముచేత బలి ఉత్సవము చేసినాడు.

ఇంతలో నారదముని వచ్చి అర్ఘ్యపాద్యములు స్వీకరించి సముచితాసనాసీనుడై దానవులతో ఇలా చెప్పినాడు: "ఇక్కడికి నన్ను ఇంద్రుడు పంపినాడు. సునీథుడు ఉజ్జీవించినందుకు తనకు చాలా సంతోషము కలిగిందనీ, మీరు వృథాగా మళ్ళీ వైరము పెట్టుకోవద్దనీ, తన ఆశ్రితు

డైన సుశర్మమీద ద్వేషము పెట్టుకోరాదనీ, ఇంద్రునిసందేశము.”

ఆమాటలకు ప్రహ్లాదుడు ఇలా చెప్పినాడు. సునీధుడు జీవించినందుకు ఇంద్రునికి సంతోషముకా కేమి? నిష్కారణముగా మేము విరోధము పెట్టుకోము. ఇప్పుడే శుక్రాచార్యులవారి సన్నిధిలో ప్రతిజ్ఞ చేశాము. తనకు సహాయులు ఉన్నారు కదా అని శ్రుతశర్మ మామీద కత్తికట్టుతున్నాడు. మాదోషము ఏమీ లేదు. తన ఆరాధకుడైన సూర్యప్రభువుకు మహేశ్వరుడు విద్యాధర చక్రవర్తి పదవి పూర్వమే అనుగ్రహించినాడు. శివాజ్ఞ అయిన తర్వాత మేము అన్యథా ఏమి చేయగలము? నిష్కారణముగా ఇంద్రుడు అనుచిత సందేశము పంపినాడు” అంతట నారదుడు మంచిదని, ఇంద్రునే నిందించి వెడలిపోయినాడు.

నారదముని వెళ్ళగానే దానవులతో శుక్రాచార్యుడు “ఈవిషయములో ఇంద్రునికి బద్ధద్వేషము. మనకు శివానుగ్రహ మున్నప్పుడు ఇంద్రు డేమిచేస్తాడు. అతని విష్ణుభక్తి అక్కరకు రాదు” అన్నాడు.

గురువు మాటలకు దానవులు సమ్మతి చూపి తమతమ నివాసాలకు వెళ్ళినారు. ప్రహ్లాదుడు నాలుగవపాతాళానికి పోయినాడు. బలిచక్రవర్తి కొలువు చాలించి అంతఃపురానికి వెళ్ళినాడు.

భోజనపానములు అయినతర్వాత లీలావతి సునీధునితో “నాయనా, తెలుసుగదా నీభార్యలు గొప్పయింటి బిడ్డలని. తేజస్వతి ధనేశునిపుత్రిక మంగళావతి తుంబురుని తనయ. చంద్రప్రభు దేహముతో నీవు పెళ్ళాడిన కీర్తిమతి ప్రభాస వసువు తనూజ. వీరందరినీ నీవు సమానదృష్టితో చూస్తూఉండవలె” అని బోధించి భార్యలను అతనివద్దకు పంపింది. సునీధుడు ఆరాత్రి పెద్దభార్య తేజస్వతిని స్వీకరించినాడు.

సూర్యప్రభుడు మంత్రులతో సహా శయన మందిరములో పండుకొన్నాడు. అతనికి నిద్ర పట్టలేదు. ఆలోచనాపరుడైన ప్రహస్తునికీ నిద్ర పట్టలేదు. తక్కిన మంత్రులు సుఖముగా నిద్రపోతున్నారు.

కళావతి ఆగమనము

ఇంతలో చెలికత్తెలతో కూడా కన్యామణి అక్కడికి వచ్చింది. ఈమె ఎవరో అని సూర్యప్రభువు ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆమె అతని చుట్టు పండుకొన్న వారి ముఖాలు వేరువేరుగా పరిశీలిస్తూ చక్రవర్తి లక్షణోపేతులు కానివారి నందరినీ విడిచి, సూర్యప్రభుని చూడగానే "సఖీ, ఈయనే ఆయన! సలిల శీతలమైన హస్తాలతో తాకి నిద్ర లేపు" అన్నది. ఆమె అలాగే చేసింది. సూర్యప్రభువు నిద్ర లేచినట్లు కన్నులు తెరిచి "ఎవరివాళ్ళు మీరు? ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చారు?" అన్నాడు కన్యలను చూచి.

అందులో ఒకతె ఇలాఅన్నది: "దేవా, హిరణ్యాక్షుని కుమారుడు అమీలుడు రెండవపాతాళములో ఉన్నాడు. ఈమె ఆయనప్రియపుత్రిక కళావతి ఆయన బలిచక్రవర్తివద్దనుంచి వచ్చి 'ఈవేళ సునీథునికి ప్రాణాలు వచ్చినవి! సుమండీకని అవతారమైన సూర్యప్రభువు వచ్చినాడు. అతనిని మహేశ్వరుడు విద్యాధరచక్రవర్తిగా నిర్ణయించినాడు. ఇప్పుడు సునీథునికి సన్మానము చెయ్యవలె. సునీథుడు సగోత్రుడు కావడముచేత అమ్మాయి కళావతిని వివాహము చెయ్యడానికి వీలులేదు. అందుచేత సూర్యప్రభువుకు ఇస్తాను. సునీథునికి ఇతడు కుమారుడు అనే శంక కలగనక్కరలేదు. ఇతడు మానవజన్మలో కుమారుడు కాని అసురజన్మలో కాడు. కుమారునికి సన్మానముచేస్తే తండ్రికిచేసినట్టే' అన్నాడు. కాబట్టి కళావతి నీగుణాలకు ఆకృష్టురాలై నిన్ను చూడడానికి వచ్చింది."

కళావతి అభిప్రాయము గ్రహించడానికి సూర్యప్రభువు నిద్ర నటించినాడు. మేలుకొని ఉన్న ప్రహస్తునివద్దకు కళావతి వెళ్ళి సఖిద్వారా సమస్తమూ ఆయనకు తెలిపి వెళ్ళిపోయింది.

ప్రహస్తుడు లేచివచ్చి "దేవా? నిద్రా? మెళుకువా?" అన్నాడు సూర్యప్రభునితో. "మిత్రమా! మెళుకువతోనే ఉన్నాను. ఏకాకికి నిద్ర యెక్క

డిది! నీతో విశేషము చెప్పాలి. ఇంతకుముందే ఎవరో కన్య పతీసమే తముగా ఇక్కడికివచ్చి నామనస్సు హరించి ఎక్కడికో వెళ్ళింది. వెతికితే దొరుకుతుంది. వెంటనే తీసుకురా" అన్నాడు సూర్యప్రభుడు.

ప్రహస్తుడు వెళ్ళి చూస్తే ఆమె సమీపములోనే ఉన్నది. "దేవీ, నీకోసమే స్వామిని మేలుకొలిపినాను. నీవు మా స్వామికి ఒక్కసారి దర్శన మియ్యవలె. నీరూపులకే అతడు వశ్యుడైపోయినాడు. నీ ప్రస్తావన చేసేసరికి ఆమెను ఎలాగైనా తీసుకువచ్చి నాకు చూపకపోతే, నేను జీవించడము పట్టేది! అన్నాడు. నిన్ను వెతుకుకొంటూ వచ్చాను. రా, దేవీ!" అన్నాడు. ఆమె సిగ్గుపడి వెళ్ళలేక సంశయిస్తూ ఉంటే ప్రహస్తుడు ఆమె చెయ్యి పట్టుకొని లోపలికితీసుకువెళ్ళి ప్రభువుకు సమర్పించినాడు. పార్శ్వములో నిలుపబడిన కళావతిని చూచి సూర్యప్రభువు "చండీ, నిద్రపోతున్న నాహృదయాన్ని అపహరించావు. దొంగకు శిక్ష వెయ్యకుండా ఎలా విడిచిపెడుతాను!" అన్నాడు. చతురురాలు అయిన ఆమె చెలికత్తె "దేవా, ఈమె దొంగ అని మొదటనే గ్రహించి తండ్రి దండనార్థము ఈమెను నీకు సమర్పించడానికి నిశ్చయించినాడు. ఇక అడ్డమెవరు. ఈమె చౌర్యానికి తగినశిక్ష వెయ్యవచ్చును" అన్నది.

సూర్యప్రభువు కౌగలించుకో బోయేసరికి కళావతి సిగ్గుపడి "వద్దు నేను కన్యను గదా!" అన్నది. అప్పుడు ప్రహస్తుడు "దేవీ, ఎందుకు సందేహము? అన్నివివాహాలలో గాంధర్వవివాహము అత్యుత్తమము" అని చెప్పి తక్కినఅనుచరులను వెంటబెట్టుకొని వెడలిపోయినాడు. కళావతీ సూర్యప్రభువులకు గాంధర్వవిధిని వివాహము జరిగింది. తెల్లవారుజామున కళావతి తననివాసానికి వెళ్ళిపోయింది.

సూర్యప్రభువు ప్రహ్లాదుని దర్శించుట

సూర్యప్రభువు సునీథ మహాసురుల దగ్గిరికి వెళ్ళినాడు. తర్వాత అందరూ కలిసి ప్రహ్లాదుని సన్నిధికి వెళ్ళినారు. ప్రహ్లాదుడు వారిని

ఆకరించి సునీథుని అభ్యుదయానికి ఉత్సవము చేశాము. రాత్రి నేడు అందరమూ ఇక్కడే భోజనము చేశాము" అన్నాడు. సూర్యప్రభుడు మంచిది అన్నమీదట దూతలను పంపి ప్రహ్లాదుడు అసురాధిపతుల కందరికీ ఆహ్వానము అందజేసినాడు. అన్ని పాతాళములనుండీ అసురులు క్రమంగా వచ్చినారు. అనేకులు సెంట కొలిచి గాగా మొదట బలి చక్రవర్తి వచ్చినాడు. క్రమముగా అమీలుడు, సురాంగోపాలుడు, వీర్యవంతుడు, సుమాయువు, తంతుకచ్ఛుడు, వికటాక్షుడు, ప్రకంపనుడు, ధూమకేతువు, మహామాయుడు మొదలయిన అసురనాయకులు తమ సామంతులతో వచ్చి పరస్పరవందనములు అయినపిమ్మట ప్రహ్లాదుడు వారిని సక్రమముగా ఉపవిష్టులను చేసి ఆదరించినాడు. భోజనానస్తార్యము లేచి వారంతా మయునితో గంగకు వెళ్ళి స్నానములు చేసి భోజనశాలకు వచ్చినారు. ఆ మహాశాలలో స్తంభాలు రత్నమయాలు. నేల యావత్తూ బంగారపుగచ్చు. చాందినీలో మణులు పొదిగినారు. పాత్రలన్నీ విచిత్రమణిమయములు. ప్రహ్లాదుడు, సునీథుడు, మయుడు, మంత్రులతో కూడిన సూర్యప్రభువు, మహాసురులు షడ్రసోపేతభక్ష్యాదులు భుజించి, పానీయములు సేవించినారు. అనంతరము అందరూ లేచి దైత్యదానవకన్యల నృత్యము చూడడానికి మహాశాలలోకి వెళ్ళినారు.

ఆసమయములో ప్రహ్లాదునికూతురు మహాల్లిక తండ్రి కోరిక ప్రకారము నృత్యము చేసింది. ఆమె లలాటమున తిలకము, పాదముల నూపురము చూచి అందరూ ముగ్ధు లయినారు. ఆ త్రిలోకసుందరిని చూచిన మాత్రాన సూర్యప్రభువు ఆమెకు తనహృదయము కోల్పోయినాడు. మహాల్లికకుకూడా అనురాగము ఉదయించి మనస్సు చలించి ఆంగికాభినయము ఆగిపోయింది. సభాసదులు వారిస్థితి కనిపెట్టి "రాజపుత్రిక చాలా శ్రమ పడ్డది. ఇక నృత్యము చాలు" అని మానిపించారు. మహాల్లిక సూర్యప్రభునిమీద కటాక్షవీక్షణములు ప్రసారించి తండ్రి

వద్ద సెలవుతీసుకొని దానవనాయకులను నమస్కారము చేసి అంతఃపురానికి వెళ్ళిపోయింది.

రాత్రి వేళ సూర్యప్రభుని పరివారము వెలుపల నిద్రిస్తున్నది. కొంత సేపటికి కళావతి వచ్చింది. సూర్యప్రభువు ఆమెను లోపలి శయనాగారానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు.

మహాల్లిక ఆగమనము

విశ్వాసపాత్రలయిన ఇద్దరుచెలికత్తెలతో మహాల్లిక అక్కడికి వచ్చి లోపలికి వెళ్ళబోతున్నది. ప్రజ్ఞాఢ్యుడు అనే మంత్రి లేచి "దేవీ, కొంచెము ఆగు. నేను లోపలికి వెళ్ళి వస్తాను" అన్నాడు. ఆమెకు సంశయము కలిగి, "మీ రెవరు; ఇక్కడనే మమ్మల్ని నిలవడానికి కారణ మేమిటి?" అని అడిగింది. "దేవీ, నిద్రపోతున్న వారివద్దకు చప్పున వెళ్ళవచ్చునా? వ్రతముపూని ప్రభువు ఏకాంతముగా శయనిస్తున్నాడు" అన్నాడు మంత్రి. ఆమె ఆశ్చర్యపడి సరే అన్నది. మంత్రి లోపలికి వెళ్ళి కళావతి నిద్రపోతూ ఉండడము గమనించి సూర్యప్రభువును మెల్లిగా లేపి మహాల్లిక వచ్చిం దని చెప్పినాడు.

సూర్యప్రభుడు నెమ్మదిగా ఇవతలకు వచ్చి మహాల్లికను చెలికత్తెలనూ చూచి "ఈఅతిథి కృతార్థు డయినాడు! ఈ ప్రదేశముకూడా ధన్యము అగును గాక!" అన్నాడు. మహాల్లిక చెలికత్తెలతో కూర్చున్నది. ప్రభువు మంత్రితోసహా కూర్చుండి "దేవీ, నీవు చూచిన చూపులు మనస్సులో నాటుకొనిపోయినవి. నా నేత్రములు సఫలము లయినవి" అన్నాడు. "ఆర్యపుత్రా, నాదోషము లేదు. ఎవరి చూపులవల్ల నా అభినయము ఆగిపోయిందో వారిదే దోషము" అన్నది మహాల్లిక. "జితో ఽస్మి (ఓడిపోయినాను)" అని మందహాసములో ప్రభుడు ఆమెహస్తము గ్రహించినాడు. స్వేదము పొడమి కంపి

స్తున్నది ఆమె కరము. "ఆర్యపుత్రా, నేను కన్యను. చెయ్యి విడవండి. పెద్దలఅధీనములో ఉన్నదాన్ని" అన్నది రాజపుత్రి. అప్పుడు ప్రజ్ఞాఢ్యుడు "దేవి, కన్యలకు గాంధర్వవివాహము ఉన్నదికదా! మీ నాయనగారికి నీభావము తెలుసు. ఈయనకే నిన్ను ఇచ్చి సత్కరిస్తాడు. భయము లేదు. సమాగమము నిష్ఫలము కాకూడదు" అని బోధించినాడు.

లోపల కళావతికి మెలకువ వచ్చింది. పర్యంకముమీద ప్రాణేశ్వరుడు కనబడ లేదు. సంశయముతో లేచి ఆమె ఇటు అటు చూచి వెలుపలికి వచ్చి మహాల్లికదగ్గర ఉన్నప్రియుని చూచి లజ్జాభయక్రోధములు పొందింది. మహాల్లికకు లజ్జాభయములు కలిగినవి. చిత్రప్రతిమవలె సూర్యప్రభుడు నిశ్చేష్టు డయినాడు. నన్ను ఎలాగూ వీళ్ళు చూచి నారు. తొలగిపోవడము ఎలాగు ? ఎంత సిగ్గుచేటు! ఎంత అవమానము!" అనుకొని కళావతి మహాల్లికవద్దకు వెళ్ళి అసూయతో "సఖీ కుశలమేనా? రాత్రివేళ ఇక్కడికి రాగలిగినావు?" అని అడిగింది.

"ఇది మానివాసము. నీవు ఇంకో పాతాళము నుంచి వచ్చినదానవు! అతిథివి లభించినావు!" అన్నది మహాల్లిక. కళావతి మందహాసముతో "బాగు, బాగు! ఇక్కడికి వచ్చినవారి కందరికీ అతిథిసత్కారము చేస్తూనే ఉంటావు! కనబడుతునే ఉన్నది!" అన్నది. మహాల్లిక కోపముతో "సిగ్గులేనిదానా! నేను ప్రీతిపూర్వకముగా కుశలప్రశ్న వేస్తే ద్వేషముతో నిష్ఠురవాక్కులు చమత్కారముగా పలుకుతున్నావే! నేను నీలాటిదానను కాను. బంధువులు ఇవ్వకుండానే దూరప్రదేశము నుంచి వచ్చి పరస్థలంలో రాత్రివేళ ఒంటరిగా రహస్యంగా పరిపర్యంకముమీద పడుకొన్నానా? మా నాయనగారి అతిథిని మా ప్రదేశము లోనే దర్శించి అతిథిసత్కారము చెయ్యడానికి ఇద్దరు చెలికత్తెలతో కూడా వచ్చాను. ఈసచివో త్తముడు మాయమాటలు చెప్పి లోపలికి

వెళ్ళినప్పటినుంచి ఏడుస్తూనే ఉంది. ఇప్పుడు ఇంకోటి నీవే బయలు పెట్టుకొన్నావు!” అన్నది.

కళావతి ప్రియునిమీద రోషకషాయ కటాక్షములు ప్రసరించి వెళ్ళిపోయింది. తరువాత మహల్లిక రోషముతో “బహువల్లభా, సెలవు!” అని బయలుదేరి పోయింది. అప్పుడు సూర్యప్రభుడు విచారమగ్నుడయినాడంటే ఆశ్చర్యము లేదు. ఉభయకాంతలమీదను లగ్నమయిన అతనిహృదయము ఇద్దరివెంటా వెళ్ళింది.

సూర్యప్రభుడు ప్రభాసమంత్రిని లేపి, కళావతి సంగతి కనుక్కొని రమ్మని చెప్పి, మహల్లికవద్దకు ప్రహస్తుని పంపించి, తాను ప్రజ్ఞాఢ్యునితో ప్రసంగిస్తూ వారికోసము ఎదురుచూస్తున్నాడు.

ప్రభాసుడు కళావతివృత్తాంతము గ్రహించి వచ్చి ఈప్రకారము నివేదించినాడు: “నేను విద్యాప్రభావముచేత రెండవపాతాళములో కళావతీ నివాసానికి వెళ్ళి వెలుపల ఇద్దరుచేటికల సంభాషణ అదృశ్యుడనై విన్నాను. ఒకతె రెండవదానితో సఖి కళావతి చాలా విచారంగా ఉన్న దేమే అన్నది. రెండవది ఇలా చెప్పింది. నాలుగవ పాతాళములో సుమండీకుని అవతారమయిన సూర్యప్రభువు ఉన్నాడు. మనసఖి స్వయముగా తనను ఆయనకు అర్పించుకొన్నది. ఈరాత్రి ఈమె అక్కడికి వెళ్ళింది. ప్రహ్లాదుని కూతురు మహల్లిక అక్కడకు చేరింది. ఈర్ష్యవల్ల కళావతి ఆమెతో జగడమాడి వచ్చి ఆత్మహత్యకు ప్రయత్నిస్తుంటే సోదరి సుఖావతి ఆపి రక్షించింది. ఇప్పుడు కళావతి సుఖావతి దగ్గర ఉన్నది. ఇద్దరూ దిగులుపడి ఉన్నారు. ఈమాటలు విని నేను లోపలికి వెళ్ళి ఉభయులనూ చూచి వచ్చినాను.”

మహల్లికా వివాహము

ఇంతలో ప్రహస్తుడు వచ్చి ప్రభువు ప్రశ్నించినమీద ఇలా చెప్పినాడు. “ఇక్కడ బయలుదేరి మహల్లికమందిరానికి అదృశ్యుడనై

పెళ్ళి చూచాను. ఆ స్వప్నమునందున విచారరేఖ కనబడ్డది. మహాల్లిక కూర్చున్న రత్నపర్యంకము చుట్టూ పన్నెండుమంది చెలికత్తెలు ఉన్నారు. వారిలో ఒకతె సఖీ, ఎందుకింత ఆకస్మికంగా విచారముతో ఉన్నావు? నీవు వివాహము మనగా ఇవాళ ఇంత వైముఖ్య మెందుకు? అన్నది. నాకు వివాహమా? ఎవరికిస్తారు? ఎవరన్నారు? అన్నది మహాల్లిక. నీవు ఉదయమే వివాహమని నిర్ణయించారు. సూర్యప్రభువుకు ఇస్తారట. నీ విక్కడ లేనప్పుడు మీఅమ్మగారు వచ్చి చెప్పి, నిన్ను పెళ్ళికూతురుని చెయ్యమని ఆజ్ఞయిచ్చి వెళ్ళినారు. అంగనామన్మథుడైన సూర్యప్రభుడు నీకు భర్త అవుతాడు. ఇక మమ్మలిని మరచిపోతావని మేము దిగులుపడుతున్నాము అన్నారు చెలికత్తెలు. మీరు ఆయనను చూచారా? మీహృదయాలు ఆయనయందు లగ్నమైనవా? అన్నది మహాల్లిక. మేము ఆయనను సౌధముమీదనుంచి చూచాము. దర్శన మాత్రాన ఆయనమీద మనసు తగులని మగువ ఉన్నదా? అన్నారు చెలికత్తెలు. అయితే నాయనగారితో చెప్పి మిమ్ములనికూడా ప్రభువుకే ఇప్పిస్తాను. అప్పుడు మనకు వియోగమేఉండదు'' అని మహాల్లిక చెప్పింది.

వద్దు సఖీ, అలా చెయ్యవద్దు. న్యాయము కాదు. మాకు చాలా సిగ్గు వేస్తున్నది అన్నారు చెలికత్తెలు. అందుకు మహాల్లిక "సఖులారా, దోషము లేదు. ఆయన నన్ను ఒకతెనే వివాహమాడుతాడా! దైత్య దానవప్రభులు తమకొమార్తెలను ఆయన కియ్యబోతున్నారు. ఇప్పటికే ఆయన భూలోకములో చాలామంది రాజపుత్రికలను పెళ్ళి ఆడినాడు. విద్యాధర కన్యలను కూడా వివాహము చేసుకొంటాడు. మీరు కూడా ఆయనకు భార్య లయితే ఏమి నష్టము? మనసులు కలిసిన సఖులము, కాబట్టి అందరమూ ఒకచోటనేఉంటాము. ఎందుకు మీకు సిగ్గు? యావత్తూ నేనే ఏర్పాటుచేస్తాను" అని చెప్పింది.

ఈవిధముగా ప్రహస్తుడు పలికినమీదట సూర్యప్రభుడు సంతోష

ముగా రాత్రి నిద్ర లేకుండా గడిపినాడు.

ప్రాతఃకాలము సునీథునితోకూడా సూర్యప్రభుపు అనురాధిపతి ప్రహ్లాదుని దర్శనార్థము వెళ్ళినాడు. ప్రహ్లాదుడు ఆదరము చూపి సునీథునితో "సూర్యప్రభునకు మహాల్లిక నిస్తాను. ఇతనికి అతిథిసత్కారమూ నీకు ప్రియమూ చేయవలసినవాడను కదా" అన్నాడు. అందరూ సమ్మతించినారు.

సక్రమముగా ప్రహ్లాదుడు మహాల్లికకు వివాహము చేసి అల్లునికి రత్నరాసులు బహుమానమిచ్చినాడు. మహాల్లిక "నాయనా, నా చెలికత్తెలు పన్నెండుగురినీ ఈయనకే ఇయ్యవలె" అన్నది. ప్రహ్లాదుడు "అమ్మా, నేను ఇవ్వడానికి వీలులేదు. వారు నాసోదరుని అధీనలు" అని చెప్పినాడు. నాటిరాత్రి సూర్యప్రభువు మహాల్లికతో మహానంద మనుభవించినాడు.

కళావతీ ప్రముఖుల కళ్యాణము

మరునాడు ప్రహ్లాదుడు అనుచరసమేతముగా సభకు వచ్చినపుడు ప్రహ్లాదాదులతో "మీరంతా మానివాసానికి రావలె. ఈవేళ సూర్యప్రభునికి ఆతిథ్యము చేస్తాను. మీకు సమ్మతమయితే నాకుమార్తె కళావతిని అతని కిస్తాను" అని ప్రకటన చేసినాడు. అందరూ సరే అన్నారు. మయ, సూర్యప్రభాదిసమేతముగా తర్వాత అందరూ రెండవపాతాళానికి వెళ్ళినారు. అమీలుడు యథావిధిగా కళావతికి వివాహము చేసినాడు. ఆనాడు ప్రహ్లాదునియింట విందు జరిగింది. దురారోహుడనే అసురనాయకుడు మర్నాడు సూర్యప్రభువును అయిదవపాతాళానికి తీసుకువెళ్ళి తనకుమార్తె కుముదావతి నిచ్చి సక్రమముగా పెళ్ళి చేసినాడు. ఆరాత్రి సూర్యప్రభుడు నూతన భార్యతో గడిపి తరువాత వచ్చిన ఆహ్వానము అంగీకరించి ఏడవపాతాళానికి వెళ్ళి

అతని కూతురు మనోవతిని వివాహం మాడినాడు.

మరునాడు సుమాయుడు పిలిచి సూర్యప్రభుడు అరవపాతాళానికి తీసుకు పోయి కూతురు సుభద్ర నిచ్చి వివాహము చేసినాడు. ఆమరు నాడు బలిచక్రవర్తి మూడవ పాతాళములో సుందరి అనేపుత్రికను అతని కిచ్చినాడు. తర్వాత మయుడు నాలుగవపాతాళానికి తీసుకొని పోయి రత్నప్రభాభాసమాన మైన తనప్రాసాదములో సమాయ అనే పుత్రికను ఇచ్చి మానవుడు కాబట్టి పెండ్లి చేసినాడు. సూర్యప్రభుడు విద్యాప్రభావముచేత వివిధదేహాలు ధరించి అందరితోను ఏకకాలము లోనే విహరిస్తున్నాడు. అందరిలో ప్రియతమ అయిన మహల్లికతో కాత్త్రికశరీరముతో క్రీడిస్తున్నాడు.

ఆభిజాత్యము కలిగిన మహల్లికతో సూర్యప్రభువు ఒకరాత్రి సల్లాపము చేస్తూ "ప్రియా, ఆరాత్రి నీవెంట వచ్చిన యిద్దరు చెలికత్తెలూ ఏ మయినారు? వారినివాస మెక్కడ? మళ్ళీ కనబడలేదే!" అన్నాడు.

మహల్లిక ఇలా చెప్పింది. "ఆర్యపుత్రా, బాగా జ్ఞాపకము చేశారు! వా రిద్దరే కాదు; ఇంకా అటువంటి చెలికత్తెలు పన్నెండుమంది ఉన్నారు. మాపెదనాయనగారు దేవలోకమునుంచి వారిని చెరపట్టి నారు. అమృతప్రభ, కేశిని పర్వత మునిపుత్రికలు — కాళింది, భద్రక, చారులోచన దేవల మహాముని కూతుళ్ళు—సౌదామని, ఉజ్వల హాహా గంధర్వుని తనయలు—పీవర హూహూ గంధర్వునిబిడ్డ—అంజనిక కాలుని తనయ—కేసరావళి పింగళుడను గణోత్తముని పుత్రిక — మాలిని కంబ ళుని బిడ్డ — మందారమాల వసువు కొమార్తె. వీరంతా దివ్యకన్యలు, అప్సరోజాతలు. నావివాహము కాగానే వీరంతా ప్రథమపాతాళానికి వెళ్ళినారు. వీరినికూడా మీ కేఇస్తే మాకు వియోగము ఉండేది కాదు. మాస్నేహాన్ని బట్టి వీరిని మీకు ఇప్పిస్తా నని ప్రతిజ్ఞ చేశాను. మా పెదనాయనగారి అభిప్రాయము తెలుసుకోవలెనని మానాయనగార్ని

నాకోర్కె వెంటనే నెరవేర్చలేదు."

సూర్యప్రభుడు ఆశ్చర్యపడి "ప్రియా, నీమనస్సు గొప్పది! కాని వీరిని నే నెలాస్వీకరిస్తాను!" అన్నారు. కొంచెము కోపము వచ్చి మహల్లిక "ఆర్యపుత్రా, మీరు నాసమక్షములోనే ఇతరులను పెళ్ళి చేసుకోగలరు. క్షణమయినా నేను విడిచిపెట్టలేని నా చెలికత్తెలను మాత్రము స్వీకరించరు!" అన్నది. సూర్యప్రభువు ఆమెకోరిక తీర్చడానికి వెంటనే అంగీకరించినాడు.

మహల్లిక తక్షణమే అతనిని ప్రథమపాతాళానికి తీసుకు వెళ్ళి పన్నెండుమంది చెలికత్తెలనూ అతనికి సమర్పించింది. ఆరాత్రే సూర్యప్రభువు వరసగా పెళ్లిచేసుకొని మర్నాడు ప్రభాసుని పంపి, వారిని నాలుగోపాతాళములో మహల్లికకోరిక ప్రకారము దాచిపెట్టి తాను అదృశ్యుడై ఆమెతో క్రీడిస్తూ యథాప్రకారము ప్రహ్లాద దర్శనార్థము సభకు వెళ్ళినాడు. ప్రహ్లాదుడు మయసునీథులతో "మన మంతా దితిని దనువును దర్శించడానికి వెళుదాము" అన్నాడు. మయ సునీథ; సూర్యప్రభువులు పాతాళమునుంచి ఉచితపరివారముతో బయలుదేరి, తలచుకోగానే వచ్చిన భూతాసనవిమాన మెక్కి సుమేరు సానువులో ఉన్న కశ్యపాశ్రమానికి వెళ్ళినారు.

కశ్యప దర్శనము

వారిని మునులు ఆదరముతో ఆహ్వానించి దితికి దనువుకు ఎరుకపరిచినారు. అందరూ అత్తల్లులపాదాలకు భక్తితో ప్రణామము చేశారు. అసురమాతలు ఆనందించి వారిశిరస్సులు మూర్కొని ఆశీర్వదించి మయునితో ఇలా అన్నారు. "నాయనా, పునర్జన్మ ఎత్తిన నీపుత్రుని సునీథుని చూచేసరికి నాకన్నుల పండుగ అయింది! నీవు అదృష్టవంతుడవు. సూర్యప్రభ [illegible] విద్యా[illegible] [illegible]

టీకుని చూస్తుంటే మాశరీరాలు పరవశ మవుతున్నవి! నాయనలారా, త్వరగా లేచి ప్రజాపతుల వారిదర్శనము చెయ్యండి. సకలకార్య సిద్ధి అవుతుంది. వారిమాటప్రకారము వర్తిస్తే మీాకు సమస్త కల్యాణ ములూ కలుగుతవి"

వెంటనే మయాదులు లేచి కశ్యపముని సన్నిధికి వెళ్లి తపః ప్రభావ ముచేత జేడీప్యమానముగా ఉన్న మహాముని పాదాలదగ్గిర ప్రణా మము చేశారు. ఆయన ఆనందముతో ఆశీర్వదించి ఇలా ప్రసంగించి నాడు. "నాయనలారా, మిమ్మలిని చూడడముచేత మహానంద మయినది. మయా, సన్మార్గమును అతిక్రమించక సకల విద్యలకూ నిలయ మైన నీవు శ్లాఘ్యుడవు. సునీథా, మళ్ళీ జీవించిన నీవు ధన్యుడవు. సూర్య ప్రభా, పుణ్యాత్ముడ వైన నీవు విద్యాధర చక్రవర్తివి అవుతావు. నా యనాలారా, ధర్మమార్గాన్ని అతిక్రమించకుండా నడుస్తుంటే సమస్తై శ్వర్యాలూ, సుఖాలు పొందుతారు. పూర్వమువలె ముందు మీాకు శత్రువులవల్ల అపజయము ఉండదు. ధర్మాన్ని అతిక్రమించిన అసురులే విష్ణుచక్రమువల్ల హతు లయినారు. సునీథా, దేవతలచేత నిహతులైన అసురులే మానవవీరులుగా జన్మించారు. నీతమ్ముడు సముండీకుడే ఈసూర్యప్రభుడు. తక్కిన అసురులు ఇతనికి బంధువర్గముగా జన్మ ఎత్తి నారు. శంబరమహాసురుడే ఇతనిమంత్రి ప్రహస్తుడు మయుని సచివుడయిన త్రిశిరసుడే సిద్ధార్థకుడు. వాతాపిదానవుడు ఈప్రజ్ఞాఢ్యుడు. ఉలూకుడు శుభంకరు డయినాడు. కాలాసురుడే వీతభీతి. వృషపర్వాసురుడే భాస మంత్రి. ప్రబలాసురుడే ప్రభాసుడు. శత్రువులయినను దేవతలు యాచిస్తే జంకక తనశరీరాన్ని రెండుగా చీల్చి యిచ్చినాడు. ఇతనిశరీరములోనుంచి సమస్తరత్నములూ ప్రభవించినవి! చండికాదేవి వరప్రభావముచేత ఇతడు మహాబలవంతుడూ శత్రువులకు అజయ్యుడూ అయి జన్మించి నాడు. సుందోపసుందులు సర్వదమన భయంకరులు హయగ్రీవ వికటా

త్కులో స్త్రీలని సృష్టించి అడుగుతారు. ఇతని నామాలు స్తోత్రములు. భాగ్యము ఇంద్రాది దేవతలలో ముఖ్యులు చేసినారని ప్రకారముగా నీ పక్షము వహిస్తున్నది. శాస్త్రీ నిర్ణయము కాదు. ధర్మశాస్త్రము లో వర్తించండి. మమ్ము స్వస్తిమంతులుగా చూడకూడదు."

ఇంతలో మాధ్యందినసవనకాలం అయింది. దక్షపుత్రికలు అదితి మొదలయిన ఆయన భార్యలు వచ్చి నమస్కరించినారు. సుకుమారులు లను దీవించి ధర్మజ్ఞు మాధ్యందినసవనములో ప్రవేశించాడు. కశ్యప మహాముని దగ్గరకు ఇంద్రుడు ఇతర దేవతలతో వచ్చినాడు. ఇంద్రుడు కశ్యపునికీ ఆయన భార్యలకూ నమస్కరించినాడు. మునులు అందరికి వందనము చేసినారు. ఇంద్రుడు సూర్యప్రభుని పైన చుర చురా చూస్తూ మునులతో "ఈ చిన్నవాడు విద్యాధర చక్రవర్తి కాబోతున్నాడు కాదా? అంత సల్పాంచలోనే నా స్థానము కోరుతున్నాడేల ఇంద్రత్వము అపేక్షించగలడు?" అన్నాడు. "దేవనాయకా, ఈశ్వరుడు ఇంద్రత్వము నీకూ ఖేచరత్వము ఇతనికీ నిర్ణయించినాడు" అని మయుడు పలికినాడు. కోపము వచ్చినా నవ్వుతూ "సల్లక్షణ లక్షితుడైన ఇతనికి ఖేచరత్వము చాలా అల్పముకాదా!" అన్నాడు ఇంద్రుడు. శ్రుతశర్మ "ఖేచరత్వానికీ, ఇంద్రత్వానికీ తగినవాడు ఇతని ఆకారము ఇంద్రత్వానికి తగి ఉన్నది" అని మయుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చేటప్పటికి రోషములో ఇంద్రుడు వజ్రాయుధము తీసుకొని అతనిమీదికి వేసినాడు. కశ్యపముని హుంకారము చేసినాడు. దితి మొదలయినవారు ఛీ ఛీ అన్నారు. శాపభయము వల్ల ఇంద్రుడు వజ్రాయుధాన్ని ఉపసంహరించి కశ్యపముని పాదాలమీద వాలి లేచి, చేతులు జోడించి ఇలా విన్నవించినాడు: "స్వామీ, నేను శ్రుతశర్మకు ఇచ్చిన విద్యాధరాధిపత్యము హరించా లని సూర్యప్రభువు చూస్తున్నాడు. మయుడు అన్ని విధాలా ఇతనికి సహాయము చేస్తున్నాడు"

కశ్యపుడు "ఇంద్రా, శ్రుతశర్మ నీకిష్టుడు, సూర్యప్రభుడు ఈశ్వరునకు ఇష్టుడు. ఈశ్వరేచ్ఛ అమోఘము. మయుడు ప్రయత్నము చేయవలసిం దని శివాజ్ఞ అయినది. ఇందులో మయుని దోష మేమున్నది? మయుడు ధర్మాత్ముడు, జ్ఞాని, గురుభక్తి కలవాడు. ఇతనిని నీవు బాధిస్తే ఈపాటికే మహాకోపాగ్నికి ఇంధనము అయ్యేవాడివి. నీశక్తి ఇతనిమీద పని చెయ్యదు. చూచినావు కదా ఇతని ప్రభావము!" అన్నాడు. లజ్జాభయాలతో ఇంద్రుడు తల వంచుకొన్నాడు.

"శ్రుతశర్మ ఎటువంటివాడో చూడవలె" అన్నది అదితి. వెంటనే ఇంద్రుడు మాతలిని పంపి శ్రుతశర్మను రప్పించినాడు. శ్రుతశర్మ వచ్చి నమస్కరించినాడు. శ్రుతశర్మ సూర్యప్రభుడు లిద్దరిలో ఎవడు రూప లక్షణాధికుడో చెప్పండి అని భార్యలు కశ్యపుని అడిగినారు.

"సూర్యప్రభునికి కాదు — ఇతని సచివునకయినా సమానుడు కాడు శ్రుతశర్మ. ఇతడు అసమానుడు, సూర్యప్రభుని రూపలక్షణాలు దివ్యమైనవి. ప్రయత్నము చేస్తే ఇంద్రత్వముకూడా ఇతనికి సిద్ధిస్తుంది" అన్నాడు కశ్యపుడు. అందరూ మేలు మేలు అన్నారు. అక్కడివా రందరూ, ఇంద్రుడూ వినేలాగున కశ్యపుడు మయునికి ఇలా వర మిచ్చి నాడు. "వత్సా, ఇతడు వజ్రాయుధ మెత్తినప్పటికీ నివు సర్వాకారముగా ఉండడముచేత వజ్రదేహుడవు, అజరామరుడవు, అక్షతుడవు అయినావు. మహాసత్వసంపన్నులైన ఈ సునీథ సూర్యప్రభులు సైతం సమానులూ శత్రువులకు అజయ్యులూ అయినారు. స్వచ్ఛదేహు డయిన నా కుమా రుడు సువాసుడు ఆపత్కాలములో మీరు తలుచుకోగానే వచ్చి సహా యము చేస్తూ ఉంటాడు."

తర్వాత కశ్యపభార్యలు, మునులు, లోకపాలకులు అందరూ వారి కోరికలకు వరము లిచ్చినారు. అదితి ఇంద్రునితో "ఈధూర్తత్వము విడిచి పెట్టు, మయుని ప్రసన్నుని చేసుకో, ఇతనికి ఇప్పుడు లభించిన వరము

లను బట్టి చూస్తే వినయమువల్ల ఎంత లాభమో నీకు తెలియలేదా!” అని బోధించింది. ఆమాటలకు ఇంద్రుడు మయుని హస్తము పట్టుకొని ఆదరము చూపించాడు. శ్రుతశర్మ వెలవెలబోయినాడు. లోకపాలసహితముగా ఇంద్రుడు సురాసురగురువయిన కశ్యపమహామునికి నమస్కరించి వచ్చినదారిన వెళ్ళినాడు. మయాదులుకూడా సెలవు తీసుకొని ఆశ్రమమునుంచి బయలు దేరినారు.

తరంగము: ౭

సూర్యప్రభువు శ్రుతశర్మతో యుద్ధానికి సిద్ధమగుట

కశ్యపాశ్రమమునుంచి బయలుదేరి వారు ఐరావతీ చంద్రభాగా సంగమ ప్రదేశానికి వెళ్ళినారు. అక్కడ కనిపెట్టుకొని ఉన్న రాజులు వారిని చూడగానే రోదనము చేసినారు. చంద్రప్రభువు కనపడనందున వారు దుఃఖించగా సూర్యప్రభువు జరిగిన దంతా వారికి తెలిపినాడు. అప్పటికీ వారి విచారము తగ్గలేదు. శ్రుతశర్మ సూర్యప్రభు భార్యలను అపహరించడముచేత తాము ప్రాణత్యాగము చేయడానికి సిద్ధపడితే ఆకాశవాణి తమను నివారించిం దని అతి కష్టముమీద వారు విన్నవించినారు. సూర్యప్రభుడు మండిపడి “పరదారహరణములో ప్రవీణుడయిన ఆ శ్రుతశర్మను బ్రహ్మాదిదేవతలు అడ్డు పడినప్పటికి సంహరించి తీరుతాను!” అని ప్రతిజ్ఞ చేసినాడు. గణకులు ఏడవనాడు మంచిలగ్నమున్న దని చెప్పినారు. ఆనాటికి దండయాత్రకు బయలుదేరడానికి నిశ్చయించిన సూర్యప్రభువును మరింత దృఢపరచడానికి మయుడు ఇలా చెప్పినాడు. “తప్పకుండా నీవు జైత్రయాత్ర చేసే పక్షములో, నిజము చెప్తాను. నేను మాయాప్రయోగము చేసి నీభార్యలను తీసుకుపోయి పాతాళలోకములో భద్రముగా ఉంచినాను. నీవు శీఘ్రముగా దండయాత్ర చేస్తావనే ఉద్దేశములో అలా చేశాను. వాయువు తోడు

పడినప్పుడు వెలిగినంత బాగా సామాన్యసమయములో అగ్ని ప్రజ్వరిల్లు తుందా? పాతాళానికి నీవు వస్తే ప్రియురాండ్రను చూపుతాను''

సుమయునిమాటలకు అందరూ ఆనందించి అక్కడి బిలముద్వారా మయాసురుని వెంట పాలుగోపాతాళానికి వెళ్ళినారు. ఒకానొక శయ్యా మందిరము తెరిచి, మయాసురుడు మటన సేనాదులను సూర్యప్రభువుకు అప్పగించినాడు. వారినీ, అసురనాయకుల పుత్రిక లయిన తినతిక్కిన భార్యలనూ [illegible] సూర్యప్రభువు మయునిసూచనప్రకారము ప్రహ్లాద[illegible] వెళ్ళినాడు. సూర్యప్రభుకు లబ్ధ మయినవరము లను గురించి సుమయుడు చెప్పినాడు. తనకు ప్రణామము చేసినసూర్య ప్రభుని సత్త్వమును పరీక్షించాలని కత్తి దూసి ప్రహ్లాదుడు క్రోధము అభినయిస్తూ "దురాత్ముడా, మాఅన్న తెచ్చిన పన్నెండుగురు కన్య లనూ హరించావని తెలిసింది. నిన్ను ఖండిస్తాను'' అంటూ మీదికి వెళ్ళినాడు. సూర్యప్రభుడు ఏమీ వికారము చెందక "నాదేహము విశ్వాసి స్వాధీనము. మీయిష్టము వచ్చినట్లు చెయ్య వచ్చును'' అన్నాడు. ప్రహ్లాదుడు నవ్వి "సూర్యప్రభా! చాలా సంతోషము! నీకు లేశ మయినా అహంకారము లేదు. మెచ్చినాను వరము అడుగు'' అని పలికినాడు. "గురుభక్తి, శివభక్తి ఉండేలాగున అనుగ్రహిం చండి'' అన్నాడు అతడు. అందరూ ఆనందిస్తూ ఉండగా తనరెండవ పుత్రిక యామినిని ప్రహ్లాదుడు అతని కిచ్చి తనపుత్రులలో ఇద్దరిని సహాయ మిచ్చినాడు.

తర్వాత సూర్యప్రభుడు అందరితో కలిసి అమీలునిసన్నిధికి వెళ్ళి నాడు. ఆయన వరమునంగతి విని తనద్వితీయపుత్రిక సుఖావతినీ, తోడుగా ఇద్దరుకుమారులనూ సూర్యప్రభువుకు ఇచ్చినాడు. సహా యార్థము సూర్యప్రభువు తిక్కిన అసురనాయకులను దర్శిస్తూ ఆరోజు అక్కడనే గడిపినాడు. సునీథునిభార్యలు ముగ్గురూ, తనభార్య లయిన

రాజకన్యలూ గర్భము ధరించినారని మయాసురులతో మాటాడేటప్పుడు సూర్యప్రభుడుకు తెలిసింది. వీరాకు చూడదగిన ఏమి కానలె అని అడిగితే "మాకు మహాయుద్ధము చూడవలె ననే కోరిక ఉన్నది" అన్నారు. వారు. "వెనుక నిహతు లయినఅసురులు వీరిగర్భాలలో ఉండడము చేతనే వీటికటువంటికోరిక కలిగింది" అన్నాడు మయుడు.

ఆరురోజులు దాటినవి. ఏడవనాడు సూర్యప్రభుడు మొద లయిన వారు భార్యలతో సహా పాతాళలోకమునుంచి బయలు దేరినారు. శత్రువులు వారికి విఘ్నము కలిగించడానికి ఉత్పాతమాయను ప్రయోగించినారు. స్మరించగానే వచ్చి సువాసకుమారుడు ఆమాయను సంహరించినాడు.

చంద్రప్రభుడు తనకుకలిగిన పుత్రునికి రత్నప్రభుడు అని పేరు పెట్టి మయుని ఉపదేశప్రకారము ఆశిశువుకు రాజ్యాభిషేకము చేసి అందరితో సహా భూతాసన విమానమెక్కి భాగీరథీతీరాన తపోవనములో ఉన్న సుమేరుని నివాసానికి వెళ్ళినారు. ఆవిద్యాధరప్రభువుకు మయునివల్ల సమస్తమూ గ్రహించి శివాజ్ఞ స్మరించి మైత్రితో వీరిని సన్మానించినాడు. ఆప్రదేశము లోనే ఉండి సూర్యప్రభు ప్రభృతులు తమతమ బంధు బాంధవులనూ సైన్యాలనూ రప్పించినారు. మయుని ఆనతిప్రకారము విద్యలను సాధించి సంసిద్ధులై ఉన్న సూర్యప్రభుని బావమరదులు మొదట వచ్చినారు ఆహారిభటాదులు పదునలుగురు. ఒక్కొక్కనితో పదివేల రథాలు వచ్చినవి. ఇరవై వేలమంది సైనికులు వచ్చినారు. తర్వాత సూర్యప్రభుపుమామలు, వారిబంధువులు, దైత్యదానవులూ వచ్చినారు. వ్యాఘ్రరోముడు, మహామాయుడు, సింహదంష్ట్రుడు, ప్రకంపనుడు, తంతుకచ్ఛుడు, దుర్వారోహుడు, సుమాయుడు, వజ్రపంజరుడు, ధూమకేతుడు, ప్రమథనుడు, వికటాక్షుడు మొదలయినవారు సప్త పాతాళములనుంచి వెచ్చినారు. ముప్పయివేల రథాలతో ఒకడు, అరవై

వేలతో ఇంకొకడు, డెబ్బయివేలతో వేరొకడు, ఎనభై వేలతో ఒకడు, చివరవాడు పదివేలరథాలతోనూ వచ్చినాడు. పదాతులు ఒకనికి లక్ష, ఇంకొకనికి రెండులక్షలు, మరొకనికి మూడులక్షలు, అధమునికి అర్ధలక్ష. ఇలాగే ఒక్కనికి తగినట్టు ఏనుగులు, గుర్రములు వచ్చినవి. మరియు, మునీధుల సైన్యము, సూర్యప్రభుని నిజసైన్యము వసుదత్త సుమేరుల సేనలూ వచ్చినవి.

తలచుకోగానే సుహాసకుమారుడు వచ్చినాడు. మరియును అతనితో "స్వామీ, సేన చెదరిపోయి ఉన్నది. సమగ్రముగా సైన్యము నంతా ఏకత్ర చూడడానికి ఎక్కడ వీలు పడుతుంది?" అన్నాడు. ఇక్కడికి ఒక్క యోజనములో కలాపగ్రామ మున్నది. అక్కడ సేనావిన్యాసము చేసి ఏకదృష్టిలో చూడవచ్చును" అని ఆమునికుమారు డన్నాడు. అందరూ అతనివెంట కలాపగ్రామము చేరినారు. వారు అక్కడి ఉన్నత ప్రదేశాన నిలిచి అనుగసైన్యమునూ, రాజులసైన్యములనూ, విడివిడిగా నిలిపి వీక్షించినారు. సుమేరువు ఈప్రకారముగా పలికినాడు: సుశర్మకు ఎక్కువ సేన ఉన్నది. అతని పక్షాన నూటఒక్క విద్యాధరాధిపతు లున్నారు. వారిలో ఒక్కొక్కడు ముప్ఫయియిద్దరు రాజులకు నాయకుడు. భేదోపాయ మవలంబించి అందులో కొందరిని మనపక్షానికి తిప్పగలను. అందు కోసమై రేపు ఉదయమే వల్మీకము అనే ప్రదేశానికి పోదాము. రేపు ఫాల్గున బహుళ అష్టమి. చక్రవర్తిసముచిత మైన తూణీరము అక్కడ రేపు ఉద్భవిస్తుంది. విద్యాధరులు ఆఅమ్ములపొది కోసము పోతారు.

సూర్యప్రభునికి దివ్యతూణీరము లభించుట

ఆరోజు సైన్య సంవిధానములో గడిపి మర్నాడు అందరూ రథబల సమేతముగా వల్మీకముకెళ్ళి, హిమాచల దక్షిణ సానువుదగ్గర దిగినారు. అనేక విద్యాధరాధిపతులు అక్కడికి వచ్చి అగ్ని జ్వాలింపజేసినారు.

కొంతమంది హోమాలు, కొంతమంది జపాలూ ఆరంభించారు. సూర్య ప్రభువు గొప్ప అగ్నికుండము చేసినాడు. అతని విద్యాప్రభావముచేత అగ్ని స్వయముగా వెలిగింది. అది చూచేసరికి సుమేరువుకు సంతుష్టి కలిగింది. విద్యాధరులకు మాత్సర్యము పుట్టింది. అందులో ఒకడు 'సుమేరూ, నీవు విద్యాధరుడ వయినప్పటికీ భూసంచారి అయిన సూర్య ప్రభువును అనుసరిస్తున్నావే! ఛీ ఛీ" అన్నాడు. సుమేరువు కోపముతో అతనిని భయపెట్టినాడు. ఇతని పేరేమి అని సూర్యప్రభుడు అతనిని అడిగితే సుమేరువు "భీముడనే విద్యాధరుని భార్యను బ్రహ్మ మోహించినాడు. ఇతడు బ్రహ్మకు రహస్యముగా జన్మించడముచేత బ్రహ్మగుప్తుడు అని ఇతనిపేరు. జన్మకు తగినట్లే మాట్లాడినాడు." అని పలికి అగ్నికుండము చేసినాడు. సూర్యప్రభుడూ అతడూ అగ్నిలో హోమము చేసినారు. భూమిలో రంధ్ర మేర్పడి అందులో నుంచి పెద్ద పాము లేచింది. బ్రహ్మగుప్తుడు దానిని పట్టుకోబోయినాడు. పాము పెట్టిన బుసగాలికి అతడు నూరుబారల దూరాన పడినాడు. తర్వాత తేజఃప్రభువు అనే విద్యాధరాధిపతి దానిని పట్టుకోబోయి దూరాన పడిపోయినాడు. అనంతరము దుష్టదమను డనే విద్యాధరాధీశ్వరుడు వచ్చి ఎగిరి దూరముగా పడిపోయినాడు. విరూపాక్షుడు దానిబుసకు గడ్డిపోచవలె కొట్టుకొని పోయినాడు. అంగారక విజృంభకు లనే రాజులు వచ్చి వెనకటివారివలెనే వెళ్ళి దూరాన పడిపోయినారు. ఈ విధముగా విద్యాధరప్రభువు లంతా సర్పఫూత్కారానికి దూరముగా పడిపోయినారు! రాళ్ళకు తగిలి వారి శరీరాలు నలిగి పోయినవి.

తర్వాత శ్రుతశర్మ వచ్చి పామును పట్టుకోబోయి దాని శ్వాస వాయువు తగిలి తక్కినవారివలెనే పడ్డాడు; ఊరుకోక లేచి వచ్చి గాలి [illegible] దూరాన పడిపోయినాడు. శరీరము నలిగిపోయింది.

[illegible] పట్టుకోమని సూర్యప్రభుని సు[illegible]

నాడు. "చూడండి, చూడండి! అజగరాన్ని పట్టడానికి సూర్యప్రభుడు లేచి నాడు! మర్కటాలకు వలెనే మానవులకు బుద్ధి లేదు. అమ్మలు చెప్పిన దానిని చూచి అనుకరిస్తారు" అని విద్యాధరులు పలికినారు. సూర్య ప్రభుడు వాళ్ళను లక్ష్యము చెయ్యక వెళ్ళి తోకపట్టుకొని బిల ములోనుంచి వెలుపలికి లాగినాడు. అజగరము అమ్ములపొదిగా అయినది. సూర్యప్రభునిశిరస్సుమీద ఆకాశమునుంచి పుష్పవృష్టి కురిసింది. "సూర్యప్రభా! నీకు అక్షయతూణీరము లభించింది. ఈ అమ్ములపొదిని స్వీకరించు" అని అశరీరవాణి పలికింది. విద్యాధరులు విచారగ్రస్తు లయి నారు. సూర్యప్రభుడు అమ్ములపొది పుచ్చుకొన్నాడు. ప్రహస్త సునీథ సుమేరులు మహానందము పొందినారు.

శ్రుతశర్మ విద్యాధరసైన్యాన్ని వెంటబెట్టుకొని వెళ్ళి దూతను పంపి నాడు. "సూర్యప్రభుడా, నీకు ప్రాణాలమీద అపేక్ష ఉన్న పక్షములో అమ్ములపొదిని తనకు వెంటనే పంపవలసిన దని మాప్రభువు శ్రుతశర్మ ఆజ్ఞాపిస్తున్నాడు" అని చెప్పినాడు. "దూతా, నాబాణాలు అతని శరీ రములో ప్రవేశించి దేహమే అమ్ములపొది అవుతుం దని చెప్పు" అని సూర్యప్రభుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాడు. దూత వెడలిపోయిన తరువాత శ్రుతశర్మ పరుషవాక్యాలను అందరూ పరిహాసించినారు. సుమేరువు సూర్యప్రభుని ఆలింగనము చేసుకొని "మహేశ్వరునిమాట ఫలించింది! అమ్ములపొది లభించింది. నీకు చక్రవర్తిపదవి సిద్ధించి నట్టే! ఇక నిర్వి చారముగా ధనుస్సును సాధించడానికి రా" అని పలికినాడు.

సూర్యప్రభుడు ధనుస్సును సాధించుట

సుమేరునివెంట సూర్యప్రభాదులు బయలుదేరి హేమకూటము చేరి దాని ఉత్తరదిక్కున మానససరోవరానికి వెళ్ళినారు. అందులో జలక్రీ డలు చేస్తున్న దివ్యకాంతల ముఖకమలాలను వికసిత కనక కమలాల

మధ్య కనిపెట్టడానికి వీలుకాకపోయింది. ఇంతలోనే శ్రుతశర్మాదులు కూడా అక్కడికి వచ్చారు. సూర్యప్రభాదులు సేనతో విమానాలలో హోమము ప్రారంభించినారు. తక్షణము శీకరమేఘము సరస్సులో నుంచి బయలుదేరి ఆకాశాన్ని ఆవరించి గొప్పవర్షము కురిసింది. మబ్బులోనుండి గొప్పసర్పము నేలమీద రాలింది. సుమేరువు ప్రోత్స హించేసరికి సూర్యప్రభుడు లేచి దాన్ని పట్టి లాగేసరికి అది ధనుస్సుగా మారింది! వెంటనే మబ్బులోనుంచి మరోసర్పము విషాగ్నులు కక్కుతూ నేలమీద పడేటప్పటికి విద్యాధరు లంతా వణికిపోయారు. సూర్య ప్రభుడు దాన్ని పట్టుకొన్నాడు. అది ధనుర్గుణము (విల్లుతాడు) గా మారింది. "సూర్యప్రభా, నీకు మహాధనువు లభించింది. ఈవింటినారి తెగేది కాదు. ఈరెండూ స్వీకరించు" అని ఆకాశవాణి పలికింది. పుష్పవర్షము కురిసింది. నారితో సహా విల్లు సూర్యప్రభుడు తీసుకొన్నాడు. శ్రుతశర్మ విచారముతో పరివారసమేతముగా వెళ్ళిపోయినాడు. మయాదులు సంతోషించి ధనువువృత్తాంతము అడిగితే సుమేరువు ఇలా చెప్పినాడు;

ప్రభాసాదులకు దివ్యధనుస్సులు లభించుట

ఇక్కడి వేణువనములోనుంచి కొట్టితెచ్చి వెదుళ్ళు ఈ సరస్సులో వేస్తే దివ్యధనుస్సు లవుతవి. దేవాసురులూ గంధర్వవిద్యాధరులూ పూర్వము వాటిని సాధించారు. ఈసరస్సులో దేవతలు అమృతబల నామము లైనధనుస్సులను దాచిపెట్టినారు. భావికాలములో చక్ర వర్తులు కాబోయేవారికి కొంతశ్రమమీద శివానుగ్రహమువల్ల లభిస్తవి. సూర్యప్రభునికి మహాకార్ముకము హస్తగత మయినది. ఇతనివయ స్యులకుకూడా తగినధనువులు లభిస్తవి. విద్యాప్రభావము కలిగినవీరు వాటిని సాధించడానికి యోగ్యులే. నేటికి అవి యోగ్యులకు లభిస్తవి"

సూర్యప్రభునివయస్యు లయిన ప్రభాసాదులు కీచకవనానికి పోయి దానిపరిపాలకు డైన చండదండు డనే ప్రభువును జయించి వెను ళ్ళు తెచ్చి సుస్సులో వేసి ఒడ్డున కూర్చుని జపహోమాదులు ప్రారంభించారు. సప్తాహములో వారికి ధనుస్సులు లభించినవి. మయాదులు, సూర్యప్రభువు సుమేరుని తపోవనానికి వెళ్ళినారు.

సూర్యప్రభుడు మోహినీపరివర్తినులను సాధించుట

సుమేరువు సూర్యప్రభునితో ఇలా అన్నాడు: "అజేయు డైన చండదండును నీమిత్రులు జయించడము చిత్రమే! మోహినీవిద్యా ప్రభావముచేత అతడు అజయ్యుడు. ప్రధానశత్రు వైననీమీద ప్రయోగించడానికే అతడు గుప్తముగా ఉంచినాడు. అందుచేతనే నీమిత్రుల మీద ఇప్పుడు ఉపయోగించ లేదు. ఆవిద్య ఒక్కసారే కాని రెండో సారి ఫలించదు. పూర్వము దాన్ని పరీక్షించడానికి ప్రయోగిస్తే, కోపము వచ్చి గురువుశాప మిచ్చినాడు. ఈవిద్యలప్రభావము చాలా గొప్పది. మహానుభావు డైన-ఈమయుని అడిగితే తెలుస్తుంది."

అప్పుడు మయుడు ఇలా చెప్పినాడు: "సంగ్రహంగా చెపుతాను. అవ్యక్తములోనుంచి ఆయాశక్తులు అనుశక్తులూ పుట్టుతవి. ప్రాణశక్తి అనునాదము పుట్టి బిందుమార్గాన్ని పొంది పరతత్త్వాకాశము న్వితమై విద్యాదిమంత్రత్వాన్ని పొందుతుంది. ఆమంత్రవిద్యలను గ్రహించడమువల్ల కాని, తపస్సువల్లకాని సిద్ధులఆజ్ఞవల్ల కాని సిద్ధి పొందినవారి మహాత్వము అమోఘము. నాయనా, మోహినీ పరివర్తినీవిద్యలు తప్ప తక్కిన వన్నీ నీకు లభించినవి. యాజ్ఞవల్క్యుని ప్రార్థించి ఆ రెండువిద్యలూ సాధించు."

సూర్యప్రభుడు యాజ్ఞవల్క్యుని సన్నిధికి వెళ్ళినాడు. ఇతనిని ఆయన ఏడురోజులు పాములమడుగులో, మూడురోజులు అగ్నిలో ఉండ

తపస్సు చేయుమనినాడు. సప్తాహము పాముకాటు సహించినతర్వాత మోహనీవిద్యనూ మూడుదినములు అగ్నితాపము సహించినపిమ్మట పరవృత్తినీవిద్యనూ ప్రసాదించినాడు. ముని ఆనతిప్రకారము సూర్యప్రభుడు మళ్ళీ అగ్నికుండములో ప్రవేశించినాడు. గగనసంచారము చేసే మహాపద్మవిమానము ఇతనిదగ్గిరికి వచ్చింది. అందులో వివిధరత్న నిర్మితములైన నూటయెనిమిది కేళులూ, నగరములూ ఉన్నవి "ఇది చక్రవర్తివిమానము. ఈనగరాలలో నీరాణులను ఉంచితే వారు వైరులకు దొరకరు" అని ఆకాశవాణి పలికింది. ఇతడు మునికి ప్రణామము చేసి గురుదక్షిణ ఏమి కావలెనో తెలిపి తనను కృతకృత్యుని చేయుమని ప్రార్థించినాడు. "నీఅభిషేకసమయములో నన్ను తలుచుకో" అని యాజ్ఞవల్క్యుడు ఆదేశించినాడు. సూర్యప్రభుడు మునికి నమస్కరించి విమాన మెక్కి సుమేరునివాససమీపములో ఉన్న సైన్యమువద్దకు వెళ్ళినాడు. ఇతనిని చూచి సంగతులు ఆకర్ణించి అందరూ ఆనందించినారు.

శ్రుతశర్మకు దూత్యము

సునీథుడు తలుచుకొనేటప్పటికి సువాసకుమారుడు వచ్చి మయాదులతోనూ, ప్రభువులతోనూ "ఆర్యులారా, విమానము విద్యలూ సూర్యప్రభునికి లభించినవి. అయినా మీరందరూ ఇప్పటికీ శత్రు విజయము మాట తలపెట్టరేమి!" అని అడిగినాడు. "మీమాటలు యుక్తమే. కాని దూతను ముందుగా పంపి చూతాము" అన్నాడు మయుడు. "మంచిది. ఈప్రహస్తుని పంపండి. ఇతడు బుద్ధిమంతుడు, ప్రగల్భవాక్కు దూతకు ఉండవలసిన అన్నిలక్షణాలూ ఉన్నవాడు." అని మునికుమారుడన్నాడు. అందరూ అంగీకరించి ప్రహస్తునికి సందేశము చెప్పి శ్రుతశర్మదగ్గిరికి పంపినారు. అతడు వెళ్ళిన తర్వాత

సువర్ణప్రభుడు స్వప్నవృత్తాంతము చెప్పినాడు:

"తెల్లవారుజామున నాకు కల వచ్చింది. మన మందరమూ నదీ ప్రవాహములో కొట్టుకొనిపోతున్నాము. నీళ్ళల్లో, మునుగకుండా నృత్యము చేస్తున్నాము. ఎదురుగాలివల్ల నదీప్రవాహము తిరిగింది. అప్పుడు తేజోవంతుడు దైవపురుషుడు మనలను అగ్నిలో వేయగా మనము మాడిపోలేదు. ఈలోగా మేఘము రక్తము వర్షించింది. ఆ రక్తమువల్ల దిక్కులన్నీ మునిగిపోగా నాకు మెళుకువ వచ్చింది."

[illegible] ఇలా స్వప్నవిషయాన్ని వివరించినాడు: "ఈ స్వప్నము [illegible] గ్రహస్థితివల్ల అభ్యుదయాన్ని సూచిస్తున్నది. [illegible] యుద్ధాన్ని సూచిస్తుంది. నదీప్రవాహములో మునుగకుండా కొట్టుకొనిపోవడము మీ ధైర్యవృత్తి. ప్రవాహాన్ని మరల్చినగాలి మీకు రక్షకుడు. తేజోవంతుడు సాక్షాత్తు పరమశివుడు. అతడు మనలను అగ్నిలో వేయడమంటే యుద్ధము చేయమని ప్రోత్సహించడమని అర్థము. మేఘోదయము భయాన్ని సూచన చేస్తుంది. రక్తవర్షము భయనాశనము. దిక్కులు రక్తసిక్తము కావడము మీ ఐశ్వర్యము. స్వప్నము అనేకతీరులుగా వస్తుంది. ఏది వెంటనే అర్థాన్ని తెలియ చేస్తుందో అది అన్వర్థము. దేవత స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి ఆదేశించడము యథార్థము. తీవ్రానుభవములు వాసనారూపాలై, స్వప్నముగా అపార్థము కలిగిస్తవి. రజస్సువల్ల మనస్సు బాహ్యవిషయాలను విడిచినప్పుడు స్వప్నము వస్తుంది. స్థూల దేహసంబంధము లేక సూక్ష్మదేహమువల్ల స్వప్నము సిద్ధమవుతుంది. స్వప్నము కాలవిశేషాన్ని బట్టి చిర శీఘ్ర ఫలాలను ఇస్తుంది." అని సూర్యప్రభాదులు లేచి దినశేషాన్ని గడిపినారు.

ప్రహస్తుడు శ్రుతిశర్మదగ్గరనుంచి తిరిగి వచ్చి మయుడు మొదలయిన వాళ్ళతో యథార్థము వివరించినాడు: "నేను ఇక్కణ్ణుంచి బయలుదేరి

త్రికూటాచలసానువుమీద ఉన్న సువర్ణమయమైన త్రికూటపతాకపురానికి వెళ్ళినాను. ద్వారపాలకులద్వారా నారాక తెలియచేసి విద్యాధరుల మధ్య కూర్చున్న శ్రుతశర్మను చూచినాను. తండ్రి త్రికూటసేనుడు, విక్రమశక్తి, ధురంధరుడు, దామోదరుడు మొదలైన శూరులు కొలువులో కూర్చున్నారు. నేను ఆసీనుడనై శ్రుతశర్మతో అన్నాను: "శ్రీమంతుడైన సూర్యప్రభుడు నన్ను నీదగ్గిరికి పంపినాడు. శివానుగ్రహమువల్ల విద్యలు, రత్నాలు, భార్యలు, రక్షకులనూ అతడు సాధించినాడు. మీరు విద్యాధరులతో కూడా వచ్చి ఆయన సేనలో చేరవలె. అతడు వైరులను చంపి, ప్రణతులను రక్షిస్తాడు. తెలివితక్కువవల్ల మీరు సుమేధకుమార్తెను కామచూడామణిని హరించారట. ఆరాక్షసకన్యను త్యజించవలె. అలా చేస్తే మీకు శ్రేయస్సు కలుగుతుం దని సూర్యప్రభుడు తెలియచేయ మన్నాడు." అందరికీ కోపము వచ్చి "మాకు ఎవడు గర్వముతో సందేశము పంపేవాడు! మానవులకు సందేశము పంపినట్టు మాకు పంపుతాడా? గుడ్డిగవ్వ చెయ్యని వాడు మాకు కబురు పంపుతాడా! ఈగర్వము వాణ్ణి తప్పక అణిచి వేస్తుంది" అని పలికినారు.

నేను వాళ్ళకు ఇలా సమాధాన మిచ్చినాను:

"అత డెవరో మీరు ఎరుగరు. ఆయన శివానుగ్రహమువల్ల విద్యాధరచక్రవర్తిగా జన్మించినాడు. ఆయన మానవు డని శంక చేస్తే, మానవులు దేవత్వాన్ని సాధించలేదా? ఆయనశౌర్యము మీవాళ్ళంతా చూచేఉన్నారు. ఆయన ఇక్కడికి వస్తే మీనాశనము తప్పదు." సభ సంక్షోభము చెందగా నన్ను సంహరించడానికి శ్రుతశర్మ ధురంధరులు నామీదికి వచ్చినారు. "మీశౌర్యము ఎలాంటిదో చూస్తాను" అన్నాను. దామోదరుడు లేచి విప్రవధాతను సంహరించడము అధర్మ మని హితము చెప్పినాడు. విక్రమశక్తి నాతో "దూతా!

వెళ్ళిపో. మమ్మల్ని కూడా ఈశ్వరుడే సృష్టించాడు. నీస్వామి ఇక్కడే వస్తే అప్పటిమాట చూస్తాము. అతన్ని మేము సత్కరిస్తాము” అన్నాడు.

నవ్వుతూ నేను ఆకాశాన్ని ఆక్రమిస్తున్న మబ్బును చూచేదాకా పద్మవనిలో హంసలు సుఖంగా నాదము చేస్తవి! అని వాళ్ళను తృణీకరించి లేచి వచ్చినాను”

రణ దీక్ష

ప్రహస్తుడు చెప్పగా మయాదులు విని సంతోషించినారు. సూర్యప్రభుడు యుద్ధము చేయుడానికి సిద్ధపడి రణనీతివిశారదు డైనప్రభాసుని సేనాధిపతిని చేసినాడు. సువాసకుమారుని ఆదేశమువల్ల అందరూ రణదీక్షితు లైనారు.

విలాసినీ సమాగమము

రాత్రి సూర్యప్రభుడు దీక్ష వహించి శయ్యామందిరములో శయనించగా ఒకసుందరాంగి ప్రవేశించింది. అమాత్యులు అందరూ వరున్నారు. సూర్యప్రభుడు వ్యాజనిద్ర అభినయించినాడు. ఆకన్య చలికత్తెతో “ఇతను నిద్రిస్తూ ఉండగా ఇంత అందముగా ఉంటే మేలుకొంటే ఎంత చక్కగా ఉంటాడో! ఇతన్ని ఎందుకు నిద్ర లేపడము? నాకుతూహలము తీరింది. నామనస్సు ఇతనిమీద లగ్నము చేసి ప్రయోజన మేమిటి? శ్రుతశర్మతో ఇతను యుద్ధము చేస్తాడు. ఫలితము ఎలా ఉంటుందో? రణోత్సవము వీరులప్రాణాలు హరిస్తుంది. ఇతనికి విజయము కలగవలె. గగనమార్గాన వెళుతున్న కామచూడామణి సౌందర్యాన్ని చూచి ఇతడు వివశు డైనాడు. నాబోటిదాన్ని చూచి వ్యామోహ పడతాడా? ఇతనిహృదయాన్ని నేను రంజించగలనా?” అన్నది.

చెలికత్తె సమాధానము ఇచ్చింది: "చండీ! ఎందువల్ల ఇతనిమీద ఇంత విరక్తి? ఇతడు కామచూడామణిమనస్సు హరించినమాత్రాన్ని అరుంధతిమనస్సుకూడా హరిస్తాడు. ఇతడు ప్రతిభాశాలి, వీరుడు. యుద్ధములో తప్పక ఇతనిదే జయము. ఇతడు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతా డని సిద్ధులు చెప్పనే చెప్పారు. కామచూడామణి, సుప్రభ నీ గోత్రమువాళ్ళే. ఈమధ్యే ఇతడు సుప్రభను పెళ్ళాడినాడు. సిద్ధవాక్యము యథార్థ మవుతుంది. ఇతడు చక్రవర్తి కాక తప్పడు. సుప్రభకన్న నీ చక్కదనము ఎక్కువ. సతులకు భర్తే బంధువు."

అప్పు డాకన్య పలికింది: "సఖి, నీ వన్నది నిజం. ఆర్యపుత్రునికి జయము తప్ప దని ఎరుగుదును. ఇతనికి రత్నాలూ విద్యలూ సంప్రాప్త మైనవి. ఇతనికి ఓషధులు సిద్ధించ లేదు. అందువల్ల నామనసు కొంచెము శంకిస్తున్నది. చంద్రపాదపర్వతగుహలో పుణ్యాత్ములకు లభించేఓషధులున్నవి. చక్రవర్తికి అవి లభిస్తవి. ఓషధులు సంపాదిస్తే రేపే యుద్ధము ఆరంభించవచ్చును."

వ్యాజనిద్రా నిమీలితాక్షుడై సూర్యప్రభుడు కన్యామణివచనాలు విని మేలుకొని ఆమెతో సవినయముగా "హరిణాక్షీ, నీవు నామీద పక్షపాతము కనపరిచినావు. ఓషధులకై చంద్రపాదపర్వతముదగ్గిరికి వెళ్లుతాను. నీవు ఎవరవో చెప్పవా!" అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. సంగతి యావత్తూ అతడు విన్నా డని కన్య సిగ్గుపడి తల వంచింది. ఆమెసఖి అతనితో "ఈకన్య విద్యాధరరాజైన సుమేరుని తమ్ముని కుమార్తె. పేరు విలాసిని. మిమ్మల్ని చూడా లని వచ్చింది" అని పలికింది. విలాసిని చెలిని రమ్మని పిలిచి అక్కడ్నుంచి వెళ్ళిపోయింది.

ఓ ష ధీ సా ధ న ము

సూర్యప్రభుడు అమాత్యులైన ప్రభాసాదులను లేపి విలాసిని ... ఓషధిసాధనము తెలియచేసినాడు. ఓషధిసాధనావిషయము

ముఖ్య [illegible] [illegible] ప్రహస్తుని రాజు పంపినాడు. మంత్రులు అంగీకరించగా సూర్యప్రభుడు వాళ్ళతో చంద్రపాదపర్వతానికి వెళ్ళుతూ [illegible] గుహ్యక కూష్మాండములు ఆయుధపాణులై అడ్డగి[illegible] కొందరిని అస్త్రాలవల్ల మూర్ఛితులు చేసి, కొందరి[illegible] స్తంభింపచేసి సూర్యప్రభాదులు చంద్రపాద పర్వత[illegible] వాళ్ళు గుహాద్వారము చేరగా విచిత్ర వికృతాకార[illegible] ప్రమథులు వచ్చి అడ్డగించినారు. సువాసకుమారుడు సూర్యప్రభునితో "ప్రమథులతో యుద్ధము పనికిరాదు. అలాచేస్తే శివునికి కోపము వస్తుంది. అష్టోత్తర శతనామాలతో శివార్చన చేస్తే మహేశ్వరుడు ప్రసన్నుడై వరమిస్తాడు. అప్పుడు ప్రమథులు ప్రసన్నులు అవుతారు" అని సలహా ఇచ్చినాడు. అందరూ మహేశ్వరస్తుతి చేయగా ప్రమథులు ప్రసన్నులై పలికినారు: "ఈ చంద్రపాద పర్వత గుహను వదిలినాము. గుహలో ఉన్న మహౌషధులు గ్రహించండి. అయితే సూర్యప్రభుడు స్వయముగా గుహలో ప్రవేశించ వద్దు. ప్రభాసుని ప్రవేశపెట్టండి."

ప్రమథుల వాక్యములు విని అందరూ ఆనందించినారు. అంధకార నిరంధ్రమైన గుహలో ప్రభాసుడు ప్రవేశించగా గుహ ప్రకాశమానమైనది. భీకరాకారులు నలుగురు రాక్షసకింకరులు లేచి ప్రణామము చేసి ప్రభాసునికి దారి ఇచ్చినారు. అతడు సప్తదివ్యౌషధులు తీసుకొని ప్రభువుకు అర్పించగా, అప్పు డాకాశవాణి "సూర్యప్రభా! ఓషధీప్రభావము వల్ల నీశక్తి అఖండము" అన్నది. సూర్యప్రభాదులు సంతోషించి సుమేర్వాశ్రమములో ఉన్న నిజసేన దగ్గిరికి వెళ్ళినారు. ఆశ్రమములో సునీథుడు సువాసకుమారునితో "మునీంద్రా! పర్వతగుహలో మన రాజుకు ప్రవేశము లేక ప్రభాసునికి ప్రవేశార్హతకు కారణ మేమిటి?

గుహలో ఇతన్ని [illegible] అని అగ్నితో మాట్లాడుతున్నావు ?

ప్రభానుని పూర్వవృత్తాంతము

"ప్రభానుడు ప్రభుహితాన్ని కోరేవాళ్ళల్లో శ్రేష్ఠుడు. మా ఇద్దరికీ మైత్రి అఖండము. ప్రభానునివంటి సాంగ్రామశాలి ఏ భూపతికి లభిస్తాడా! ఆవర్తగుహ పూర్వసుకృతమువల్ల ఇతనిది. ఎవరో తెలుసునా ప్రభానుడు? పూర్వము నముచి అనే రాక్షసశ్రేష్ఠుడు. యాచకులపాలిటి కల్పతరువు. అతడు పదివేల సంవత్సరాలపాటు ధూమపానము చేస్తూ తపస్సు చేసి లోహపాషాణదారువులవల్ల మరణము లేకుండా బ్రహ్మను గ్రహము సంపాదించినాడు. అతడు అనేకసార్లు మహేంద్రుణ్ణి తరిమి వేసినాడు. కశ్యపమహర్షి ఆదానవుని ప్రార్థించి దేవతలతో సంధిపర్చాటు చేసినాడు. అప్పుడు సురాసురులు యుద్ధము మాని కూడబలుకుకొని క్షీరసముద్రాన్ని మందరగిరితో మథించినారు. అచ్యుతాములపాలికి లక్ష్మిప్రభృతులు, నముచిదగ్గిరికి ఉచ్చైశ్శ్రవమనే హయము వచ్చినది. ఇతర దేవతలు రాక్షసులు వేరువేరుగా బ్రహ్మదేవుడిచ్చినభాగాలు సముద్రమునుంచి వచ్చినవస్తువులలో గ్రహించినారు. మథనానంతరము లభించినఅమృతాన్ని దేవతలు హరించగా వాళ్ళకూ రాక్షసులకూ పోరు జరిగింది. సురాసురసంగ్రామములో చనిపోయినరాక్షసులను ఉచ్చైశ్శ్రవమనేగుర్రము వాసన చూచి ఉజ్జీవితులనుచేసింది. అందువల్ల దైత్యరాక్షసులు దేవతలచేతుల్లో చనిపోలేదు. ఇంద్రుడు విచారముతో ఉండగా ఏకాంతములో దేవగురువైనబృహస్పతి "మహేంద్రా, ఒక యుక్తి తోస్తున్నది. నీవు నముచిని ఉచ్చైశ్శ్రవము యాచించు. అతడు దానవీరుడు. కనుక తప్పకుండా అగుర్రాన్ని నీకు అర్పిస్తాడు. ఆ జన్మసంచిత మైనదాతృత్వకీర్తిని అతను పోగొట్టుకోడు" అని హితోప

దేశము చేసినాడు.

వెంటనే దేవేంద్రుడు దేవతలతో కూడా వెళ్ళి నముచిని గుర్రము యాచించినాడు. శుక్రాచార్యుడు వద్దని వారిస్తున్నా లక్ష్యపెట్టక దానశౌండు డయిననముచి దాతృతాకీర్తి పోతుందని యోచించి ఇంద్రుడు అడిగిన వెంటనే గుర్రాన్ని ఇచ్చివేసినాడు. శస్త్రాలవల్ల అవధ్యుడైన నముచికి దేవేంద్రుడు వజ్రాలపొడి గంగాజలములోని నురుగులో వేసి ఇచ్చినాడు. తాగి నముచి మరణించినాడు. కుమారుని ఘోర మరణవృత్తాంతము విని నముచితల్లి శోకశాంతికై "నముచి తిరిగి నా కడుపునపుట్టి సర్వదేవతలకూ అజయ్యుడు అగుగాక" అని సంకల్పించింది. అప్పు డానముచి రత్నమయుడై బలశాలియై ప్రబలుడనే పేరుతో ఆమెకడుపున పుట్టినాడు. ప్రబలుడు తపస్సు చేసి అర్థులకు ప్రాణదానముకూడా చేసి మహేంద్రుణ్ణి నూరుసార్లు ఓడించినాడు. దేవతలు కూడపలుకుకొని అతనిదగ్గిరికి వెళ్ళి "మాకు పురుషమేధార్థము శరీరాన్ని అర్పించు" అని యాచించినారు. అడిగిందే తడవుగా అర్పించగా దేవతలు ప్రబలుణ్ణి ఖండఖండాలుగా నరికినారు. ప్రభాస రూపమున ప్రబలుడు భూమండలములో అవతరించినాడు. నముచి ప్రబలుడయి, తరువాత ప్రభాసుడై పుణ్యశక్తివల్ల అజేయుడైనాడు. ఓషధులున్న గుహ ఇతనిదే. కింకరు లందరూ ఇతనికి వశ్యులు. గుహలో కిందపాతాళములో ప్రబలునిమందిరము ఉన్నది. అక్కడ ఇతని ముఖ్య భార్యలు పన్నెండుమంది, వివిధరత్నాలు, నానాయుధాలు, చింతామణి, లక్షయోధులు గుర్రాలతో ఉన్నారు. అవంతా ఇతని ఆర్జితము."

సూర్యప్రభాదులు రత్నాలు తెచ్చుకోవడానికి ప్రబలునిమందిరానికి గుహామార్గాన వెళ్ళినారు. ప్రభాసుడు ఒక్కడే ఆలోపనే వెళ్ళి తన పూర్వభార్యలను గ్రహించి చింతామణిని అశ్వాలను యోధులను ధన

మునూ చెప్పి సూర్యప్రభుణ్ణి సంతోషపెట్టినాడు. సూర్యప్రభుడు ఓథులు స్వీకరించి మయ సునీథ ప్రభాస సుమేర్వాదులు, సామంతులు వెంట రాగా సేనాశిబిరానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడి నాయకులూ రాజులూ తమ ఇళ్ళకు వెళ్ళగా సూర్యప్రభుడు రణోద్యోగోత్సుకుడై దర్భాసనముమీద రాత్రి నిద్రించినాడు.

తరంగము : ౪౭

యుద్ధ యాత్ర

మరునాడు ఉదయాన సూర్యప్రభుడు సుమేర్వాశ్రమమునుంచి సేనానీకముతో శ్రుతశర్మతో యుద్ధానికి బయలుదేరినాడు. అతడు త్రికూటాచలానికి వెళ్ళి అక్కడ శత్రుబలాన్ని ఓడించి తరిమివేసి అక్కడ విడిసినాడు. సూర్యప్రభుడు సుమేరుమయాదులతో కొలువు తీర్చి ఉండగా త్రికూటాధిపతిదగ్గర నుంచి రాయబారి వచ్చి విద్యాధరేంద్రుడయిన సుమేరువుతో పలికినాడు: "శ్రుతశర్మతండ్రి నీకిలా సందేశమిచ్చినాడు:

"దూరములో ఉన్న నీకు తగిన గౌరవము చేయలేక పోయినాము. నీవు మాయింటికి అతిథులతో వచ్చావు. అందువల్ల ఉచితంగా మీకు ఆతిథ్యము ఇస్తాము!

శత్రుసందేశము విని సుమేరువు సమాధానము ఇచ్చినాడు: "మంచిది. మావంటిఅతిథులు నీకు దొరకరు. ఆతిథ్యము పరలోకములో కాదు, ఈలోకములో ఫలిస్తుంది. కనుక మేము సిద్ధము. ఆతిథ్యము చేయండి."

దూత శ్రుతశర్మదగ్గిరికి వెళ్ళినాడు. సూర్యప్రభాదులు ఉన్నత ప్రదేశాన నిలువబడి విడిసిన సేనను వీక్షించినారు.

మునీథుడు తండ్రిమయాసురుని సేనావిభాగము తెలియ చెప్ప

రథాతిరథ ప్రవిభాగము

మనస్విని. సమస్తమూ ఎరిగిన ఆ దానవేంద్రుడు వేలితో చూపుతూ చెప్పుతున్నాడు: "ఈ సుబాహువు, సిద్ధార్థుడు, ముష్టికుడు, గోవాహనుడు, ప్రలంబుడు, ప్రమాథుడు, కంకటుడు, వసుదత్తాది భూపతులు అర్ధరథులు. అంకురి, సవిశాలుడు, దండభూషణ సోమిలులు, ఉన్మత్తకుడు, దేవశర్మ, కుమారకుడు, హరిదత్తాదులు పూర్ణరథులు. ప్రకంపన, దర్పిత, కుంభీర, మాతృపాలిత, మహాభట, వీరస్వామి, సురాధార, భంజీర, సింహదత్త, గుణవర్మ, కీట, భీమ, భయంకరులు ద్విగుణరథులు. విరోచన, వీరసేన, యజ్ఞసేన, కుంజర, ఇంద్రవర్మ, శబరక, క్రూరకర్మ, నిరాశక రాజపుత్రులు త్రిగుణరథులు. సుశర్మ, బాహుశాలి, విశాఖ, క్రోధన, ప్రచండులు చతుర్గుణరథులు. జాంజరి, వీరవర్మ, ప్రవరవర, సుప్రతిజ్ఞ, అమరరామ, చండదత్త, జాలిక, సింహభట, వ్యాఘ్రభట, శత్రుభటులు పంచగుణరథులు. ఉగ్రవర్మ అనే రాజపుత్రుడు షడ్గుణరథుడు. విశాఖ, సుతంత, సుగమ, నరేంద్ర శర్మలు సప్తగుణరథులు. సహస్రాయువు మహారథుడు. శతానీకుడు మహారథచమూపతి. సూర్యప్రభుని వయస్యులయిన సుభాస హర్ష విమలులు, మహాబుద్ధి అచల, ప్రియంకర, శుభంకరులు మహారథులు. యజ్ఞరుచి, ధర్మరుచి, విశ్వరుచికి భాససిద్ధార్థులు ముగ్గురూ, సూర్యప్రభుని మంత్రులు మహారథ యూథపతులు. ప్రజ్ఞాఢ్య స్థిరబుద్ధులు రథయూథపతులు. సర్వదమన, ప్రమథన, ధూమకేతు, ప్రవహణ, వజ్రపంజర, కాలచక్ర మరుద్వేగులు రథాతిరథపతులు. ప్రకంపన సింహనాదులు రథాతిరథయూథపతులు. మహామాయ, కంబలిక, కాలకంపనక, ప్రహృష్టరోమములు అతిరథ యూథాధిపతులకు అధిపతులు. శత్రుసేనలో బలవంతులు మనకన్న ఎక్కువగా ఉన్నప్పటికీ శివానుగ్రహము వల్ల మనముందు వారు నిలవలేరు."

యుద్ధము

శ్రుతవర్మతండ్రిదగ్గరనుంచి ఒకదూత వచ్చి "త్రికూటాధిపతి మీకు తెలియచేస్తున్నాడు : యుద్ధము శూరులకు మహోత్సవము. యుద్ధానికి ఈప్రదేశము ఇరుకుగా ఉంది. అందువల్ల ఇక్కడనుండి కలాప గ్రామ మనేవిశాలగ్రామానికి వెళ్ళుదాము." అని సందేశము చెప్పినాడు. సునీథాదులు విని సరే అని సూర్యప్రభాసమేతులై కలావ గ్రామము వెళ్ళినారు. శ్రుతశర్మాదులుకూడా యుద్ధోద్యోగులై విద్యాధరబలముతో అక్కడికే వచ్చినారు. శ్రుతశర్మాదుల సేనానీకములో గజసమూహము ఉండడమువల్ల సూర్యప్రభాదులు గ[illegible]ళిని విమాన మెక్కి తెప్పించుకొన్నారు. శ్రుతశర్మసేనలో దామోదరుడనే సేనాధిపతి మహాసూచీవ్యూహాన్ని నిర్మించినాడు. శ్రుతవర్మ, అతని మంత్రులూ పార్శ్వభాగములో ఉండగా, అగ్రభాగములో దామోదరుడు తక్కినచోట్ల మహారథులు కొందరు ఉన్నారు.

సూర్యప్రభుని సేనలో ప్రభాస సేనాపతి అర్ధచంద్రవ్యూహము నిర్మించి వ్యూహమధ్యంలో తాను నిలిచినాడు. కుంజరకుమారుడు, ప్రహస్తుడు వ్యూహకోణాల్లోనూ, సూర్యప్రభ, సునీథాదులు అందరూ వెనకనూ నిలిచినారు. సుమేరువు సువాసకుమారునిదగ్గిర ఉన్నాడు. ఉభయ సేనాసమూహాల్లో యుద్ధవాద్యములు మోగించినారు. దిక్పాలసమేతుడై అప్పుడు మహేంద్రుడూ, దేవతలూ యుద్ధము చూచేందుకు గగనమున నిలిచినారు. భవానీసమేతంగా ఈశ్వరుడు, ప్రమథగణ భూతమాతృకలతో వచ్చినాడు. బ్రహ్మ సావిత్ర్యాదులతో, మూర్తీభవించిన నిగమాలతో, మునీంద్రులతో విచ్చేసినాడు. విష్ణుమూర్తి గరుడవాహన మెక్కి దేవేరులతో చక్రాయుధహస్తుడై వచ్చినాడు. కశ్యపమహర్షి భార్యలతో వేంచేసినాడు. ఆదిత్యులు, వసువులు యక్ష రాక్షస నాగేంద్ర ప్రహ్లాదాది అసురులు వచ్చినారు. ఆకాశము

మారిరో కొరివిలేకుండా ఉండగా ఉభయసేనలలో శస్త్రాస్త్రసంపాత దారుణ మహానాదములో సంగ్రామసంరంభము ఆరంభమైనది. శరపరం పరలు మేఘములవలె దిక్చక్రవాళాన్ని ఆచ్ఛాదించగా, ఉభయసేనా సంఘర్షణవల్ల జనించిన అనలము విద్యుల్లతవలె ఉండగా, శస్త్రక్షత గజవాజి రక్తధారలలో వీరకాయములు మొసళ్ళవలె ఉండగా, శోణిత నదాలు వెల్లివిరిసినవి. రక్తవాహినిలో శూరహంసభూతములు ఈదుతూ రణోత్సాహము అనుభవిస్తున్నవి. అనేక సేనాసమూహాలు చచ్చిపోగా యుద్ధము శాంతించింది. స్వపరసేనావిభాగము దృశ్యమానముకాగా యుద్ధనిమగ్నులయిన ప్రతిపక్షవీరుల నామములు సుమేరువు సూర్యప్రభాదులకు చెప్పినాడు. కొంతసేపటికి సుబాహు నరపతికి అట్టహాసవిద్యాధరపతికీ ద్వంద్వయుద్ధము ఆరంభమైనది. హాహాహాహి కేశాకేశి బాహాబాహి ముష్టాముష్టి యుద్ధము చేసి అట్టహాసుడు సుబాహుశిరము అర్ధచంద్రశరప్రయోగమువల్ల తెగవేసినాడు. సుబాహుడు పతితుడు కాగా ముష్టికుడు మహోగ్రుడై శత్రువును ఎదుర్కొన్నాడు. అట్టహాసుడు బాణము వేయగా ముష్టికుడు హృదయ ఘాతమువల్ల నేలకు ఒరిగినాడు. ప్రలంబుడు అట్టహాసునిఎదిరించి శర పరంపరలు అవిరళముగా వర్షించి అతన్ని ముంచినాడు. అట్టహాసుడు అతన్ని మర్మస్థానములో బాణప్రయోగముచేసి కూల్చినాడు. ప్రలంబుడు పడిపోగా మోహనధరాపతి అట్టహాసునిపైన బాణాలు కుప్పతెప్పలుగా వర్షించినాడు. అట్టహాసుడు అతనికోదండము తెంపి సారథిని చితకగొట్టి మోహనుని చంపినాడు. ఇలా అతడు నలుగురు వీరులను వధించగా శ్రుతవర్మసేనానీకము మహోత్సాహమువల్ల పొంగిపోయి సింహనాదము చేసింది. సూర్యప్రభుని స్నేహితుడు హర్షుడు సేనానికాయముతో అట్టహాసునిపైన పడి అతనిబాణాలను నిజశరపరంపరలచేత వారించి అతనిసేనను చెండాడి, సారథిని నరికి,

రెండుమూడు సార్లు విల్లు విరగగొట్టి శరప్రహారమువల్ల అట్టహాసుని శిరస్సు చీల్చినాడు. అట్టహాసుడు రక్తము కక్కుతూ గతపతితుడు కాగా శత్రుసేనలో మహాక్షోభము కలిగి, క్షణములో ప్రతిపక్షుల బలము అర్ధావశిష్ట మైనది. గజాశ్వపదాతులు సంగర రంగములో హతులై ఒకరితరువాత ఒకరు క్రమంగా భూపతితులై పోగా, కబంధములు లేస్తూ ఉన్నవి. వికృతదంష్ట్రనామక విద్యాధరేంద్రుడు హర్షునిమీద పడి శరవర్షము కురిపించినాడు. హర్షుడు వికృతుణ్ణి శర ధ్వజసారథులనూ శరాలతో ఎగరగొట్టి కుండలమండిత మైనశిరము తెగ నరికినాడు. చక్రవాళుడనేవిద్యాధరేశ్వరుడు ఉగ్రుడై హర్షునితో తీవ్రముగా పోరి, అతనిధనస్సు విరగగొట్టి తెగటార్చగా, ఆ క్రోధమువల్ల ప్రమాదరాజు వచ్చి యుద్ధము చేసి చక్రవాళునిచేతిలో స్వర్గానికి వెళ్ళినాడు. కంకట విశాల, ప్రచండ అంకురి నామక రాజన్యులు చక్రవాళునివల్ల హతులైనారు. నిర్ఘాతుడు ప్రచండుడై చక్రవాళునితో పరస్పరయుద్ధము చేయగా ఇరువురిరథాలు పొడిపొడి అయినవి. వారు పాదచారులై ఖడ్గచక్రధరులై మహోగ్రులై పోరి ఒండొరులతలలు చీల్చుకొని నేలమీద కూలినారు. ఆవీరు లిరువురూ కూలగా ఉభయబలాలు విషాదముతో సంకులము లైనవి. కాల కంపన నామకవిద్యాధరేశ్వరుడు రణాగ్రమునకు రాగా ప్రకంపన రాజ కుమారుడు అతన్ని ఎదిరించి క్షణములో వీరస్వర్గము చూరగొన్నాడు. జాలిక చండదత్త గోపక సోమిళ పితృశర్మలు కాలకంపనునిమీద శర పరంపరలు కురిపించినారు. కాలకంపనుడు ఆరాజన్యులను విరథులను చేసి ఒకేసారి సప్తశరాలు ప్రయోగించి వారిహృదయాలలో కొట్టగా విద్యాధరవర్గమువారు హర్షనాదాలు చేసినారు. మానవాసురులు విచారించినారు. ఉన్మత్తక ప్రశస్త విలంబ ధురంధరులు అనేరథికులు [illegible]మీద పడి ఒక్కసారిగా పోరినారు. కాలకంపనుడు లీలాప్రా[illegible]

ముగా ప్రళయసంహారము చేసి తనపైన పడిన మహాసేనాసమూహాన్ని చీల్చి చెండాడి మహోగ్ర గేయుక వేగిల శాఖిల భద్రంకర దండిసారథుల రథులను నాశనము చేసినాడు. భీమ భీషణ కుంభీర వికట విలోచన వీరులు అతనిచేతుల్లో చనిపోయినారు. కాలకంపనుని అవక్రపరాక్రమముచూచి ముగుడు అనే రాజపుత్రుడు అతన్ని ఎదిరించి పోరగా ఉభయుల సారథులూ చనిపోయినారు. కాలకంపనుడు నాగరుని కత్తి వేటుతో నేల విరాగ కూల్చినాడు.

అప్పుడు విద్యాధరులకూ మానవులకూ సంగ్రామము అసంక్షోభ్యమని సూర్యుడు ఖిన్నుడై అస్తమించినాడు. శోణితవసగంగిరీనీ పంసిక్తమైన రణావని శోణమైనది. ఆకాశము సంధ్యారాగమువల్ల శోణమైనది. కబంధాలతో భూతములు సాంధ్యనృత్యము ఆరంభింవగా పోరు ఆపి వీరులు శిబిరాలకుచేరినారు. ఆనాడు శ్రుతశర్మసేనానీకములో వీరత్రయమే హతమైనది. సూర్యప్రభునిబలములో ముప్పదిముగ్గురు వీరులు వీరస్వర్గము అలంకరించినారు. బంధుమిత్రాదులు రణాంగణములో హతులైనందుకు సూర్యప్రభుడు విషణ్ణుడై అంతఃపురములో రాత్రి జాగరణచేసి మంత్రులతో యుద్ధవిషయమే ప్రస్తాపనచేస్తూ కాలము గడిపినాడు.

సూర్యప్రభుని భార్యల సల్లాపములు

అతనిభార్యలు బంధునాశమువల్ల బాధపడుతూ ఒకరి నొకరు ఓదార్చుకుంటున్నారు. రోదనసమయములో వాళ్ళు కథలు చెప్పుకొన్నారు. అప్పు డొక రాజపుత్రి "ఆశ్చర్యము! ఆర్యపుత్రుడు ఇప్పుడు అంగన లేకుండా ఎలా శయనించినాడో!" అన్నది.

"యుద్ధములో స్వజనవినాశమువల్ల విచారిస్తున్న ఆర్యపుత్రుడు స్త్రీజనముతో ఎలాక్రీడిస్తాడు!" అని ఒకత్తె ప్రత్యుత్తరమిచ్చింది. రాజపుత్రి "వరకన్య లభిస్తే ఈదుఃఖాన్ని మరిచిపోతాడు" అన్నది. "అలా

కాదు. స్త్రీలోలుడు అయినా ప్రకృతిసుఖము కొంచెంసే పాగిగి మరో దాన్ని చేపట్టడు" అన్నది రెండోఆమె. మరొకామె ఆశ్చర్యముతో "నాకు చెప్పండి. ఆర్యపుత్రుడు ఎందుకు స్త్రీలంపటుడైనాడు! ఎంతమంది ఉన్నా రాజకన్యలు రాణివాసములో కొత్తగా చేరుతూ ఉన్నా ఆయనకు తనివి తీరదు!" అన్నది. విదగ్ధురాలు ఒకతె ఇలా పలికింది: "రాజులు బహువల్లభులు. కారణము లేక పోలేదు. దేశ రూప వయశ్శీలస్థా విజ్ఞానాది భేదాలవల్ల స్త్రీగుణాలు వేరువేరుగా ఉంటవి. అన్నిగుణాలూ ఒకతెకు ఉండవు. కర్ణాట లాట సౌరాష్ట్ర మధ్యదేశాది స్త్రీలు తమ తమ దేశాచారముల ప్రకారము ప్రీతి కలిగిస్తారు. కొందరు ఏణాక్షులు శరచ్చంద్ర సమాన వదనాలతో రంజింప చేస్తారు. ఒకతె జఘనసౌందర్యమువల్ల అంగరాగమువల్ల, ప్రియంగు వలె శ్యామలచ్ఛవితో, మరొకతె నిండుయౌవనమువల్ల, వేరొకతె ప్రౌఢగా హావభావవిలాసాలతో, మరొకతె మంథరయానముతో మనస్సు హరిస్తారు. కొందరు భ్రూవిలాసముతో వాగమృతమువల్ల, మరి కొందరు నృత్తగీతాది కళాప్రావీణ్యమువల్ల అలంకారములవల్ల, భర్తృ చిత్తగ్రహణమువల్ల సహజసౌభాగ్యముచేత పురుషులను ఆకర్షిస్తారు. ఒక్కొక్కవరారోహకు ఒక్కొక్కసుగుణము సహజము. నానారసాలు చవిచూడవలె నని ప్రభువులు రసికులై ఉండడము సహజము. ఉత్తములకు పరాంగనలపొత్తు పనికి రాదు. ఆర్యపుత్రునిలో ఈదోషము లేదు. అందువల్ల మనకు ఈర్ష్య ఉండదు."

మనోవతి ఇలా పలికితే మదనసేనాది సూర్యప్రభాంగనలు రకరకాల కథలు చెప్పినారు. రసోద్రేకమువల్ల వాళ్ళు కామతంత్రముకూడా ప్రసంగించారు. శత్రుబలవిజయము నిమిత్తము చీకటి పటాపంచలు కాసాగింది. రాణివాసములో దీర్ఘసల్లాపములు ముగిసినవి. సూర్య ప్రభుని నిద్ర ముగిసింది.

ప్రభాసుని యుద్ధము

మరునాడు ప్రభాతవేళ సూర్యప్రభాదులూ, శ్రుతశర్మాదులూ సేనా సమేతులై యుద్ధక్షేత్రానికి వచ్చినారు. ఇంద్రాదులు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు సురాసురులు యక్షకిన్నర కింపురుష గంధర్వులు యుద్ధ దిదృక్షులతో వచ్చినారు. శ్రుతశర్మ సేనానికాయములో దామోదరుడు చక్రవ్యూహము నిర్మించగా సూర్యప్రభుని సేనలో ప్రభాసుడు వజ్ర వ్యూహము చేసినాడు. తూర్యఘోష సింహనాదములు దిక్కులు పిక్కటిల్లేటట్లు చెలరేగి యుద్ధము ఆరంభమైనది. దామోదరకృత చక్ర వ్యూహాన్ని అభేద్యమైనదాన్ని ప్రభాసుడు రాజాజ్ఞచేత భేదించినాడు. ఆవ్యూహచ్ఛిద్రమును దామోదరుడు స్వయంగా ఆవరించి నిలిచినాడు. ప్రభాసుడు ఏకాకిగా యుద్ధము చేసినాడు. అతడు స్వయంగా పరవ్యూహములో ప్రవేశించడము చూచి సూర్యప్రభుడు కూడా ప్రకంపన ధూమ కేతు, కాలకంపన, మహామాయ, మరుద్వేగ, ప్రహస్త, వజ్రపంజర, కాల చక్ర, సింహనాద కంబళ, వికటాక్ష, ప్రవహణ, కుంజరకుమార, ప్రహృష్ట రోమాదులను పంపినాడు. మహారథులందరూ వేగముగా వ్యూహ ద్వారము దగ్గిరికి వెళ్ళగా దామోదరుడు పదిహేనుమందితో పోరి శౌర్యము ప్రకటించినాడు. అది చూచి దేవేంద్రుడు పక్కనున్న నార దునితో "ఈసూర్యప్రభాదులందరూ రాక్షసావతారములు. శ్రుతశర్మ నాఅంశము వాడు. విద్యాధరులు దేవాంశసంభూతులు. మునీంద్రా, దేవాసురయుద్ధముగా ఉన్నది. విష్ణువు దేవతలకు రక్షకుడు. విష్ణ్వం శతో దామోదరుడు హోరాహోరిగా పోరాడుతున్నాడు." అన్నాడు. దామోదరునికి సహాయము నిమిత్తము బ్రహ్మగుప్త, వాయుబల, యమదంష్ట్ర, సురోషణ, రోషావరోషణ, అతిబల, తేజఃప్రభ, సు తేజ.

వత్త్రే, ఎమకేతుస్న్య, కంబళిక, దుష్టదమన దోహాస, ఆరోహణులనే మహారథులు వచ్చినారు. వీళ్ళంతా దామోదరునితో కలిసి వ్యూహాగ్రభాగాన పోరుతున్న సూర్యప్రభుని సేనను నిరోధించినారు. ద్వంద్వ యుద్ధాలు చెలరేగినవి. దామోదరుడూ ప్రకంపనుడూ అస్త్రయుద్ధము చేశారు. బ్రహ్మదత్తునితో ధూమకేతువు, అతిబలునితో మహామయుడు, తేజఃప్రభునితో కాలకంపనుడు, వాయుబలునితో మరుద్వేగుడు, యమదంష్ట్రునితో వజ్రపంజరుడు, సురోషణునితో కాలచక్రుడు కుబేరదత్తునితో ప్రమథనుడు, వరుణశర్మతో సింహనాదుడు, దుష్టదమనునితో ప్రవహణుడు రోషావరోహునితో ప్రహృష్టరోముడు, ధురంధరునితో వికటాక్షుడు, కంబళికునితో కంబళికుడు, ఆరోహణునితో కుంజరకుమారుడు, మహోత్పాతుడను మూరు పేరున్న దోహానునితో ప్రహస్తుడు ద్వంద్వయుద్ధము చేసినారు. అది చూచి సునీథుడు మయునితో "అయ్యో! మనవాళ్ళు యుద్ధవిశారదులయినా వ్యూహప్రవేశము చెయ్యలేకపోయినారు. ప్రభాసుడుమాత్రము అవిచారితముగా మొదట ప్రవేశించినాడు. ఎవని కేమి కీడు మూడుతుందో!" అని పలికినాడు.

సువాసకుమారుడు "త్రిలోకాల్లో వారు ప్రభాసుని ముందు గుడ్డిగవ్వ చెయ్యరు! ఈవిద్యాధరులు ఏపాటి! తెలిసికూడా మీరు శంకిస్తారేమి? "అని ధైర్యము కలిగించినాడు. ఇలా అతడు అంటూ ఉండగానే కాలకంపను డనేవిద్యాధరుడు ప్రభాసుని ఎదిరించినాడు. ప్రభాసుడు "ఓరీ, నీవు మాకు అపకారివి. రా, నీపౌరుషము చూతము!" అంటూ బాణప్రయోగము చేసినాడు. కాలకంపనుడు అతనిమీద వాడి మయూఖములు వేసినాడు. పరస్పరము వాళ్ళు అస్త్ర ప్రత్యస్త్రములతో పోరినారు. ప్రభాసుడు అద్భుతలాఘవమువల్ల ఒక్కఅలుగుతో కాలకంపనుని ధ్వజము కూల్చి, రెండోదానితో అతనిసారథిని కూల్చినాడు. నాలుగు కోలలతో నాలుగుగుఱ్ఱాలను, మరోదానితో విల్లును, రెండుకోలలతో

బాహుద్వయాన్ని, మరి రెండింటితో అతని కర్ణద్వయాన్ని, ఒక బాణముతో శిరస్సును చీల్చి కాలకంపనుని హతమార్చినాడు. ఆవిద్యాధరేశ్వరుడు మరణించగా మానవులూ రాక్షసులూ హర్షతూర్యరావములు చేసినారు. విద్యాధరులు విషణ్ణులైనారు.

విద్యుత్ప్రభుడూ, కాలంజరగిరీశ్వరుడూ తీవ్రకోపముతో యుద్ధము చేసినారు. ప్రభాసుడు విద్యుత్ప్రభుని మహాధ్వజము ఛేదించి అతడు ఎన్ని ధనస్సులు కొత్తగా గ్రహించినా వాటన్నిటినీ నాశనము చేసినాడు. విద్యుత్ప్రభుడు సిగ్గుపడి మాయాశక్తివల్ల అదృశ్యుడై ఆకాశానికి ఎగిరి ప్రభాసునిమీద ఆయుధపరంపరను నిజాస్త్రములవల్ల అవిద్యాధరుడు గోచరించేటట్లు చేసినాడు. అత డాగ్నేయాస్త్రము ప్రయోగించగా విద్యుత్ప్రభుడు భస్మమై నేలమీద రాలినాడు. శ్రుతశర్మ అది చూచి తల్లడిల్లి "చూడండి! ప్రభాసుడు మహారథయూథపతులను సంహరించినాడు! మీ రందరూ ఊరుకొన్నారేమీ? అందరూ కలిసి అతన్ని తెగటార్చండి" అని ఘోషించినాడు. ఆ ప్రోత్సాహమువల్ల పదకొండుమంది రథికులు క్రోధపూరితులై ప్రభాసుని చుట్టు ముట్టినారు. వెంకటగిరినివాసి రథయూథపతి అయినఊర్ధ్వరోము డనేవిద్యాధరేశ్వరుడు ధరణీధరశైలనాథుడు వికోశనవిద్యాధరమహారాజు, లీలాపర్వతవాసి అయిన ఇందుమాలి నామక అతిరథయూథపతి, మలయాచలవాసి కాకాండుకు డనేరథయూథపతి, నికేతపర్వతాధిపతి, అంజనగిరినాథుడయిన ధూర్తవయసుడూ కలిసి ప్రభాసుని ఎదిరించినారు, ఏడవవాడు గార్దభముల రథము గలవరాహస్వామి మహారథయూథపతి, దుందుభిపర్వతరథుడు మేధావరుడు ఎనిమిదవవాడు. ఎనమండుగురూ వచ్చి శరపరంపరలు కురిపించినారు. ప్రభాసుడు బాణాలతో ఒకని హయాలను, ఒకని సారథిని, ఒకని కేతువును, ఒకరిధనుస్సునూ కొట్టినాడు. మేధావరుడు నాలుగు బాణాలవల్ల నేలకూలినాడు. తక్కినవారితో

పోరు సలుపుతూ ప్రభాసుడు ఊర్ధ్వరోముని శిరాన్ని అంజలిక శరముతో కొట్టినాడు. మిగిలిన ఆరుగిరినీ ఒక్కొక్క భల్లముతో కంఠాలు తెగ నరికి అశ్వాలను చంపి, సారథిని చావచితక గొట్టినాడు. ప్రభాసుని శిరముపైన దివినుంచి పూలవాన కురిసింది. మానవులూ రాక్షసులూ పొంగిపోయినారు. విద్యాధరులు వెలవెలపోయినారు.

తరువాత కాచరకుడనే కురంగక గిరీశ్వరుని పంచకాద్రివాసి దిండిమాలిని, జయపురాద్రిరాజయిన విభాసుని భూమితుండకాధీశ్వరుడైన ధవళుని శ్రుతశర్మ పంపినాడు. ఆ ధనుర్ధరులు ప్రభాసుని మీద ఒకేసారి అయిదువందల బాణాలు ప్రయోగించగా ప్రభాసుడు క్రమంగా లీలాప్రాయముగా మహారథ యోధాధిపతుల ధ్వజము, ధనుస్సు సారథిని ఒక్కొక్క బాణముతో అశ్వాలను నాలుగు అంబులతో శిరస్సు ఏకైక బాణముతో తెగటార్చినాడు. ఈరీతిగా ఒక్కొక్కని ఎనిదేసి బాణాలతో కూల్చి సింహనాదము చేసినాడు. శ్రుతశర్మ ఆనతి ప్రకారము నలుగురు విద్యాధరులు దివ్యాస్త్రములు పట్టి ప్రభాసునితో హోరాహోరి పోరగా ప్రభాసుడు నారాయణాస్త్రముచేత వారి అస్త్రాలను నిరోధించి వారి ఒక్కొక్క ధనుస్సును ఎనిమిదేసి మారులు తెగకొట్టి ఈటెలు గదలు మొదలయిన ఆయుధాలు ముక్కలుచేసి, అశ్వాలనూ సారథినీ కూల్చి అందరినీ విరథులను చేసినాడు. శ్రుతశర్మ పదిమంది రథయోధాధిపతులను విద్యాధరేశ్వరులను ప్రభాసునిపైకి పంపినాడు. శరములు కురిపిస్తున్న వారితో నదురు బెదురు లేక ఏకాకిగా ప్రభాసుడు చిత్రయుద్ధము చేసినాడు.

సూర్యప్రభుని ఆనతి ప్రకారము ధవళశ్యామలాకారులయిన కుంజరకుమార ప్రహస్తులు సాయుధులై గగనానికి ఎగిరి ప్రభాసుని దగ్గిరికి వచ్చినారు. ఆ ఇద్దరూ పదాతులయినప్పటికీ చాపములు కొట్టి సారథులను హతమార్చి సంక్షోభము కలగచేసినారు. తమ నియమము అనే

వారు ఆకాశాన ఎగరగా కుంజరకుమార ప్రహస్తులు ఆయుధహస్తులై తాముకూడా మింటి కెగిరినారు. అది చూచి సూర్యప్రభుడు త్వరితంగా మహాబుద్ధి, అచలబుద్ధి అనే తనఅమాత్యులను వాళ్ళకు సారథులుగా పంపినాడు. మాయాశక్తివల్ల అగోచరులైన దమనియములను ప్రహస్త కుంజరులు సిద్ధాంజన ప్రయోగముచేసి కనిపెట్టి బాణప్రయోగము చేయగా వాళ్ళు పారిపోయినారు. ప్రభాసుడు తక్కిన పన్నెండుగురితో యుద్ధముచేసి వారి విల్లంబులు ముక్కలు చేసినాడు. ప్రహస్తుడు శత్రువుల సారథులను ఒక్కసారే నరికినాడు. కుంజర కుమారుడు ప్రతిపక్షుల గుర్రాలు కూల్చినాడు. అప్పుడు పన్నెండుగురు విరథులై వీరత్రయ ధాటికి ఆగలేక యుద్ధవిముఖులై పారిపోయినారు.

శ్రుతశర్మ దుఃఖమూ కోపమూ లజ్జా పెనగొనగా రథాతిరథయోధ పతులనూ విద్యాధరులను పంపినాడు. చంద్రగుప్త, నగరంగముడూ విగత రథులై ప్రభాసాదులతో యుద్ధము చెయ్యలేక పారిపోగా మానవులూ అసురులూ కోలాహలము చేసినారు. శ్రుతశర్మ స్వయంగా నలుగురు మహారథులను మహౌఘు, ఆరోహణ, ఉత్పాత వేత్రవంతులను పరాక్రములను కూడా తీసుకొని వెళ్ళి ప్రభాసునితో పోరినాడు. పూర్వము విరథు లయిన విద్యాధరులు శ్రుతశర్మతో కలిసినారు. సూర్యప్రభుడు ప్రభాసుని సాహాయ్యము నిమిత్తము మహారథులైన వీరసేన శతానీకాది రాజపుత్రులను గగనమార్గాన విమానములో పంపినాడు. వీరసేనాది వీరులకు విద్యాధరేశ్వలకూ ఘోరయుద్ధము జరిగింది. ఉభయ సేనలలో ద్వంద్వయుద్ధము జరిగింది. ఉభయపక్షాలలో చాలామంది చనిపోయినారు. వీరసేనుడు ధూమలోచనుని అనుచరులతో కూల్చినాడు. హరిశర్మ వీరసేనుని విరథుని చేసినాడు. విద్యాధరవీరు డైన హిరణ్యాక్షుడు అభిమన్యుని చేతిలో చచ్చినాడు. సునేత్రుడు అభిమన్యు హరిభటులను కూల్చగా ప్రభాసుడు అతని శిరశ్ఛేదము చేసినాడు.

ఈప్రకారంగా విద్యాధరులు నాశన మవుతూ ఉండగా [illegible] కోపంతో స్వయంగా శతానీకుణ్ణి ఎదిరించినారు. [illegible] దాకా యుద్ధము ఘోరంగా దేవతలకు ఆశ్చర్యము కలిగించేట్లుగా జరిగింది. వందలకొద్దీ మొండెములు లేచి సాంధ్యనృత్యోత్సవసంపర్భములో భూతాలకు ఆలంబనము లయినవి. సంధ్యవేళ యుద్ధాన్ని సంహరించి విశేషసైన్యవినాశానికి విచారించి, బంధుమరణమువల్ల దుఃఖార్తులైన విద్యాధరులూ విజయోత్సాహముతో మానవానుగులూ తమ శిబిరాలకు వెళ్ళినారు.

అప్పుడు ఇద్దరు విద్యాధరరాజులు రథయూథాధిపతులు శ్రుతశర్మ పక్షము విడిచి వచ్చి సుమేరునివేదితులై సూర్యప్రభుని దర్శించి ప్రణామము చేసి ఇలా పలికినారు: "దేవా! మేము మహాయాన సుమాయులనే వారము. మూడోవాడు సింహబలుడు. ముగ్గురమూ "మహాశ్మశానాధిపతిత్వ సిద్ధులము. ఇతర విద్యాధరేంద్రులకు అధర్షణీయులము". మేము రుద్రభూమిలో సుఖంగా కూర్చోగా శరభానన అనే దివ్య యోగిని వచ్చింది. మేము నమస్కారము చేసి అడగ్గా ఆమె "మహాకాల నాథుని చూడా లని యోగినీగణముతో వెళ్ళినాను. అక్కడ బేతాళపతి నేను చూస్తూ ఉండగా దేవునితో ఇలా విన్నవించినాడు. "దేవా! విద్యాధరుల చేతుల్లో చచ్చిన మాసేనాధిపతి అగ్నికుని కుమారిని 'తేజప్రభుడ నేవాడు హఠాత్తుగా హరించినాడు. ప్రభూ! ఆమె విద్యాధర చక్రవర్తి పత్ని అవుతుందని సిద్ధవాక్యము. ప్రభూ! చాలాదూరము ఆకన్యను తీసుకొని వెళ్ళకముందే ఆమెను విడిపించవా?" అని అగ్నికుని పుత్రికను విడిపించమని మహాకాలనాథుడు మాకు ఆజ్ఞ చేయగా మేము గగనమార్గాన వెళ్ళి ఆమెను చూచినాము. తేజఃప్రభుడు: "శ్రుతశర్మ కోసము ఈకన్యను తీసుకొని వెళుతున్నాను" అన్నాడు. అతన్ని మా శక్తివల్ల స్తంభింపచేసి ఆమెను విడిపించి మహాకాలనాథునికి అర్పించి

నాయనా, అందుకని ఆతన్నిను తండ్రికి ఇచ్చినాను. ఈ అద్భుతము చూచి అక్కడ ఉన్నవారితో పాటు ఉండి ఇంటికి వచ్చినాను."

నేను "ఎవరు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతారు? నీవు సమస్తము ఎరుగుదువు కదా!" అని కుతూహలముతో అడిగినాను. ఆమె సూర్యప్రభుడే విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడని చెప్పింది. ఈ సింహబలుడు కోపంతో "అబద్ధము దేవతలూ ఇంద్రుడూ శ్రుతశర్మపక్షం వహించింది నాకు" అని పలుకగా ఆ యోగిని "త్వరలో సూర్యప్రభునకూ శ్రుతశర్మకూ యుద్ధము జరుగుతుంది. మీరంతా చూస్తూ ఉండగానే ఈ సింహబలుడు చనిపోతాడు. అదే దృష్టాంతము." అని సమాధాన మిచ్చి అంతర్ధాన మైనది. ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా చూచాము. సింహబలుడు చనిపోగా మాకు నమ్మకము కలిగి నీవే విద్యాధరేశ్వరులకు చక్రవర్తి వని నిశ్చయము చేసుకొని నీపాదాలు చేరి నీ ఆశ్రయములో ఉన్నాము."

ఇలా మహాయోగిన సుమాయకులు పలుకగా సూర్యప్రభుడు మయాదిజన సమేతుడై విశ్వసించి ధ్రువ మని సమ్మతించినాడు. అది విని శ్రుతశర్మ భయపడితే ఇంద్రుడు విశ్వావసువు ద్వారా "ధైర్యముతో ఉండు, దేవతలతో వచ్చి నీకు సాహాయ్యము చేస్తాను." అని దూత్యము జరిపినాడు. సూర్యప్రభుడు ప్రతిపక్ష బలక్షయము భేదమూ చూచి ఆనందించి రాత్రి యథాప్రకారంగా ప్రియకాంతలతో కూడక మంత్రులతో కూడా శయనము అంగీకరించినాడు.

తరంగము : 5

గుణశర్మ కథ

ఆరాత్రి సూర్యప్రభుడు భార్యావిరహితుడై రణోత్సాహముతో పరుండగా కంటిమీది కునుకు రాక వీతభీతి అనే నర్మసచివుని పిలిచి

మనోల్లాసము కలిగినదని శ్రీవారు ప్రధానస్థానము అధిష్ఠించి, సవిస్తరము అడిగినాడు.

వీతశ్రీకి కథ ఆరంభించినాడు: "ఉజ్జయినీ నగరిని మహాసేన మహీపతి పరిపాలన చేస్తున్నాడు. పట్టపురాణి అశోకవతి ప్రియంవదగానుండగా. మహారాజు దగ్గర మహామాత్యుడుగా, వీరుడుగా, ఆగమశాస్త్రవేత్తగా, లలితకళా ప్రవీణుడూ అతిసుందరుడూ అయిన గుణశర్మ అనే బ్రాహ్మణుడు ఉంటున్నాడు.

ఒకనాడు అంతఃపురములో నృత్తసందర్భములో రాజూ రాణీ దగ్గరే ఉన్న గుణశర్మను "నీవు సర్వజ్ఞుడవు, కళాచతురుడవు, మాకు కుతూహలముగా ఉంది. నీనటనాకౌశలము చూపించవలె" అని కోరినాడు. గుణశర్మ చిరునవ్వుతో "నేను నేర్చిన నృత్తము సభకు అనుకూలము కాదు. ప్రాయికముగా హాస్యజనకముగా ఉంటుంది. శాస్త్రము అంగీకరించని తీరుగా ఉంటుంది. కేవలము మీ ఎదుట, మహారాణి సమక్షములో నృత్తము చేయుడానికి సిగ్గువేస్తున్నది" అన్నాడు. రాణి కుతూహలము కొద్దీ రాజును ప్రేరేపించగా మహాసేనుడు "ఇది రంగభూమి మీద నృత్తముకాదు. అది పురుషునికి లజ్జాస్పదము. ఇది కాదు. మిత్ర గోష్ఠిలో కౌశలము ప్రదర్శించడమే గాని నే నిక్కడ రాజును కాను. నీవు స్వతంత్రుడవు. నామిత్రుడవు! నీనృత్తచాతురి చూడకుండా నేను భోజనముఆరగించను" అని పట్టుపట్టినాడు. గుణశర్మ అందుకు అంగీకరించి అంగికాభినయము చేయుగా మహారాజూ మహారాణీ రసోద్గారమువల్ల మనసులో అభినయించుకొన్నారు. నృత్తము పూర్తికాగా మహాసేనుడు గుణశర్మకు వీణ ఇచ్చి వాయించమని కోరినాడు. గుణశర్మ సారిణీ తంత్రిని మీటి రాజుతో "దేవరా! ఈవల్లకి పనికిరాదు. మరొకటి తెప్పించండి. ఈవీణతంత్రిలో శ్వానరోమము ఉన్నది. తంత్రీ ఝంకార లక్షణాన్ని పట్టి ఈవిషయము గ్రహించినాను" అంటూ అంకము

నుంచి వీణను కింద ఉంచినాడు. మహారాజు వీణాతంత్రిని తడిపి చూడగా అందులో కుక్కమెంట్రుక బైటికి వచ్చింది. గుణశర్మ సర్వజ్ఞత్వానికి అందరూ ఆశ్చర్యపడినారు. మహాసేనమహీపతి మరో వీణ తెప్పించినాడు. గుణశర్మ సత్త్వోఘానుగతా లయిన వాద్యరీతులు వీణమీద పలికించి గంగార్ఝరీవేగము చూపించి కర్ణరసాయనము చేసినాడు. రాజదంపతుల సమక్షములో విప్రశ్రేష్ఠుడు శస్త్రాస్త్రవిద్యాప్రావీణ్యము ప్రదర్శించగా నరపతి అతనిని "బాహుయుద్ధము నీకు తెలిస్తే నిరాయుధుడవై ఒక బంధకరణము చూపించు" అని అడిగినాడు. అప్పుడు గుణశర్మ "దేవా మీరు శస్త్రాలు చేపట్టి నన్ను కొట్టండి. అప్పుడు చూడవచ్చును." అని చెప్పినాడు. మహారాజు ఖడ్గాధిఆయుధాలతో ప్రహరిస్తూ ఉండగా గుణశర్మ బంధకరణము వల్ల నిరోధించి తాను గాయపడక మహారాజు కరమునూ దేహమునూ కట్టివేసినాడు. రాజు విప్రశ్రేష్ఠుని సర్వజ్ఞునిగా ఎరిగి రాజ్యపాలనకు తోడ్పడ గలవాడని తలచి స్తుతించినాడు.

అశోకవతీదేవి గుణశర్మ అందచందాలు ప్రజ్ఞాశక్తులూ చూచి కామించి యుక్తిగా "ఆర్యపుత్రా! నాకు వీణ నేర్చుకోవలె నని కుతూహలముగా ఉంది. అతని వీణావాదన కౌశలమువల్ల నేర్చుకోవలెనని తాత్పర్యము కలిగింది" అని వేడుకొన్నది. రాజు పట్టపురాణికి వీణా శిక్షకోసము విప్రుని నియమించినాడు. గుణశర్మ మంచిరోజు చూచి రాణికి వీణావిద్య ప్రారంభిస్తానని మనవి చేసి సెలవు తీసుకొన్నాడు. రాణి మోహాదృష్టి శర్మ గ్రహించి వీణ ప్రారంభించక కాలము గడుపు తున్నాడు.

ఒకనాడు మహాసేనుడు సువారముతో ఆరగిస్తూ ఉండగా ప్రక్కనే ఉన్న గుణశర్మ కూరవడ్డిస్తున్న వంటవాణ్ణి వడ్డించ వద్దని వారించినాడు. రాజు కారణము అడిగినాడు. గుణశర్మ "దేవా, కూరలో విషమున్నట్టు తోచింది. వీడు కూర వడ్డిస్తూ బెదురుతూ నాముఖము చూచినాడు.

ఎవరికైనా పెట్టి చూస్తే విషమున్నదీ లేనిదీ బైట పడుతుంది. నేనా విషదోషము పోగొట్టుతాను" అని పలికినాడు. అప్పుడు రాజు సంతోషించి వాణ్ణి కూర తిన మనగా వాడు విధిలేక తిని మూర్ఛపోతే శర్మ మంత్ర ప్రయోగమువల్ల విషదోషము పోగొట్టినాడు. వంటవాడు ఉన్నది ఉన్నట్టుగా "దేవా! నన్ను మీకు విషము పెట్టమని మీ శత్రు రాజు గౌడేశుడు పంపినాడు. నేను పరదేశిని. తమ సువారంలో వలికె ఆజ్ఞ మీద చేరినాను. కూరలో విషము పెట్టగా ఈ మహాత్ముడు కనిపెట్టినాడు" అని చెప్పగా వాణ్ణి రాజు దండించి ప్రాణదానము చేసిన గుణశర్మకు అగ్రహార సహస్రము అర్పించినాడు.

అశోకవతి దేవి పట్టువల్ల గుణశర్మ వీణ ప్రారంభించినాడు. అతడు వీణ నేర్పుతూ ఉన్నప్పుడు రాణి భ్రూవిలాసము హావభావాది వికారములు ప్రకటిస్తూ వచ్చింది. ఒకనాడు అశోకవతి కామార్తితో ఏకాంతములో గుణశర్మను పదే పదే గోళ్ళతో పొడిచింది. అతడు వారిస్తూ ఉన్నా "సుందరుడా వీణా వ్యాజమువల్ల నిన్ను పొందకోరినాను. నన్ను స్వీకరించు" అని వేడింది రాణి. శర్మ చలించక "నీవు ప్రభు భార్యవు. ప్రభువుకు ద్రోహము చేయను. ఈ సాహసము కూడదు" అని నీతిని పలికినాడు. రాణి "నీరసుడా! నీ అందచందాలు నీ ప్రజ్ఞలు కళలు అన్నీ వ్యర్థము, నన్ను ఉపేక్షిస్తావా?" అని నిరాశతో అన్నది. శర్మ "చక్కగా చెప్పావు. పరాంగనాసక్తి ఇహపరాలకు దూరము చేస్తుంది. అప్రతిష్ఠ కలిగించే అందచందాలెందుకు?" అని అవహసించినాడు. రాణికి అలుక వచ్చింది. ఆగ్రహమూ ఈర్ష్యా పెనగొనగా అతని మీద పగ సాధించవలెనని సంకల్పించి "నా మాట వినకపోతే నీ చావు తప్పదు. ఈ అవమానము భరించలేను. నిన్ను హతమార్చి నేను చస్తాను." అని శపథము చేసింది.

"ధర్మబద్ధమైన జీవితము క్షణకాలమైనా మంచిదే. పాపము చేసి

రాజదండన అనుభవించడం కన్న పుణ్యముచేసి మరణించడం మేలు" అని గుణశర్మ పలికినాడు. అది విని అశోకవతి "మన ఇద్దరికీ ద్రోహము చెయ్యకు. మహారాజు నామాట జవదాటడు. ఆయనతో చెప్పి నీకు దేశాలు ఇప్పిస్తాను. సామంతులను నీఅనుచరులను చేస్తాను. నిన్నే రాజును చేస్తాను. ఎందుకు నీకీ పిరికి తనము? ఎవరు నిన్ను అవమానించే వారు." అని పలికింది. ఆమె నిర్బంధము తత్కాలములో తప్పించుకొని గుణశర్మ యుక్తిగా "దేవీ! ఇంత నిర్బంధిస్తే నీమాట కాదనను రహస్యము బైట పడుతుందని భయము. కొన్నాళ్ళు ఓపిక పట్టు. నామాట నమ్ము. సర్వ నాశన హేతువైన నీవైరము నా కెందుకు?" అని ఆశ కలిగించి ఒప్పించి ఇంటికి వెళ్ళినాడు.

మహాసేన మహారాజు సోమకేశ్వరునికోట ముట్టడించినాడు. కాడే శ్వరుడు విక్రమశక్తి మహాసేనుని ముట్టడించినాడు. రాజు గుణశర్మతో మనము ఒకరిని ముట్టడిస్తే మనము మరొకరిచేతులో చిక్కినాము, వీరిద్దరితో ఎలాపోరు? యుద్ధము చెయ్యక ఎంతకాలము ముట్టడిలో ఉంటాము? ఈవిషమపరిస్థితి ఎలా తీరుతుంది? ఏది ఉపాయము?" అని అడిగినాడు. శర్మ "రాజా! యుక్తి చెప్పనా? యుక్తివల్ల కార్యము సాధించ గలము" అని ప్రోత్సాహము కలిగించినాడు. గుణశర్మ కళ్ళకు అంతర్ధానాం జనము పెట్టుకొని రాత్రివేళ విక్రమశక్తి దిగిన స్కంధావారానికి వెళ్ళి నిద్రిస్తున్న అతన్ని లేపి "రాజా! విను; నేను దేవదూతను. ఈ క్షణమే మహాసేన మహారాజుతో సంధి చేసుకొని వెళ్ళిపో. అలా చెయ్యక పోతే సేనతో నీవు నశిస్తావు. నీవు సంధికై అతనిదగ్గరికి దూతను పంపితే అతడు అంగీకరిస్తాడు" అని నీకుచెప్పమని నన్ను మహావిష్ణువు పంపినాడు. నీవు భక్తుడవు. భక్తుల మేలు కోరేవాడతడు అని పలికినాడు.

అది మానవాకృతి కాదని గ్రహించి విక్రమశక్తి గుణశర్మతో "నేను ధన్యుణ్ణి. దైవము నాకు సందేశము పంపేటంత పుణ్యము చేసి

కొన్నాను. ఈశ్వరాజ్ఞ అతిక్రమించను" అని ప్రమాణము చేయగా గుణశర్మ మహారాజుకు విశ్వాసము కలిగించవలెనని అంగుష్ఠాగ్రాం జన మహిమవల్ల అంతర్హితుడై మహాసేనుని దగ్గరికి వెళ్ళి సంగతి మనవి చేసినాడు. ప్రాణరాజ్య ప్రదాత అయిన గుణశర్మను మహారాజు గాఢాలింగనము చేసుకొని పొంగిపోయినాడు. విక్రమ శక్తి మగాన్ని దూత ముఖముగా మహాసేనునితో సంధి చేసికొని తరలినాడు. గుణశర్మ ప్రజ్ఞ వల్ల మహారాజు సోమకుణ్ణి ఓడించి గజాశ్వములు గ్రహించి ఉజ్జయినికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ సిప్రానదిలో మహాసేనుడు స్నానము చేసేసమయాన మొసలి మీది మీదికి రాగా శర్మ రక్షించినాడు. మహారాజు వనవిహారము చేస్తున్నప్పుడు పాము కరిచింది. వెంటనే గుణశర్మ పాము విషము శరీరములో ఎక్కకుండా రాజునురక్షించినాడు.

కొన్నాళ్ళకు మహాసేనుడు మహాబలసమన్వితుడై విక్రమ శక్తిమీదికి దాడిచేయగా యుద్ధము చేసే టందుకు నగరు వదలి వచ్చినాడు. ఉభయుల మధ్యా పోరు ఘోరమైంది. కొంతసేపు ఇద్దరూ బాహా బాహీ ద్వంద్వ యుద్ధము చేసినారు. ఇద్దరి రథాలు కూలిపోగా కత్తులు దూసుకొన్నారు. తత్తరపాటులో మహాసేనుడు కిందపడగా సమయము చిక్కిందని విక్రమశక్తి కత్తితో అతన్ని పొడవ బోయినాడు. గుణశర్మ చక్రాయుధముతో విక్రముని భుజము ఖండించి పరిఘతో వక్షాన్ని కొట్టి నేల కూల్చినాడు. మహాసేనుడు ఆనందపడి "మహావీరా! అయిదు సార్లు నా ప్రాణాలు కాపాడినావు!" అని శర్మను పదే పదే స్తుతించినాడు. వెంటనే విక్రముని రాష్ట్రమూ సైన్యమూ మహాసేనుడు వశము చేసుకొన్నాడు. శర్మ సాహాయ్యము వల్ల రాజు ఇతర రాజన్యకమును జయించి ఉజ్జయినికి తిరిగి వచ్చి సుఖంగా ఉంటున్నాడు.

మహారాణి అశోకవతి గుణశర్మకై తహతహలాడి, శర్మ యుద్ధానంతరము రాజధానికి రాగా అతన్ని కోరికతీర్చమని అహోరాత్రాలు

వేడుతున్నది. శర్మ అకార్యకరణానికి అంగీకరించలేదు. అప్పుడామె దుఃఖము అభినయించి ఏడుపు మొగము పెట్టగా మహాసేనుడు ఆమెనుచూచి “ప్రేయసీ! ఎవరు నీకు కష్టము కలిగించినారు? చెప్పు. వాని ధన మాన ప్రాణాలు హరిస్తాను” అనగా రాణి “నాకు అపకారము చేసినవాణ్ణి మీరు దండించలేరు. నాదుఃఖము పైకి చెప్పుకోడము వృథా” అని సమాధానము ఇచ్చింది. రాజు బలవంతము చేసిన మీదట ఇలా అబద్ధా లాడింది.

“ఆర్యపుత్రా! నిర్బంధించారుకనక మనవి చేస్తున్నాను. గౌడరాజు దగ్గిర ధనాశవల్ల ఈగుణశర్మ సంధి చేసి అతన్ని తనకు ధనము పంప వలసినదని రహస్యంగా దూత్యము జరిపినాడు. ఆదూతనుచూచి రాజుకు అప్తుడు ఒకవంటవాడు “దేవా ఈకార్యము అవలీలగా సాధిస్తాను. ధన నాశనము ఎందుకు చేసుకొంటావు?” అని చెప్పి గుణశర్మ దూతను ఖైదీచేయించి మంత్రము బైట పడకుండా ఇక్కడికి విషప్రయోగము చేయడానికి వచ్చినాడు. ఈలోగా గుణశర్మదూత కొట్లోనుండి తప్పించు కొని సంగతి శర్మకు చెప్పినాడు. అలా ఆవంటవాని విషప్రయోగము ఎరిగి మీకు చెప్పి ఈ బ్రాహ్మణాధముడైన గుణశర్మ వాణ్ణి హతమార్చి నాడు. ఈరోజు వంటవాణ్ణి వెతుక్కొంటూ వాడి తల్లీ తమ్ముడూ భార్యా రాగా శర్మకనిపెట్టి ఆతల్లినీ భార్యనూ చంపించినాడు. వంటవాడితమ్ముడు ఎక్కడికో పారిపోయినాడు. తర్వాత వాడు రహస్యంగా నాశరణువేడి నాతో ఈసంగతి విశదము చేస్తూ ఉండగా గుణశర్మ నా శయనమంది రములో ప్రవేశించినాడు. అతన్నిచూచి పేరుకిని వంటవాడితమ్ముడు పారిపోయినాడు. గుణశర్మ తెల్లపోయి కర్తవ్యము ఆలోచించేవాడివలె నిలవబడగా నేను “గుణశర్మా, ఇవాళ అదోమాదిరిగా ఉన్నావేమి?” అని జిజ్ఞాసతో అడిగినాను. శర్మ నాతో “దేవీ! నీమీద మరులు కొన్నాను. నన్ను అనుగ్రహించు. అనుగ్రహించవా చనిపోతాను.”

అంటూ నాపాదాలమీద వాలినాడు. నేను పాదాలు ఇవతలకు లాక్కొంటూ తత్తరపాటుతో లేవబోగా నన్ను గట్టిగా కౌగలించి నాడు. సరిగా అప్పుడే చేటి పల్లవిక వచ్చింది. దాన్ని చూచి గుణశర్మ భయంతో వెళ్లి పోయినాడు. పల్లవిక అప్పుడే రాకుండా ఉంటే నాభంగపాటు ఏమని చెప్పను! ఇలాజరిగింది'' అని చిలవలూ పలవలూ కల్పించి ముగించి వేసింది.

సంగతివిని రాజు ఆగ్రహముతో మండిపడి రాణితో "విచారించకు. ఆద్రోహికి మరణ దండన విధిస్తాను. వాణ్ణి యుక్తిగా చంపకపోతే నాకు అపకీర్తి. పైగా వాడు నాకు అయిదుసార్లు ప్రాణదానము చేసినాడు. అంతఃపురంలో గుట్టు లోకానికి వెల్లడించే వీలుండదు'' అని చెప్పినాడు. రాణి "నాథా, ఈదోషము చెప్పరాని దయితే మిమ్మ చంపడానికి శర్మ గౌడేసునితో చేసిన సంధిని ప్రకటించ వచ్చునుకదా!'' అన్నది. "సరే అలాగే చేదాము" అంటూ'' మహాసేనుడు దర్బారులోకి వెళ్లినాడు. రాజదర్శనము నిమిత్తము సామంతాదులు వచ్చినారు. గుణశర్మ దివాణములో ప్రవేశించబోతే దుర్నిమిత్తాలు ఎదురైనవి. కాకి ఎడమవైపు ఎగిరింది. కుక్క ఎడమనుండి కుడివైపు పరుగెత్తింది. పాము కుడినుండి ఎడమకు పోయింది. బాహువు భుజశిరముతో అదిరి ఈ దుశ్శకునాలు నాకేదో కీడు సూచిస్తున్నవి. ఏమయితే అది అవుతుంది. రాజు క్షేమంగాఉంటే అంతేచాలు. దివాణములో విపరీతము కలగకుండా ఉండుగాక'' అని గుణశర్మ తలపోస్తూ రాజాస్థానికి వెళ్లి రాజుకు నమస్కరించి ఉచితాసనము అలంకరించినాడు.

గుణశర్మను మహాసేనుడు యథా పూర్వముగా గౌరవము చేయక ఎర్రచూపు చూచినాడు. శర్మ తెల్లపోయి శంకిస్తూ ఉండగా రాజు [illegible]సనము నుండి లేచి శర్మమీదికి లంఘించి అతని కంఠము మీద [illegible] సభ్యులు ఆశ్చర్యపడ్డారు. రాజు సభాసదులతో "నాథా

గుణశర్మకూ గల న్యాయము ఆలకించండి" అని ఆరంభించగా గుణశర్మ "నేను సేవకుణ్ణి నీవు ప్రభువు. సమానులము కానప్పుడు వ్యవహారము ఎలా ఘటిస్తుంది? సింహాసనము అలంకరించండి. తర్వాత మీకు తోచి నట్లు చెప్పవచ్చును" అని ధీరోదాత్తుడై పలికినాడు.

మహాసేనుడు సింహాసనము మీద ఆసీనుడై సభ్యులతో "మీ దందరూ ఎరిగిన సంగతి. కులక్రమాగతు లయిన మంత్రులను అతిక్ర మించి ఈ గుణశర్మను నాతో సమానునిగా చేసినాను. వీడు గూఢచారులను పంపి గౌడరాజుతో ఒడబడి నన్ను హతమార్చ వలె నని యత్నము చేసినాడు" అంటూ రాణి చెప్పిన విషయమంతా సభకు తెలియచేసి నాడు. రాజు తన ఆప్తులకు శర్మ రాణిని వలచిన సంగతికూడా చెప్పి నాడు. గుణశర్మ "దేవా! ఇదియావత్తు అబద్ధము. నీకెవరు చెప్పారు? ఆకాశములో ప్రతిమలు ఎవరు వ్రాసినారు!" అని పలికినాడు. "పాపీ! ఇది నిజము కాకపోతే కూర తప్పేలాలో ఉన్న విషము నీకు ఎలా తెలిసినది?" అని రాజు ప్రశ్నించినాడు. గుణశర్మ సర్వమూ ప్రజ్ఞవల్ల తెలుస్తుందని సమాధాన మీయగా, మంత్రులు శర్మమీది ద్వేషము వల్ల అది అసాధ్యమన్నారు. గుణశర్మ "దేవా, నిజానిజాలు తెలుసు కోక తోచినట్లు మాట్లాడుతున్నారు. విచారణ చేయని ప్రభువును నీతికోవిదులు నిందిస్తారు." అంటూ ఉండగా రాజు హఠాత్తుగా శర్మను కత్తితో పొడిచినాడు. ఆకత్తిపోటు కరణ ప్రయోగమువల్ల శర్మ తప్పించుకోగా రాజుసేవకులూ తదితరులూ అతన్ని కత్తులతో పొడి చారు. గుణశర్మ మహాశక్తివంతుడు కనుక కరణప్రయోగ మహిమాతి శయమువల్ల కత్తిపోట్లు తప్పించుకొని ఒకరిజుట్టు ఒకరికి ముడివేసి సభ విడిచి వెళ్ళినాడు. నూరుగురు యోధులు కూడా వెంటాడగా వార వారిని వధించినాడు. చేలాంచలములో దాచుకొన్న అంతర్ధానాంజనము నేత్రాలకు పెట్టుకొని అదృశ్యరూపుడై ఆరాజ్యము విడిచిపెట్టినాడు.

దక్షిణాపథము వెళ్ళుతూ "అశోకవతి అమోఘరాజుని ప్రేరేపించి ఇంతపని చేసింది. స్త్రీలు విషముకన్న క్రూరులు. యథార్థము గ్రహించలేని రాజులు సాధువులకు అపకారులు" అనుకొంటూ గ్రామములో ఒక వటవృక్షముక్రింద శిష్యులకు అధ్యాపన చేస్తున్న బ్రాహ్మణునికి నమస్కరించినాడు. ఆయన శర్మకు అతిథి సత్కారములు చేసి "బ్రాహ్మణోత్తమా! నీవు ఏశాఖ అధ్యాపన చెయ్యగలవు?" అని అడిగినాడు. "బ్రాహ్మణా! పన్నెండుశాఖలూ చెప్పగలను. సామవేదీయ శాఖలు రెండు, ఋగ్వేదీయ శాఖలు రెండు యజుర్వేదీయములు ఏడు, అథర్వణము ఒకటీ నేను చెప్పగలను" అని శర్మ సమాధానమీయగా ఆ గురువు "అయితే నీవు సాక్షాత్తూ ఈశ్వరుడవు. నీ దేశమేది? నీ వంశమేది? నిన్నేమని పిలుస్తారు? ఇంత విద్వాంసుడవు ఎలా అయినావు?" అని కుతూహలముతో ప్రశ్నించినాడు. గుణశర్మ తనసంగతి ఆరంభించినాడు.

"ఉజ్జయినిలో ఆదిత్యశర్మ అనే విప్రకుమారుని శైశవములోనే తండ్రి చనిపోగా తల్లి సహగమనము చేసింది. ఆకుర్రవాడు అక్కడే మేనమామ ఇంట్లో పెరుగుతూ ఆగమశాస్త్రములు, లలితకళలూ నేర్చినాడు. విద్యాభ్యాసము అయినతరువాత అతనికి సన్యాసితో సఖ్యము ఏర్పడింది. ఆదిత్యశర్మతో పరివ్రాజకుడు వెళ్ళి రుద్రభూమిలో యక్షిణీ సిద్ధికై హోమము చేసినాడు. సువర్ణ విమానములో వరకన్యాపరివృతురాలై ఒక దివ్యకన్య ఆవిర్భవించి మధురవాక్కులతో "యతీశ్వరా, నేను యక్షిణిని. నన్ను విద్యున్మాల అంటారు. వీళ్ళంతా యక్షిణులు. నాయక్షిణీగణములో నీకు యిష్టమైనదాన్ని స్వీకరించు. నీమంత్రసాధనమువల్ల ఇంతవరకే కార్యసిద్ధి. నామంత్రసాధన నీవు పూర్తిగా ఎరగవు. అందువల్ల నేను నీకు పూర్ణసిద్ధి కలిగించలేదు. వృథాశ్రమ పడకు" అని అనగానే యతి యక్షిణిని ఒకదాన్ని స్వీక[illegible] ఈలోగా విద్యున్మాల అదృశ్యురాలైంది. తనకు సిద్ధించిన

యక్షిణితో ఆదిత్యశర్మ "విద్యున్మాలకన్న ఉత్తమయక్షిణి ఉన్నదా?" అని అడిగినాడు. యక్షిణి "సుందరాకారా! ఉన్నది. విద్యున్మాల, చంద్రలేఖ, సులోచనలు ఉత్తమలు. సులోచన మహోత్కృష్ట" అని సమాధానమిచ్చి యథాసమయములోవచ్చేదిగా అప్పటికివెళ్ళిపోయింది. యతి ఆదిత్యశర్మతో అతని ఇంటికి వెళ్ళినాడు. ప్రతిదినమూ యథా కాలానికి యక్షిణి వచ్చి యతిని ఇష్టభోగాలతో తృప్తి పరుస్తుంది.

ఒకనాడు ఆదిత్యశర్మ పరివ్రాజకముఖముగా యక్షిణిని "సులోచనా మంత్రవిధి ఎవరెరుగుదురు?" అని అడిగితే యక్షిణి "దక్షిణదిశను తుంబు వనమనేచోట వేణానదీతీరాన విష్ణుగుప్త నామక సన్యాసి భదంతశ్రేష్ఠుడు నివసిస్తున్నాడు. అతనికి ఆమంత్రము బాగా తెలును" అన్నది. ఆదిత్యశర్మ కిటుకు తెలుసుకొని ఉత్సాహపరవశుడుఅయినాడు. పరివ్రాజకుడు కూడా రాగా శర్మ తుంబువనము వెళ్ళి భదంతుణ్ణి కనిపెట్టి అతనికి మూడేళ్లు శ్రద్ధాభక్తులతో సపర్యచేయగా భదంతుడు యక్షిణీ మంత్రము శర్మకు ఉపదేశించినాడు. ఆదిత్యశర్మ మంత్రము నేర్చి పునశ్చరణ పూర్తిచేసి ఏకాంతములో యథావిధిగా పూర్ణ హోమము చేసినాడు. హోమాంతము విమానారూఢయై యక్షిణీ సులోచన త్రిలోకసుందరిగా వచ్చి "నేను నీకు సిద్ధించాను. అర్ధ సంవత్సరముపాటు నీవు నాకన్నెచెర పోగొట్టకుండా ఉంటే నీకు వీరుడు ప్రజ్ఞావంతుడు, సర్వజ్ఞుడు, అపరాజితుడూ, ఐన తనయుడు కలుగుతాడు" అనిపలికింది. శర్మ అంగీకరించగా సులోచన అతన్ని విమానములో ఎక్కించి అలకానగరము తీసుకొనివెళ్ళింది. అతడు నాతిగల బ్రహ్మచర్యము ఆరుమాసాలు అసిధారావ్రతము ఆచరించినాడు. కుబేరుడు అందుకు సంతోషించి స్వయముగా సులోచనను ఆదిత్యశర్మకు అర్పించినాడు.

నే నా విప్రుని కుమారుణ్ణి. సుగుణాలవల్ల నాకు గుణశర్మ అని తండ్రి నామకరణము చేసినాడు. క్రమేణా నేను అక్కడే యక్షాధిపతి

అయిన మహాఫలమునిచ్చే వేదశాస్త్రములు, లలితకళలు చెప్పినాను. ఒక సారి దేవేంద్రుడు కుబేరునిదగ్గిరికి రాగా అందరు అతన్ని గౌరవించి లేచి నిలుచున్నారు. అప్పుడు ఆదిత్యశర్మ పరధ్యానముగా ఉండి తన స్థానమునుంచి లేవలేదు. ఇంద్రుడికి ఆగ్రహము వచ్చి అతన్ని "మూర్ఖుడా! పో. మానవలోకములోకి వెళ్ళు. ఇక్కడ పనికి రావు" అని శాపము పెట్టినాడు. సులోచన మహేంద్రుని ప్రార్థించగా ఇతను స్వయంగా మర్త్యలోకానికి వెళ్ళక్కర్లేదు. ఇతనికుమారుడు వెళ్ళితేచాలు. నామాట వ్యర్థము కాకుండా ఉంటుంది" అని శాంతు డైనాడు. అప్పు డాదిత్యశర్మ నన్ను మేనమామ ఇంట్లో ఉజ్జయినిలో దిగపెట్టినాడు. దైవాత్తు నాకూ మహాసేన మహారాజుకూ స్నేహము కుదిరింది. అని గుణశర్మ తనకు మహారాణి చేసిన అవమానమూ రాజు చేసినదుర్మార్గమూ వివరముగా చెప్పినాడు.

ఆగురువు గుణశర్మతో "ప్రభూ, నేను ధన్యుణ్ణి. నన్ను అగ్నిదత్తుడు అంటారు. మాఇంటికి రా. ఈగ్రామము నాఅగ్రహారము. ఇక్కడ నీవు హాయిగా ఉండవచ్చును" అని అతడు ఆవులు గేదెలు గుర్రాలతో ఉన్న తన ఇంటికి శర్మను తీసుకొని వెళ్ళి స్నానవస్త్రాభరణ వివిధ భోజనాలతో గౌరవించినాడు. త్రిలోకసుందరి అయిన తన కుమారిని శర్మకు కన్యాలక్షణాలు చూపే వ్యాజాన చూపించినాడు. కన్యను తిలకించి గుణశర్మ అగ్నిదత్తునితో "ఈమెకు సవతులు ఉంటారు. నాసికదగ్గిర మచ్చ ఉన్నది. దాన్నిబట్టి చెప్పాను. వక్షోభాగాన రెండోమచ్చ ఉన్నది" అనగా ఆమెఅన్న తండ్రి ఆజ్ఞమీద ఆమె పైట చెరగు ఎత్తితే పుట్టుమచ్చ కనపడ్డది. అగ్నిదత్తుడు ఆశ్చర్యపడి శర్మతో "అయ్యా, నీవు సర్వజ్ఞుడవు. ఈమె పుట్టుమచ్చలు అశుభములు కావు. సాధారణంగా భర్త సంపన్ను డయితే సవతు లుంటారు. దరిద్రుడు ఒక భార్యనే పోషించలేడు. చాలామందికి తిండి సహం పెడతాడు!" అనగా శర్మ

"నీవు చెప్పింది నిజము. సులక్షణమైన ఈకన్యకు అశుభ మెక్కడిది?" అని సమాధాన మిచ్చినాడు.

ప్రసంగవశాత్తు అగ్నిదత్తుడు కుతూహలముతో అడిగితే గుణశర్మ స్త్రీపురుషులకు ప్రత్యవయవముమీద తిలకాదుల ఫలాన్ని వేరే వేరే వర్ణించినాడు. గుణశర్మను చూచీచూడడంతో ఆకన్య ఉత్సుకురాలై చకోరిక చంద్రునివలె చూపులతో అతన్ని తాగింది. ఏకాంతములో అగ్నిదత్తుడు శర్మతో "మహాశయా, నాకన్యను సుందరిని నీకిస్తాను. పరదేశాలకు వెళ్ళకు. నాఇంటిపట్టున హాయిగా ఉండు" అని పలికినాడు. శర్మ "నిజమే. ఇలా ఉంటే మాత్రము నాకు సుఖానికి ఏమి లోటు? అయినా రాజువల్ల అవమానము పొందినాను. అదంతా మిథ్య. కామిని, చంద్రోదయము, వీణావాదనము కులాసాగా ఉన్నవాళ్ళను సంతోష పెడతవి, విచారగ్రస్తులను బాధపెడతవి. అనురక్తురా లయిన భార్య వ్యభిచరించ మంటే అలా చేస్తుందా? అస్వతంత్రురాలై అశోకవతి వ్యభిచారిణికాలేదా? ఉజ్జయిని ఇక్కడికి దగ్గరేనా? రాజుకు నావిషయము తెలిస్తే ఉపద్రవము కలిగిస్తాడేమో. అందువల్ల తీర్థయాత్రలు చేసి ఆజన్మసంచితకల్మషాన్ని క్షాళన చేసి దేహత్యాగము చేస్తాను" అని చెప్పినాడు. ఆసమాధానము విని అగ్నిదత్తుడు చిరునవ్వుతో "మీకు ఇంత అజ్ఞాన ముండగా ఇతరుల సంగతి చెప్పవలెనా? అవివేకుడు నీ నిర్మలహృదయాన్ని బాధపెడితే ఆదుఃఖము న్యాయమా? ఆకాశాన చిమ్మిన బురద వేసిన వాడినెత్తినే పడుతుంది. ఆరాజే తగిన ఫలము అనుభవిస్తాడు. మోహాంధుని అవివేకుని సిరి వరించదు. అశోకవతిని చూచి స్త్రీలోకము మీద విరక్తిగా ఉంటే, సాధ్వీమణులను చూచి శ్రద్ధ చూపవేమి? ఉజ్జయినీ సమీపములో మనము ఉన్నప్పటికీ మహా సేనునికి తెలియకుండా నిన్ను ఉంచగలను. తీర్థయాత్రలు కర్మిష్ఠి కాని వాడికి చెప్పారు. గార్హస్థ్యములో లభించే పుణ్యము తీర్థాటనమువల్ల

ఎలా వస్తుంది? దేహత్యాగము వల్ల సుఖ మెలా వస్తుంది? కేవలము భ్రమ. యువకుడవు, విద్వాంసుడవు, నీకీ అవివేకము పనికిరాదు. నీకు అందమైన నేలమాళిగ చేయిస్తాను. హాయిగా సుందరిని పెళ్ళాడి ఇహ సుఖాలు అనుభవించు" అన్నాడు.

గుణశర్మ సరే అని తల ఊపి "నీమాట కాదనలేను. నేను కృతకృత్యుణ్ణి కాకముందు నీకుమారిని వివాహము చేసుకోను. సంయమము వల్ల తపస్సు చేసి దేవతాప్రీతి కలిగించి తదనుగ్రహబలముచేత విశ్వాసఘాతకుడైన మహాసేనుని మీద కసితీర్చుకొంటాను" అంటే అగ్నిదత్తుడు అంగీకరించినాడు. రాత్రి గుణశర్మ హాయిగా నిద్రపోయినాడు.

మర్నాడు అగ్నిదత్తుడు చక్కని నేలమాళిగ పాతాళవసతి అనే దాన్ని ఏర్పాటు చేయించగా గుణశర్మ అందులో ప్రవేశించి అగ్నిదత్తునితో "అయ్యా, ఏ దేవుని ఏమంత్ర తంత్రాలతో ఆరాధించను?" అని సలహా అడిగినాడు. "నాకు గురువు కుమారస్వామి మంత్రము ఉపదేశించినాడు. అది తెలుసును. శత్రుబాధితులై దేవతలు కుమారసంభవము నిమిత్తము మన్మథుని మహాదేవుని వద్దకు పంపగా కాముడు హరకోపానలముచే భస్మీభూతుడై తిరిగి సంకల్ప జన్ముడయినాడు. మహేశ్వరునివల్ల అగ్నికుండలము, రెల్లువల్ల, కృత్తికలవల్ల ఎవని పుట్టువు చెపుతున్నారో, ఎవడు దుర్నిరీక్ష్య తేజస్సుచేత తారకాసురుని సంహరించి దేవలోకాన్ని సంతోష పెట్టినాడో ఆకుమారస్వామిని ఆరాధించు. ఆమంత్రము నీకు ఉపదేశిస్తాను" అని అగ్నిదత్తుడు గుణశర్మకు కుమారమంత్రము ఉపదేశించినాడు. నేలమాళిగలో గుణశర్మ స్కందుని ఆరాధిస్తూ ఉండగా సుందరి ఉపచారాలు చేస్తూ ఉన్నది. షణ్ముఖుడు ప్రత్యక్షమై అతన్ని వరము కోరుకోమని పలికినాడు. గుణశర్మ మహాసేన మహీపతిని జయించేనిమిత్తము అక్షయధనము కోరినాడు. కుమారస్వామి అక్షీణకోశాన్ని అతనికి అనుగ్రహించి అంత

ర్ధానమైనాడు. గుణశర్మ ప్రతిభాసంపదలకు అనుదినమూ అధికాను రక్తురాలైన సుందరిని వివాహమాడి అక్షయసంపదవల్ల గజాశ్వపదాతి సేనలను సేకరించుకొని నిజదానశక్తివల్ల రాజన్యమును వశముచేసుకొని వారి బలముకూడా తనకు అండగా ఉండగా భూమండలము క్రమంగా ఆక్రమిస్తూ ఉజ్జయినీ నగరముమీద దాడి చేసినాడు. సకలజన సమక్షములో అశోకవతి దుశ్శీలము ప్రకటించి మహాసేన మహారాజును సంగ్రామములో జయించి తరిమి గుణశర్మ ఉజ్జయినీ నగరసింహాసనము అధిష్ఠించినాడు. గుణశర్మ సార్వభౌముడై అనేక రాజకన్యలను వివాహమాడి సుందరీ సమేతుడై ఇష్టభోగాలు యథేచ్ఛగా అనుభవించినాడు.

వీతిభీతి ఈరీతిగా గుణశర్మోపాఖ్యానము సూర్యప్రభునకు చెప్పగా ప్రభువు ఉత్సాహముతో విని క్రమంగా నిద్రించినాడు.

తరంగము: ౫౦

యుద్ధాంతము

సూర్యప్రభుడు ఉదయాన్నే లేచి అమాత్య మానవ దానవసేనా సమేతుడై రణరంగానికి వెళ్ళినాడు. శ్రుతశర్మ విద్యాధరబలముతో వచ్చినాడు. యుద్ధము చూడవలెనని దేవాసురాదులు వచ్చినారు. ఉభయసేనలు అర్ధచంద్రవ్యూహాలు పన్నినారు. యుద్ధము ఆరంభమైనది. వీరులచేతి ఖడ్గములు రక్తసిక్తములై, సుదీర్ఘలోలములై యమధర్మరాజు నాలుకలవలె విరాజిల్లినవి. ఆసంగ్రామరంగము సరస్సువలె ఉండగా శూరుల ముఖారవిందములతో ప్రకాశించింది. కదనములో ఖండిత శూరశీర్షములు పైకి ఎగురుతూ పడుతూ కృతాంతుని కందుక క్రీడవలె ఉన్నవి. రక్తసిక్తమై రణాంగణమున దుమారము అణిగింది. మహారథులు ప్రచండ కోపావేశులై ద్వంద్వయుద్ధములు చేసినారు.

సూర్యప్రభుడూ శ్రుతశర్మా, ప్రభాసుడూ [illegible], సిద్ధార్థుడూ మహోత్పాతుడూ, ప్రహస్త బ్రహ్మగుప్తులూ, [illegible] ప్రజ్ఞాఢ్యచంద్రగుప్తులూ, ప్రియంకరోగ్రవర్మలూ, సర్వదమనాతిబలులూ, కుంజరకుమార ధురంధరులూ, ద్వంద్వయుద్ధాలు చేసినారు. మహోత్పాతుడు సిద్ధార్థుని బాణాలు పొడి పొడి చేసి, ధనుస్సు ముక్కలు చేసి అశ్వాలనూ సారథినీ చంపివేసినాడు. సిద్ధార్థుడు విగతరథుడై కోపా టోపముతో అతని మీదికి వెళ్ళి పరిఘంతో అతని రథాన్ని పొడిచేసి, గుర్రాలను హతమార్చి, పాదచారియై మహోత్పాతునితో బాహా బాహి పోరి అతన్ని నేల కూల్చినాడు. ఈలోపున అతని తండ్రి సూర్యుడు వాణ్ణి రక్షించినాడు. వాడు పారిపోయినాడు. ప్రహస్త బ్రహ్మగుప్తులు ఒకరి రథాన్ని ఒకరు ముక్కలు చేసుకొని ఖడ్గయుద్ధము చేసినారు. ప్రహస్తుడు కరణక్రమముతో కత్తితో బ్రహ్మగుప్తుని డాలు కొట్టి అతనిని నేలమీద పడవేసినాడు. వానితల నరకబోతూ ఉండగా వానితండ్రి బ్రహ్మ స్వయంగా వారించినాడు. రాక్షసులు దేవతలను "మీరు కుమారులను రక్షించుకోడానికి వచ్చారు. యుద్ధము చూచేందుకు రాలేదు." అని ఆక్షేపించారు. వీతభీతి సంక్రముని ధనస్సు పొడి చేసి సారథిని కూల్చి ప్రద్యుమ్నాస్త్రప్రభావమువల్ల హృదయభేదనము చేసినాడు. ప్రజ్ఞాఢ్యుడు రథనాశనమువల్ల పదాతియై చంద్రగుప్తుని నరికినాడు. కుమారుని మరణమువల్ల చంద్రుడు కోపించి స్వయంగా ప్రజ్ఞాఢ్యునితో పోరినాడు. విగతరథుడై ప్రియంకరుడు అగ్రముని ఒక్క కత్తివేటుతో రెండు చీలికలు చేసినాడు. సర్వదమనుని ధనుస్సు ఛిన్నాభిన్నము కాగా హృదయాన అంకుశముతో కొట్టి లీలాప్రాయంగా అతిబలుణ్ణి యమసదనానికి పంపినాడు. కుంజరకుడు అస్త్ర ప్రత్యస్త్ర యుద్ధములో ధురంధరుని విరథుని చేసినాడు. విక్రమశక్తి అతనికి మళ్లీ మళ్లీ రథాలు పంపి ఆపదలో అస్త్రాలను అస్త్రాలచేత వారిస్తూ అతన్ని

ఇంకొకంటు పోరాడుతున్నాడు. కుంజరకుడు క్రోధముతో పరిగెత్తి పెద్ద రాతిబండ తెచ్చి విక్రమశక్తి రథముమీద వేయగా రథము పొడిపొడి అయిపోయింది. విక్రమశక్తి ఏమీచేయలేక నాశక్తి... ధనంజయుడు ధురంధరుణ్ణి నుగ్గు చేసినాడు.

సూర్యప్రభుడు, విరోచనుని చంపినా డనే కోపమువల్ల నముచిని శుకశరముతో కూల్చినాడు. ఆకోపము పట్టలేక అశ్వినీదేవతలు ఆతని మీదికి యుద్ధానికి వచ్చినారు. వాళ్ళతో సునీథుడు పోరినాడు. సిద్ధ బుద్ధి పరాక్రముని ఈటితో చంపి, అతనిచావుకు కుపితు లయిన ఎని మందుగురు వసువులతో యుద్ధము చేసినాడు. ప్రభాసుడు భానుని రథము చూర్ణము చేసి కోలతో కూల్చినాడు. ప్రకంపనుడు అస్త్రయుద్ధములో తేజఃప్రభువును చంపి, క్రుద్ధుడైన అగ్నితో పోరుతున్నాడు. ధూమకేతువు యమదంష్ట్రుని చంపగా అలిగి యముడు అతనితో తీవ్ర యుద్ధము చేసినాడు. సింహదంష్ట్రుడు పాషాణముతో సుగోపతుని చూర్ణము చేసి ఆవధవల్ల కోపించిన నిరృతితో పోర సాగినాడు. కాలచక్రుడు వాయుబలిని చక్రాయుధముతో రెండుతుండెములు చేసినాడు. ఆకోపముతో వాయుదేవుడు మండిపడి అతనితో యుద్ధము చేసినాడు. నాగాద్రివృక్షరూపాలు ధరించి మాయ చేస్తున్న కుబేరదత్తును మహామాయుడు తార్క్ష్యవజ్రవహ్నిరూపాలు ధరించి తెగటార్చినాడు. అందువల్ల క్రుద్ధుడై కుబేరుడు అతనితో పోరినాడు. ఇతర దేవతలు ఈరీతిగా తమతమవారి మరణాలవల్ల యుద్ధములో ప్రవేశించినారు. కొద్దిమంది విద్యాధరరాజులు మానవరాక్షసులవల్ల నిహతు లైనారు.

అప్పుడు ప్రభాసునికీ దామోదరునికీ అస్త్రప్రత్యస్త్రభీకరముగా యుద్ధము ఆరంభ మైనది. దామోదరుడు చాపము విరిగిపోగా, సారథి చనిపోగా వేరే చాపము తీసుకొని తానే కళ్ళెములు చేతపట్టి పోరినాడు. బ్రహ్మదేవుడు అతన్ని ప్రశంసించగా ఆయనను ఇంద్రుడు

“స్వామీ! వచ్చినవానికి సిద్ధముగా ఉన్న ఇతనెవ్వరు? వాని సంగతి చెప్పండి” అని అడిగినాను. బ్రహ్మ ఇలా పలికినాడు: “ఇంత నీవు ప్రభానునితో యుద్ధముచేస్తే ప్రశంస అవుతుంది. నేను చెప్పినట్లు! సాగరంత మీద పుట్టిన దామోదరుడు తప్ప మరెవ్వరూ ప్రభానునితో యుద్ధము చేయ లేదు. ప్రభానుడు అద్వితీయవీరాగ్రేసరుడు. దేవతలందరూ ఒక్కటిగా వచ్చినా అతను అందరినీ హతమారుస్తాడు. పూర్వము నముచి అనే సురమర్దనుడైన రాక్షసుడే బలి దానవేంద్రునితో అవతరించి సర్వ రత్నమయుడై ఉండి, ఇప్పుడు భానుపుత్రుడై ప్రభానుడైనాడు. ఇతడు అజేయుడు. ఈ భానుడు పూర్వము కాలనేమి అనే మహారాక్షసుడు. తరువాత హిరణ్యకశిపుడై ఆతర్వాత కపింజలుడైనాడు. పూర్వము సుముండీకుడై ఉన్నవాడే ఈ సూర్యప్రభుడు. పూర్వపు హిరణ్యాక్షుడే ఈ సునీథానుడు. ఈ ప్రహస్తాదు లందరూ దైత్యదానవులు. పూర్వము మీ చేతుల్లో చచ్చిన అసురులే ఇప్పు డిలా జన్మించినారు. అందువల్ల మయాదులు వీరిపక్షము అవలంబించినారు. సూర్యప్రభాదులు రుద్ర యాగము యథాశాస్త్రముగా చేసి ఉండడంవల్ల బలిచక్రవర్తి బంధనాలు వీడి ఈ యుద్ధము చూడవచ్చినాడు. ఇతడు నిజసత్యవాక్కుతో నీ రాజ్య కాలము ముగిసేదాకా పాతాళములో ఉంటాడు. తర్వాత దేవేంద్రు డవుతాడు. వీరిని రుద్రుడు అవలంబించినాడు. అందువల్ల మీ కిప్పుడు జయము లేదు. పట్టువిడిచి సంధి చేసుకొనండి.”

బ్రహ్మ ఇలా అన్న తరువాత ప్రభానుడు పాశుపతాస్త్రము ప్రయోగించినాడు. ఆ అస్త్రవిజృంభణాన్ని చూచి విష్ణువు వాత్సల్యముచేత సుదర్శనచక్రము ప్రయోగించినాడు. ఆ దివ్యాస్త్రములు రూపములు ధరించి ఒకదానితో ఒకటి పోరసాగినవి. త్రిలోకాలూ దద్దరిల్లి పోయి నవి. “నీ అస్త్రము ఉపసంహరించు. నా అస్త్రము నేను ఉపసంహరిస్తాను” అని హరి ప్రభానుని అడిగినాడు. అప్పుడు ప్రభానుడు “ప్రయోగించిన

అస్త్రము వృథా పోదు. దామోదరుడు యుద్ధము మాని పారిపోతే అస్త్రాన్ని ఉపసంహారిస్తాను'' అని సమాధానము ఇచ్చినాడు. విష్ణుమూర్తి దామోదరుని రణమునుండి తొలిగించినాడు. ప్రభానుడు అస్త్రాన్ని ఉపసంహారించినాడు. చక్రాయుధము రథముమీద పడగా ప్రభానుడు వేరొక రథ మారోహించి సూర్యప్రభుని దగ్గిరికి వెళ్ళినాడు. దామోదరుడు శ్రుతిశర్మ దగ్గిరికి వెళ్ళినాడు.

ఆరోజు ఇంద్రప్రభా గర్వితుడైన శ్రుతిశర్మకూ సూర్యప్రభునకీ యుద్ధము ఘోరముగా ఉన్నది. శ్రుతిశర్మ ప్రయోగించిన ఒక్కొక్క అస్త్రాన్ని సూర్యప్రభుడు ప్రత్యస్త్రమువల్ల నిరోధిస్తున్నాడు. శ్రుతిశర్మ ప్రయోగించిన మాయాశక్తిని సూర్యప్రభుడు నిజమాయా శక్తివల్ల నాశనము చేస్తున్నాడు. కోపముకొద్దీ శ్రుతిశర్మ బ్రహ్మాస్త్రము ప్రయోగిస్తే సూర్యప్రభుడు పాశుపతాస్త్రము ప్రయోగించినాడు. ఆరౌద్ర మహాస్త్రము బ్రహ్మాస్త్రమును అణిచి శ్రుతిశర్మను సంహారించే నిమిత్తము జ్వలిస్తున్నది. సూర్యప్రభుడు మహాస్త్రధ్యానము చేసి "స్వామీ, శ్రుతిశర్మను చంపకుండా కట్టి తీసుకొని వస్తే చాలు'' అని మనవి చేసుకొన్నాడు. దేవతలందరూ యుద్ధానికి సిద్ధపడినారు. రాక్షసులు యుద్ధసన్నాహములో ఉన్నారు. వీరభద్రుడు వచ్చి శివశాసనమును ఇంద్రాదులకు "మీరు చూడవచ్చినవాళ్ళు. మీరు యుద్ధములో పోరడము అన్యాయము. స్థితిని దాటడం కన్న అయుక్తమేమున్నది?'' అని తెలియచేసినాడు. ఇంద్రాదులు "మా కుమారులు చనిపోతున్నారు. మేము చూస్తూ చస్తూ ఉంటే ఎలా ఊరుకోము? వాత్సల్యము వదలరానిది. కుమారులను చంపుతూ ఉన్న శత్రువులమీద కసి తీర్చుకొంటున్నాము. ఇందులో అన్యాయము ఏమున్నది?'' అనేసరికి వీరభద్రుడు వెళ్ళినాడు. దేవాసుర సంగ్రామము ఘోరమై ప్రవర్తిల్లింది.

సునీథుడు అశ్వినీదేవతలతో, ప్రజ్ఞాఢ్యుడు చంద్రునితో, స్థిరబుద్ధి

[illegible]తో, [illegible] యమునితో, ప్రతిహారుడు [illegible], సింహా దంష్ట్రుడు సత్యవ్రతునితో, ప్రమోదనుడు వరుణునితో, [illegible] చరుడు నితో, మహామాయుడు కుబేరునితో అస్త్ర ప్రత్యస్త్రాలు ప్రయోగించి పోరుతున్నారు. దేవతలు ప్రయోగించిన అస్త్రాలను మహేశ్వరుడు హుంకారము వల్ల నాశనము చేసినాడు. కుబేరుడు గద ఎత్తగా శత్రువును హరించినాడు. సురాసేన యుద్ధము చేయుటకు వెనక్కు మరలింది. మహేంద్రుడు స్వయంగా సూర్యప్రభునితో యుద్ధానికి వచ్చి శరపరంపరలు వర్షించినాడు. సూర్యప్రభుడు అస్త్రాలను ఎదిరిగొట్టి, కర్ణాంతము వరకు అల్లెత్రాడు లాగి పుంఖానుపుంఖముగా విశిఖావళి ప్రయోగించగా దేవేంద్రుడు మహోగ్రుడై వజ్రాయుధము పట్టినాడు. శివుడు హుంకరించగా వజ్రాయుధము ముక్కలైనది. ఇంద్రుడు పరాఙ్ముఖుడు కాగా విష్ణువు స్వయంగా ప్రభాసునితో పోర తలచి బాణవర్షము అవిరళంగా కురిపించినాడు. ప్రభాసుడు జంకూ గొంకూ లేక అస్త్రాలను ప్రత్యస్త్రాలతో నాశనము చేస్తూ హతాశ్వుడై విగతరథుడై మరొక రథమారోహించి దీర్ఘ యుద్ధము చేసినాడు. నారాయణుడు జ్వాలమాలాకులమైన చక్రము ప్రయోగించినాడు. నారాయణుని చక్రము ఖడ్గాన్ని ముక్కలు చేయగా పరమేశ్వరుడు హుంకరించినాడు. చక్రమూ ఖడ్గమూ క్షణములో అదృశ్యమైనవి.

సూర్యప్రభుని విజయము

సూర్యప్రభుడు జయించినాడు. శ్రుతశర్మ బద్ధుడైనాడు. సురలు విచారించినారు. అసురులు అమందానందము పొందినారు. దేవతలు వృషభధ్వజుని స్తుతించి అర్చించినారు. అతడు సుప్రీతుడై దేవతలతో "సూర్యప్రభునికి నేను చేసిన ప్రతిజ్ఞ వినా మీకిష్టమైన వరము కోరండి" అనగా దేవతలు "దేవా! నీ ప్రతిజ్ఞ ఎవరు తప్పించగలరు? మేము శ్రుత

శర్మ్యరు చేసిన శపథముకూడా సత్యము అగును గాక! మాఅంశములకు నాశ ముండదుగాక” అని వేడినారు. భగవానుడు “సంధివల్ల ఇది సర్వమతుంది. మీకు సంధి జరగవలె, సానుచరుడై శ్రుతశర్మ సూర్య ప్రభునికి వినమ్రుడు కాక తప్పదు. ఆతర్వాత ఉభయులకూ హితో పదేశము చేస్తాను” అని అనుగ్రహించినాడు. ఈశ్వరశాసన ప్రకారము శ్రుతశర్మ సూర్యప్రభునకు ప్రణమిల్లినాడు. వైరముమాని పరస్పరమూ వారు కంఠాలింగనము చేసుకొన్నారు. దేవాసురులు సంధిచేసుకొన్నారు. అందరూ ఆశ్చర్యపడుతూ ఉండగా మహేశ్వరుడు సూర్యప్రభునితో “దక్షిణ భాగములో నీవు సార్వభౌముడవు. ఉత్తరభాగము శ్రుతశర్మకిచ్చి వెయ్యి. కుమారా! నీకు సత్వరము కిన్నర కింపురుషులపై అధికారము కలుగుతుంది. ఇంతకు నాలుగింతలు సామ్రాజ్యము నీకు లభిస్తుంది. అనంతరము దక్షిణము కుంజర కుమారునకు ఇచ్చి వెయ్యి. సంగ్రామ హతులు ఉభయ పక్షాలవారూ ఉజ్జీవితులు అవుతారు. అంటూ శివుడు అంతర్ధానమైనాడు. యుద్ధములో హతులైన వారందరూ సుప్తోత్థితుల వలె అక్షత శరీరులై లేచినారు.

సూర్యప్రభాభ్యుదయము

సూర్యప్రభుడు శివాజ్ఞ శిరసావహించి వివిక్త విశాల ప్రదేశములో కొలువు తీర్చగా శ్రుతశర్మ వచ్చినాడు. వెంటనే సూర్యప్రభుడు అతనికి అర్ధసింహాసనమిచ్చి ఆసీనుని చేసినాడు. ప్రభాసుడు మొదలయిన వాళ్లు శ్రుతశర్మ మిత్రులయిన దామోదరాదులు సింహాసనమునకు రెండు వైపులా కూర్చున్నారు. సునీథుడు మయుడు తదితర రాక్షసులు, విద్యాధరేశ్వరులు ఉచితాసనముల మీద ఉపవిష్టులైనారు. పాతాళాధీశ్వరు లయిన ప్రహ్లాదాది దైత్య దానవులు సభకు విచ్చేసినారు. లోకపాలాదీ సమేతుడై దేవేంద్రుడు దేవగురువును అనుసరించి వచ్చినాడు. విద్యా

ధర రాజయిన సుమేరువు సువాస కుమారునితో సభను అలంకరించినాడు. దనువాది కశ్యప కాంతలు, భూతాసన వినూతనముక్కి. సూర్యప్రభుని భార్యలు కొలువుకూటానికి వచ్చినారు. సమయాచారానంతరము వారందరూ కూర్చోగా దనుదేవి ఆజ్ఞచేత సిద్ధిఅనే సఖి ఇలా అన్నది: "సురాసురులారా! దనుదేవి మీకు ఇలా బోధిస్తున్నది. ఈసదస్యులకు కలిగిన తృప్తి ఇంతకు పూర్వము కలిగిందా? వైరము సుతరామూ కూడదు. స్వర్గలోకాధిపత్యము కోసము హోరాహోరి పోరి హిరణ్యాక్షుడు మొదలయిన వాళ్ళు ఏమైనారు? ప్రకృతము శక్రుడే పెద్దవాడు. ఎందుకు వైరము? వైరము విడిచి సుఖపడండి. మాకూ మీకూ లోకాలకూ క్షేమము." శక్రుడు తన ముఖము చూడగా దేవ గురువైన బృహస్పతి "ఈ అసురులు నిర్హేతుకముగా దేవతలతో వైరము పెట్టుకోకపోతే దేవతలు అనవసరంగా కయ్యానికి కాలుదువ్వరు" అని పలికినాడు. మయుడు "అసురులు కజ్జా తెచ్చుకొనే వారే అయితే నముచి మృత సంజీవనమైన ఉచ్చైశ్రవాన్ని ఇంద్రునికి ఇస్తాడా? ప్రబలుడు తన శరీరము దేవతలకు అర్పిస్తాడా? బలిచక్రవర్తి శ్రీహరికి త్రిలోకాలు ధారాదత్తముచేసి కారాగారములో ప్రవేశిస్తాడా? అదేమో దేవాలుడు నిజశరీరాన్ని విశ్వకర్మకు ఇస్తాడా? ఎన్ని దృష్టాంతాలివ్వను? ఈరీతిగా అసురులు సురలను గౌరవిస్తూ ఉంటే పరస్పరవైరము ఎందుకు ఉంటుంది? అని సమాధాన మీయగా హితబోధలు విని సురాసురులు అన్యోన్య కంఠాలింగనము చేసుకొన్నారు.

కామచూడామణి వివాహము

ఇంతలో పార్వతీదేవి ప్రతీహారి జయ ఉచిత గౌరవము పొంది సుమేరువుతో పలికింది. "నన్ను భవాని పంపింది. నీకిలా చెప్పమన్నది. నీదగ్గిర కామచూడామణి అనే కన్య ఉన్నదికదా. ఆమెను సూర్యప్రభుని

కిచ్చి వివాహం చెయ్యి" సుమేరువు వినయముతో "దేవ్యాజ్ఞ నిజ ముగా అనుగ్రహమే. మహాదేవుడు కూడా ఈవివాహవిషయము నాకు ఆజ్ఞాపించినాడు." అని సమాధాన మీయగా జయ సూర్యప్రభునితో రాణీవాసములో కామచూడామణిని భార్యలందరికంటే ప్రాణాధికగా చూచుకో. ఇది దేవి శాసనము సుమా" అని వెంటనే అంతర్ధాన మైంది. ఆనాడే సుమేరువు సుముహూర్తము నిశ్చయించి మణిమయ వేదిక కట్టించి, స్తంభములు మణిఖచితము చేయించి చాందినీ ఏర్పాటు కావించినాడు. మణిప్రభలు అగ్నిశిఖాచ్ఛటలవలె విరాజి ల్లుతూ ఉండగా కామచూడామణిని పిలిపించినాడు. దేవాసురుల చూపులు ఆమె లావణ్యరసమును తాగుతున్నట్టు ఉన్నవి. గిరిరాజసుత ఉమాదేవి. కామచూడామణి సుమేరుసుత. గిరికుమారితో సమంగా కామచూడామణి అందచందాలతో విలసిల్లింది. సుమేరువు వధువును పరిణయ వేదిమీద కూర్చోపెట్టి, సూర్యప్రభునకు సాలంకృతకన్యా దానము చేసినాడు. సూర్యప్రభుడు కామచూడామణి పాణి పంకజము గ్రహించినాడు. లాజహోమము ఆరంభము కాగా జయవచ్చి పార్వతీ దేవి పంపిన అమూల్య శాశ్వత దివ్యమాల, వరుని కిచ్చింది. మామ అల్లునికి రత్నరాసులు ఐరావత సంతానమైన మహాగజము అర్పించి నాడు. లాజహోమము రెండవసారి అవుతూ ఉండగా జయరత్నమాల ఇచ్చింది. ఆరత్నావళిని కంఠదేశములో ధరిస్తే క్షుత్పిపాసలూ జరా మృత్యువులూ బాధించవు. సుమేరువు ద్విగుణీకృత రత్నరాశిని, ఉచ్చై శ్రవసంజాత మహాశ్వమును ఇచ్చినాడు. మూడవసారి లాజహోమసమయ ములో జయ వచ్చి యౌవన శ్రీలు నిలిపే ఏకావళిని బహూకరించింది. సుమేరువు త్రిగుణీకృత రత్నరాశిని సమస్త సిద్ధి ప్రదమైన గుళికనూ అల్లుని కిచ్చినాడు.

వివాహానంతరము సుమేరువు సురాసుర విద్యాధర దేవాదులను అంద

రినీ భోజనానికి ఉండమని అహ్వానిస్తే నా గృహానికి ... నందీశ్వరుడు రాగా అతనికి అందరూ ప్రణామములు చేసినారు. అప్పుడు నంది “సుమేరువు మునల్ని విందుకు పిలిచినాడు. విరాగులైనా సూర్యప్రభ ఆతిథ్యము అంగీకరించవలె. ఇతనింట్లో విందారగిస్తే మీకు నిత్యతృప్తి కలుగుతుంది. ఈరీతిగా మహేశ్వరుడు మీకు ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు” అని పలికినాడు. అందరూ నందీశ్వరుడు చెప్పింది విని శివాజ్ఞ శిరసా వహించినారు. ప్రమథులు వినాయక, మహాకాల వీరభద్రాద్యధిష్ఠితులై వచ్చి వేదికపైన విందుఏర్పాటు చేసి, సురాసుర విద్యాధర మానవులను ఆసీనులను చేసినారు. సుమేరుప్రభావజనితములు, శివశాసనమువల్ల కామధేనువు ఇచ్చినవంటకాలు అందరికీ వడ్డించినారు. ప్రతివారినీ మారు అడిగి తృప్తిగా ఆరగించమని కనుక్కుంటూ వీరభద్ర మహాకాల భృంగీశ్వరాదులు వడ్డనలో ఉన్నారు. అప్సరోంగనలు విలాసలాస్యములవల్ల, మధురగానముచేత అందరినీ రంజింపచేసినారు. భోజనానంతరము నందీశ్వరాదులు సురాసురమానవాదులకు వస్త్రాభరణాదులు అర్పించినారు. నందీశ్వరాదులు నిజనివాసాలకు వెళ్ళినారు. దేవాసురులు సెలవు తీసుకొన్నారు. సూర్యప్రభుడు ప్రియాసమేతుడై విమాన మెక్కి సుమేరు ఆశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. రాజు లందరికీ రత్నప్రభువుకూ సూర్యప్రభుడు నిజాభ్యుదయము తెలియచేయువలసిన దని మిత్రుడైన హర్షుని పంపినాడు.

రాత్రి మణిపర్యంకముతో విలసిల్లిన శయనమందిరములో సూర్యప్రభుడు ప్రియురాలితో ప్రవేశించినాడు. అతను నవోఢను తనివితీర గాఢాలింగనము చేసుకుని అధరచుంబనము చేసి ముద్దరాలి సిగ్గు పోగొట్టి ఆమెను రంజింపచేసినాడు. తెల్లవారినతరువాత ప్రభువు రాణీవాసానికి వెళ్ళితే వాళ్ళు నవోఢారక్తుడయినప్రియుణ్ణి పరిహాసము చేస్తూ ఉండగా, ద్వారికుడు పానకములో పుల్లవలె సుషేణు డనే విద్యాధరుడు వచ్చినా డని చెప్పినాడు. విద్యాధరేశ్వరుడు వచ్చి సూర్యప్రభుని వద్ద

నముచేసి ఇలా విన్నవించినాడు: "రాజన్! త్రికూటనాథాది విద్యాధరేశ్వరులు నన్ను నీవద్దకు పంపినారు. వారి విన్నపము ఇది: "నేటికి మూడో నాడు ఋషభాద్రిలో నీకు అభిషేకముహూర్తము; అందుకు సిద్ధపడాలి.''

"మేమంతా సిద్ధము. మిగతా సన్నాహము మీరు చేయండి. ఇలా అని వాళ్ళకు చెప్పు" అని ప్రభువు సుషేణునితో అన్నాడు. అతడు ఈవార్త చెప్పడానికి వెళ్లినాడు. ప్రభువు దేవతలను యాజ్ఞవల్క్యాదులను సామంతులనూ విద్యాధరులనూ అభిషేక మహోత్సవానికి ఆహ్వానించడానికి ప్రభాసాదులను పంపినాడు.

సూర్యప్రభుని విద్యాధర రాజ్యాభిషేకము

సూర్యప్రభుడు స్వయంగా పార్వతీ పరమేశ్వరులను పిలవడానికి కైలాసాచలము వెళ్ళినాడు. ప్రభుడు మహేశ్వరునివలె విరాజిల్లిన కైలాసగిరిని దర్శించి కొంతమేర ఎక్కి ఆపైన ఎక్కలేక నాలుగు వైపుల చూడగా ప్రవాళ ద్వారము కంటికి కనపడింది. ప్రవేశము అసాధ్యము కాగా ప్రభుడు తదేకచిత్తుడై శివధ్యానము చేస్తే గజముఖుడైనవాడు ద్వారము తెరచి "హేరంబుడు నీకు ప్రసన్నుడైనాడు. రా లోపలికి" అని పలికినాడు. సూర్యప్రభుడు ఆశ్చర్యముతో లోపలికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ చంద్రకాంత శిలాతలముపైన ప్రమథగణసేవితుడైన వినాయకుని చూచి పాదాలపైన వాలినాడు. విఘ్నేశ్వరుడు అతనిరాకను ప్రశ్నించి శివసాన్నిధ్యమునకు మార్గము చూపాడు. సూర్యప్రభుడు అయిదు యోజనాలు ఆరోహించి పద్మరాగద్వారమును చూచినాడు. ప్రవేశించలేక పరమేశ్వరుని ప్రస్తుతించగా విశాఖుడు స్వయంగా ద్వారము తెరిచి తన్ను తెలియ చెప్పి సూర్యప్రభుని లోపలికి రమ్మని ఆహ్వానించినాడు. సూర్యప్రభుడు స్కందుని దర్శించినాడు. కుమారస్వామి సంతుష్టుడై ఈశ్వరసన్నిధికి మార్గము తెలియచేసినాడు.

సూర్యప్రభుడు పైన గల నాలుగు ద్వారపాలకులను [illegible], రత్న ద్వారసీమలను దాటి గిరిపైన స్ఫాటిక గోపురము [illegible]. ప్రమథుడు ఈశాన స్తవము చేయుచుగా గుహద్వార కైలాస ద్వారము తెరచి [illegible]గా అతనిని లోపలికి రమ్మన్నాడు. సూర్యప్రభుడు సదా [illegible] దివ్యగంధవహాద్వారము, గంధర్వుల సంగీతము, అప్సరో[illegible] త్సవము స్వర్గాధికము గల శివాలయము ప్రవేశించినాడు. పార్శ్వమున గిరిజ సేవిస్తూ ఉండగా, స్ఫాటిక సింహాసనాసీనుడైన శశిశేఖరుని శూల పాణిని పింగళజటాజూటుని స్ఫాటికస్వచ్ఛపంకాశుని త్రిలోచనుని మహే శ్వరుని చూచి రసానందతన్మయుడై సూర్యప్రభుడు ప్రణమిల్లినాడు. పరమేశ్వరుడు అతనిని లేవతీసి వచ్చిన కారణము అడిగినాడు.

సూర్యప్రభుడు "ఈశ్వరా! నా అభిషేకము సమీపించింది. మిమ్మల్ని ఆహ్వానించ వచ్చినాను. ఈశ్వరుడు "పుత్రా, నా సాన్నిధ్యా నికి ఇంతశ్రమపడి వచ్చావేమి? నేను రానా? భక్తులు స్మరిస్తే చాలు నేను వస్తాను" అంటూ ప్రమథుని పిలిచి అభిషేకార్థము ఋషభగిరి దరికి సూర్యప్రభుని తీసుకొని వెళ్ళమన్నాడు. మహేశ్వరుణ్ణి సేవించిన సూర్యప్రభుని ప్రమథుడు తన అంకసీమలో ఆసీనునిచేసి నిజసిద్ధివల్ల ఋషభపర్వతమువద్ద ప్రభువును వదలి అదృశ్యుడైనాడు. సూర్యప్రభుడు ఋషభాచలముపైన ఉండగా అతని మిత్రులు కామచూడామణి మొదలైన భార్యలు, విద్యాధరేంద్రులు ఇంద్రాది దేవతలు, మయాదిఅసురులు, మహర్షులు, శ్రుతశర్మ, సుమేరువు, సువాసకుమారుడు వచ్చినారు. సూర్యప్రభుడు వచ్చినవారిని సమ్మానించినాడు. ప్రభువువల్ల ఈశ్వర దర్శన వృత్తాంతము విని అందరూ ఆనందించినారు.

ప్రభాసాదులు నానామహౌషధీసహిత నదీనద సాగర తీర్థజలమును మణి కనకకుంభములతో అభిషేకార్థము తెచ్చినారు. అర్ధనారీశ్వరుడు అక్కడికివిచ్చేయుగా దేవాసురవిద్యాధరులు ప్రణమిల్లినారు. [illegible]లు

పుణ్యాహఘోషములు చేయుచు మహర్షులు సూర్యప్రభుని సింహాసనము మీద కూర్చుండబెట్టి విద్యాధర రాజ్యాభిషేకము చేసినారు. మయాసురుడు అమూల్య రత్నమకుటములు కట్టినాడు. దేవదుందుభులు చెలరేగినవి. దివిలో అప్సరోంగనలు నృత్యములు సలిపినారు. మహర్షి మండలి కామచూడామణిని కూడా అభిషేకము చేసి మహాదేవిని చేసినారు. దేవాసురులు వెళ్ళగా సూర్యప్రభుడు బంధుమిత్రులతో మహోత్సవము చేసినాడు. కొంత కాలానికి శివాజ్ఞాప్రకారము సూర్యప్రభుడు ఉత్తరవేద్యర్ధము ఇచ్చి మరికొందరు భార్యలను పొంది విద్యాధరరాజ్యలక్ష్మిని అనుభవిస్తున్నాడు. ఈరీతిగా సూర్యప్రభుడు మానవమాత్రుడై విద్యాధర చక్రవర్తి అయినాడు.

ఇలా వజ్రప్రభుడు వత్సరాజు ఎదుట కథ చెప్పి, నరవాహనదత్తునికి ప్రణమిల్లి గగనానికి ఎగిరినాడు. నరవాహనుడు మదనమంచుకతో తండ్రిఇంట విద్యాధరేంద్రపదవికై నిరీక్షిస్తున్నాడు.

అ లం కా ర వ తీ లం బ క ము

త రం గ ము : ౧

నిశుంభ భర నమ్రోర్వీ
ఖర్వితాః పర్వతా అపి
యం నమంతీవ నృత్యంతం
నమామ స్తం వినాయకమ్!

అద్రులు నిశుంభ భార నమ్రావనిపయి
ఖర్వితము లయ్యు వందారుగతిని దోచు
చుండు నృత్యము సేయుచునుండ నెవడు,
వానమన్కృతి అట్టి వినాయకునకు!

నరవాహనదత్తుడు కౌశాంబీనగరములో విద్యాధరరాజుల మన్ననలు పొందుతూ తండ్రిదగ్గిర ఉన్నాడు. ఒకనాడు అతడు మంత్రి గోముఖునితో వేటకై మహారణ్యము ప్రవేశించినాడు. అతని కుడికన్ను అదరగా శుభశకునముగా వీణారవముతో మేళవించిన తీయని కంఠము వారి వీనులకు సోకింది. ఆ గీతనిస్వనాన్ని అనుసరించి వెళ్ళి నరవాహనదత్తుడు స్వయం ప్రతిష్ఠితమైన శివలింగము చూచి గుర్రాన్ని కట్టివేసి దేవాలయములో ప్రవేశించినాడు. ఒక దివ్యకన్య వీణ వాయిస్తూ శివ స్తోత్రము గానము చేస్తున్నది. ఆమె లావణ్యకాంతి సెలయేరై ప్రవహించి అతనిహృదయాన్ని కలతపెట్టింది. ఆముగ్ధ ప్రేమరస మొలికే చూపు చూచింది. ఆమెచిత్తము నరవాహనదత్తమయమై వీణావాదనము మరిచింది. గోముఖుడు నరవాహనదత్తుని మనసు కనిపెట్టి దివ్యకన్య సఖులను "ఎవరీమె? ఎవరికూతురు?" అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. అప్పుడు గగనమునుండి హేమారుణప్రభ భూమిమీదికి అవతరించి దేవకన్య పక్కనే కూర్చున్నది. కన్య లేచి ఆ ప్రౌఢవిద్యాధరి పాదాలకు ప్రణమిల్లింది. ఆవిద్యాధరి "విద్యాధరచక్రవర్తి నిరాటంకముగా నీకు భర్త అవుతాడు" అని ఆశీర్వాదము చేసింది. నరవాహనుడు విద్యాధరికి వందనము చేయగా ఆసౌమ్య ఆశీర్వదించింది. అతడామెను కుతూహలముచేత "అమ్మా, ఈకన్య ఎవరో చెప్పు" అని అడిగినాడు. విద్యాధరి దేవకన్యా వృత్తాంతము చెపుతున్నది:

హిమసానువులమీద శ్రీసుందరపురములో అలంకార శీలు డనే విద్యాధరేశ్వరునికి కాంచనప్రభ అనే పట్టపురాణివల్ల కుమారుడు పుట్టినాడు. పార్వతీదేవి అనుగ్రహమువల్ల రాజకుమారుడు ధర్మపరాయణుడు అవుతా డని తెలిసి తండ్రి వాడికి ధర్మశీలుం డని నామకరణము చేసినాడు. ధర్మశీలుడు పెరిగి పెద్దవాడై చదువులు నేర్చిన తరువాత యువరాజైనాడు. అతడు యువరాజై తండ్రిని మించిన ధర్మము చేస్తూ

రాజ్యములో ప్రజలను రంజించినాడు. తర్వాత కాంచనప్రభ నవమాసములు మోసి కన్యను కన్నది. అశరీరవాణి అప్పుడు "ఈకన్య నరవాహనదత్తుని రాణి అవుతుంది" అన్నది. తండ్రి ఆమెకు అలంకారవతి అని పేరు పెట్టినాడు. ఆకన్య చంద్రకళవలె పెరుగుతున్నది. క్రమేణా ఈడురాగా ఆమె తండ్రి దగ్గిర సమస్త విద్యలూ కరతలామలకము చేసుకొని శివాలయములు శివభక్తివల్ల చూడ తలుచుకొన్నది. అలంకారవతి అన్న ధర్మశీలుడు చిన్నవాడైనా ఏకాంతములో తండ్రితో "నాన్నా, క్షణభంగురాలైన ఈభోగాలంటే నాకు అయిష్టము. చివరకు ఈసంసారము అసారము. వ్యాసమునీంద్రుని సుభాషితము ఆకర్ణించలేదా?

సర్వే క్షయాన్తా నిచయాః
పతనాన్తాః సముచ్ఛ్రయాః
సంయోగా విప్రయోగాన్తా
మరణాన్తం హి జీవితమ్.

సర్వపదార్థముల్ క్షయమును గాంచు :
పతనమే ఔన్నత్య పర్యవసాన,
మగును సంయోగాన కంతాన విరహ,
మీ జీవితమునకు మృత్యువే ఫలము.

ఈ క్షణికభోగాలు ఎంతమాత్రమూ వివేకులకు ప్రీతిదాయకములు కావు. చివరకు పూచికపుల్లయినా పోయేనాడు వెంటరాదు. ధర్మమే బంధువు. అది పురుషుని అడుగు విడవదు. అందువల్ల నేను తపము చేసి శాశ్వతమైన పరమపదము పొందుతాను." అని పలికినాడు. తండ్రి అలంకారశీలుడు కళ్ళవెంట బాష్పములునింపుతూ "కుమారా! పసితనములో నీకు చిత్తవికారమెందువల్ల? పెళ్ళిచేసుకొని ఇహసుఖాలు అనుభవిస్తూ సంతానము కని రాజ్యపాలనచేయువలె కాని విరాగమెందుకు?"

అని పలికినతనుపాతి ధర్మశీలుడు “శమమునకూ అనుమానమునకు సంయ నుతో నిమిత్తములేదు. ఈశ్వరానుగ్రహము ఉంటే బాలుడు శాంతి సుఖము కోరుతాడు. కుత్సితుడు వృద్ధుడయినా శాంతికోరడు. నాకు రాజ్యము వద్దు. పెళ్ళిచేసుకోను. తపస్సుచేసి శివప్రీతి సంపాదించడమే జన్మ ఫలము” అన్నాడు. తండ్రి కుమారుని పట్టుదల పోగొట్టలేక జలజలా కన్నీరు కార్చి “కుర్రవాడికి నీకే ఇంత వైరాగ్యము కలిగితే కాటికి కాళ్ళు చాచిన వృద్ధుడికి నాకు మాత్రము విరక్తి లేదా? నేనూ అరణ్యములోకి తపస్సుకు వెళ్ళుతాను” అని మర్త్యలోకానికి వెళ్ళి పేద బ్రాహ్మణులకు రత్నరాసులు, పదివేలబారువుల సువర్ణమూ దానము చేసి భార్యతో “నా మాటపాటించి ఇక్కడే నీవు అలంకారవతిని కని పెట్టుకొని ఉండవలె. వచ్చేసంవత్సరం ఈ తిథినాడు వివాహముహూర్తమున్నది. నరవాహన దత్తునికి దీన్ని ఇస్తాను. అల్లుడు సార్వభౌముడై ఈ నగరమును పరిపాలిస్తాడు.” అని పలికినాడు. కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్న భార్యను ఓట్టుపెట్టి నిలిపి అతడు సుతునితో వనానికి వెళ్ళినాడు.

భర్త్రాజ్ఞాప్రకారము సాధ్వీమణి అయిన కాంచనప్రభ కుమారితో ఆ నగరములోనే ఉంటున్నది. ఆమె మాతృవాత్సల్య సుఖము అనుభవిస్తూ కుమారితో అనేక శివక్షేత్రాలు పర్యటనము చేస్తున్నది. ఒకనాడు అలంకారవతితో ప్రజ్ఞప్తి విద్య “కాశ్మీరదేశములో స్వయంభూ క్షేత్రాలు అర్చించు, అందువల్ల నిర్విఘ్నముగా విద్యాధర చక్రవర్తి అయిన నరవాహన దత్తుడు నిన్ను వివాహము చేసుకొంటాడు” అని అనుగ్రహించింది. అప్పుడామె తల్లితో కాశ్మీరము వెళ్ళి శివారాధనము చేసింది. నందిక్షేత్రము, మహాదేవగిరి, అమరాద్రి, సురేశ్వరాచలము, విజయకపటేశ్వరాది క్షేత్రాలు దర్శించి గిరిజాపతిని పూజించి ఆ విద్యాధరి, తల్లీ ఇంటికి వచ్చినారు. “ఓ సుభగుడా! ఈ అలంకారవతి ఈ కన్య, నేను కాంచన ప్రభను. నాతో చెప్పుకుంటా

ఈ కన్య ఈ శివాలయానికి వచ్చింది. ప్రజ్ఞప్తిమాత్ర విద్య వల్ల నేను గ్రహించి ఇక్కడికి వచ్చినాను. ఆ విద్యవల్ల నీవు ఇక్కడికి వచ్చావని తెలుసుకొన్నాను. దేవతాదిష్టమైన ఈ కన్యను స్వీకరించు. రేపే అమ్మాయి వివాహానికి సుముహూర్తము. సరే నీవు కౌశాంబీనగరము వెళ్ళు. మేమూ వెళ్ళిపోతాము. రేపు అమ్మాయి తండ్రి తపోవనము నుంచి వచ్చి నీకు కన్యాదానము చేస్తాడు" అని కాంచనప్రభ నరవాహనునితో అన్నది.

నరవాహనునికీ అలంకారవతికీ అన్యోన్యత కలిగింది. సంధ్యవేళ సమీపించగా చక్రవాక దంపతులవలె వారిద్దరూ రజనీమాత్ర విరహాన్ని సహించలేక సాశ్రునేత్రులు కాగా కాంచనప్రభ వారి అవస్థ గ్రహించి "ఒకరాత్రి ఎడబాటుకేనా ఇంత అధైర్యము? ధీరులు చిరవియోగవ్యధ సహిస్తారు. శ్రీరాముడు ప్రియావిరహవ్యధ సహించలేదా? అంటూ ఉత్తర రామచరిత్రము ఆరంభించింది.

సీతా వనవాస కథ

పూర్వము అయోధ్యాధిపతి దశరథునికి రామ భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులు నలుగురు కుమారులు. శ్రీరామచంద్రుడు రావణాసురుని వధించేటందుకు విష్ణుమూర్తి అవతార మెత్తినాడు. ఆయన భార్య సీతాదేవి అతనికి ప్రాణము వంటిది. విధివశాన దశరథుడు భరతునికి రాజ్యమిచ్చి సీతా రామలక్ష్మణులను వనవాసానికి పంపినాడు. అరణ్యములో రావణుడు తన మాయాశక్తివల్ల సీతాదేవిని హరించి మార్గములో జటాయువును సంహరించి ఆమెను లంకాద్వీపానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. శ్రీరామచంద్రుడు ప్రియావిరహాకాతరుడై, సుగ్రీవుని వాలి వధవల్ల వశము చేసుకొని, ఆంజనేయుని పంపి ప్రియురాలివృత్తాంతము గ్రహించి సముద్రముదాటి, రావణుని వధించి లంకారాజ్యము విభీష

ణుని కిచ్చి సీతను తెచ్చుకొన్నాడు.

వనవాసానంతరము శ్రీరాముడు అయోధ్యకు వచ్చి [illegible] రాజ్యము స్వీకరించి పరిపాలన చేస్తున్నాడు. సీతాదేవి కొన్నాళ్ళకు గర్భవతి అయింది. శ్రీరాముడు ప్రజారంజనుడైన ప్రభువు కనుక ప్రజాచేష్టలు తెలుసుకోవలె నని నగరములో సంచరించగా [illegible] భార్యను లేచిపోయి వచ్చినదని దోషారోపణ చేసి, [illegible] తోసి వేస్తూ ఉండగా చూచినాడు. ఆమె "రక్షోగృహములో ఉండి వచ్చిన సీతను శ్రీరాముడు స్వీకరించా డట. దాయాది ఇంటికి వెళ్ళి వచ్చిన నన్ను స్వీకరించ డట: శ్రీరామునికన్న గొప్పవాడివి నువ్వు!" అన్నది. శ్రీరాముడు ఆకర్ణించి ఖిన్నుడై నగరుచేరి లోకాపవాద భీతివల్ల సీతాదేవిని వనవాసార్థము విడిచిపెట్టినాడు. యశస్వి విరహతాప సహిస్తాడు, అప్రతిష్ఠ సహించలేడు. సీత గర్భభారాలసగామి వనములో తిరిగి తిరిగి దైవవశాన వాల్మీకి మునీంద్రుని ఆశ్రమవాటికి వెళ్ళింది. ఋషీశ్వరుడు ఆమెను ఓదార్చి ఆశ్రమములో ఉంచి రక్షించినాడు.

అక్కడి మునులు 'నిజంగా సీత మంచిదికాదు. దుష్ట కనుకనే భర్త వదలివేసినాడు. సీతాదర్శనముచేత మనము పాపము ఒడి కట్టుకొన్న వాళ్ళము అవుతాము. దయవల్ల వాల్మీకి సీతను ఆశ్రమములో ఉంచి నాడు. పొమ్మనడు. పైగా ఈమెవల్ల వాల్మీకి తపస్సు పాడవుతుందే! రండి, మనము మరో ఆశ్రమము చూచుకొందాము" అని యథార్థము తెలుసుకోక కూడ పలుకుకొన్నారు. వాల్మీకి వాళ్ళతో "విప్రులారా, ఈమె పవిత్రురా లని సమాధిలో తెలుసుకొన్నాను." అని చెప్పినా, వాళ్ళకు తృప్తి కలగకపోవడము కనిపెట్టి సీత "మహాపురుషులారా! నన్ను పరీక్షించండి. నావల్ల దోషము ఉన్నదని తోస్తే నాతల తీసి వేయుండి" అని పలికింది. మునీంద్రులు కనికరించి "ఇక్కడ అరణ్యా ణ్యములో టీటిభసర స్సనే తీర్థరాజము ఉంది. పూర్వము ఒకటీటిభని

భర్త అన్యసంగినిగా అనుమానించి దూషించగా పతివ్రత అయిన ఆ టీటిభ దిక్కులేక భూదేవినీ లోకపాలకులనూ వేడి విలపించింది. వారు పారిశుధ్యము నిమిత్తము ఆతీర్థము నిర్మించినారు. శ్రీరామునిభార్య కూడా తన పవిత్రతను ఋజువుచేయాలి" అని పలికినారు. సీతాదేవి మునులతో సరస్సుకు వెళ్లి "ఆర్యపుత్రునికన్న వేరొకరిని కలలోకూడా తలచని దాన్ని అయితే భూదేవీ, సరోవరనీరముదాటి అద్దరి చేరు దును గాక" అని పలుకగానే భూదేవి సీతను అంకముపైన కూర్చో బెట్టుకొని అద్దరికి తీసుకొని వెళ్లి దిగవిడిచింది. మునులందరూ సీతా మహాసాధ్వికి ప్రణామము చేసి శ్రీరాముని శపింప తలచినారు. ఆమె అంజలి ఘటించి "మునులారా! ఆర్యపుత్రునికి అమంగళము తలపవద్దు. పాపిని నన్నే శపించండి" అని మొరపెట్టుకొని విలపించింది. వారందరు సంతోషించి వీరప్రసవవు కమ్మని ఆశీర్వదించినారు.

వాల్మీకి ఆశ్రమములో సీత యథాకాలాన పండువంటి కుమారుని కన్నది. వాల్మీకి మహర్షి కుర్రవాడికి లవుడని పేరుపెట్టినాడు. ఒకనాడు ఆమె పిల్లవాణ్ణి తీసుకొని స్నానానికి వెళ్లింది. అప్పుడు పర్ణశాలకు మహర్షి వచ్చి శిశువు కనపడక పోవడంవల్ల "ఈమె పిల్లవాణ్ణి ఇక్కడే ఉంచి స్నానానికి వెళ్ళేది. ఏడీ ఆపిల్లవాడు? బహుశా వ్రక్రూరమృగమో శిశువును తీసుకొనిపోయిందేమో? సీత శిశువుకై శోకించక మునుపే పిల్లవాణ్ణి సృజిస్తాను." అని ఆలోచించి కుశతో పవిత్రముచేసి లవునివంటి శిశువును చేసి లవుని స్థానములో ఉంచినాడు. స్నానానంతరము సీత వచ్చి శిశువును చూచి వాల్మీకిని "స్వామీ! ఇదుగో మాఅబ్బాయి. ఈరెండోపిల్లవాడు ఎవరు?" అని కుతూహలముతో అడిగింది. మహర్షి యథార్థము ఆమెకు చెప్పి "పుణ్యశీలా! కాగలదాన్ని తప్పించేవా రెవరు? ఈరెండోపిల్లవాణ్ణి కూడా పుచ్చుకో. నాశక్తివల్ల కుశతో సృజించాను కనుక వీడికి కుశుడనే నామకరణము చేశాను" అంటూ

ఉండగా ఆమె రెండు మగశిశువులను ప్రసవించింది. శిశువు లిద్దరికీ వాల్మీకి మహర్షి సంస్కారములు యథావిధిగా జరిపినాడు. వారిద్దరు ఆశ్రమములో పెరుగుతూ బాల్యములోనే మహర్షి వల్ల అస్త్రవిద్యలు చక్కగా అభ్యసించినారు.

ఒకనాడు ఆ క్షత్రియ కుమారులు ఆశ్రమ మృగాన్ని వధించి గాని మాంసము తిని మహర్షుల అర్చాలింగమును ప్రతిమగా చేసుకొని ఆట లాడుతూ ఉన్నారు. వాల్మీకి అందుకు విచారించి సీతాదేవి ప్రార్థన వల్ల పిల్లలకు ప్రాయశ్చిత్తము విధించినాడు. లవుడు కుబేర సరస్సుకు వెళ్ళి అందులో ఉన్న బంగారు తామరలూ, చైత్రరథవనమునుంచి మందారకుసుమాలూ, తీసుకురావలెనని ఆజ్ఞ అయింది. పిల్లలిద్దరూ ఆ ప్రతిమను అర్చించవలెనని మహర్షి ఆనతిచ్చినాడు. ఆమాట విని లవుడు పసివాడయినా కైలాసాచలానికి వెళ్ళి కుబేరుని చైత్రరథో ద్యానమునూ సరోవరమునూ ఆక్రమించి అక్కడున్న యక్షులను కొట్టి తామరపువ్వులు కోసి తెస్తూ మార్గాయాసమువల్ల వృక్షచ్ఛాయలో విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు.

సీతా సమాగమము

ఈలోగా శ్రీరామచంద్రుడు నరమేధము చేయతలచినాడు. అందు కోసము లక్ష్మణుడు సులక్షణ లక్షితుడైన వాడికోసము వెతుకుతూ, మధ్యేమార్గములో తటస్థపడిన లవుణ్ణి క్షత్రధర్మమున సమరానికి ఆహ్వా నించినాడు. లక్ష్మణుడు ప్రయోగించిన మోహనాస్త్రమువల్ల లవుణ్ణి మోహితుణ్ణిచేసి బంధించి అయోధ్యకు తీసుకొని వెళ్ళినాడు. లవుడు రాకపోవడమువల్ల సీత బాధపడుతూ ఉండగా వాల్మీకి ఆమెను ఓదార్చి యోగదృష్టివల్ల విషయమంతా గ్రహించి కుశునితో "మీ అన్నయ్యను లక్ష్మణుడు కట్టి అయోధ్యానగరము తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఈ అస్త్ర

విద్యాబలమువల్ల లక్ష్మణుని జయించి అన్నయ్యను విడుపించుకొనిరా" అని దివ్యాస్త్రములు ఇచ్చి పంపినాడు. కుశుడు యజ్ఞభూమిని ఆక్రమించి తద్రక్షకుడైన లక్ష్మణుని అస్త్రాలచేత జయించినాడు. శ్రీరామచంద్రుడు యుద్ధరంగానికి వచ్చి వాల్మీకి తపోబలమువల్ల ఆపిల్లవాణ్ణి జయించలేక 'అబ్బాయీ! ఎందుకు యుద్ధము చేస్తావు? ఎవరు నీవు?' అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. కుశుడు "లక్ష్మణుడు మాఅన్నను బంధించి తెచ్చినాడు. నేను మావాణ్ణి విడిపించవలెనని వచ్చినాను. మేము లవకుశులము. మాతల్లి జానకీదేవి. మేము శ్రీరామచంద్రుని కుమారులమని చెప్పింది" అని తమ సంగతి చెప్పగా శ్రీరాముడు జలజలా కన్నీరు రాల్చి లవుని రప్పించి 'నేనే శ్రీరాముణ్ణి' అంటూ పుత్రులను తమితీర కంఠాలింగనము చేసుకొన్నాడు. నాగరకులందరూ జానకిని స్తవముచేస్తూ ఉండగా శ్రీరాముడు కుమారులను గ్రహించినాడు. అతడు ప్రియురాలిని వాల్మీకి ఆశ్రమమునుంచి రప్పించి రాజ్యభారము కుమాళ్ళమీద మోపి సీతతో సుఖముగా ఉన్నాడు. ధీరులు చిరవియోగము సహించగలరు. మీరు ఏకరాత్రి ఓపికపట్టకుండా ఉన్నారే?

ఇలా కాంచనప్రభ పరిణయోత్సుక అయిన అలంకారవతినీ, అల్లుడు నరవాహనదత్తునీ ఊరడించి గగనపథాన నిజనగరము వెళ్ళింది. నరవాహనదత్తుడు విరహముతో కౌశాంబీనగరికి ప్రయాణమైనాడు.

అతనికి రాత్రి కంటిమీద కునుకులేదు. గోముఖుడు నరవాహనుని రంజింప చేయవలెనని కథ ఆరంభించినాడు:

పృథ్వీరూపరాజు కథ

దక్షిణాపథములో ప్రతిష్ఠానపురమును పృథ్వీరూపమహారాజు పరిపాలన చేస్తున్నాడు. ఒకసారి అతని సన్నిధికి ఇద్దరు జైన సన్యాసులు వచ్చి అతని అపురూపమైన అందచందములుచూచి ఇలా పలికినారు: "దేవా!

మేము భూమండల సంచారము చేస్తూ ఉంటాము. ఎక్కడా నీవంటి చక్కని వ్యక్తిని పురుషుల్లోగాని స్త్రీలలోగాని చూడలేదు. అయితే ముక్తిపురమనే ద్వీపములో రూపధరమహారాజు కుమారి అయిన రూపలత రూపములో నీకుసాటి. ఆకన్యకు నీవే తగిన వాడవు. మీ ఇద్దరూ భార్యాభర్త లయితే ఎంత శోభగా ఉటుందోకద!" శ్రమణుల వాక్కులతోపాటు మన్మథుని మార్గణములు అతని శ్రవణమార్గమున ప్రవేశించి హృదయాన్ని గాయపరిచినది. మహారాజు ఉత్సుకుడై చిత్రకారుని పిలిపించి ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. "కుమారిదత్తా! నారూపాన్ని చక్కగా సరిగా ఆలేఖ్యము రచించి ఈభిక్షువులతో ముక్తిపురద్వీపానికి వెళ్ళు. అక్కడ రూపధర రాజేంద్రుని కుమారికి యుక్తిగా నాచిత్రాన్ని చూపు. రాజు కుమారిని నాకు ఇస్తాడో ఇవ్వడో కనిపెట్టు. ఆ అందాల రాణిని ఆలేఖ్యములో చిత్రించి పట్టుకురావాలి" పృథ్వీరూపుడు నిజ రూపము వ్రాయించి భిక్షువులతో ఆరూపచిత్రకారుడైన మహాశక్తుని ముక్తిద్వీపానికి పంపినాడు.

ఆముగ్గురూ సముద్రతీరస్థ పత్రపురిని చేరి నావఎక్కి అయిదురోజులు ప్రయాణము చేసి ముక్తిద్వీపము చేరినారు. చిత్రకారుడు రాజద్వారమున "నాకు సాటి రూప చిత్రకారుడు ఈలోకములో లేనే లేడు" అని పతాకము ఎత్తినాడు. అదివిని రూపధర రాజేంద్రుడు శిల్పిని పిలిపించినాడు. చిత్రశిల్పి రాజుకు ప్రమాణము చేసి "దేవా! భూమండలమంతా సంచరించినా నావంటి శిల్పి ఎక్కడా కనపడలేదు. దేవాసుర మానవకోటిలో ఎవరి రూపాన్ని చిత్రించను? అనుజ్ఞ ఇవ్వండి" అని మనవి చేయగా రాజు రూపలతను పిలిపించి ఆమె రూపాన్ని చిత్రించమని పలికినాడు. కుమారిదత్తుడు రాజకన్యను సరిగా చిత్రించి రాజుకు చూపగా అతడు ఆనందించి ఆమహాశక్తుని వివేకిగా గ్రహించి అతనివల్ల అల్లుణ్ణి పొంద దలచి "శిల్పీ! భూలోకమంతా సంచరించావు కదా!

మాఅమ్మాయికి దీటయిన పురుషుణ్ణి గాని స్త్రీనిగాని చూశావా? అన్నాడు. చిత్రకారుడు "దేవా! మీఅమ్మాయికి సాటి రూపవంతులు లేరు. అయితే ప్రతిష్ఠానపుర పాలకుడైన పృథ్వీరూపుడు రూపలతకు అనుకూలమైనవాడు. ఆయనతో ఈరాజకన్య జోడయితే ఎంతో సొంపుగా ఉంటుంది. అతడు పడుచువాడయినా తుల్యరూప దొరకకపోవడం వల్ల వివాహము చేసుకోకుండా ఉన్నాడు. ఆరాజచంద్రుని రూపము పటములో చిత్రించి తెచ్చినాను" అని చెప్పినాడు. రూపధరమహారాజు ఆలేఖ్యమును అవలోకించి పృథ్వీరూపనరేంద్రుని రూపసంపదకు ఆశ్చర్యపడి "చిత్రములో చూచి మేము ధన్యుల మైనాము. ప్రత్యక్షముగా అతన్ని చూచినవారికి నానమస్కారము!" అని పలికినాడు. తండ్రి మాటలు విని రూపలత చిత్తరువు చూచిన వెంటనే వరించింది. కుమారి చిత్తవృత్తి రూపధరుడు అవగతము చేసుకొని శిల్పితో "నీశిల్పరచనలో పొరపాటు ఉండదు. నిజంగా పృథ్వీరూపుడు మాఅమ్మాయికి అనుకూలమైన అందాలవాడు. నీవు వెంటనే నాకుమారి చిత్రపటము తీసుకొని వెళ్ళి అతనికి చూపి నాఅంతరంగము అతనికి తెలియచెప్పు. అతనికి ప్రీతి కలిగితే వెంటనే వచ్చి మాఅమ్మాయిని వివాహము చేసుకొంటాడు" అని పలికి జైనభిక్షువులకు ధన మిచ్చి గౌరవించి దూతనిచ్చి పంపినాడు.

వారు సముద్రప్రయాణముచేసి ప్రతిష్ఠానపురము చేరి మహారాజ సన్నిధికి వెళ్ళి రూపధరుని సందేశము తెలిపినారు. శిల్పి రూపలతా చిత్రమును రాజుకు చూపినాడు. రూపలతా లావణ్యసరసిలో అతని దృష్టి మగ్న మైనది. ఆమె సౌందర్యలహరిని అతడు చకోరమువలె ఆస్వాదించి నప్పటికీ తృప్తి లేదు. రాజు చిత్రశిల్పితో 'మిత్రమా! ఇంత అందగత్తెను సృజించిన విధాతా, రూపు లిఖించిన నీవూ ధన్యులు. రూపధరరాజేంద్రుని సందేశము అంగీకరిస్తున్నాను. ముక్తిద్వీపానికి వెళ్ళి ఆ రాజు కన్యను వివాహము చేసుకొంటాను' అని పలికి చిత్ర

కార దూత భృత్యులను సత్కరించినాడు. రాజు చిత్తరువుపైనుంచి చూపు నిలిపి దిన మంతా రూపలతను వీక్షిస్తూ ఉద్యానములో విరహకాతరుడై కాలము గడిపినాడు. మరునాడు సుముహూర్తము ఏర్పాటు చేయించి నానా రాజపుత్ర సేనా సమేతుడై చిత్రకార, దూత, శ్రమణులతో పృథ్వీరూపుడు ముక్తి ద్వీపానికి ప్రయాణ మైనాడు. తొలి నాడు మంగళఘట నామక నాగేంద్రము నెక్కి, సంధ్యవేళ వింధ్యాటవీ ముఖాన విడిసినాడు. మరునాడు మహారాజు శత్రుమర్దన మనే మహా గజమును ఆరోహించి అరణ్యపథాన పోతూ ఉండగా ముందు నడుస్తున్న బలము వెనుకకు తిరిగింది. అది చూచి పృథ్వీరూపుడు తెల్లబోగా నిర్భయు డనే రాజపుత్రుడు ఏనుగుమీదవచ్చి “దేవా! భిల్లసైన్యము మీద పడింది. భిల్లులు మన యాభై ఏనుగులను వెయ్యిమంది భటులను, మూడువందల గుర్రాలను వధించినారు. మన సైనికులు రెండు వేల మంది భిల్లులను చంపినారు. మనలో ఒకనికి శత్రువులలో ఇద్దరు పడిపోతున్నారు. అశనిపాతముల వంటి వారి శరపరంపరలకు మన వాళ్ళు ఆగలేక పారిపోతున్నారు.” అని మనవి చేసినాడు. పృథ్వీరూపుడు ప్రచండుడై భిల్లసేనా సమూహాముమీద పడి తరిమి రూపుమాపినాడు. నిర్భయాది రాజపుత్రులు ఇతర దస్యులను వధించినారు. పృథ్వీరూపుడు బల్లెముతో భిల్లాంగనలను హత మార్చినాడు. శరగళిత రక్తధారలవల్ల అతని ఏనుగు ఎర్రని కొత్తనీటి సెలయేళ్ళతో ఉన్న అంజన పర్వతమువలె ఉన్నది. విజయానంతరము రాజసైన్యము వచ్చి పృథ్వీరూపుని కలుసుకోగా హతశేషు లయిన భిల్లులు చెల్లాచెదరై పారిపోయినారు. రూపధరుని దూత పృథ్వీరూప నరేంద్రుని పరాక్రమము ప్రస్తుతించగా, రాజు గాయపడినవారికి విశ్రాంతికై సరస్తీరాన ఆనాడు విడిసినాడు. మర్నాడు వేకువను రాజు తరిలి సముద్ర తీరాన ఉన్న పత్త్రపురము చేరినాడు. పత్త్రపురీపాలకు డైన ఉదార చరితుడు

పృథ్వీరాపుని సత్కరించగా అతడు డక్కడ సపరివారముగా విశ్రాంతి తీసుకొని మరునాడు ఆ రాజు ఏర్పాటు చేయించిన నౌక నెక్కి పృథ్వీ రాపుడు సముద్రము దాటి ముక్తిద్వీపము చేరినాడు.

పృథ్వీరాపునిరాక తెలిసి రూపధరుడు పొంగిపోయి ఎదురువచ్చినాడు. ఇద్దరూ కంఠాలింగనము చేసుకొన్నారు. పౌరాంగనావీక్షణపంక్తులు పృథ్వీరాపుని రూపసంపదను వీక్షించగా అతడు రూపధరునితో పుర ప్రవేశము చేసినాడు. హేమలతా రూపధరులు తమకన్యకు అనుకూలు డైన అల్లుడు లభించినందుకు అమందానందము పొందినారు. అత్త మామల మన్ననలు పొంది మరునాడు శుభముహూర్తాన పరిణయ వేదిమీద ఆసీనుడై రూపలతాకరమును గ్రహించినాడు. రూపధరుడు లాజహోమ సమయాన రత్నరాశి నిచ్చి రత్నాకరు డని అనిపించు కొన్నాడు. పరిణయానంతరము రూపధరుడు రూపశిల్పినీ శ్రీమణు లనూ దివ్యవస్త్రాభరణాలతో సత్కరించినాడు. పగ లల్లా నృత్తగీతా దులతో గడచింది. రాత్రి పృథ్వీరాపుడు ఉత్కంఠతో శయన మంది రము ప్రవేశించినాడు. రతనాల పర్యంకముపైన రూపలతా పృథ్వీరా పులు భోగ విలాసాలు అనుభవించి అలసి సొలసి నిద్రించగా వేకువవేళ వందిమాగధులు గీతావళి పాడగా దంపతులు నిద్ర లేచినారు.

పృథ్వీరాపుడు అత్తవారింటిలో పదిరోజులు గడపి పదకొండోనాడు కార్తాంతికులు నిశ్చయించిన శుభముహూర్తాన అత్తమామల దగ్గర సెలవు తీసుకొని ప్రియురాలితో బయలుదేరినాడు. మామ సముద్ర తీరము దాకా అల్లుణ్ణి సాగనంపగా వధూవరులు నావ నెక్కినారు. ఎనిమిది రోజులు రాజు ప్రయాణముచేసి సముద్రము దాటి తీరాన విడిసిన తన సేనను కలిసినాడు. పత్రపురాధీశ్వరుడు అతనికి ఎదురు సన్నాహముగా వచ్చినాడు. కొన్నాళ్ళపాటు పృథ్వీరాపుడు ప్రియ కాంతతో విశ్రమించి, అనంతరము జయమంగళ నామక నాగేంద్రము

పైన భార్య నెక్కించి, తాను కల్యాణ గిరినాథుని గజరాజమును అధి రోహించి ప్రయాణించి ప్రతిష్ఠాన పురము ప్రవేశించినాడు. ప్రతిష్ఠాన పురాంగనలు రెప్ప లల్లార్చక తనివితీర రూపలతా దేవిని చూచి తమ రూపగర్వాన్ని వదిలి వేసినారు. పృథ్వీరూపమహారాజు ఉత్సవముచేసి చిత్రకారునికి అగ్రహారాలు ధారాదత్తము చేసి పైన ప్రయాణాలను ఉచిత సత్కారాలతో గౌరవించినాడు. సామంత సచివాదులను యథోచితముగా సమ్మానించి రూపలతతో పృథ్వీరూపుడు ఇహలోక సుఖము అనుభవిస్తున్నాడు.

ఈరీతిగా గోముఖుడు నరవాహనునికి కథ చెప్పి, ఉత్సుకుడైన అత నితో "ధీరులు విరహక్లేశాన్ని సహించగలరు. దేవా! నీవు ఏకరాత్రి విరహము సహించలేవేమి? రేపు ఉదయము నీవు అలంకారవతిని వివాహమాడుతావు" అన్నాడు. అప్పుడే వచ్చిన యౌగంధరాయ ణుని కుమారుడు మరుభూతి "స్మర సంతాపము ఎరగని నీవు చెప్పకేమి చేస్తావు? కామోద్రేకము లేనంతవరకూ పురుషుడు ధీరవివేకశీలుడే. చేలాంచలాన అంటిన గడ్డిపరకను నలిపివేసినట్టు, దులిపివేసిన పరస్త్రీ జనస్కంధులు ముగ్గురే కృతకృత్యులు" అని పలికినాడు. గోముఖుడు పల్లెత్తుమాట సమాధానము చెప్పలేదు. నరవాహనదత్తుడు గోము ఖుణ్ణి ఇలా సమర్థించినాడు" వినోదముగా గోముఖుడు చెప్పింది యుక్తి యుక్తంగా ఉంది. విరహులను ఓదార్చడము హితుల ధర్మము. ఆతర్వాత మన్మథుని చిత్తము" పరిజనులు చెప్పే కథలు విని ఊకొడుతూ నరవాహనుడు రాత్రి పదిగంటలు గడిపినాడు.

మర్నాడు అతడు ఉదయాన లేచి కాలోచితక్రియలు పూర్తి చేసు కొంటూ ఉండగా, ఆకాశమునుండి కాంచనప్రభ భర్తనూ, కుమారు డైన ధర్మశీలునీ, కుమారి అలంకారవతినీ తీసుకొని దిగింది. వాళ్ళం దర్నీ నరవాహనుని గౌరవము పొందినారు. ఇంతలోగా వేలాది విద్యా

గమునుండి గగనమునుండి రత్నసువర్ణరాసులు వెదజల్లి చెల్లినాడు. మనవాని తెలిసి వత్సరాజు కుమారాభ్యుదయము వల్ల [illegible] నమ్రతు లతో భాగ్యంతో వచ్చినాడు.

వత్సరాజు అలంకారశీలునికి ఆతిథ్య మివ్వగా అతడు వత్సేశునకు పాదాభివందనము చేసి "రాజన్, నాకుమారి అలంకారవతి అనే విద్యాధరచక్రవర్తి కాగల నీకుమారునకు భార్య అవుతుందని ఆకాశ వాణి చెప్పింది. మాఅమ్మాయిని నీకుమారునికి ఇస్తాను. ఈ నాడు ముహూర్తము అనుకూలంగా ఉంది, అందుకే మేమందరము కలిసి వచ్చినాము" అన్నాడు. వత్సరాజు అలంకారశీలుని మాటలు ఆమోదించగా విద్యాధరరాజు విద్యవల్ల తన అరిచేతిలో పుట్టిన నీళ్ళు ప్రాంగణములో చల్లి నాడు. వెంటనే దివ్యవస్త్రాచ్ఛాదిత మైన సువర్ణవేదిక, రత్నమయ మైన కౌతుకాగారమూ ఉద్భవించినవి. అలంకారశీలుడు వచ్చి విద్యాధరుడైన వత్సేశునితో "లేవండి. లగ్నము సమీపించింది. మగని స్నానము కానీయుండి" అని చెప్పగా నరవాహనుడు మంగళస్నానము చేసినాడు. వివాహకంకణము ధరించిన నరవాహనుణ్ణి వివాహ మంటపము మీద కూర్చోపెట్టినారు. అలంకారశీలుడు అతనికి సాలంకృత కన్యాదానము చేసినాడు. లాజమోక్షకాలములో అలంకారశీలుడూ అతని కుమారుడూ వధువుకు మణి కనక దివ్యాంబరాలు అర్పించినారు. వివాహానంతరము అలంకారశీలుడు యావన్మందినీ సమ్మానించి భార్యాపుత్రులతో గగన మార్గాన నిజరాజధానికి వెళ్ళినాడు. విద్యాధరసేవితు డైన కుమారుని అభ్యుదయము చూచి వత్సరాజు చాలాకాలము ఆనందోత్సవము చేయించి నాడు. నరవాహనదత్తుడు సద్వృత్త, మనోహారిణి, గుణాలంకారవతిని పొంది, తాదృశవాణిని పొందిన మహాకవివలె సుఖముగా ఉన్నాడు.

నరవాహనదత్తుడు సుందరపురానికి ప్రయాణమగుట

నరవాహనదత్తుడు ప్రియురాలితో ఆమె చెలుల నృత్తగీతాలవల్ల ప్రీతిపొందుతూ, అమాత్యులతో పానగోష్ఠి సలుపుతూ ఉన్నాడు. ఒక నాడు అతని అత్త వచ్చి అల్లుని ఆతిథ్యము పొంది "అల్లుడా! మా ఇంటికి రావాలి. సుందరపురము చూడాలి. అక్కడ చక్కని వనాల్లో మాఅమ్మాయితో నీవూ విహారాలుచేయువచ్చును" అని ఆహ్వానించింది. అత్తగారి మాట పాటించి నరవాహనుడు తండ్రితో చెప్పి ఆయన అను మతి పొంది సచివసమేతుడై కాంచనప్రభా దివ్యప్రభావకల్పిత మయిన విమానరాజ మెక్కి కిన్నరీ సంగీతమువల్ల ప్రతిధ్వనిస్తున్న హిమకంద రాలూ శీతాచలసానువులూ దాటి సుందరపురి చేరినాడు. రత్నమయ ప్రాసాదాలవల్ల హిమనగము సుమేరుశిఖరమని భ్రాంతి కలిగించింది. కాంచనప్రభా దేవి అల్లునికి నీరాజన మిచ్చింది. అలంకారవతీ సమేతుడై వసంతకాది సచివసమన్వితుడై సుందరపురి రాజనగరు ప్రవేశించి మామ గారి మందిరములో దివ్యభోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు.

కాంచనప్రభ అల్లునితో 'ఈనగరములో మహేశ్వరుడు స్వయముగా వెలిసినాడు. ఆపరమశివుడు భక్తుల అభీష్టములు నెరవేరుస్తాడు. మా వారు శివప్రీతికై దేవాలయము వెనుక రమణీయోద్యానము నిర్మించి, గంగా సర స్సను తీర్థాన్నికూడా తెచ్చినారు. ఈరోజు మీదంపతులు శివపూజ చేసి ఆరామములో విహరించండి" అని చెప్పింది. నరవాహ నుడు ప్రియురాలితో మహేశ్వరోద్యానానికి వెళ్ళినాడు. దంపతులతో కూడా వసంతకాది వయస్య సచివులు వచ్చినారు. ఆరామములో వృక్ష ప్రకాండములు స్వర్ణవికారములు, శాఖలు రత్నమయములు, మౌక్తిక ములే ప్రసూనములు, పగడాలే చివుళ్లు, నరవాహనుడు గంగాసరస్సులో

స్నానము చేసి మహేశ్వరార్చన చేసి, రత్నమయ సోపాన విరాజితమై కాంచన పద్మవిలసితమైన వాపికలలో జలక్రీడలు హల్లీసకములు సలిపి నాడు. కల్పలతా నికుంజాలలో సానుచరుడై ప్రేయసితో విహారము చేసినాడు. కొంతసేపు వారు పాన గోష్ఠీ సంగీతకములతో, మరుభూతి నర్మ పరిహాసములతో కాలము గడిపినారు. నరవాహనుడు మాస కాలము మామగారింటిలో భోగాలు అనుభవిస్తూ వనవాటికలలో క్రీడారసములో మగ్నమైనాడు. అత్తగారు కూతురికీ అల్లునికీ దివ్యాంబరాలు చదివించి గౌరవించింది. ఈలోగా కాంచనప్రభా కల్పిత దివ్యవిమానము రాగా నరవాహనుడు అలంకారవతితో అమాత్యులతో కాంచనప్రభతో విమానమెక్కి కౌశాంబీనగరము చేరి జననీ జనకులకు లోచనోత్సవము చేసినాడు. వాసవదత్తా వత్సేశుల సమక్షములో కాంచనప్రభ కుమారి అలంకారవతితో "అమ్మాయీ! నీభర్తను ఈర్ష్యాక్రోధములవల్ల దుఃఖపెట్టకు. ఆపాపమువల్ల విరహము కలుగుతుంది. విరహజనితమైన అనుతాపము దుర్భరము. నేను మునుపు నాభర్తను అలాగే కష్టపెట్టినాను. ఆయన వానప్రస్థుడైనాడు. నేను పశ్చాత్తాపమువల్ల వేగిపోతున్నానమ్మా" అని స్వానుభవ హితోపదేశము చేసింది. కన్ను కొలుకుల కన్నీరు జారగా తల్లి కుమార్తెను కౌగలించుకొని గగనానికి ఎగిరి సుందరనగరము వెళ్ళింది.

హితశర్మ కథ

నరవాహనదత్తుడు అమాత్యులతో గోష్ఠిలో ఉండగా అలంకారవతి దగ్గిరికి ఒక విలాసిని భయముతో వణుకుతూ వచ్చి 'దేవీ! ఈఅబలను రక్షించాలి! ఆబ్రాహ్మణుడు తరుముతున్నాడు. బాబో, నన్ను చంపుతాడు! శరణు వేడుతున్నాను" అని మొరపెట్టింది. అలంకారవతి సంగతి ఏమిటని ఆమెను అడిగింది. ఆవిలాసిని స్వవిషయము ఇలా

ఆరంభించింది. "దేవా, నన్ను అశోకమాల అని పిలుస్తారు. ఈనగరవాసి బలసేన అనే క్షత్రియుని కుమార్తెను. నేను కన్యగా ఉండగా నా అందచందాలకు ముగ్ధుడై హఠశర్మ అనే ధనవంతుడు నాతండ్రిని కోరినాడు. ఆయన చెప్పిన మాట వినక ఆవికృతాకారుణ్ణి పెళ్ళాడననీ కాపురము చేయననీ నొక్కిచెప్పినాను. నాశపథము విని హఠశర్మ ప్రాయోపవేశ దీక్ష ఆరంభించగా, అతడు చనిపోతాడేమో నని నాతండ్రి భయపడి నన్నతనికి ముడిపెట్టినాడు. అతడు మూడుముళ్ళూ వేసి బలత్కారంగా నన్ను తన ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. నేను అతనితో కాపురము చెయ్యలేక క్షత్రియ కుమారుణ్ణి చేపట్టినాను. హఠశర్మ అతనిమీద అభియోగము తెచ్చి సొమ్ము ఖర్చుచేసి ఆ క్షత్రియుణ్ణి పరాభవించగా నేను వేరొకణ్ణి ఆశ్రయించినాను. ఒకరాత్రి హఠశర్మ అతని ఇంటికి నిప్పుపెట్టినాడు. అతడు నన్ను విడిచిపెట్టేసరికి మూడో క్షత్రియుణ్ణి చేరినాను. అతని కొంపకూడా శర్మ కాల్చివేయగా క్షత్రియుడు నన్ను విడిచిపెట్టినాడు.

నేను పారిపోయి మీ నౌకరు వీరశర్మఅండ చేరినాను. వీరశర్మ బలశాలి కావడంవల్ల హఠశర్మ చేసేదిలేక వియోగమువల్ల శుష్కించి పోయినప్పటికీ వీలుదొరికితే నన్ను హతమార్చవలె నని ఒక కంట కనిపెట్టే ఉన్నాడు. వీరశర్మ హఠశర్మను కారాగారములో వేదా మని సంకల్పిస్తే నేను నివారించినాను. దైవవశాన నేను బైటికి రాగా హఠశర్మ కనిపెట్టి వెంటనే కత్తి దూసి నన్ను తరుముకొని వచ్చినాడు. ప్రతీహారి ఆర్ద్రహృదయ కనుక నాకు దారి ఇచ్చింది. మీఅండ చేరాను. హఠశర్మ హాజారముదగ్గిర కనిపెట్టుకొని ఉన్నాడు." వెంటనే నరవాహనదత్తుడు హఠశర్మను పిలిపించినాడు. ఆవికారాకారుడు కోపముతో మండిపడి అశోకమాలకేసి చూచి ఖడ్గహస్తుడై వణుకుతూ వచ్చి నిలబడినాడు. నరవాహనుడు "బ్రాహ్మణుడా స్త్రీహత్యచేస్తావా? దీని

కోసము తక్కినవాళ్ళ కొంపలు కాలుస్తావా? పాపము ఎందుకు ఒడి కట్టావు?" అని ప్రశ్నించగా అతడు "ఇది నాధర్మపత్ని. నన్ను విడిచి లేచిపోయింది. నే నెలా ఈర్ష్యావేశము సహిస్తాను?" అన్నాడు. అశోక మాల వడవడ వణుకుతూ "దిక్పాలకులారా! చెప్పండి యథార్థము. నా కిష్టము లేకుండా బలాత్కారముగా రాక్షసంగా పెళ్ళాడి ఇంటికి తీసుకొని పోయినాడు. అతినింట్లో ఉండ లే నని అప్పుడే నేను మొర పెట్టలేదా!" అని గగ్గోలు పెట్టింది.

అప్పుడు ఆకాశవాణి ఇలా అన్నది: "అశోకమాల నిజము చెప్పింది. ఆమె మానవస్త్రీ కాదు. అశోకవరు డనే విద్యాధర రాజు కూతురు అశోకవరుడు కుమారికి వివాహవయస్సు రాగా సంబంధాలు వెతకినాడు. అశోకమాల అందగత్తె కావడంవల్ల వరులు ఎవరూ నచ్చక రూపాభిమానమువల్ల ఎవరినీ పెళ్ళాడలేదు. తండ్రి విసుగుతో ఇలా శాప మిచ్చినాడు: "ఈపేరుతోనే మానవస్త్రీగా జన్మించు. వికారరూపు డయిన విప్రుడు నిన్ను వివాహము బలవంత ముగా చేసుకొంటాడు. నీవు కట్టుకొన్నవాణ్ణి విడిచి లేచిపోయి ముగ్గుర్ని వరసగా ఆశ్రయిస్తావు. అయినప్పటికీ విప్రుడు నిన్ను బాధిస్తాడు. నీవు రాజభవనములో రాజపుత్రుని దాసిగా ఆశ్రయిస్తావు. అయినా సరే ఆబ్రాహ్మణుడు నిన్ను ఒకకంట కనిపెట్టి వధించవలె నని నీ వెంట పడతాడు. నీవు రాజభవనము ప్రవేశి స్తే నీశాపము తొలగిపోతుంది. తండ్రి శపించిన విద్యాధరి ఈఅశోకమాల. ఈమె శాపము పోయింది. కనుక ఈశరీరము విడిచి విద్యాధరి అవుతుంది. తరువాత ఈమె అభి రుచితుడు అనే విద్యాధరరాజును వరించి వివాహము చేసుకొని పూర్వ శాపము స్మరిస్తుంది." అశరీరవాణి పలికిన తరువాత అశోకమాల ప్రాణాలు పోయి నేలకూలింది. దాన్ని చూచి అలంకారవతీ నర వాహనదత్తులు సపరివారంగా కంట తడిపెట్టినారు. హఠశర్మ దుఃఖో

ప్రేకములో కోపము విడిచి రాగాంధుడై విలపించినాడు. హఠాత్తుగా ఎందుకో హర్షమువల్ల అతనిముఖము వికసించింది. ఇదేమిటని అందరూ కుతూహలముతో అడిగినారు. శర్మ స్వవిషయము ఆరంభించినాడు: "నాకు పూర్వజన్మజ్ఞానము కలిగింది. హిమసానువులపైన మదనపురమును ప్రలంబభుజు డనే విద్యాధరేశ్వరుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతని పుత్రుడు స్థూలభుజుడు వయస్సులో ఉండగా సంభివత్స నామక విద్యాధరేశ్వరుడు తనంతట తాను కుమార్తెను తీసుకొని వచ్చి "రాజన్! ఈకన్య నాకుమారి, సురభిదత్త. ఈమెను స్థూలభుజునకు ఇచ్చినాను. నీకుమారుడు నాకుమారుని వివాహమాడ వేడుతున్నాను" అని ప్రలంబునితో పలికినాడు. స్థూలభుజుడు చక్కనివాడు కావడమువల్ల గర్వముచేత "తండ్రీ, నాకీ కన్యవద్దు. ఈమె మధ్యమరూప" అని సంబంధము అక్కర్లే దని చెప్పినాడు. తండ్రి "రూపమే ప్రధానము కాదు. ఈమె వంశము గొప్పది. ఈమె గుణవతి. తప్పక వివాహము చేసుకో" అని చెప్పగా కుమారుడు కుపితుడైనాడు. ప్రలంబుడు పుత్రుని శపించినాడు. "రూపాహంకారమువల్ల నీవు మర్త్యలోకంలో వికృతాననుడవై ఘోరరూపుడవై జన్మించు. అశోకమాలను రాక్షసంగా వివాహము చేసుకొంటావు. ఆమె నిన్ను విడిచి అన్యులను ఆశ్రయించగా వియోగము భరించలేక అన్యుల గృహములు భస్మము చేస్తావు." అప్పుడు ప్రలంబుని పాదాలమీద సురభిదత్త మోకరిల్లి కన్నీరు కారుస్తూ "నాకూ శాప మివ్వండి. మా ఉభయులకూ సమానగతి కావాలి. నా అపరాధమువల్ల నాభర్తకే కష్టము కలిగితే సహించలేను" అని ప్రార్థించగా రాజు ఆమెను ఓదార్చి తనకుమారునికి శాపమోక్షము అనుగ్రహించినాడు: "అశోకమాల శాపముక్త అయినప్పుడు ఇతడు పూర్వజన్మజ్ఞానముపొంది శాపవిముక్తుడై త్వరలో [illegible] వివాహము చేసుకొని సుఖపడుతాడు" అసాధ్వి విచారము

ఉపశమించింది. నేనే శాపముక్తుడనైన స్థూలభుజుణ్ణి. అహంకారమువల్ల ఇంతఅవస్థ పట్టింది. అహంకారులకు శ్రేయస్సు లేదు. నాకు శాపము ఇప్పుడు పోయింది." హాతశర్మ ఇలా పలికి వెంటనే విద్యాధరుడై విద్యాశక్తివల్ల అశోకమాల శరీరాన్ని కరుణించి అదృశ్యముగా గంగలో వదిలినాడు. గంగాజలము తెచ్చి క్షణంలో అలంకారవతీ మందిరము శుభ్రముచేసి కాబోయే విద్యాధర ప్రభువైన నరవాహనదత్తునికి ప్రణమిల్లి గగనమార్గాన కార్యసిద్ధికై వెళ్ళినాడు. గోముఖుడు ప్రాసంగికముగా ఒక కథ ఆరంభించినాడు.

అ న ం గ ర తి వృ త్తా ం త ము

శూరపురనగర రాజేంద్రుడయిన మహావరాహునికి భవానీ ప్రసాదమువల్ల భార్య పద్మరతీదేవియందు అనంగరతి అనే అందగత్తె జన్మించింది. ఆపిల్ల క్రమేణా ఎదిగినకొద్దీ చక్కదనము ఎక్కువైనది. రూపాహంకారమువల్ల ఎన్నిసంబంధాలు వచ్చినా ఆమెకు నచ్చలేదు. శూరుడై విద్వాంసుడైనవాడయితే పెళ్ళి చేసుకొంటానని తండ్రికి స్పష్టంగా చెప్పింది. అనంగరతి కోరినకోరికకు అనుకూలముగా నలుగురు వీరులు దక్షిణదేశమునుంచి వచ్చి ద్వారపాలకులద్వారా ఆస్థానములో తెలియచేసి రాజసన్నిధికి వచ్చినారు. కుమార్తె యెదుట మహావరాహుడు వారి నామధేయాలు కులగోత్రములూ చదువు సంధ్యలూ అడిగినాడు. వాళ్ళల్లో ఒకడు "దేవా! నేను జాతివల్ల శూద్రుణ్ణి. నన్ను పంచపట్టికుడని పిలుస్తారు. రోజుకు అయిదు ధోవతుల చాపులు నేస్తాను. ఒకటి బ్రాహ్మణునికి దానము చేస్తాను. రెండో చాపు పరమేశ్వరునికి అర్పించి మూడోది నేను కట్టుకొంటాను. నాలుగవది భార్య ఉంటే ఇస్తాను. అయిదవది అమ్ముకుని జీవించగలను" అని సమాధానమిచ్చినాడు.

రెండోవాడు "వైశ్యుణ్ణి నేను. నన్ను భాషాజ్ఞు డంటారు. పశుమృగముల భాషలనూ ఎరుగుదును" అని పలికినాడు. మూడోవాడు తాను క్షత్రియవీరుడ ననీ, పేరు ఖడ్గధరు డనీ, ఖడ్గయుద్ధములో తనకు సాటి ఎవరూ ఉండ రనీ సమాధాన మిచ్చినాడు. నాలుగోవాడు జీవదత్త నామక బ్రాహ్మణుడు. చనిపోయినస్త్రీని భవానీ ప్రసాదాన స్వశక్తివల్ల బతికిస్తా నన్నాడు. ఇలా వాళ్ళు తమ శక్తులు చెప్పుకొన్నారు. రాజు ద్వారికునితో "వెంటనే వీరిని తీసుకొని వెళ్ళి నీఇంట్లో మకాము ఏర్పాటుచెయ్యి" అని ఆజ్ఞ చేసినాడు. ద్వారికుడు రాజాజ్ఞప్రకారము వాళ్ళను కూడాతీసుకొని ఇంటికి వెళ్ళినాడు.

మహారాజు కుమార్తెతో "అమ్మాయీ, నలుగురు వీరిలలో ఎవరు నీకు ఇష్టుడు?" అని అడిగినాడు. అనంగరతి తండ్రికి ఇలా సమాధాన మిచ్చింది. నలుగురిలో ఒక్కడూ నా కిష్టుడు లేడు. ఒకడు శూద్రుడు నేతగాడు. వాడెందుకు నాకు? రెండోవాడు వైశ్యుడు. అతనికి పశు పక్ష్యాదుల భాషలు వస్తే ఏమి ప్రయోజనము? నేను క్షత్రియ కన్యనై అతనిని ఎలా వివాహ మాడను? మూడోవాడు సవర్ణుడు గుణవంతుడు అయినా అతడు సేవాజీవి. రాజకన్యనై అతన్ని ఎలా పెళ్ళాడను? నాలుగోవాడు జీవదత్త నామక విప్రుడు, నాకు తగనివాడు. వైదికధర్మము గంగలో కలిపి, కర్మలు అనుష్ఠించనివాడు, కురూపి భ్రష్టుడూ, నాకెందుకు? వాణ్ణి అన్నివిధాలా దండించడము యుక్తము. వర్ణాశ్రమధర్మాలు రక్షించేవాడవు కదా? ఖడ్గశూరుడైన రాజుకంటె ధర్మశూరుడు శ్రేష్ఠుడు. వేలమంది ఖడ్గశూరులకు ధర్మశూరుడు పతి అవుతాడు." రాజు కర్తవ్యము తోచక కుమార్తెను అంతఃపురములోకి పంపి స్నానార్థము లేచినాడు.

మరునాడు ఆవీరులు ద్వారికుని ఇల్లు విడిచి కుతూహలముతో ఊరంతా తిరుగుతున్నారు. అప్పుడు పద్మకవల మనే మదగజము కట్టు

కంబము విడిచి శాలనుండి బైట పడి జనాన్ని త్రొక్కుతూ [illegible] చూచి చంపవలెనని తలపడు వచ్చింది. వాళ్లు [illegible] ఏనుగు మీదికి పరుగెత్తినారు. వాళ్ళలో క్షత్రియు డయిన [illegible] వారిని నివారించి తా నొక్కడే ఏనుగు మీదికి [illegible] మును ఒక్క వేటుతో తామరతూడువలె నరికి, [illegible] నుండి బైటపడి, లాఘవము ప్రదర్శించి వెనుక బైట [illegible] నాడు. మూడో వేటుతో ఏనుగ రెండు కాళ్ళనూ [illegible] చప్పుడా హస్తి ఘీంకారముచేస్తూ నేల కూలి ప్రాణము విడిచింది. అతని విక్రమము చూచి అందరూ ఆశ్చర్యపడినారు. [illegible] సంగతి విని విస్మితు డైనాడు.

మరునాడు రాజు గజారూఢుడై ఖడ్గధరుడు మొదలైనవారితో వేటకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ రాజు సైనికులూ వ్యాఘ్రసింహాదులు వన్య మృగాలను వేటాడుతూ ఉండగా, సింహములు గర్జించి [illegible] విని కోపముతో గుహలు విడిచి వాళ్ళమీదికి వచ్చినవి. [illegible] సింహమును ఖడ్గధరుడు కత్తివేటుతో రెండుతునకలుగా నరికినాడు. అతడు ఎడమచేతితో మరోసింహపాదము పట్టుకొని గిరగిర త్రిప్పి నేల వేసి కొట్టినాడు. ఆరెండో సింహము చచ్చిపోయింది. భాషాజ్ఞ జీవదత్త పంచపట్టికులు ఒక్కొక్కరూ ఒక్కొక్క సింహాన్ని చంపినారు. రాజు చూస్తూ ఉండగానే ఆవీరులు పాదచారులై అవలీలగా ఆ సింహవ్యాఘ్రాదులను తెగటార్చినారు. రాజు విస్మితుడై సస్మితుడై వేట చాలించి రాజధానికి వచ్చినాడు. ఆవీరులు ద్వారికుని గేహమునకు వెళ్ళినారు.

మహారాజు శుద్ధాంతము ప్రవేశించి మృగయాఖేలనవల్ల అలిసినా వెంటనే అనంగరతిని రప్పించి వేటలో వీరులు చూపిన పరాక్రమము అభివర్ణించి చెప్పగా ఆరాజకన్య ఆశ్చర్యపడినది. రాజు కుమారితో "అమ్మాయీ, పంచపట్టిక భాషాజ్ఞులు అసవర్ణు లయితే, జీవదత్త

విప్రుడు గూడ ధర్మకర్మశీలుడై యుంటున్నాడు. క్షత్రియుడైన ఖడ్గధరునిలో ఏ దోషమున్నదో? అతడు మహాపరాక్రమశాలి, మహాసాహసికుడు. పైగా మదగజాన్ని చంపి, సింహాలను నేలపెట్టి సాధించినాడు. దరిద్రుడు సేవకుడూ అనే దోషము నీవు అపాదిస్తే నేను అతన్ని గౌరవముచేసి అన్యులు అతని సేవచేసే విధము చూస్తాను. కుమారీ, నీకు అభిమతమయితే అతన్ని వరించు" అని హితము చెప్పినాడు. అనంగరతి "ఇలా అయితే వీరు లందరినీ పిలిపించి వారి జన్మ నక్షత్రాలు అడిగి తెలుసుకోవాలి. జ్యోతిష్కుణ్ణి పిలిపించి అడిగితే అతనేమి అంటాడో చూదాము" అని సమాధాన మిచ్చింది. వీరులందరూ రాగా జ్యోతిష్కుడు కూడా వచ్చి వారి నక్షత్రాలు అడిగి తెలుసుకొని, అనంగరతికి అనుకూలుడు ఎవడో చాలాసేపు గణించినాడు. గణకుడు రాజుతో "దేవా, మీకు కోపము రాదంటే మనవి. అమ్మాయికి అనుకూలమైన వరుడు ఒకడూ లేడు. ఈమెకు వివాహయోగము లేదు. ఈమె విద్యాధరి శాపవశాన మానుషిగా జన్మించింది. ఆశాపము మాసత్రయముదాకా ఉంటుంది. అంతవరకూ ఈవీరులు కనిపెట్టుకొని ఉండనీయండి. మూడుమాసాలు గడిచిన తరువాత ఈమె విద్యాధరలోకము వెళ్ళకపోతే ఆపైన వివాహము కావచ్చును" అనగా అక్కడివా రందరూ నమ్మినారు.

ఆవీరులు మూడుమాసాల పాటు ఆనగరములోనే ఉంటున్నారు. మహారాజు వీరులను, గణకున్ని, అనంగరతిని పిలిపించినాడు. అనంగరతి అధికలావణ్యముతో మెరిసిపోతూ ఉండగా తండ్రి ఆమెను చూచి సంతోషించినాడు. జ్యోతిష్కుడు మీనమేషాలు లెక్కపెట్టి ఆమెకు కాలము సమీపించింద ని భావించినాడు. తండ్రి కుమార్తెతో, "మూడు మాసాలూ గడువు దాటింది కదా! ఏమిటి కర్తవ్యము? చెప్పమ్మా" అని అడిగినాడు. అప్పు డాకన్య ముఖాన పైటకొంగు ముసుగుపెట్టి మానవదేహము వదిలివేసింది. మహారాజు దద్దరిల్లి

ముసుగు తొలగించి చూచి, కుమారి చనిపోయిందని గ్రహించినాడు. ఆమె కన్నులు సోలి, ముఖారవిందము కళ తప్పి, హిమపాతి పద్మినివలె ఉన్నది. ఆదుఃఖావేగము అశనిపాతమువలె అతన్ని బాధించగా రెక్కలూడిన కొండవలె చేష్టలుడిగి నేలవాలి మూర్ఛపోయినాడు. రాణి పద్మరతీదేవి ఆలిసి, భూషణములు అనే సుమములు రాలగా ఏనుగు తెంపిన పువ్వులగుత్తి వలె నేల కూలింది. పరివారంజనము హాహోరుమని రోదించింది. వీరులు శోకమగ్నులైనారు. మహారాజుకు కొంత సేపటికి తెలివి రాగా జీవదత్తు డనె వీరుణ్ణి పిలిచి, 'ఇతరులకు ఎవ్వరికి లేనిశక్తి నీకు కల దన్నావు. చనిపోయిన నాకుమారిని బతికించు. నీవు అలా ప్రతిజ్ఞకూడా చేశావుగదా? నీకు అంతశక్తి ఉన్నట్లయితే మాఅమ్మాయి బతుకుతుంది. దాన్ని నీవు వివాహము చేసుకోవచ్చును'' అని పలికినాడు.

జీవదత్తుడు మంత్రించిన నీళ్ళు చల్లి చాముండేశ్వరిని ప్రార్థించినాడు. జీవదత్తుడు చేసిన ప్రయత్నము విఫలమైనది. అతడు విషణ్ణుడై "వింధ్యవాసినీ వరప్రసాదమువల్ల లభించిన విద్య నిష్ఫలమై, హాస్యాస్పదమైనప్పుడు నాబతుకు నిరర్థకము'' అని కత్తిదూసి తన శిరము ఖండించుకోదలచినప్పుడు అశరీరవాణి ఇలా పలికింది: 'జీవదత్తా! సాహసము వద్దు. ఈచనిపోయిన అనంగరతి అనంగప్రభ నామక విద్యాధరి. జననీ జనకుల శాపము చేత ఇంతకాలమూ మర్త్యాంగనగా ఉండి శాపమోచనమువల్ల తిరిగి విద్యాధరీ దేహము పొందింది. నీవు తిరిగి వింధ్యవాసినీ దేవిని పూజించు. ఆదేవి ప్రసాదముచేత అనంగప్రభను పొందగలవు. ఆమె భోగాలు అనుభవిస్తూ విద్యాధరలోకములో ఉన్నది. మహారాజుగాని నీవుగాని ఆమెకోసము బెంగపెట్టుకోవద్దు'' మహారాజు కుమార్తెకు ఉత్తరక్రియలు జరిపి చింత మానినాడు. రాణి పద్మరతీదేవి ఊరడిల్లింది.

తక్కిన ముగ్గురు వీరులూ వచ్చిన దారినే వెళ్ళిపోయినారు. జీవదత్తుడు శ్రద్ధాభక్తులతో వింధ్యేశ్వరీదేవిని ఉపాసించినాడు. ఆదేవి

అతనికి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి ఇలా అనుగ్రహించింది. 'కుమారా! నీతపస్సుకు మెచ్చినాను. నేను చెప్పేది విను. ప్రాలేయాచల సానుప్రదేశమీద వీరపురాన్ని సమరు డనే విద్యాధరేశ్వరుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతనికి రాణీ అనంగవతీదేవియందు అనంగప్రభ అనే సార్థకనామధేయ కుమార్తె జన్మించింది. అనంగప్రభ రూపాహంకారమువల్ల ఎవరినీ పతిగా అంగీకరించలేదు. కుమార్తె పట్టు చూచి తల్లిదండ్రులు కోపగించి శపించారు. "నీవు మర్త్యలోకములో జన్మించి పతివల్ల సుఖము పొందక పదహారేళ్ళు కన్యాత్వములోనే ఉండి శరీరము త్యజించి ఇక్కడికి వస్తావు. అప్పుడు నీకు రూపములేని మర్త్యుడు ఖడ్గసిద్ధుడు భర్త అవుతాడు. అతడు మునికన్యను కామించిన దోషమువల్ల మానవుడైనాడు. నీకు ఇష్టమున్నా లేకపోయినా అతడు నిన్ను మానవలోకమునకు తీసుకొని వెళ్ళుతాడు. నిన్ను మరొకడు తీసుకొని పోవడమువల్ల నీకు పతివియోగము తప్పదు. పూర్వజన్మలో అతడు పదకొండుమంది పరదారలను హరించినవాడు. ఆకారణముచేత వాడు అన్నిజన్మముల దుఃఖము ఒక్కజన్మలోనే అనుభవిస్తాడు. ఎనిమిది జన్మల సంసార తాపము నీవుకూడా ఒక్కజన్మలోనే అనుభవిస్తావు. మానవ స్త్రీగా ఉంటావు. పాపాత్ముల సంపర్కము పాపఫలాన్ని ఇవ్వకుండా ఉంటుందా! నీకు పూర్వస్మృతి ఉండదు. చాలామంది మానవులను వివాహ మాడుతావు. అనేకమందిని నీవు రూపగర్వమువల్ల నిరాకరించావు. కనుక నీకు బాధ తప్పదు. నిన్ను కోరిన విద్యాధరుడు మదనప్రభుడు మానవుడై మహారాజై అంతములో నీకు పతి అవుతాడు. అప్పుడు నీశాపము తీరిపోగా నీవు ఈలోకానికివచ్చి తిరిగి విద్యాధరుడు కాగల మదనప్రభుని పతిగా పొందుతావు."

ఆ శాపవశాన ఆకన్యే అనంగరతిగా భూలోకములో జన్మించింది. ఇప్పుడు తల్లిదండ్రుల దగ్గిర అనంగప్రభ అనే పేరుతో ఉన్నది. నీవు

వీరపురికి వెళ్ళి తత్పురాధీశ్వరుణ్ణి గెలిచి అనంగప్రభను చేపట్టు. ఈఖడ్గాన్ని పుచ్చుకో. ఖడ్గసిద్ధివల్ల ఆకాశగమనము అవలీలగా చేస్తావు. నీకు అజేయత్వము సిద్ధిస్తుంది.'' ఇలా వింధ్యవాసినీ దేవి అతన్ని అనుగ్రహించి అంతర్ధానమైనది.

జీవదత్తుడు మేలుకొని చేతిలో దివ్యఖడ్గము చూచి లేచి సంతోషముతో దేవికి ప్రణామము చేసినాడు. దేవీప్రసాదామృతమువల్ల అతినిద్రము శమించగా చేత కత్తిపట్టి గగనానికి ఎగిరి హిమాచలసానువుపైన ఉన్న వీరపురము చేరినాడు. చేరినవెంటనే జీవదత్తుడు తత్పురాధీశ్వరుడైన సమరుని పోరికి రమ్మని పిలిచి అతనిని గెలిచి, అనంగప్రభను వివాహమాడి ఇహలోక సుఖాలు అనుభవిస్తూ కొంతకాలము అత్తవారింట్లో ఉన్నాడు. ఒకనాడు జీవదత్తుడు అత్తమామలతో "నేనూ అనంగప్రభా మర్త్యలోకానికి వెళ్ళుతాము. ప్రాణికోటికి జన్మభూమి ప్రియతమము'' అనేసరికి మామ అంగీకరించినాడు. అనంగప్రభకూడా మానవలోకానికి వెళ్ళేటందుకు అంగీకరించింది. జీవదత్తుడు ప్రియురాలిని అంకసీమలో కూర్చోబెట్టుకొని గగనపథాన మర్త్యలోకాన అవతరించినాడు. అక్కడ రమణీయ పర్వతము చూచి అనంగప్రభ మార్గ ఖేదము అపనయించుకో దలచింది. సరేనని ప్రియుడు అంగీకరించినాడు. పర్వతప్రదేశములో విద్యాధరీ విద్యాప్రభావమువల్ల ఆహారపానీయములు ఉద్భవించినవి. ఇద్దరూ మద్యసోపేతముగా భోజనము చేసినారు. కొంత సేపటికి జీవదత్తుడు భార్యను ఏదైనా చక్కని గీతము పాడమని కోరగా అనంగప్రభ శివస్తుతి గానము చేసింది. ఆమాధుర్యమువల్ల అతడు సొమ్మసిలి నిద్ర పోయినాడు.

ఈలోగా హరివరుడనే రాజు వేటలో అలిసి రథమువిడిచి ఒంటరిగా నడుస్తున్నప్పుడు విద్యాధరీ మధురసంగీతము ఆకర్షించగా ఆమెదగ్గిరికి వచ్చినాడు. అతనికి ముందు అన్నీ శుభశకునాలే! ఆరాజు అనంగ

ప్రభ అనంగునిప్రభ వలె చూచి ఆశ్చర్య పడ్డాడు. మన్మథుడు పుంఖానుపుంఖముగా శరపరంపరలు వేయగా అతని హృదయము గాయపడింది. ఆవిద్యాధరి అందగాణ్ణి చూచి కామవికార వశవర్తిని కాగా "ఎవ రితను! పూలబాణములు వదిలి వచ్చిన మన్మథుడా? గీతాసంతుష్టుడైన పరమేశ్వరుని ప్రసాదము మూర్తీభవించిందా?" అనుకొని అతనిని "నీ వెవరు? ఈ వనానికి ఎందుకు వచ్చావు?" అని కుతూహలముతో అడిగింది. అతడు మనసులో కోరిక పదిలపరుచుకో లేక "నీ వెవరు? ఈ పరున్న వా డెవడు?" అని అడిగినాడు. ఆమె సంగ్రహాముగా "నేను విద్యాధరిని. ఇతడు దేవ్యానుగ్రహామువల్ల దివ్య ఖడ్గము పొందినవాడు. నాభర్త. దర్శనమాత్రమువల్ల నీమీాద వలపు కలిగింది. నాభర్త లేవకముందే త్వరగా నీరాజధానికి వెళ్ళి అన్నివిష యాలూ మాటాడుకొందాము" అన్నది. మహారాజు పరమానంద ముతో ఆమె కోరిక అంగీకరించి త్రైలోక్యరాజ్యప్రాప్తికన్న అధిక సంతుష్టి అనుభవించినాడు. అనంగప్రభ మనసులో 'ఈరాజును నా అంకసీమలో కూర్చోబెట్టుకొని ఆకాశాన ఎగురుతాను" అని తలచింది. భర్తకు ద్రోహాము చేయసంకల్పించిన కారణమువల్ల విద్యాధరి శక్తులు వెంటనే ఉడిగిపోయినవి. జననీజనకు లిచ్చిన శాపము స్మరించి విచారిం చింది. ఆమె విచారకారణము రాజు అడిగి "ఇది విచారించే సమయము కాదు. నీభర్త నిద్రలేస్తాడు. ప్రియా! దైవదత్తకార్యము. ఎందుకు దుఃఖము? తలనీడను విధివిలాసమును ఎవడు తప్పించుకోగలడు? రా, వెళ్ళిపోదాము" అని హెచ్చరించి ఆమెను ఒప్పించి అంకముపైన ఆసీనను చేసి దరిద్రునికి నిధానము దొరికినతీరుగా సంతుష్టుడై రథములో కూర్చుండి వేగముగా నిజరాజధాని చేరి లోకలోచనోత్సవము చేసి నాడు. హరివరాధిపుడు అనంగప్రభతో అనంగలీలలు అనుభవిస్తూ ఉన్నాడు. ఆవిద్యాధరి శాపముచేత నిజశక్తి కోల్పోయి అతనిమీాద

అనురాగముతో అక్కడే ఉన్నది.

ఈలోగా పర్వతప్రదేశములో జీవదత్తుడు మేలుకొని చూడగా ప్రియురాలుగాని కత్తిగాని కనపడలేదు. "అనంగప్రభ దివ్యఖడ్గము హరించి ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోయిందా? ఆమెకే ఎవరయినా హరించారా?" అని తెల్లపోయి మూడునాళ్ళు విరహముతో వేగి పర్వత సానువుమీద పరిభ్రమించినాడు. పర్వతము దిగి పదిరోజులు అరణ్యములో వెతికి వెతికి వేసారి ప్రేయసి అడుగు జాడయినా అగపడక 'అయ్యో' పాపిష్టిదైవమా! ఖడ్గాన్ని ప్రసాదించి అనంగప్రభను హరించావే!" అని తపించి కర్తవ్యముతోచక ఒక గ్రామములో సంపన్న బ్రాహ్మణ గృహము చేరినాడు. ఆగృహిణి జీవదత్తునికి ఉచితాసనమిచ్చి కూర్చోబెట్టి చేటికలతో 'జీవదత్తుని కాళ్ళు కడగండి. పాపము విరహమువల్ల ఇతడు తిండితినకుండా పదమూడురోజు లైంది" అన్నది. అతడు ఆశ్చర్యపడి 'ఏమిటి' ఇక్కడికి అనంగప్రభ వచ్చిందా? కాక ఈఇల్లాలు యోగిని అవుతుందా?' అని ఆలోచిస్తూ పాదప్రక్షాళనానంతరము భోజనము చేసి ఆగృహిణికి పాదాభివందనము చేసి ఆర్తితో "నాసంగతి నీకు ఎలా తెలిసిందమ్మా? నాప్రియురాలు ఎక్కడికి పోయింది? నాదివ్యఖడ్గము ఏమైంది తల్లీ!" అని అడిగినాడు.

ప్రియదత్త అనే ఆపతివ్రత పలికింది: 'కలలో కూడా భర్తకన్న అన్యుని తలచను. పురుషులను పుత్రభ్రాతృసమానులుగా చూస్తాను. అతిథిపూజ చేయకుండా ఉండను. అందుచేత త్రికాలజ్ఞానము నాకు కలిగింది. నీవు పర్వతదేశాన నిద్రపోగా నీప్రేయసీ సంగీతమాధుర్యమువల్ల హరివరు డనే రాజు వచ్చి ఆమెను తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఆమె నీకు లభ్యము కాదు. ఆకులట అతన్నికూడా విడిచి అన్యుణ్ణి చేపట్టుతుంది. అనంగప్రభను సాధించే నిమిత్తము దేవి నీకు దివ్యఖడ్గము ప్రసాదించింది. అన్యుడామెను అపహరించినాడు. కనుక ఖడ్గము దేవీసన్నిధికే

పోయింది. వింధ్యవాసినీ దేవి స్వప్నములో నీకు [illegible] [illegible] ప్రభా శాపవిషయము చెప్పే సమయములో నీకు [illegible] గురించి కూడా చెప్పింది. నీ వది మరచిపోయినావా? భవితవ్యము గురించి ఎందుకీ వ్యామోహం. దుఃఖకారణమైన పాపబంధము పరిత్యజించు. అన్నా! ఆశాలత అన్యసంగినియై మానవస్త్రీగా మారింది. నీకు ద్రోహము చేయవలెనని సంకల్పించింది. అందువల్ల ఆమె [illegible] పోయినవి. అటువంటి దౌర్భాగ్యాలు నీ కెందుకు?

జీవదత్తుని వ్యామోహము తొలిగిపోయింది. అతడామెతో "సాధ్వీ మణీ! నీ హితోపదేశముచేత నాఅజ్ఞానము తొలిగిపోయింది. ధూర్తాత్ముల సమాగమము ఎవరికి శ్రేయోదాయకము కాదు? పూర్వకర్మ వశాన నా కీ సంసారదుఃఖము ప్రాప్తమైంది. ఆకల్మషము క్షాళనచేసు కొనేందుకు తీర్థాటన చేయాలి. అనంగప్రభ నిమిత్తము అన్యులతో నాకు వైరము వృథా. క్రోధము జయించినవాడు లోకవిజేత"

అగ్రహారయజమాని వచ్చి జీవదత్తునికి ఆప్యాయముగా ఆతిథ్య మిచ్చి దుఃఖోపశమనము చేసినాడు. అతడు కొంతసేపు విశ్రాంతి తీసుకొని సెలవు తీసుకొని తీర్థక్షేత్రాలకు ప్రయాణమైనాడు. భూమండలములో తీర్థాలన్నీ చూచి అతడు అనేక అరణ్యాలలో తిరిగి కష్టాలపాలై కంద మూలాదులు తిని, వింధ్యవాసినీ దేవి సన్నిధి చేరి నిరశనవ్రతము చేసి కుశాస్తరాసీనుడై తీవ్రతపము చేసినాడు. అంబికాదేవి అత్యంతము తృప్తురాలై ఇలా పలికింది: "కుమారా! మీరు నలుగురూ ప్రమథులు నీ అసలుపేరు వికటవదనుడు. నీసోదరులు పంచమూల, చతుర్వక్ర, మహోదరముఖులు. ఒకనాడు మీరందరూ గంగా సైకత ప్రదేశానికి విహారార్థము వెళ్ళినారు. కపిలజట మహాముని కుమార్తె చాపలేఖ గంగలో స్నానము చేస్తున్నప్పుడు మీఅన్నదమ్ములు ఆమెను చూచి వ్యామోహముతో ప్రార్థించినారు. ఆమె 'నేను కన్యను వెళ్ళిపొండి'

అని నిరాకరించగా నీసోదరులు ముగ్గురు ఊరకొన్నారు. నీవుమాత్రము చావలేకను బలాత్కరించినావు. 'బాబో నన్ను కాపాడు' అంటూ ఆకన్య గగ్గోలు పెట్టగా సమీపములో ఉన్న మునీంద్రుడు వస్తే ఆమెను వదిలి పెట్టినావు. ఆఋషీశ్వరుడు మీసోదరులందరినీ మానవ జన్మము ఎత్తమని శపించినాడు. వారు శాపాంతము ప్రార్థించగా మునీంద్రుడు "మీరు అనంగప్రభ అనే రాజకన్యను కోరగా ఆమె విద్యాధర లోకానికి వెళ్ళినప్పుడు మీశాపమోక్ష మవుతుంది. ఓప్రమథా! ఆవిద్యాధరీ వియోగ దుఃఖమువల్ల నీవు దేవిని ఆరాధించి శాపముక్తు డవు అవుతావు. నీవు మునికన్యా కరస్పర్శ చేసినావు, కనుక పరదారాపహార పాప పంకిలము అధికముగా ఉంటుంది." అని అనుగ్రహించినాడు. నాకింకరులైన మీరు మునీశ్వర శాపవశాన దక్షిణాపథాన మహాశూరులై జన్మించినారు. నీస్నేహితు లయినారు, పంచపట్టిక భాషాజ్ఞ ఖడ్గధరులు. నీవు జీవదత్తుడ వైనావు. అనంగరతి విద్యాధరలోకానికి వెంచేయుగా ఆముగ్గురూ నాఅనుగ్రహమువల్ల శాపముక్తులై వచ్చినారు. నన్ను నీవు పూజించడముచేత నీశాపము తీరిపోయింది. ఆగ్నేయ ధారణను నేర్చి శరీరత్యాగము చెయ్యి. అష్టజన్మలలో అనుభవించ వలసిన పాపము ఒక్కసారే దగ్ధము చెయ్యి. అంతట దేవి ఆగ్నేయ ధారణ జీవదత్తునికి నేర్పి అంతర్ధాన మైనది. అతడు మర్త్యదేహము దగ్ధము చేసి ప్రమథు డైనాడు. దేవతలుకూడా పారదారికా పాప ఫలము అనుభవించవలసినప్పుడు సామాన్యమానవుల విషయము వేరే చెప్పవలసిన దేముంది?

హరివర మహారాజు శుద్ధాంతములో అనంగప్రభ ప్రాధాన్యము పొందినది. రాజు రాజ్యభారము మంత్రులమీద ఉంచి అహోరాత్రాలు ఆకాంతతో రమిస్తున్నాడు. ఒకనాడు రాజసన్నిధికి మధ్యదేశమునుంచి లబ్ధవరు డనే నాట్యాచార్యుడు వచ్చినాడు.

మహారాజు అతని నాట్యనైపుణి చూచి సమ్మానించి అంతఃపుర మునకు నాట్యము నేర్పమని నియోగించినాడు. లబ్ధనాముడు అనంగ ప్రభకు నాట్యవేదము చక్కగా నేర్పినాడు. ఆమె నృత్యవైఖరి చూచి యువతులు కూడా ఆమెయందు అనురక్తులైనారు. సహవాసము చేతనూ, నృత్య శిక్షారసముచేతనూ అనంగప్రభ నాట్యాచార్యుని వల చింది. ఆమె చక్కదనమూ నాట్యమూ చూచి ఆచార్యుడు అను రక్తుడైనాడు. అతడు శిష్యురాలికి నాట్యము నేర్పుతూ ఉండగా మన్మథుడు అతని మనసులో వర్తించినాడు. ఒకనాడు నర్తనశాలలో ఏకాంతముగా అనంగప్రభ తనంతటతాను ఆచార్యుని మీద వాలింది. గురుశిష్యులు ప్రియులై కాముక వ్యాపారము సాగించినారు. అనంగ ప్రభ అలసి సొలసి అనురాగముతో అతనితో "నీవులేక క్షణము నిలువలేను. రాజేంద్రుడు మనప్రణయం గ్రహిస్తే క్షమించడు. ఆయనకు తెలియనిచోటికి వెళ్ళిపోదాము. నాకు మహారాజు ప్రసాదించిన హేమ మయ వస్త్రాదికము లున్నవి. నాకు వంటినిండా ఇంటినిండా కావలసి నంత బంగారము ఉంది. వెంటనే రహస్యముగా వెళ్ళిపోదాము" అన్నది. నాట్యాచార్యుడు అంగీకరించినాడు.

అనంగప్రభ పురుషవేషము ధరించి తన అంతరంగిక సఖిని వెంట తీసుకొని నాట్యాచార్యుని గృహానికి వెళ్ళింది. వెంటనే అతడు ధన మంతా లొట్టిపిట్టలమీద ఎక్కించి బయలుదేరినాడు. ఆమె అశ్వ మెక్కి ప్రయాణము చేసింది. ఆమె ప్రథమములో విద్యాధరలక్ష్మిని విడిచి రాజశ్రీని ఆశ్రయించింది. ప్రస్తుతము ఆమె చారణ లక్ష్మిని కోరింది. ఇద్దరూ వియోగపురము చేరి సుఖముగా ఉంటున్నారు.

అనంగప్రభ నాట్యాచార్యునితో వెళ్ళిపోయిందని దుఃఖించి హరి వరుడు చనిపోవాలని యత్నించినాడు. మంత్రి సుమంత్రుడు అతనిని ఓదార్చి ఇలా పలికినాడు: 'దేవా, మీకు తెలియనిసంగతి ఏముంది?

పతి అయిన ఖడ్గసిద్ధుని వదిలి నిన్ను చూచి వలచి వెంటవచ్చినదానికి నిలకడ ఎలాఉంటుంది? రత్నశలాకను వదిలి తృణాన్ని వరించి ఆచార్యునితో లేచిపోయింది. సంధ్యవలె ఆవిలాసిని క్షణరాగిణి."

రాజు విచారించి 'ఇతడు నాకు హితము చెప్పినాడు. ప్రతిక్షణమూ మారిపోయే జగత్తువలె ఈవిలాసిని అనిత్యసంబంధ. పడినవాణ్ణిముంచుతూ ఉత్కళికలు చూపే అగాధనదుల్లో, అలాంటి అంగనలవలపులో ప్రాజ్ఞుడు ఎవడూ పడడు' అని తలచి రాణీవాసముతో సంతృప్తి పడుతున్నాడు.

అనంగప్రభ వియోగపురములో నాట్యాచార్యుని తో కొన్నాళ్లు కాపురము చేసింది. అతనికి దైవవశాన సుదర్శనుడనే పడుచుజూదగాడు మిత్రుడైనాడు. అనంగప్రభ సమక్షములో జూదగాడు నాట్యాచార్యుని ద్యూతములో ఓడించి వైరాగిని చేసినాడు. ఆరోషమువల్ల అనంగప్రభ ఆచార్యునికి హస్తోదక మిచ్చి సుదర్శనునితో లేచిపోయింది. నాట్యాచార్యుడు కర్తవ్యము లేక విరక్తితో జడలు పెంచి గంగాతీరాన తపస్సుకు వెళ్లినాడు.

అనంగప్రభ సుదర్శనునితో ఉండగా ఒకరాత్రి దొంగలుపడి ఇల్లు గుల్ల చేసినారు. లేమికి విచారిస్తున్న అనంగప్రభతో దైవోపహతుడైన సుదర్శనుడు "ప్రేయసీ, హిరణ్యగుప్తుడనే ధనవంతుడు నామిత్రుడు ఉన్నాడు. అతని దగ్గర సొమ్ము అప్పు తెచ్చుకొందాము" అని ఆమెను వెంట పెట్టుకొని షావుకారుదగ్గిరికి వెళ్ళి ఋణము అడిగినాడు. వర్తకుడూ అనంగప్రభా ఒకరి నొకరు చూచుకొని సాభిలాషులు అయినారు. హిరణ్యగుప్తుడు ఆప్యాయముగా "రేపు మీకు బంగారము ఇస్తాను. ఈరోజు మీరు మాయింట్లో భోజనము చేయాలి" అన్నాడు. సుదర్శనుడు అనంగప్రభ పరాయత్తచిత్తగా ఉండడము కనిపెట్టి "నాకు శరీరములో స్వస్థత లేదు. ఏమీ తినలేను" అని సాకు చెప్పినాడు. హిరణ్యగుప్తుడు 'అలా అయితే పోనీ, మీతరఫున మీభార్య మా

ఇంట్లో భోజనము చేయనీయండి. ఇదే తొలిసారి గదా మాయింటి గుమ్మము తొక్కడం!' అంటూ బలవంతము చేసినాడు. సుదర్శనుడు ఏమీ అనలేదు. వైశ్యుడు ఆమెను గృహాభ్యంతరములోకి తీసుకొని వెళ్ళి పానాహారాదులు జరిపినాడు. ఆమె లోపలినుండి బైటికి వస్తుందని కనిపెట్టుకొని, వర్తకుని సేవకులవల్ల సుదర్శనుడు హెచ్చరిక పొంది నాడు: "మీభార్య భోజనానంతరము ఇంటికి వెళ్ళినారు పోతూ ఉంటే మీరు చూడనైనా లేదే. ఇంకా ఇక్కడే ఉన్నారేమి? వెళ్ళండి."

సుదర్శనుడు "నాభార్య లోపలే ఉంది. నేను పోను" అనగా అతన్ని సేవకులు తన్ని తరిమివేసినారు. సుదర్శనుడు ఏడుస్తూ 'అయ్యో వైశ్యుడు నామిత్రుడై ఇంతపని చేస్తాడా? నేను చేసిన పాపానికి ఇదే ఫలము! కర్మానుభవము తప్పదు. మళ్లీ నాకిలాంటి పరాభవము జరగ కుండా పునరావృత్తిరహిత మైన బ్రహ్మానుభవము పొందాలి' అని ఆలోచన చేసి కోపము మాని బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళినాడు.

అనంగప్రభ స్వైరరూపి అయిన వైశ్యునితో పుష్పమునుండి పుష్ప మునకు వచ్చిన తుమ్మెదవలె క్రీడిస్తున్నది. అతని ధనప్రాణాలకు ఆమె స్వామిని అయింది. ఆపురరాజేంద్రు డైన వీరబాహుడు ఆసుందరీ సౌందర్యము వినికూడా ధర్మబద్ధుడై హరించలేదు. వైశ్యుడు ఉన్న దంతా వ్యయము చేసి దరిద్రుడైనాడు. హిరణ్యగుప్తుడు వ్యాపారము నిమిత్తము మూలధనముతో సువర్ణభూమి అనే ద్వీపానికి ప్రయాణ మైనాడు. ప్రియావిరహానికి తాళలేక అనంగప్రభను వెంట బెట్టుకొని సాగరపురముదాకా తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అక్కడ సాగరవీరు డనే బెస్త వాడు వైశ్యునితో కలిసినాడు. బెస్తవాడు శ్రేష్ఠికి నావ తెప్పించగా ప్రియాసహితుడై ఓడ ఎక్కినాడు. ప్రయాణము కొన్నాళ్లు పట్టింది.

ఒకనాడు కాలమేఘము మెరుపుకన్నులతో భయంకరముగా వచ్చి రోకటిబండలవంటి ధారలతో వర్షించింది. జనమంతా గగ్గోలు పెట్టి

నారు. హిరణ్యగుప్తుని మనోరథమువలె ఓడ భంగపడుతున్నది. అప్పు డతను నడుము కట్టి అనంగప్రభా వదనము కనబడక పోవడముచేత 'ప్రేయసీ, ఎక్కడున్నావు?' అంటూ సముద్రములో దుమికినాడు. అతడు కొంతదూరము సముద్రములో ఈదుతూ వెళ్ళి దైవవశాన ఎదురైన వర్తకనావను ఎక్కినాడు. సాగరవీరుడు పగిలిన పడవముక్కలను తాళ్ళతో కట్టి తెప్ప చేసి అనంగప్రభను ఎక్కించుకొని తానుకూడా ఎక్కి ఆమె భీతి పోగొడుతూ చేతులతో నీళ్లుతోస్తూ తెప్ప పోనిస్తున్నాడు. క్షణములో తెప్ప విరిగి ముక్కలైనది. మేఘములు పోయిన తరువాత సముద్రము కోపము తీరి శాంతించింది. దైవాత్తు అనుకూల వాయువువల్ల హిరణ్యగుప్తుడు అయిదురోజులు ప్రయాణించి రేవు చేరినాడు. ప్రియావియోగదుఃఖమువల్ల విధివిలాస ప్రతీకారము చేయ లేక తన నగరముచేరి ధైర్యముగా ఉంటూ వర్తకము ప్రారంభించి సొమ్ము చేస్తున్నాడు.

అనంగప్రభ పడవపలకమీద కూర్చుని ఒకరోజు ప్రయాణము చేసి దరి చేరింది. సాగరవీరు డామెను తన ఇంటకి తీసుకొనివెళ్ళినాడు. ప్రాణదానము చేసిన ఆయువకుణ్ణి అనంగప్రభ వలచి భర్తగా చేసు కొన్నది. ఒకనాడు మేడమీదనుండి ఆమె వీధిలోపోతున్న విజయ వర్మ అనే క్షత్రియుణ్ణి చూచింది. గబగబ ఆమె మేడ దిగి వచ్చి ఆ అందగాడితో 'నిన్ను వలచి వచ్చినాను. నన్ను స్వీకరించవా?' అని కోరింది. అతడు ఆమెకోరిక మన్నించి తన ఇంటికి తీసుకొనివెళ్ళినాడు. అనంగప్రభ ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయిందని సాగరవీరుడు బాధపడి కుమిలి పోయి శరీరత్యాగము చేయడానికి గంగాతీరానికి వెళ్ళినాడు.

అనంగప్రభ విజయవర్మతో ఇహసుఖములు అనుభవిస్తున్నది. ఆనగర రాజేంద్రు డయిన సాగరవర్మ పురమును పరిశీలించవలెనని సంచారము చేస్తూ ఉండగా, రాజదర్శనార్థము అనంగప్రభ తహతహలాడి మేడ

మీదికి ఎక్కింది. రాజును చూచినవెంటనే వలపు ఆమె తల కెక్కింది. ఆమె మావటివానితో 'మావటీ! మావటీ! నేను ఎన్నడూ ఏనుగు ఎక్క లేదు. నన్నొక్కసారి ఎక్కించవూ? ఎలావుంటుందో'' అన్నది. మావటి రాజాననము వీక్షించినాడు. రాజు చకోరమువలె అనంగప్రభా ముఖ జ్యోత్స్నను చూచి వ్యామోహములో పడినాడు. అత డామావటితో "మావటీ! ఏనుగును దగ్గిరికి తోలి ఆసుందరిని ఎక్కించు'' అని ఆనతిచ్చి నాడు. ఆధోరణుడు గజమును మేడదరికి రానిచ్చినాడు. వెంటనే అనంగప్రభ రాజు ఒడిలో చేరింది. పితృశాపవశాన ఆమె కర్మగతి ఎవరు తప్పిస్తారు? ఏనుగు మీదనుండి జారి పడతానని భయమువల్ల కాబోలు అనంగప్రభ రాజు కంఠాన్ని ఆలింగనము చేసుకొన్నది. సుందరీ కోమలగాత్ర లతికా సంస్పర్శవల్ల రాజహృదయము స్నిగ్ధమై పులకలతో విరిసింది. యుక్తిగా అనంగప్రభ తనను మహారాజుకు అర్పించుకొని అతన్ని ముద్దు పెట్టుకొనగా రాజామెను రాణిని చేసినాడు. క్షత్రియకుమారు డైన విజయవర్మ భార్యకై వచ్చి రాజసేవకులతో హోరాహోరిగా పోరి చనిపోయినాడు.

అనంగప్రభ దేవరియై భోగాలు అనుభవిస్తూ క్రమేణా గర్భవతియై పండువంటి కుమారుని కన్నది. తండ్రి కుమారునికి సముద్రవర్మ అని పేరు పెట్టి పుత్త్రోత్సవము చక్కగా జరిపించినాడు. ఆకుమారుడు చక్కగా ఎదిగి యువకుడై వీరుడై యౌవరాజ్య పట్టాభిషేకము చేసు కొన్నాడు. తండ్రి కుమారునికీ, కమలవతి అనే కన్యకూ వివాహము చేయించినాడు. అనంతరము తనరాజ్యభారము కుమారుని పైన ఉంచి నాడు. సముద్రవర్మ క్షాత్రధర్మమును గ్రహించి తండ్రికి ప్రమాణముచేసి "తండ్రీ నేను దిగ్విజయార్థము వెళ్ళతలచినాను, సెలవు కోరుతున్నాను. జయశీలుడే భూపతి కనుక దిగ్విజయయాత్ర చేస్తాను''అని విన్నవించినాడు.

సాగరవర్మ "కుమారా! నీకు రాజ్యము కొత్త. రాజ్యాన్ని స్థిరము

చేసుకోవాలి. ప్రజారంజన పరాయణుడయిన ప్రభువుకు అపుణ్యము అపకీర్తి అంటూ ఉండవు. స్వశక్తి తెలుసుకోకుండా దిగ్విజయము పనికి రాదు. నీవు వీరుడవైనా, మహాసేన ఉన్నా, నమ్మరాదు. రణములో జయలక్ష్మికి చాపల్యము ఎక్కువ" అని హితము చెప్పినాడు.

తండ్రిని బలవంతాన అంగీకరింపజేసి సముద్రవర్మ దిగ్విజయార్థము బయలుదేరి క్రమముగా అన్నిదిక్కులూ గెలిచి రాజులను గెలిచి గజాశ్వములతో హేమరత్నరాసులతో రాజధానికి వచ్చి, రత్నరాశితో తల్లిదండ్రుల పాదపూజ చేసినాడు. పెద్దవారికి ఆజ్ఞాప్రకారము విప్రులకు గజాశ్వ సువర్ణ మహాదానములు చేసినాడు. నిరుపేదలకు అర్థులకు సేవకులకూ బంగారము వర్షించి, దరిద్ర శబ్దాన్ని అర్థహీనము చేసినాడు. మహారాజు, దేవేరి కుమారుని అభ్యుదయము చూచి తాము కృతకృత్యులైనట్లు భావించినారు. రాజు కుమారునితో 'నాయనా' నేను ఈ జన్మలో చేయువలసినది అంతా చేశాను. రాజ్యభోగాలు అనుభవించాను. పరాజయమే ఎరుగను. నీ సామ్రాజ్యప్రాప్తివల్ల సంతోషించాను. నాకు ఏమి కావాలి ఇంతకన్న ? దేహము ఉన్నంత వరకూ తీర్థయాత్రాటనము చేస్తాను. ఈ శరీరముమీద నీకు ఇంకా మమకారమా! అని అంటున్న దానివలె ముదిమి నా చెవిమూల చేరింది." అనిపలికినాడు. కుమారుడు విచారించినప్పటికీ సాగరవర్మ అనంగప్రభతో ప్రయాగక్షేత్రానికి వెళ్ళినారు. తండ్రిని సాగనంపి కుమారుడు రాజ్యమేలుతున్నాడు.

సాగరవర్మ అనంగప్రభతో ప్రయాగలో తపస్సు చేసి వృషభధ్వజుని సంతోషపెట్టినాడు. అతనికి స్వప్నములో శివుడు సాక్షాత్కరించి "కుమారా, నీ తపస్సుకు మెచ్చినాను. నీవూ ఈ అనంగప్రభా విద్యాధరులు. రేపే మీశాపము తీరిపోతుంది. విద్యాధరలోకానికి వెళ్ళుతారు" అని అనుగ్రహించినాడు. అనంగప్రభకూ అలాగే కలవచ్చి,

చివ్వున మేలుకొన్నది. ఒకరి కొకరు తమ కలలను గురించి చెప్పుకొని మురిసినారు. ఆమె రాజుతో, "ఆర్యపుత్రా, ఇప్పటికి పూర్వజన్మ జ్ఞానము కలిగింది. నేను వీరపురములో సమర విద్యాధరుని కుమార్తెను. అప్పుడూ నన్ను అనంగప్రభ అని పిలిచేవారు. పితృశాపము వల్ల ఇక్కడికి నేను వచ్చి విద్యలన్నీ మరిచిపోయినాను. ఇప్పుడు మేలు కొన్నాను. మానవస్త్రీనై నన్ను నేనే మరిచినాను." అంటూ ఉండగా గగనమునుంచి ఆమె తండ్రి సమరుడు అవతరించినాడు. సాగర వర్మ మామగారికి నమస్కారము చేసినాడు. అనంగప్రభ పితృచరణాల దగ్గర మోకరిల్లింది. తండ్రి కుమార్తెతో 'అమ్మాయీ, రా అమ్మా! నీ విద్యలు స్వీకరించు. నీ శాపము తీరిపోయింది. అష్టజన్మల దుఃఖము ఒకే జన్మలో అనుభవించావమ్మా' అంటూ ఆమెను ఒడిలో కూర్చోపెట్టుకొని విద్యాదానము చేసినాడు. సాగరవర్మతో అన్నాడు: "నీవు విద్యాధర నృపతివి, మదనప్రభుడవు. నేను సమరుణ్ణి. ఈ అమ్మాయి నాకుమార్తె. పూర్వము మా అమ్మాయిని చాలామంది వరించారు, యాచించినారు. రూపగర్వమువల్ల మా అమ్మాయి ఎవరినీ పెళ్ళిచేసు కోక భీష్మించుకొన్నది. నీవు ఉత్సుకుడవై యాచించినావు. విధివశాన నిన్ను కూడా అంగీకరించలేదు. అప్పుడు విసుగుతో నేను కుమారిని మానవస్త్రీగా జన్మించమనీ, మానవలోకానికి వెళ్ళమనీ శాపము పెట్టి నాను. అనురాగమువల్ల నీవు మా అమ్మాయినే కోరి శివధ్యానముచేసి విద్యాధర దేహము త్యజించి మానవుడవై పుట్టినావు. రండి, మీ భార్యా భర్తలు మీలోకానికి."

సాగరవర్మ పూర్వజన్మ స్మరించి వెంటనే తన శరీరాన్ని ప్రయాగ తీర్థములో త్యజించి మదనప్రభు డైనాడు. అనంగప్రభ తిరిగి విద్యలు పొంది ఆశరీరముతో చక్కని విద్యాధరిగా మారింది. అన్యోన్యరూ పానురక్తులై ఆప్రియులూ సమరుడూ గగనానికి ఎగిరి వీరపురము చేరు

కొన్నారు. వెంటనే సమరుడు కుమార్తెను మదనప్రభునకు ఇచ్చి వివాహము చేయించినాడు. మదనప్రభుడు శాపవిముక్తుడై [illegible] నిజరాజధాని చేరి సుఖముగా ఉన్నాడు.

ఈరీతిగా దివ్యులు తప్పుత్రోవలో నడిచి శాపవశాన మానవులై జన్మించి తత్కర్మానుభవము పూర్తి అయిన తరువాత పూర్వసుకృత పరిపాకమువల్ల నిజలోకము చేరుతారు.

ఇలా నరవాహనదత్తుడు గోముఖునివల్ల అలంకారవతీ సమేతముగా కథ విని సంతోషించి దైనికచర్యకై లేచినాడు.

తరంగము : 53

మర్నాడు అలంకారవతీదేవితో ఉన్న నరవాహనదత్తునితో మిత్రుడు మరుభూతి ఇలా మనవి చేసినాడు: "దేవా! నీ హజారము దగ్గిర ఒక కార్పటికుడు చర్మఖండము కట్టుకొని అహోరాత్రాలు చలిలో ఎండలో ధూళిధూసరుడై కృశించి కనిపెట్టుకొని ఉన్నాడు. అకాలములో ఎక్కువ ఇవ్వడంకన్న అవసరము వచ్చినప్పుడు కొంచెమిచ్చినా అది పదివేలు. వీడు చనిపోకముందే కనికరించు."

అది విని గోముఖుడు ఇలా పలికినాడు: "మరుభూతి చెప్పింది బాగానే ఉంది కాని రాజన్, ఈవిషయములో నీదోషము రవంతయినా లేదు. పాపముతీరే సమయము వస్తే దాత కనికరిస్తాడు. కర్మానుభవముతప్పదు."

పాపము తీరని కార్పటికుని కథ

పూర్వము లక్షపురాన్ని లక్షదత్తు డనే మహారాజు పరిపాలిస్తూ ఉండేవాడు. అతడు అర్థులకి లక్షరూపాయలకు తక్కువ ఇచ్చి ఎరుగడు. అందుకే అతనికి లక్షదత్తు డనే పేరు వచ్చింది. అతని సింహద్వారాన లబ్ధదత్తు డనే కార్పటికుడు తోలుగోచి మాత్రము పెట్టుకొని ఎండలో

వానలో తడిసి కదలక నిలిచినాడు. అతడు ఏండ్లకాలము సింహద్వారము దగ్గర నిలచియున్నా మహారాజు దయార్ద్రహృదయుడైనా ఏమీ ఇవ్వలేదు.

ఒకనాడు రాజు వేటకు వెళ్ళుతుంటే కూడా కార్పటికుడు దుడ్డు కర్ర చేత పుచ్చుకొని అనుసరించినాడు. అరణ్యములో రాజు సేనా సమేతుడై చేరి వాహన మెక్కి విల్లు ఎక్కు పెట్టి శరప్రయోగము చేసి శార్దూల వరాహ మృగాదులను సంహరిస్తున్నాడు. రాజ సమక్షములో కార్పటికుడు శార్దూల వరాహ హరిణములను దుడ్డుకర్రతో కొట్టి చంపసాగినాడు. రాజు అతని శౌర్యమునకు ఆశ్చర్యపడి సంతోషించాడే కాని అతని కేమీ ఇవ్వలేదు. వేట చాలించి రాజు నగరు చేరినాడు. కార్పటికుడు యథాప్రకారము సింహద్వారముదగ్గిర నిలువబడినాడు. ఒకసారి లక్షదత్తునకూ దాయాదులకూ యుద్ధము సంభవించింది. ఆయుద్ధములో రాజసమక్షములో కార్పటికుడు చంద్ర కర్రతో శత్రువులను వధించినాడు. యుద్ధవిజయానంతరము రాజు రాజధానికి వచ్చినాడు. రాజు కార్పటికుని బాహుపరాక్రమము చూచి అతనికి ఏమీ ఇవ్వలేదు. ఇలా అయిదేళ్ళు గడిచినవి. కార్పటికుడు దుడ్డుకర్రతో జీవిస్తున్నాడు.

ఆరోసంవత్సరము వచ్చింది. రాజుకు కార్పటికునిమీద కనికరము కలిగింది. "వీడు ఎంతకాలమునుంచి కష్టపడినా ఏమీ వీడికి ఇవ్వలేదు. యుక్తిగా ఇప్పుడు ఏదయినా ఇస్తాను. ఈదరిద్రుని పాపము తీరి పోయిందో లేదో ఇప్పటికైనా శ్రీదేవికటాక్షము ఉన్నదో లేదో చూస్తాను" అని మహారాజే స్వయముగా ధనాగారము ప్రవేశించి మాతులుంగఫలాన్ని బరిణెవలె చేసి అందులో రత్నాలు నింపినాడు. వెంటనే రాజసభ తీర్చినాడు. పౌరసామంతాదులు సభను అలంకరించి నారు. సదస్యులతోపాటు కార్పటికుడుకూడా రాజసభలో ప్రవేశించగా మహారాజు అతనిని రమ్మని ఆదరముగా పిలిచినాడు. అందు కతడు

సంతోషించి రాజసన్నిధిలో సమక్షమున ఆసీనుడైనాడు. రాజు అతనిని ఏదయినా సుభాషితము పాడమని ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు.

కార్పటికుడు ఆర్యాగీతము పాడినాడు

పూరయతి పూర్ణ మేషా
తరఙ్గిణీసంహతి స్సముద్ర మివ
లక్ష్మీ ర్ధనస్య పునః
లోచనమార్గేఽపి నాయాతి.

పూర్ణుడై యుండెడి పురుషుని నింపు
సాగరమ్మును నదీసందోహ మట్లు
కాని దరిద్రుని కనుచూపుత్రోవ
జేరనే చేరదు శ్రీమహాలక్ష్మి.

ఆగీతము విని మహారాజు మళ్ళీ పాడించి సంతోషించి రత్నాల భరిణెను అతని కిచ్చినాడు. రాజసభలోవారు అనుకొన్నారు 'ఈరాజేంద్రుడు ఎవరినైనా చూచి సంతోషిస్తే అతని దారిద్ర్యము పోతుంది. పాపము ఈకార్పటికి అదృష్టహీనుడు. రాజు సంతోషించికూడా కేవల మాతులుంగఫలాన్ని ఈదరిద్రునికి ఇచ్చినాడు. అదృష్టహీనులకు కల్పవృక్షము మోదుగ అవుతుంది." సభలోవారు కార్పటికుని చూచి జాలిపడ్డారు. అత డా ఫలము స్వీకరించి వెళ్ళిపోయినాడు. రాజవంది అనే ఒకభిక్షువు వచ్చి కార్పటికునికి కాలువా ఇచ్చి మాతులుంగఫలము స్వీకరించి రాజదర్శనము చేసి ఆఫలము మహారాజుకు అర్పించినాడు. రాజు అది చూచి గుర్తించి "భదంతా, ఈఫలము నీ కెక్కడిది?" అని శ్రమణుని అడిగినాడు. శ్రమణుడు కార్పటికుడు ఇచ్చినాడని సమాధాన మిచ్చినాడు. రాజు 'అయ్యో! వాని పాపము ఇంకా తీరిపోలేదే!' అని విచారించి ఆఫలము స్వీకరించి సభ చాలించి దినాంతకృత్యములు జరిపి

నాయి. కార్పటికుడు వాటిని అమ్మి ఆకలి తీర్చుకొని యథాప్రకారము సింహాద్వారము దగ్గిర కనిపెట్టుకొన్నాడు.

మర్నాడు మహారాజు యథాప్రకారము సభ చేసినాడు. పురవాసులు అందరూ ఓలగానికి వచ్చినారు. కార్పటికుడు రాగానే రాజు అతన్ని పిలిచి కూర్చోమని పూర్వము పాడిన గీతాన్ని మళ్ళీ పాడమని ఆజ్ఞ చేసినాడు. అతడు గొంతెత్తి పాడగా రాజు కనికరించి రత్నములతో నిండిన మాతులుంగ ఫలాన్నే అతనికి కానుక ఇచ్చినాడు. సభాసదులు 'ఆహా! ప్రభువు ఇతనిని రెండోసారి అనుగ్రహించినా వృథా అయింది. ఏమిటిది?' అని తెల్లపోయినారు. కార్పటికుడు రాజదత్తమైన ఫలము స్వీకరించి వ్యాకులుడై సభ విడిచి వెళ్ళినాడు. అప్పుడే ఒకడు రాజదర్శనార్థము వచ్చి, శుభశకునముకోసము ఎదురు చూస్తూ కార్పటికుని చేతిలో ఫలము చూచి రెండువస్త్రాలిచ్చి దాన్ని పుచ్చుకొని రాజసభ ప్రవేశించి మహారాజుకు వందనము చేసి, మాతులుంగ ఫలము మరొక కానుకనూ రాజుకు అర్పించినాడు. 'ఈపండు నీకెక్కడిది?' అని రాజు ప్రశ్నించగా 'కార్పటికుడు నాకు ఇచ్చినాడు.' అని పరదేశి ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాడు. రాజు 'ఇప్పటికీ లక్ష్మీకటాక్షము వాడిమీద పడలేదే!' అని విచారించి పండు చేత్తోపట్టుకొని సభచాలించి లేచినాడు. కార్పటికుడు రెండువస్త్రాలలో ఒకటి అంగడిలో అమ్మి ఆకలి దప్పికలు తీర్చుకొని రెండోబట్ట చింపి ముక్కలు చేసి తాను ధరించినాడు.

మూడోనాటి సభలో మహారాజు కార్పటికుణ్ణి అదివరకు పాడిన పాటనే పాడమన్నారు. రాజు అతన్ని కనికరించి యథాప్రకారంగా ఆ మాతులుంగఫలాన్నే ఇచ్చినాడు. అందరూ ఆశ్చర్యపడినారు. కార్పటికుడు నగరు వెలువడి ఆ ఫలమును రాజు విలాసినికి ఇచ్చినాడు. ఆ కామిని అతనికి బంగారము ఇవ్వగా దాన్ని అమ్మివేసి కార్పటికుడు

అరోజు సుఖంగా ఉన్నాడు. విలాసిని రాజదర్శనము చేసి ఆ ఫలము అర్పించింది. ఆ ఫలము ఎలా వచ్చిం దని రాజు అడిగేసరికి ఆమె చెప్పింది. రాజు 'అయ్యో, ఈకార్పటికుణ్ణి లక్ష్మి కటాక్షించలేదే! ఫలములో ఉన్న మహారత్నములు నాదగ్గరికే వస్తున్నవి' అని విచారించి ఆహ్నికవిధి నెరవేర్చడానికి లేచినాడు.

నాలుగోనాటి సభలో సామంతసచివాదులు అందరూ ఉండగా రాజు కార్పటికుని తనదగ్గిర కూర్చోపెట్టికొని ఆసూక్తినే పాడించి ఆమాతులుంగ ఫలాన్నే ఇచ్చినాడు. ఆపండు అతనిచేతిలోనుండి జారి పడి రెండుడిప్పలైనది. అమూల్యరత్నాలు దివ్యకాంతులు విరజిమ్మినవి. సభ్యులు 'ప్రభుకటాక్షము ఇలా ఉండగా యథార్థము ఎరగక మూడుదినములు పరిపరి విధాల భ్రమపడ్డాము" అన్నారు. రాజు ఆమాట విని "ఇతన్ని లక్ష్మీదేవి కటాక్షిస్తుందో లేదో అని ఈయుక్తి అవలంబించి పరీక్షించాను. ఈమూడురోజులూ ఇతని పాపము పండింది కాదు. ఇప్పుడు క్షయమైంది. అందుచేతనే లక్ష్మి దర్శన మిచ్చింది." అని పలికినాడు. రాజు కార్పటికునికి రత్నములు గ్రామములు గజాశ్వములు సువర్ణమూ ఇచ్చి సామంతుని చేసినాడు. అందరూ మహారాజును స్తవము చేసినారు. ఆనాటికి సభచాలించగా రాజుదగ్గిర సెలవు పుచ్చుకొని కార్పటికుడు తన బసకు వెళ్ళినాడు.

ఈకథ చెప్పి గోముఖుడు నరవాహనదత్తునితో "దేవా! నీదగ్గిరికి వచ్చిన కార్పటికుని పాపముక్షయము కాలేదు, కర్మక్షయము కాలేదు. కనుక అతన్ని నీవు అనుగ్రహించలేదు" అన్నాడు. నరవాహనుడు కార్పటికునికి వెంటనే అగ్రహారాలు గజాశ్వములు సువర్ణరాసులు ఇచ్చినాడు. ఈప్రకారంగా కార్పటికుడు రాజతుల్యుడైనాడు. ప్రభువు కృతజ్ఞుడై కూడా ఉండేవాళ్లు సజ్జనులయితే సేవ నిష్ఫలము అవుతుందా?

ప్రలంబబాహుని కథ

ఇలా నరవాహనదత్తుడు కాలము గడుపుతూ ఉండగా ఒకనాడు దాక్షిణాత్యుడైన ప్రలంబబాహువు అనే బ్రాహ్మణ వీరయువకుడు రాజసేవకై వచ్చి మనవి చేసుకొన్నాడు: 'దేవా! నీయశస్సు విని నీపాద పద్మాలు ఆశ్రయించినాను. గజాశ్వరథములతో నీవు వెళుతూ ఉంటే నిన్ను అనుసరిస్తాను. గగనమార్గాన నీవు వెళ్ళితే నేను రాలేను. నీవు విద్యాధరేంద్రుడవు అవుతావని ప్రసిద్ధి కనుక ఇలా విన్నవించినాను. నాకు రోజుకు సువర్ణశతము జీతము ఇప్పించాలి." ఆ విప్రవీరుని తన కొలువులో రాజు ఏర్పాటు చేసుకొన్నాడు.

ఆసమయములో గోముఖుడు ఈకథ ఆరంభించినాడు:

వీరవరుని కథ

విక్రమతుంగ మహారాజు విక్రమపురాన్ని పరిపాలిస్తున్నాడు. అతడు నీతికోవిదుడు, సంతతధర్మాసక్తికలవాడు. ఒకనాడు అతని దగ్గిరికి అందగాడైన మాళవదేశీయ శూరుడు వీరవరు డనే విప్రుడు రాజ సేవార్థము వచ్చినాడు. అతని భార్య ధర్మవతి; కుమారి వీరవతి; కుమారుడు సత్త్వవరుడు. ఇదే అతని బలగము. సేవార్థము అతనికి పరికరాలు మొలకత్తి, కరతల, డాలు, అద్దము ఉన్నవి. ఈపరికరాలతో వచ్చి అతడు రాజును వేడి రోజుకు ఏడువందల దీనారములు భత్యము అడిగినాడు. రాజు అతనిశక్తి గ్రహించతలచి 'ఇతని విశేషము చూడాలి' అని అలాగే జీతము ఇస్తూ నౌకర్లతో 'ఇతడు ఈదీనారములు ఏమి చేస్తాడో కనిపెట్టండి' అని చెప్పినాడు. వీరవరుడు నూరు దీనారములు భార్యచేతుల్లో పోసి భోజనార్థము ఖర్చుచేయమన్నాడు. నూరు దీనారములు వెచ్చించి వస్త్రమాల్యములు కొన్నాడు. దీనారశతము హరిహర పూజార్థము ఖర్చుచేస్తున్నాడు. మిగతా రెండువందల దీనార

ములు విప్రులకు దానధర్మాలకై సరిపోయేవి. ఇలా దినదినము అయిదు వందల దీనారములు ఇంటిఖర్చు చేస్తున్నాడు. మధ్యాహ్నము దాకా అతడు రాజద్వారము దగ్గిర నిలిచి, ఆహ్నికము పూర్తిచేసుకొని వచ్చి మళ్ళీ అక్కడే రాత్రి గడుపుతాడు. ఆ విప్రవీరుని దినచర్య చారులు కనిపెడుతూ రాజుకు తెలియజేస్తూ ఉన్నారు. ఆ వీరవరుడు స్నాన పానాది సమయాలలో తప్ప తక్కిన అహోరాత్రాలు రాజద్వారము దగ్గిరే సాయుధుడై ఉంటున్నాడు.

వీరవరుని ప్రతాపము సహించలేక కాబోలు మేఘము గర్జిస్తూ వర్షించింది. వీరవరుడు స్తంభమువలె సింహద్వారముదగ్గిర కదలకుండా ఉన్నాడు. ద్వారముదగ్గిర వీరవరుడు ఏమిచేస్తున్నాడో అని కుతూహల ముతో రాజు మేడమీదనుంచి చూచినాడు. 'ఎవరా సింహద్వారము దగ్గిర?' అని రాజు కేక వేయగా 'స్వామీ, నేనిక్కడే ఉన్నాను' అని వీరవరుడు ప్రత్యుత్తరము ఇచ్చినాడు. వర్షము కురుస్తున్నా తడిసి ముద్దయినా కదల మెదలకుండా ఉన్నాడు. మరో సేవకుడు వానలో కూడా ఇలా నిలుస్తాడా? అని రాజు తలచినప్పుడు హఠాత్తుగా స్త్రీరోద నము వినబడింది. 'నా రాజ్యములో బాధితులు లేరే. ఎవరీమె? ఎందుకో ఏడుస్తున్నది' అని రాజు ఆలోచించి వీరవరునితో 'ఏమోయీ, ఎవరో స్త్రీ ఏడుస్తున్నది. ఆమె కష్టము కనుక్కో' అని ఆజ్ఞ చేసినాడు. విప్రవీరుడు ఖడ్గహస్తుడై బయలుదేరినాడు. ఆకాశము రంధ్రము పడే విధంగా వర్షము హోరున కురుస్తున్నా అతడు వెళ్ళడము చూచి రాజు కౌతుకముతో కారుణ్యముతో ప్రాసాదము దిగి అతనికి తెలియకుండా వెంట వెడుతున్నాడు. వీరవరుడు రోదనధ్వనిని బట్టి నగరకంఠమున ఉన్న సరస్సు చేరి, అక్కడ 'హా నాథా! శూరుడా! నిన్ను విడిచి నేను ఎలా జీవించను!' అని సరోమధ్యమున వెలువడిన స్త్రీ కంఠము ధ్వని విన్నాడు. అప్పుడు వీరవరు డామెను 'ఎవరమ్మా నీ భర్త! ఎందుకు

ఏడుస్తున్నావు?" అని జాలిగా అడిగినాడు.

ఆమె యీ ప్రకారము చెప్పింది: "నాయనా, నేను భూదేవిని. ధర్మాత్ముడు విక్రమతుంగుడు ఇప్పుడు నా భర్త. ఇక మూడు రోజులకు ఈయనకు మృత్యువు సంభవిస్తుంది. ఇటువంటి నాథుడు నాకు ఎలా లభిస్తాడు! అందుకే దుఃఖిస్తున్నాను. సుప్రభ దేవకుమారుడు స్వర్గలోకము నుంచి చూచినట్టే నేనూ దివ్యదృష్టిచేత భవిష్యత్తు చూడగలను.

పుణ్యక్షయము కావడముచేత తనకు ఏడో రోజున స్వర్గభ్రంశమూ, సూకరజన్మమూ, కలుగుతవని సుప్రభుడు దివ్యదృష్టివల్ల గ్రహించి బిగ్గరగా విలపించినాడు. ఆవిలాపాలు విని ఇంద్రుడు ప్రశ్నిస్తే సుప్రభుడు దుఃఖకారణము చెప్పినాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు "దీనికి ఉపాయమున్నది. ఓం నమశ్శివాయ అని పంచాక్షరీ జపము చేస్తూ మహేశ్వరుని ఆశ్రయించు. శివానుగ్రహము వల్ల నీ పాపము క్షయించి పుణ్యము ప్రభవిస్తుంది. నీవు స్వర్గభ్రష్టుడవు కావు" అని ఉపదేశించినాడు. సుప్రభుడు సరే అని ఓం నమశ్శివాయ అంటూ మహేశ్వరుని శరణు జొచ్చినాడు. పంచాక్షరీజపము చేస్తూ అతడు ఆరురోజులు తన్మయత్వములో ఉన్నాడు. అతనికి నీచజన్మ తప్పిపోయింది. స్వర్గముకంటె పైలోకానికి వెళ్ళిపోయినాడు. ఏడవనాడు మహేంద్రుడు అతనికోసము స్వర్గలోకము వెతికించినా కనబడలేదు. సుప్రభుడు కాబోయే అమంగళాన్ని గ్రహించిన తీరున నేను కూడా నాస్వామికి ఆసన్నమైన మృత్యువును గ్రహించి దుఃఖిస్తున్నాను. వీరవరుడు భూదేవిమాటలు విని "తల్లీ, మాప్రభువును రక్షించే ఉపాయము ఉంటే చెప్పు" అని వేడినాడు. "ఒకటే ఉపాయమున్నది. ఇది నీకే సాధ్యమవుతుంది" అన్నది భూదేవి. "ప్రభువుకు ప్రాణాలు దక్కేపక్షములో మాప్రాణాలు అర్పిస్తాము" అన్నాడు వీరవరుడు. "రాచనగరుకు సమీపములో వెలిసిన చండికాదేవికి నీకుమారుని వెంటనే బలి యిస్తే ప్రభువు బతుకుతాడు. ఇంతకన్న వేరే ఉపాయము

లేదు" అని భూదేవి చెప్పేసరికి వీరవరుడు అంగీకరించినాడు. "నీవంటి స్వామిభక్తి పరాయణుడు లేడు! మంచిది వెళ్ళు. నీకు శుభము అవుతుంది" అని భూదేవి ఆశీర్వదించి అంతర్ధాన మయింది.

చాటున ఉన్న విక్రమతుంగుడు యావత్తూ విని, వీరవరుడు ఇంటికి బయలుదేరి పోతూ ఉంటే అతనివెంట రహస్యముగా వెళ్ళినాడు. వీరవరుడు తనభార్య ధర్మవతిని నిద్ర లేపి, భూదేవిమాటలు తెలిపినాడు. "ప్రభుకార్యము ప్రధానము. సత్వవరుని నిద్ర లేపి ఈసంగతి చెప్పండి" అన్నది ధర్మవతి. కుమారుని లేపి తండ్రి విషయము వివరించినాడు. ఆబాలుడు సంతోషముతో "నాయనా, ప్రభుకార్యానికి నాప్రాణాలు వినియోగపడితే నేను ధన్యుడను! ప్రభువు మనను పోషిస్తున్నాడు. ఆఋణము తీర్చుకోవాలి. నన్ను చండికాదేవికి బలి వెయ్యి" అన్నాడు. తండ్రి సంతృప్తి చెందినాడు. విక్రమతుంగప్రభువు చాటునుంచి ఈ విషయాలన్నీ విని చాలా ఆశ్చర్యపడినాడు. వీరవరుడు కుమారుని బుజాన ఎక్కించుకొని చండికాలయానికి ప్రయాణ మయినాడు. అతని భార్య ధర్మవతి కూతురు వీరవతిని తీసుకొని అతనివెంటనే బయలుదేరింది. విక్రమతుంగుడు చప్పుడుకాకుండా గూఢముగా వారిని అనుసరించినాడు.

వారంతా చండికా మందిరానికి వెళ్ళినతర్వాత సత్వవరుడు తండ్రి బుజముమీదినుంచి దిగి, దేవికి ప్రణామము చేసి "మాప్రభువుకు శుభము కలుగుగాక! నాశిరస్సు బలి పుచ్చుకో దేవీ!" అన్నాడు. వీరవరుడు కత్తి దూసి, కుమారునిశిరస్సు ఖండించి ప్రభువుకు శుభము కలుగునుగాక అని చండికాదేవికి సమర్పించినాడు. ఆకాశవాణి వీరవరుని సాహసానికి మెచ్చి బళి బళి అన్నది. రాజు చాలా ఆశ్చర్యపడ్డాడు. వీరవతి అన్నశిరస్సు పైకితీసి ముద్దుపెట్టుకొని అన్నా అని యేడుస్తూ గుండె పగిలి ప్రాణాలు విడిచింది. కూతురు చనిపోవడము చూచి ధర్మవతి చేతులు జోడించి భర్తతో "మన ప్రభువుకు శుభము

కలుగుతుంది. ఇక నాకు అనుజ్ఞ ఇవ్వండి. నేను ఈ యిద్దరు బిడ్డలతోను అగ్నిప్రవేశము చేస్తాను. ఇక నాకు జీవితముమీద ఆసక్తి లేదు!” అన్నది. వీరవరుడు భార్యతో “సరే జీవితములో ఇం కేమున్నది! నీకోసము చితి పేరుస్తాను. శాన్త శాంతించు” అన్నాడు. చండికాలయ నిర్మాణార్థము దగ్గరలో పెట్టి ఉన్న కర్రలతో చితి పేర్చి వీరవరుడు దీపముతో దాన్ని వెలిగించినాడు. ధర్మవతి భర్తపాదాలకు ప్రణామము చేసి “మరోజన్మలోకూడా మీరే నాభర్త కావలె. ప్రభువుకు శుభము అగునుగాక!” అని అగ్నిప్రవేశము చేసింది. విక్రమతుంగుడు ఇది అంతా చాటునుంచి చూచి ఆశ్చర్యపడి “వీరి ఋణము ఎలా తీర్చుకుంటాను!” అనుకొని విచారిస్తూ ఉన్నాడు.

“స్వామికార్యము నెరవేరింది. రాజు ఋణము తీర్చుకున్నాను. దివ్యవాణి వినబడ్డది. ఏకాకిగా ఉండి నేను చేసే దేమిటి? అమ్మవారికి ఆత్మార్పణం చేసుకుంటాను.” అని భావించి వీరవరుడు సంకల్పపూర్వకముగా దేవిని ఇలా స్తుతించినాడు:

“మహేశ్వరీ, ప్రణతాభయదాయినీ, నీకు నమస్కారము! సంసారపంకనిమగ్నుడనై శరణాగతుడనైన నన్ను ఉద్ధరింపుము! నీవు భూతములకు ప్రాణశక్తివి. ఈజగత్తుకు నీవల్లనే చేష్టకలుగుచున్నది. నీవు సృష్టికి పూర్వము స్వయంభూత వయి, శంభునకు కనబడినావు. ఉచ్చండాకాండ బాలార్కకోటిపంక్తివలె దుర్నిరీక్ష్య మైన తేజస్సుతో జాజ్వల్యమానవయి విశ్వమును వెలిగించుచు ఖడ్గఖేటకకోదండశరశూలాదులు ధరించిన భుజచక్రవాళముచే దిగంతరముల సంఛాదించినావు. అప్పుడు నిన్ను త్రిశూలిస్వామి “చండీ, చాముండా, మంగళా, త్రిపురా, జయా, నీకు నమస్కారము! అఖండా, శివా, దుర్గా, నారాయణీ, సరస్వతీ, భద్రకాళీ, మహాలక్ష్మీ, సిద్ధా, రురువిదారిణీ! నీవు గాయత్రివి, మహారాజ్ఞివి, రేవతివి, వింధ్యవాసినివి, ఉమాదేవివి, కాత్యాయనివి, కైలాసపర్వత

వాసినివి" అని ఇత్యాదినామములతో స్తుతించినాడు. ఇలా హరుడు స్తోత్రము చేయుచుండగా స్కందుడు, బ్రహ్మ, వసిష్ఠాదులు నిన్ను స్తుతించినారు. భగవతీ! అమరులు, ఋషులు, నరులు నిన్ను వినుతించి కోర్కెకు మీరిన ఫలములు పొందినారు. వరదాయినీ, అనుగ్రహించి ఈనాశరీరోపహారార్చన స్వీకరింపుము. నాప్రభువునకు శ్రేయమగుగాక!"

ఇలా స్తుతించి వీరవరుడు తనశిరస్సు ఖండించుకో బోయేసరికి ఆకాశ వాణి "బిడ్డా సాహసించకు. నీసత్వానికి మెచ్చినాను. వరము అడుగు" అన్నది. "నీవు సంతుష్టురాల వయితే విక్రమతుంగనుహారాజు ఇంకా నూరేళ్ళు జీవించాలి. నాభార్యా బిడ్డలూ బతకాలి దేవీ!" అని వీర వరుడు వేడినాడు. సరే అని మళ్ళీ వాణి వినిపించింది. వెంటనే అతని భార్య సంతానము అందరూ సుగాత్రములతో సజీవు లయినారు. వీర వరుడు ఆనందముతో వారిని ఇంట్లోకి చేర్చి రాజద్వారానికి వచ్చి యథాప్రకారముగా నిలుచున్నాడు.

విక్రమతుంగుడు ప్రచ్ఛన్నముగానే ఊరడి అంతా చూచి ఆశ్చర్య ఆనందాలు పొంది తన సౌధముమీదికి పోయి "ఎవరు సింహద్వార ములో?" అని కేక వేసినాడు. "నేను వీరవరుడను. ఆస్త్రీ దేవత. నేను చూడబోతే అంతర్ధాన మయినది" అన్నాడు వీరవరుడు.

సమస్తమూ ప్రత్యక్షముగా చూచిన రాజు అతని మాటలకు సంతోషించి "ఇతడు మహానుభావుడు; దొడ్డపని చేసినప్పటికీ చెప్పుకోడు. నాప్రాణము కాపాడిన ఈధీరుని ఋణము ఎలా తీర్చుకుంటాను" అని విచారించినాడు. తెల్లవారింది. ప్రభువు బహిరంగసభలో యావత్తు సంగ తులు వర్ణించి వీరవరునికి అశ్వములు గజములు సువర్ణము రత్నములు గ్రామములూ ఇచ్చి పట్టము కట్టి రాజతుల్యుని చేసినాడు.

గోముఖుడు ఇలా కథ ముగించి "దేవా! అటువంటి సేవకులు అదృష్టమువల్ల దొరుకుతారు. ఈబ్రాహ్మణుడు ప్రలంబబాహువు అటు

వంటకమే ఉపయోగిస్తున్నది" అని చెప్పినారు. విని రాజపుత్రుడు సుప్రీతుడయినాడు.

తరంగము : ౫౪

ప్రలంబబాహువు కథ

ఒకనాడు నరవాహనదత్తుడు రథ మెక్కి ప్రలంబబాహువు ముందు నడుస్తూ ఉండగా అనుచరులతో అరణ్యానికి వేటకు వెళ్లినాడు. రథము ఎంత వేగముగా వెళ్ళుతున్నప్పటికీ ప్రలంబబాహువు అంతకంటె ముందుగానే వెళ్లుతున్నాడు. రాజు రథములోనుంచి బాణాలు విడిచి సింహాది మృగాలను సంహరిస్తూ ఉంటే ఆవిప్రవీరుడు కత్తితోనే జంతువులను నరుకుతున్నాడు. ప్రభువు ఆశ్చర్యపడినాడు. వేట చాలించి నరవాహనుడు గోముఖాదులతో ప్రలంబబాహువుతో కలిసి నీటికోసమై పోయి పోయి మహావనము ప్రవేశించినాడు. సరస్సులో స్నానముచేసి నీరు తాగినతర్వాత సమీపములో నలుగురు పురుషులు కనబడినారు రాజుకు.

దివ్యాంబరాభరణభూషితులూ దివ్యాకృతులూ అయిన పురుషులు సరస్సులో ఒకచోట సుకవర్ణకమలాలు కోస్తున్నారు. రాజు వారిని సమీపించి పరస్పరపరిచయమైనతర్వాత ప్రశ్నిస్తే వారు ఇలాచెప్పినారు:

నలుగురు అప్సరసలు

"నారికేళద్వీపములో మైనాకము, వృషభము, చక్రము, బలాహకము అనే నాలుగుపర్వతాలమీద మానివాసాలు. మాలో రూపసిద్ధి నానారూపాలు ధరిస్తాడు; ప్రమాణసిద్ధి చిన్న పెద్ద ప్రమాణాలను గ్రహిస్తాడు. జ్ఞానసిద్ధి త్రికాలవేత్త; దేవసిద్ధికి సమస్తదేవతాసిద్ధి ఉన్నది. ఈ బంగారు తామరపూలు తీసుకొని శ్వేతద్వీపములో శ్రీహరిని

పుజించడానికి పోతున్నాము. నీవుకూడా రా. నీకిష్టమయితే గగన మార్గాన తీసుకు వెళ్ళుతాము.''

నరవాహనదత్తుడు అంగీకరించి గోముఖాదులను అక్కడే నిలిపి దేవసిద్ధ ఋషులతో కూర్చుని ఆకాశమార్గాన వెళ్ళి కొంతదూరాన దిగి, ఆ నలుగురు పురుషులతోపాటు శ్రీహరి సందర్శనము చేసి హస్తములు మోడ్చి స్తుతి చేసినాడు.

శ్రీహరి అతనిమీద అనుగ్రహదృష్టి నిలిపి పక్కన ఉన్న నారదు నితో "మునీంద్రా ఇంద్రునివద్ద ఇల్లడ వుంచిన నలుగురు అప్సరసలనూ నామాటప్రకారము అతని రథములో ఎక్కించి వెంటనే తీసుకురా గోరుతాను'' అన్నాడు. నారదుడు మాతలి సారథిగా వారిని తెప్పించి నాడు. మాతలి నమస్కరించి అచ్చరలను చూపినాడు. శ్రీహరి నరవా హనదత్తునితో "నీవు కాగల విద్యాధరచక్రవర్తిని. నీవు మన్మథుని అవతారానివి. కాబట్టి నీకు యోగ్యలయిన ఈనలుగురు భార్యలునూ ఇస్తున్నాను'' అని అనుగ్రహించినాడు. తర్వాత సెలవు పుచ్చుకొని నరవాహనుడు మాతలి సారథిగా నారికేళద్వీపములో దిగినాడు. నాలుగురోజులు ఆదివ్యపురుషుల నగరాలలో సమస్త భోగములూ అనుభవించి "తండ్రిని చూడడానికి వెళుతాను. మీరు మానగరానికి రావలసింది'' అని ఆహ్వానించారు. "నిన్ను చూచినాము చాలు; నీకు విద్యలు లభించినప్పుడు మమ్మలిని స్మరించు'' అని అతనిని వారు సాగనంపినారు.

మాతల్లితో చెప్పి నరవాహనుడు గోముఖాదు లున్నచోటికి వెళ్లి "మీరు మామూలుతోవనే నగరానికి పదండి'' అని చెప్పి ఆకాశ మార్గాన రాజధాని ప్రవేశించి అచ్చరలను తన అంతఃపురములో దింపి, తాను తండ్రికి వాసవదత్తకు పద్మావతికి ప్రణామము చేసినాడు.

త్వరలోనే గోముఖ ప్రలంబబాహులు వచ్చినారు. వత్సరాజు అతి

గితే నరవాహనుడు జరిగిన దంతా చెప్పినాడు. కుమారునికి శ్రీహరి ప్రసాదము లభించినందుకు ఉత్సవానికి వత్సరాజు ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. దేవరూప దేవరతి దేవప్రియులను గోముఖుడు తీసుకొని వచ్చి రాజుకు రాణులకూ వారిచేత ప్రణామములు చేయించినాడు. కోడళ్ళను చూచి అత్తమామలు ఆనందించినారు.

నరవాహనుడు ప్రలంబబాహువు శౌర్యము వర్ణించి భార్యల సరస సల్లాపాలతో చాటుకారుని చమత్కారవాక్యాలతో మధురపాన ముతో మహానందము అనుభవించినాడు.

రుద్ర శ్రేష్ఠి కథ

ఒకనాడు నరవాహనదత్తుడు వయస్యులతో అలంకారవతీమందిర ములో ఉండగా వెలుపల వాద్యధ్వని వినబడినది. అప్పుడు సేనాపతి హరి శిఖునితో అతడు "ఏమిటీ, హఠాత్తుగా వాద్యములు మోగుతున్నవే ఇక్కడ!" అన్నాడు. హరిశిఖుడు వెళ్ళి సంగతులు తెలుసుకొని వచ్చి ఇలా విన్నవించినాడు: "ఈనగరవాసి రుద్రశ్రేష్ఠి వర్తకానికి సువర్ణ ద్వీపము వెళ్ళి బాగా ధనము సంపాదించి తిరిగి వచ్చేటప్పుడు ఓడ మునిగిపోయింది. తానుమాత్రము ఎలాగో బతికి వచ్చి ఆరురోజు లయింది. శ్రేష్ఠి తన తోటలో తవ్వుతూ ఉంటే శివానుగ్రహమువల్ల నిధి దొరికింది. దాయాదులు మహారాజుగారికి తెలియపరిచినారు. ఇంతలో శ్రేష్ఠి స్వయముగా వచ్చి ప్రభువువారితో "దేవా, నాకు రత్నరాసులతో నాలుగుకోట్ల సువర్ణాలు దొరికినవి. ఆజ్ఞ అయితే ఏలినవారి సన్నిధిలో సమర్పించుకొంటాను" అని విన్నపము చేసినాడు. ప్రభువువారు "శ్రేష్ఠీ, నీసంపద జలము హరించింది. అయితే భూమి ఇంకో సంపద ఇచ్చింది. నీవే అనుభవించు" అని అనుగ్రహించారు. శ్రేష్ఠి సంతోషములో నాయనగారి పాదసన్నిధిలో ప్రణమిల్లి లేచి

వాద్యములు మోగిస్తూ వెళ్ళిపోతున్నాడు.''

నరవాహనుడు తనతండ్రి ధర్మబుద్ధిని కొనియాడి మంత్రులతో "చిత్రము: అదృష్టదేవత జనుల ఉచ్చనీచస్థితులతో క్రీడిస్తుంది'' అన్నాడు. "అవును విధివిలాసము ఇలాగే ఉంటుంది'' అని గోముఖుడు కథ ప్రారంభించినాడు:

సముద్రశూరుని కథ

వెనుకటిరోజుల్లో హర్షవర్మ పరిపాలించే హర్షనగరములో సముద్రశూరు డనే ధర్మాత్ముడు ఉండేవాడు. వ్యాపారార్థము ఆ శ్రేష్ఠి సువర్ణ ద్వీపానికి వెళ్ళ ఓడ యెక్కినాడు. ప్రయాణము బాగానే సాగింది. కాని సువర్ణద్వీపము చేరకుండానే తుఫానుచెలరేగి నావను నాశము చేసింది. సముద్రశూరుడు నడుముబిగకట్టుకొని నీటిలోకి దూకి ఈదుతూ ఉంటే మనుష్యశవము దగ్గిరికి కొట్టుకువచ్చింది; అది ఆధారము చేసుకొని ఈదుతూ ద్వీపము చేరుకున్నాడు. శవమునడుమునకట్టిన కాటిలో రత్నాలు చెక్కిన కంఠాభరణము ఉన్నది. అది తీసుకొని సముద్రస్నానము చేసి కలశపురము వెళ్ళి దేవాలయపుష్కరిణిలో స్నానము చేసి బడలికవల్ల అక్కడే పడుకొని నిద్రపోయినాడు.

రాజభటులు వచ్చి ఆకంఠాభరణమును గుర్తించి రాజపుత్రిక చక్రసేన మెడలో నగ అతడే అపహరించినా డని తలచి అతనిని రాజు సన్నిధికి తీసుకొని వెళ్ళినారు. నేను నిర్దోషి నని అతడు చెపుతున్న సమయములో గద్ద హఠాత్తుగా వచ్చి ఆకంఠాభరణాన్ని తన్నుకొని ఎగిరిపోయింది. రాజు సముద్రశూరునికి ఉరిశిక్ష వేసినాడు. వర్తకుడు విచారముతో మహేశ్వరుని ప్రార్థించినాడు. అప్పుడు ఆకాశవాణి సంగతు లన్నీ చెప్పి ఈసాధువును సత్కరించి పంపవలసింది అనిపలికింది. రాజు అతనికి ధన మిచ్చి విడిచిపెట్టినాడు.

సముద్రశూరుడు పడవ యెక్కి, సముద్రమును దాటి, సార్థవాహులతో చేరి. ఒకానొక సాయంకాలము అరణ్యమార్గంలో ప్రయాణము చేసి రాత్రి అక్కడ ఆగినాడు. దొంగలగుంపు వచ్చి విరుచుకొని పడ్డది. సముద్రశూరుడు మేలుకొని ఉండడముచేత పారిపోయి చీకటి చాటుగా వెళ్ళి మఱ్ఱిచెట్టుమీది కెక్కినాడు. దొంగలు సార్థ ధనమూ హరించుకు పోయినారు. శ్రేష్ఠి విచారముతో చెట్టుమీదనే ఉండి తెల్లవారుతూ ఉండగా పైకి చూచినాడు. కాంతి పుంజము కనబడ్డది. పై కొమ్మమీది కెక్కి పరిశీలిస్తే అక్కడ గద్దగూటిలో రత్నాభరణా లున్నవి. స్వర్ణద్వీపములో గద్ద తన్నుకొనిపోయిన కంఠాభరణము కూడా అందులో ఉన్నది. అవి అన్ని తీసుకొని సముద్రశూరుడు సంతోషముతో చెట్టుదిగి హర్షపురము వెళ్ళి బంధువులతో సహా హాయిగా కాలక్షేపము చేసినాడు. యోగ్యునికి మధ్యమధ్య కష్టాలు వచ్చినా చివరకు సౌఖ్యము లభిస్తుంది. ఇది అంతా విధివిలాసము.

ఇలా గోముఖుడు చెప్పిన కథకు సంతోషించి నరవాహనుడు స్నానాదులకు లేచినాడు.

సమరతుంగుని కథ

మరునాడు నరవాహనదత్తుడు ఆస్థానములో ఉండగా అతని బాల సేవకుడు సమరతుంగుడు వచ్చి "దేవా, మా దాయాది సంగ్రామ వీరుడు తన పుత్రచతుష్టయముతో మాదేశమును నాశము చేసినాడట. నేను వెళ్ళి వారిని పట్టి కట్టి యిక్కడికి తెస్తాను. దేవరకు ముందుగా విన్నవించుకొంటున్నాను" అని బయలుదేరినాడు. అతనికి సేన చాలా తక్కువ అని తన సేన పంపినాడు నరవాహనుడు. ఈ సేనాసాహాయ్యము లేకుండానే సమరతుంగుడు దాయాదులను గెలిచి కట్టి తీసుకొని వచ్చినాడు. నరవాహనుడు అతనిని సన్మానించి ప్రశంసించినాడు.

గోముఖుడు "దేవా, చమరువాల మహారాజు కథ ఆకర్ణించండి" అని ప్రారంభించినాడు:

చ మ ర వా ల మ హా రా జు

హస్తినాపురము ఏలుతున్నాడు చమరవాలుడు అతనిదాయాదులు సమరబలాదులు అయిదుగురు అన్నిపక్కలా దేశాలు ఏలుతున్నారు. వాళ్ళు ఒకసారి ఆలోచించి "ఈచమరవాలుడు మనలను విడివిడిగా వేధిస్తున్నాడు. అందరమూ కలిసి ఇతనిని పట్టుకొందాము" అని నిర్ధారణ చేసుకొని దండెత్తడానికి శుభముహూర్తము చూడవలసిందని జ్యోతిష్కుని కోరినారు. అతడు గుణించి "సంవత్సరములోగా మంచి ముహూర్తము లేదు. అయినా అతని మీాదికి ఎందుకు పోతారు? అతనికంటె మీాకే ఎక్కువసంపద లున్నవి" అని ఈకథ చెప్పినాడు:

అ ర్థ వ ర్మ – భో గ వ ర్మ లు

కౌతుకపురములో బహుసువర్ణకు డనే రాజుకు యశోవర్మ అనే క్షత్రియసేవకు డున్నాడు. అతడు ఎన్నిమార్లు అర్థించినా "నేను ఇవ్వవలె ననుకొంటున్నాను! కాని దైవము అడ్డుపడుతుంటే ఏమిచెయ్యను" అని రాజు తప్పించుకొంటున్నాడు. కొన్నాళ్ళకు సూర్యగ్రహణము వచ్చింది. దానధర్మాలు చేస్తున్న రాజును సమీాపించి యశోవర్మ "దేవా, నాకుఏమీా ఇవ్వనియ్యని సూర్యదేవుడు ఇప్పుడు రాహుగ్రస్తుడయినాడు. ఈసమయములోనే దేవర నాకు ఏమయినా అనుగ్రహించాలి" అని విన్నవించినాడు. రాజు సంతోషించి అతనికి చాలా వస్త్రములూ ధనమూ ఇచ్చినాడు. అవి వ్యయ మయినతర్వాత మళ్లీ అతడు ప్రార్థించినా రాజు ఏమీాఇవ్వలేదు. ఇంతలో అతనిభార్య చనిపోయింది. ప్రాణము విసిగి యశోవర్మ వింధ్యవాసినీదేవి సన్నిధికి వెళ్ళి అభీష్టసిద్ధి కావాలి; కాదా

ప్రాణా లయినా పోవాలి అని దర్భలు పరుచుకొని ఘోరతపస్సు చేసినాడు. స్వప్నములో అమ్మవారు ప్రత్యక్ష మయి "వత్సా, నీకు అర్థశ్రీ కావలెనా? భోగశ్రీ కావలెనా?" అన్నది. 'తల్లీ, నాకు భేదము తెలియదు' అన్నాడు యశోవర్మ. 'మీ దేశములో భోగవర్మ అర్థవర్మ అని ఇద్దరు వణిజు లున్నారు. వాళ్ళను చూచి వచ్చి నీకు ఎటువంటి శ్రీ కావలెనో కోరుకో' అన్నది దేవి.

మరునాడు యశోవర్మ భోజనము చేసి కౌతుకపురము చేరి ముందు అర్థవర్మ యింటికి వెళ్ళినాడు. అతడు యశోవర్మను భోజనానికి ఉండమన్నాడు. ఇద్దరూ భోజనము ప్రారంభించారు. సుష్టుగా భోజనము చేస్తున్న యశోవర్మ వణిజుని చూచి "మిత్రమా, సరిగా ఏమీ తినవేమి?" అన్నాడు. "ఈ తిన్నదే ఎక్కువ. నాకు జీర్ణము కాదు" అన్నాడు అర్థవర్మ. రాత్రి యశోవర్మ మళ్ళీ తృప్తిగా భోజనము చేసినాడు. అర్థవర్మ కాసినిపాలు మాత్రము తాగినాడు. తర్వాత ఇద్దరూ ఒకగదిలోనే నిద్రించినారు. యశోవర్మకు స్వప్నములో భయంకరాకారులు కనబడి, అర్థవర్మను పట్టుకొని "దౌర్భాగ్యుడా, రోజూ కంటె ఈవేళ ఎందుకు ఎక్కువ భోజనము చేశావు?" అని కర్రలతో కొట్టినారు. ఇంతలో యశోవర్మకు మెళుకువ వచ్చింది. అర్థవర్మ కడుపులో శూలనొప్పితో బాధపడుతూ రోదనము చేసినాడు. పరిచారకులు వచ్చి అతనికడుపు నొక్కినారు. అతడు తిన్నతిండి కక్కుకొన్నాడు. కడుపునొప్పి తగ్గింది. ఎందుకు ఇతనిసంపద! నిరుపయోగము' అనుకొంటూ యశోవర్మ రాత్రి గడిపి మరునాడు భోగవర్మ యింటికి పోయినాడు.

భోగవర్మ అతనిని భోజనార్థము నిలిపినాడు. అతనియింట్లో విశేష ధన మున్నట్టు కనబడ లేదు; కాని అంతా శోభాయమానముగా ఉన్నది. భోగవర్మ దళారివ్యాపారము చేస్తాడు. యశోవర్మ యెదటనే అతడు ఒకరిసరకులు మరొకరికి అమ్మి వెంటనే లాభము తీసి, సేవకు

చేత దీనారములు భార్యకు పంపినాడు. ఇంతలో ఇచ్ఛాభరణు డనే మిత్రుడు వచ్చి తనయింటికి విందుకు పిలిచి స్నేహితు లంతా వచ్చా రనీ, భోగవర్మ కోసమే ఎదురు చూస్తున్నా రనీ చెప్పి బలవంతము చేసినాడు. "ఈవేళ రావడానికి వీలు లేదు. ఈ అతిథి ఉన్నాడు" అని అతడు అనేసరికి "ఈయనకూడా రావాలి. ఈయనమాత్రము మాకు చెలికాడు కాడా?" అని ఇచ్ఛాభరణుడు ఇద్దరినీ తీసుకువెళ్ళినాడు. అక్కడ మిత్రులిద్దరూ మృష్టాన్నభోజనము చేసి ఇంటికి వచ్చి, రాత్రి మళ్ళీ భోగవర్మయింట్లో విందు ఆరగించినారు. రాత్రి పుచ్చుకోడానికి ఆసవము ఉన్నదా అని భోగవర్మ అడిగితే లే దని పరిచారకులు చెప్పి నారు. అపరరాత్రి దాహ మయితే వట్టినీళ్ళు ఎలా తాగడము అంటూ భోగవర్మ పండుకొన్నాడు. అతని సమీపములోనే యశోవర్మ శయి నించినాడు. స్వప్నములో అతనికి కొందరు పురుషులు కనబడినారు. కొంతమంది ఆయింట్లోకి వచ్చి తక్కినవాళ్ళనుచూచి దౌర్భాగ్యులారా, భోగవర్మకోసము ఆసవము ఎందుకు జాగ్రత్తచేసి ఉంచలేదు? అపరరాత్రి వేళ దాహమయితే ఎలాగు? అని వాళ్ళను కర్రలతో కొట్టినారు. తప్పు క్షమించాలి అని వాళ్ళు బతిమాలుకొన్నారు. తర్వాత వాళ్ళు వెళ్ళి పోయినారు. యశోవర్మకు మెళుకువవచ్చింది. భోగవర్మ ఐశ్వర్యానికి ఆనం దిస్తూ అర్థవర్మ సంపదను అసహ్యించుకొంటూ అతడు నిద్రపోయినాడు.

తెల్లవారిన తర్వాత యశోవర్మ మిత్రునివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని వింధ్యవాసినీదేవి సన్నిధానానికి వెళ్ళి తపస్సు చేసి ఆమెను మెప్పించి భోగశ్రీ కావలె నని వేడినాడు. అమ్మవారు అనుగ్రహించింది. భోగ మున్న సంపద ఉత్తమము."

ఎందుకు మీరు చమరవాలుని సంపదకోసము ఆశిస్తారు? అతని మీదికి దండయాత్ర యెందుకు? పైగా లగ్నశుద్ధి లేకుండా బయలు దేరితే జయము కలగదు.

గణకుడు ఇలా బోధించినప్పటికీ వారు వినక చమరవాలమహారాజు మీదికి యుద్ధయాత్ర చేసినారు. చమరవాలుడు స్నానముచేసి మహేశ్వరుని పూజించి అరవై శుభనామములతో స్తుతి చేసినాడు. 'రాజన్, నీకు భయము లేదు. శత్రువులు ఓడిపోతారు' అని ఆకాశవాణి పలికింది. అతడు మహోత్సాహముతో సంసిద్ధుడై శత్రువుల మీదికి బయలు దేరినాడు. అతనికి ఇరవై లక్షల కాల్బలము, లక్షగుర్రాలు, పదివేలయేనుగులు మాత్రము ఉన్నవి. అతని శత్రువులకు కోటికాల్బలము, మూడులక్షలగుర్రాలు, ముప్పయివేల యేనుగులూ ఉన్నవి. వీరుడనే ప్రతిహారుడు ముందు వెళుతున్నాడు. చమరవాలుడు అతనితర్వాత యుద్ధరంగములో ప్రవేశించినాడు. తనసైన్యముకంటె శత్రుసేన చాలా హెచ్చుగా ఉన్నప్పటికీ వైరులను సంహరించి ఎదురు వచ్చిన సమరబలుని బల్లెముతో పొడిచి పడవేసి పాశముతో కట్టివేసినాడు. సమరశూరుడు ఎదుర్కొంటే అతనికీ అదేగతి పట్టింది. ప్రతీహారుడు సమరజితుని పట్టి కట్టి ప్రభువు దగ్గరకు తీసుకొని వచ్చినాడు. సేనాపతి దేవబలుడు ప్రతాపచంద్రుని పట్టుకు వచ్చినాడు. కోపముతో ప్రతాపసేనుడు చమరవాలునిమీదికి దూకినాడు. ఇద్దరికీ యుద్ధము జరిగింది. చివరకు ప్రతాపసేనుడు పట్టుపడినాడు. శత్రుసేన చెల్లా చెద రయి యింది. సువర్ణము, రత్నములు, రాణివాసస్త్రీలు అతని వశ మయినారు. అందులో ప్రతాపసేనుని భార్య యశోలేఖ అనే నామధేయము కల మహాదేవి లభించింది. చమరవాలుడు విజయము పొంది నగరము ప్రవేశించి వీరునికి దేవబలునికి చాలా బహుమానా లిచ్చినాడు. యుద్ధములో లభించడముచేత క్షాత్రధర్మప్రకారము యశోలేఖాదేవిని తన రాణివాసములో చేర్చుకొన్నాడు. చపలస్వభావము కలది కావడముచేత ఆమె అంగీకరించింది.

తర్వాత యశోలేఖాదేవి ప్రార్థించడముచేత చెరలో ఉన్న రాజులను

అయిదుగురినీ చమరవాల మహారాజు విడిపించి సత్కరించి వారి వారి రాజ్యాలకు పంపివేసి తాను సుఖముగా కాలము గడిపినాడు.

స్వబలము పరబలము గ్రహించలేక ద్వేషమే పెట్టుకొన్న వాళ్ళు వెనుకముందులు చూడక యుద్ధములోకి దిగి పరాజయము పొందుతారు. ధీరునికి విజయము కలుగుతుంది.

ఇలా గోముఖుడు చెప్పగా నరవాహనుడు చాలా సంతోషించినాడు. ఆనాటిరాత్రి అతడు స్త్రీగోష్ఠిలో స్వయముగా సంగీతము పాడినాడు.

తరంగము: 55

మరునాడు నరవాహనదత్తుడు అలంకారవతీ మందిరములో ఉండగా అంతఃపురరక్షకు డయిన సౌవిదల్లుని సోదరుడు వచ్చి మంత్రుల సన్నిధిలో ప్రభువును ఉద్దేశించి "దేవా నేను ఈమరుభూతి సేవ రెండుసంవత్సరాలు చేసాను. నాకూ నాభార్యకూ అన్నవస్త్రాలు మాత్రము ఇచ్చినాడు. సంవత్సరానికి యాభై దీనారాలు ఇస్తా నని మొదట చెప్పినాడు. అనడమే కాని ఏమీ ఇవ్వలేదు. వెళ్ళి అడిగితే కాలితో తన్నినాడు. అందుచేత దేవరవారి హాజారములో భోజనము మానివేసి కూర్చున్నాను. దేవరవారు విచారణ చెయ్యకపోతే నేను అగ్నిప్రవేశము చెయ్యాలి. ఇంతకంటె ఏమి చెప్పుకోను" అని విజ్ఞాపన చేసినాడు. "దేవా, ఇతనికి దీనారాలు ఇవ్వవలసిన మాట సత్యమే. కాని, ఇప్పుడు నాదగ్గర దీనారాలు లేవు" అని మరుభూతి అన్నాడు. ప్రభువు మరుభూతితో "ఏమి మూర్ఖత! వెంటనే వెళ్ళి ఇతనికి దీనారాలు ఇచ్చిరా" అని చెప్పినాడు. అందరూ నవ్వినారు. మరుభూతి సిగ్గుపడి వెంటనే దీనారాలు తెప్పించి అతనికి ఇచ్చినాడు.

అప్పుడు గోముఖుడు నరవాహనునితో "దేవా, మరుభూతిని అని లాభ మేమి? సృష్టి చిత్ర చిత్రముగా ఉన్నది. చిరదాత అనే రాజు భృత్యుడు ప్రసంగుడు, వారికథ చెప్పుతాను.

చిరదాత ప్రసంగుడు

పూర్వకాలములో చిరపురమును చిరదాత అనే రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆయన మంచివాడయినా దగ్గరఉన్న వాళ్ళు అయోగ్యులు. దేశాంతరమునుంచి ప్రసంగుడు అనే పురుషుడు ఇద్దరు మిత్రులతో సహా వచ్చినాడు. వచ్చి రాజు కొలువులో కుదిరి అయిదుసంవత్సరాలు సేవచేసినాడు. ఉత్సవసమయాలలో నయినా రాజు అతనికి ఏమీ ఇవ్వలేదు. రాజు సన్నిధానములో విజ్ఞాపన చెయ్యడానికి వారికి అవకాశము చిక్కనే లేదు. ఎప్పుడూ పరివారజనము ఏదో ఆటంకము కల్పించేవారు.

ఒకానొక సమయములో రాజపుత్రుడు చనిపోయినాడు. ఆ బాలుని కోసము విచారపడుతూ, ఉన్న రాజుచుట్టూ పరివారము ఉన్నది. వద్దు అంటూ ఉన్నప్పటికీ ఆసమయములో ప్రసంగుడు రాజుతో "దేవా, బహుకాలమునుంచీ మేము మీ సేవ చేస్తున్నాము. తమరు ఏమీ అనుగ్రహించలేదు. రాజపుత్రుడు పెద్దవాడయిన తర్వాత మమ్మలిని కనికరిస్తాడని ఆశ పెట్టుకొని కొలువులో ఉన్నాము. ఇప్పుడు కుమారుని దైవము ఎత్తుకపోయింది. ఇక్కడ మాకు ఇక మీదట ఏమీ పనిలేదు" అని ప్రభువుకు నమస్కరించి మిత్రులతో సహా బయలుదేరినాడు.

రాజుకు మనసు కరిగింది. "వీళ్ళు బాలునిమీద ఆశ పెట్టుకొని ఉన్నారు. ఇటువంటిభృత్యుల్ని వదులుకోకూడదు" అని చిరదాత వారిని వెనుకకు రప్పించి దారిద్ర్యము కనబడకుండా చాలా ధనము ఇచ్చినాడు.

లోకులస్వభావాలు చిత్రముగా ఉంటవి. చిరదాత తన భృత్యులకు సకాలములో ఏమి ఇవ్వక అకాలములో అన్నీ ఇచ్చినాడు.

కనకవర్షుని కథ

ఇలా చెప్పి కథాఖ్యానప్రవీణుడయిన గోముఖుడు రాజకుమారుని ఆజ్ఞప్రకారము మరొక కథ ప్రారంభించినాడు. పూర్వము గంగానదీ

తీరాన కనకపురము ఉండేది. కనకవర్షుడు ఆనగర పరిపాలకుడు. వాసుకి పుత్రు డయిన ప్రియదర్శనుడు అతని తండ్రి. యశోధర అతని తల్లి. ఆయన చాలా యోగ్యుడు.

శరత్కాలములో ఒకనాడు కనకవర్షుడు చిత్రప్రాసాదము మీాదికి వెళ్లి, అక్కడనుంచి కనబడే విచిత్రదృశ్యాన్ని వర్ణించే సమయములో ప్రతీహారుడు వచ్చి "మహాప్రభూ, విదర్భదేశమునుంచి చిత్రకారుడు వచ్చి తనపేరు రోలదేవు డనీ తనకు సాటి చిత్రకారుడు ఎవడూ లేడనీ వస్త్రముమీాద చిత్రించి సింహద్వారమువద్ద కట్టినాడు" అని విన్నపము చేసినాడు. ప్రభువు చిత్రకారుని లోపలికి రప్పించినాడు. రోలదేవుడు రాజుకు నమస్కరించి "దేవా, మీాపాదపద్మదర్శన కాంక్షచేత ప్రతిజ్ఞ వస్త్రఖండముమీాద లిఖించి సింహద్వారములో ప్రకటన చేశాను. విజ్ఞానమదముచేత ఈపని చెయ్యలేదు. ఈ అవినయకార్యము దేవరవారు క్షమించి ఏచిత్రము లిఖించ మని ఆనతి ఇస్తారో నా కళానైపుణి సఫలముకావాలి" అని విన్నవించినాడు. రాజు సంతోషించి అతనిని ఆదరించి కూర్చోబెట్టి "ఉపాధ్యాయా, నీయిష్టము వచ్చినది చిత్రించి చూపించు. నీవిద్యావిషయములో మాకు సంశయము లేదు. మాకు నేత్రోత్సవము చెయ్యవలె" నని అన్నాడు.

సౌందర్యహీనులను చిత్రించడ మెందుకు? ప్రభువు రూపమునే చిత్రించ వలసినదని అక్కడ ఉన్నవారు చెప్పినారు. రోలదేవుడు రాజు రూపమును లిఖించినాడు. చూచి అక్కడివా రంతా చాలా బాగున్న దని రాజు పార్శ్వములో రాణులతో ఎవరినైనా చిత్రించి మాకు కన్నులపండువు చెయ్యవలె" నని కోరినారు.

రోలదేవుడు రాణివాసమును బాగా పరిశీలించి చూచి ఇలా అన్నాడు. "వీరందరూ సౌందర్యవతు లయినప్పటికీ ప్రభువువారికి తగిన తరుణి విదర్భదేశములో కుండిననగరాన ఉన్నది. ఆ దేశప్రభువు

దేవశక్తి. పట్టమహిషి అనంతవతి. వారిపుత్రిక మదనసుందరి. ఆమెరూప లావణ్యగుణ వంశప్రతిష్ఠలలో మన మహారాజుకు తగినది.

మదనసుందరి ఒకనాడు చేటికద్వారా నన్ను అంతఃపురానికి ఆహ్వానించింది. ఆసమయములో ఆమె ఒంటినిండా మంచిగంధము పూసుకొని తామరతూండ్లు ధరించి తామరాకు పానుపుమీద పండుకొని ఉన్నది. చెలికత్తెలు అరటాకులతో విసురుతున్నారు. ఆమెముఖము పాలిపోయి విరహబాధ పడుతున్నట్టు స్పష్టముగా కనిపించింది. "చెలులారా, ఎందుకీ శీతలోపచారాలు! ఈ చల్లని వస్తువులవల్ల నాకు తాపము హెచ్చుచున్నది" అని పలికింది. ఆమెస్థితికి చెలికత్తెలు ఏమీ తోచక విచారముతో ఉన్నారు. నేను నమస్కరించి ఆమె సముఖాన కూర్చున్నాను. "ఉపాధ్యాయా, ఇటువంటి చిత్తరువు వ్రాసి పెట్టు" అని మదనసుందరి తూలిక పట్టుకొని వణుకుతున్న హస్తముతో నెమ్మదిగా నేలమీద సుందరమూర్తిని లిఖించి చూపింది.

నేనుకూడా ఆసుందరాకారుని పటముమీద చిత్రించి "ఈయన ఎవరో కామరూపుడు! ఈమె ఇతనిని ఇదివరలో చూచి ఉండదు. అయినప్పటికీ ఈమె విరహబాధకు ఇతడే కారణభూతుడు. ఈమె జనకుడు దేవశక్తి చండశాసనుడు. ఈసంగతి ఆయనకు తెలిస్తే నన్ను క్షమించడు. తత్క్షణమే ఇక్కడనుంచి వెళ్ళడము మేలు" అని భావించి రాజపుత్రికి నమస్కరించి సత్కారాలు అందుకొని బయలుదేరినాను.

మదనసుందరి మీసంగతివిని మీయందు అనురక్తురాలయినట్టు ఆమె చెలికత్తెల మాటలవల్ల గ్రహించినాను. చాటుగా ఉండి ఆమెరూపము పటముమీద చిత్రించి మీపాదసన్నిధానానికి తెచ్చాను. మాటిమాటికి ఆమె రూపము చిత్రించడము కష్టము."

ఆమె చిత్తరువును చూపించమని కనకవర్షుడు కోరినాడు. రోలదేవుడు వెదురుగొట్టములోనుంచి మదనసుందరీ పటము బయటకుతీసి రాజుకు

చూపించినాడు. రాజు సుందరీరూపమును చూచి మదన[illegible]నాడు. తర్వాత రోలదేవునికి సువర్ణము లిచ్చి పంపి పటము [illegible] ఘరములోకి వెళ్ళి పటముమీదనే దృష్టి ఉంచి తిక్కి[illegible] మానుకొన్నాడు. తన అందచందాలకు వలపు [illegible] పుట్టిన విరహాబాధకు ప్రతిఫలముగా తానే యిప్పుడు [illegible] పడడము ప్రారంభించినాడు. క్రమేణా రాజు చిక్కిపో[illegible] మిటని ఆప్తమంత్రులు అడిగితే నిజము చెప్పినాడు. [illegible] కన్యను యాచించడానికి దేవశక్తి దగ్గిరికి సంగమస్వామిని [illegible] బ్రాహ్మణ దూతను పంపినారు. ఆయన కులీనుడు, కార్యవేది, [illegible], మధుర వాక్కు కలవాడు. సంగమస్వామి వెలగల పరికరాలు పట్టించుకొని కుండిననగరానికి వెళ్ళి దేవశక్తి దర్శనము చేసి తన ప్రభువున[illegible] కన్యను ఇవ్వావలసిందని వేడినాడు.

దేవశక్తి ఆలోచించి సరే అని మదనసుందరిని పిలిపించి బ్రాహ్మణ దూతకు చూపి ఆమెచేత నృత్యము చేయించి, సంగమస్వామిని సుప్రీతునిచేసి సత్కరించి పంపినాడు; "వివాహముహూర్తము నిర్ణయించి ముందుగా మాకు తెలియజేయ వలె" నని చెప్పి సంగమస్వామి వెంట తనదూతను పంపించినాడు.

తనప్రభువుసన్నిధికి చేరి సంగమస్వామి కార్యసిద్ధి అయినదని తెలిపినాడు. రాజు ప్రతిదూతను సత్కరించి, మదనసుందరికి తనమీద అనురాగ మున్న దని అతనివల్ల విని లగ్నము నిర్ణయించినాడు. తర్వాత సకాలానికి కనకవర్షుడు పరివారసమేతముగా కుండినపురము చేరగానే దేవశక్తి ఎదురు వచ్చి అతనిని రాచనగరులోకి తీసుకుపోయినాడు. ఆరోజు కనకవర్షుడు విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు. మర్నాడు మహా వైభవముతో వివాహము జరిగింది. తనరాజ్యము తప్ప తక్కిన సమస్త సంపదలూ దేవశక్తి అల్లునికి అరణ మిచ్చినాడు. కనకవర్షుడు మామ

గారి [illegible] ఉన్న [illegible] రాణివాసానికి వెళ్ళినాడు, [illegible] సపత్నీస్త్రీలు [illegible] ప్పటికీ రుక్మిణి మీాద కృష్ణునకు ఉన్నట్టు [illegible] అభిమానము.

ఇంతలో వసంతఋతువు వచ్చింది. కోకిలలు కూయ సాగినవి. కనకవర్షుడు అంతఃపురాంగనలతో విహారార్థము మదనోద్యానములో ప్రవేశించినాడు. మోగరా అందరూ పూలు కోసి జలకేళి కోసము గోదావరీనదిలో దిగినారు. వస్త్రభూషణములు లేకుండా కొంతసేపు జలక్రీడ జరిగింది. రాజు ఒక రాణి స్తనములమీాద చేతితో నీళ్ళు కొట్టినాడు. మదనసుందరి ఈర్ష్యతో "ఎంతసేపు నదీజలాన్ని కల్లోలము చెయ్యడము?" అని వెలుపలికి వెళ్ళి, చీరకట్టుకొని ప్రియునిమీాద కోపగించి తన చెలికత్తెలతో అంతఃపురానికి వెళ్ళిపోయింది

కనకవర్షుడు సంగతి గ్రహించి జలక్రీడ చాలించి మదనసుందరి మందిరానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడి పంజరాలలో ఉన్న చిలుకలుకూడా రాజుతో లోపలికి వెళ్ళవద్దు అన్నవి. రాజు పోయి కోపముతో ఉన్న మదనసుందరిని చూచినాడు. ఆమె చెక్కిట చెయ్యి పెట్టుకొని నేత్రముల వెంట బాష్పబిందువులు రాలుతుండగా గద్గదస్వరముతో ద్విపదీ ఖండము పాడుతున్నది.

"జఇ విరహాలో ణ సహిజ్జఇ మాణో సుహాఏ వి పరివజ్జణీఓ తే
విరహో హిఅఅ సహిజ్జఇ మాణో (వవ్వా) పరివఢ్ఢసీ ఓ తే.
ఇఅ జాణిఊణ ణిఉణం చిత్తను ఓలమ్బిఊణ ఇక్కదరమ్
ఉహా అతడదిణ్ణపాఓ మజ్ఝణి విఓఓ ధువం విణిస్సిహాసి."

సహింపలేవేని స్వాంతమా, విరహ
ముజ్జగించుట కోప ముచితము నీకు.
ఒకవేళ విరహంబు నోర్చెద వేని
మానాభివృద్ధియే మంచిది నీకు.

ఇందులో నొకదానినే గ్రహించి
నిపుణస్ముగా నీవు నిలువగా వలయు.
ఉంచుచో పాదమ్ము లుభయతటాల
మధ్యమునం బడి మడియుట ధ్రువము.

కోపదశలో కూడా చాలా మనోహరముగా ఉన్న ప్రియురాలిని రాజు సమీపించి పెడ మొగము పెట్టినప్పటికీ ఆమెను కౌగలించుకొని బతిమాలినాడు. ఆమె చెలికత్తెలు రాజు దోషమును చమత్కారముగా సూచించారు. కనకవర్షుడు తనను నిందించుకొని ఆమె పాదాలమీద వాలినాడు. ఆమె కన్నీరు తుడుచుకొని ప్రసన్నురాలై అతని కంఠము కౌగిలించుకొన్నది. ప్రణయకలహానంతరము రాజు ఆమెతో ఆరాత్రి గడపినాడు.

స్వప్నములో వికృతస్త్రీ కనబడి రాజు మెడలో ఉన్న హారమునూ శిరోరత్నమునూ అపహరించింది. బేతాళుడు వచ్చి రాజుతో మల్ల యుద్ధము ప్రారంభించినాడు. రాజు అతనిని భూమిమీద పడవేసినాడు. బేతాళుడు రాజును బుజానఎత్తుకొని ఆకాశమార్గానపోయి సముద్రములో విడిచిపెట్టినాడు. రాజు కష్టముమీద సముద్రతీరము చేరినాడు. చూచు కొనేసరికి అతనిమెడలో హారమూ, తలమీద శిరోరత్నమూ ఉన్నవి.

తెల్లవారిన తర్వాత తనకు పరిచితు డయిన ఒకానొక క్షపణకుడు తనసన్నిధికి వచ్చినప్పుడు రాజు స్వప్నవృత్తాంతము అతనికి చెప్పి ఫలము తెలియజెయ్యవలె నని కోరినాడు.

అందుకు క్షపణకుడు "అప్రియవార్త చెప్పకూడదు. అడిగినప్పుడు సత్యము చెప్పకుండా ఉండరాదు. హారమూ, రత్నమూ పోవడము చేత దేవితోనూ కుమారునితోనూ మీకు వియోగము కలుగుతుంది. సముద్రములోనుంచి ఒడ్డుకు చేరడమువల్ల దుఃఖము తొలగి సుఖము

కలు[illegible] [illegible] పుత్రులతో మళ్ళీ సమాగమము అవుతుంది" అని [illegible].

రాజు [illegible]చించి "ఇంతవరకూ నాకు కుమారుడు లేడు. ఇక ముందు [illegible]డు" అన్నాడు. ఇంతలోకే అక్కడికి రామాయణ పౌరాణి[illegible] వచ్చినాడు. పుత్రులకోసము పరితపించిన దశరధమహారాజు కథ ఆపౌరాణికునివల్ల రాజు విన్నాడు.

పుత్రోత్పత్తిమీదికి దృష్టి మరలి రాజు ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఆ[illegible]ల్లా పరిధ్యానముగా గడిపినాడు. రాత్రి నిద్రపట్టలేదు. తలుపులు మూసి ఒంటరిగా రాజు గదిలో శయ్యమీద పండుకొని ఉన్నాడు. తలుపులు తెరవకుండానే ఒకానొక స్త్రీ లోపలికి వచ్చింది. చూచి ఆశ్చర్యపడి లేచి రాజు ఆమెకు నమస్కరించినాడు. ఆమె ఆశీర్వదించి "నాయనా నేను నాగరాజు వాసుకి పుత్రికను. మీనాయన నాతమ్ముడు. నాపేరు రత్నప్రభ. కనపడకుండా ఉండి నిన్ను సర్వదా సంరక్షిస్తున్నాను. ఈవేళ నీవు చాలా విచారముతో ఉండడముచేత నీకు కనబడినాను. నీకష్టముచూచి ఓర్చుకోలేను" అని చల్లగా అన్నది.

"అత్తా నీఅనుగ్రహమువల్ల నేను కృతార్థుడను. కుమారుడు లేడని నాకు విచారము కలిగింది. స్వర్గప్రాప్తికోసము దశరథుడు మొదలయిన రాజర్షులు పుత్రులను కోరినారు. నావంటివానికి కొమారునిమీద కోరిక ఉండదా!" అన్నాడు కనకవర్షుడు.

రత్నప్రభ మేనల్లునితో "నాయనా, ఇందుకు మార్గము చూపిస్తాను. కుమారస్వామి సన్నిధికి వెళ్ళి తపస్సు చెయ్యి. నీశిరస్సుమీద కుమార జలధార దుర్భరంగా పడుతుంది. నీశరీరములో నేను ప్రవేశిస్తాను. నీవు ఆభారము ఓర్చుకోగలుగుతావు. అన్నివిఘ్నాలనూ జయించి అభీష్టము పొందుతావు" అని చెప్పి అంతర్ధానము పొందింది. రాజు సంతోషించి మర్నాడు రాజ్యము తనమంత్రుల అధీనము చేసి పుత్రేచ్ఛతో కుమార

స్వామి పాదసన్నిధికి వెళ్ళినాడు.

కనకవర్షుడు తీవ్రతపస్సు ప్రారంభించినాడు. అతని శరీరములో ప్రవేశించిన నాగాంగన రత్నప్రభ శక్తివల్ల అతడు అన్నిశ్రమలూ ఓర్చుకో గలిగినాడు. ఇంతలో కుమారస్వామి జలధార అతనిశిరస్సుమీద పిడుగు వలె పడడము ప్రారంభించింది. లోపల ఉన్న నాగస్త్రీ బలము చేత అతడు ఆ భారము సహించినాడు. రాజుకు విఘ్నములు కలిగించ మని కుమారస్వామి వినాయకునితో చెప్పినాడు. ఎడ తెగకుండా రాజు తల మీద పడుతున్న జలధారలో వినాయకుడు పెద్ద పామును సృష్టి చేసినాడు. రాజు చలించలేదు. వినాయకుడు తన దంతముతో రాజు రొమ్ము కుమ్మినాడు. కనకవర్షుడు ఆపోట్లు సహించి వినాయకుని ఇలా స్తోత్రము చేసినాడు.

సర్వార్థసంసిద్ధినిధీ, కుంభోపమ స్వరూప, లంబోదరా, విఘ్నేశ్వరా, వ్యాళాలంకారా, నీకు నమస్కారము! గజాననా, నీలీలాచాలిత కరాఘాతముచేత బ్రహ్మదేవుని పంకజాసనమును కదలించి జయింపుము. శంకరప్రియా, నీవు సంతుష్టి నొందని యెడల సురాసుర మునీంద్రులకు గూడ సిద్ధులుండవు. ఘటోదర, శూర్పకర్ణ, గణాధ్యక్ష, మదోత్కట, పాశహస్త, అంబరీష, జంబక, త్రిశిఖాయుధ, అనెడి పాపహారము లయిన నామములతో అష్టషష్టి సంఖ్యాస్థాన నియతముగా నిన్ను దేవతలు నుతించినారు. నిన్ను స్మరించి స్తుతించువారికి రణ రాజకుల ద్యూత, చౌర్య అగ్ని శ్వాపదాది కృతభయము కలుగదు ప్రభూ!

ఇలా వినాయకుని స్తుతించిన కనకవర్షునితో "రాజా, సంతుష్టి పొందినాను. ఇక నీకు విఘ్నము కలుగదు. నీకు కుమారుడు కలుగు తాడు" అని వినాయకుడు అంతర్ధాన మయినాడు.

తనజలపాతభారము ఓర్చుకొన్నందుకు కుమారస్వామి సంతోషించి రాజుతో "ధీరుడా, వరముకోరుకో" అని పలికినాడు. "దేవా,

నీ అనుగ్రహమువల్ల నాకు కుమారుడు కలగవలె” అన్నాడు రాజు. “సరే, నాగణాంశలో నీకు హిరణ్యవర్ష డనే పుత్రుడు పుట్టుతాడు” అని కుమారస్వామి విశేషానుగ్రహము చూపడానికి రాజును గర్భగృహము లోకి రమ్మని పిలిచినాడు.

శాపభయమువల్ల స్త్రీలు స్వామివారి గర్భగృహములోకి వెళ్ళరు. అందుచేత రాజు శరీరములో ఉన్న నాగస్త్రీ అతని దేహము విడిచి కనబడకుండా వెళ్ళింది. రాజు గర్భగుడిలోకి పోయినాడు. కనకవర్షుని కాంతి తగ్గిపోయింది. కుమారస్వామి ఈమార్పు గమనించి ఆలోచించి గ్రహించి “నీవు మోసము చేసినావు. కాబట్టి నీకు పుట్టేపుత్రునితోనూ, భార్యతోనూ, వియోగము కలుగుతుంది” అని శాపము పెట్టినాడు.

రాజు మూర్ఛపోయి తెప్పిరిల్లి లేచి కుమారస్వామిని స్తుతించినాడు. స్వామి సంతుష్టి చెంది “రాజా, నీకు భార్యాపుత్రవియోగము సంవత్సర కాలము మాత్రమే ఉంటుంది. ఈలోగా మూడుసార్లు నీవు అపమృత్యువు తప్పించుకొంటావు. తర్వాత భార్యాపుత్రులతో సంయోగము కలుగు తుంది” అని అనుగ్రహించినాడు. రాజు స్వామికి ప్రణామము చేసి తన రాజధానికి వెళ్ళినాడు. కాలక్రమేణ మదనసుందరీదేవికి కుమారుడు పుట్టినాడు. పుత్రుని వదనము చూచి తల్లిదండ్రులు నిర్భరానందము పొందినారు. కనకవర్ష మహారాజు మహోత్సవము చేసి తన పేరు సార్థక మయ్యేలాగున సువర్ణము అర్థులకు వర్షించినాడు. బిడ్డను పుట్టిన ఆరవ నాటి రాత్రివేళ ఆకాశాన చిన్నమబ్బు బయలుదేరి త్వరలో నభో మండలము యావత్తూ ఆక్రమించింది. కుంభవృష్టి కురిసింది. ఝంఝూ వాతము వృక్షాలను పెకలించి వేసింది. పురిటింటిలో సమస్తరక్షా విధానములూ ఉన్నప్పటికీ, తలుపుగడియ వేసి ఉన్నప్పటికీ ఒకానొక స్త్రీ చేతితో చిన్నకత్తి పట్టుకొని ఇంట్లో ప్రవేశించి తల్లిపాలు తాగు తున్న శిశువును అపహరించి అక్కడ ఉన్న పరివారస్త్రీలకు మైకము

కలిగించి బయలుదేరింది. రాణి మదనసుందరీదేవి కేకలు వేసి 'ఎవరో రాక్షసి నాకుమారుణ్ణి ఎత్తుకుపోతున్నది' అని అరిచి వెంట బడ్డది. ఆ రాక్షసి శిశువుతో సహా సరస్సులో మునిగింది. రాణి పుత్రమోహము చేత సరస్సులో దూకింది.

ఆకాశము నిర్మలమయింది. తెల్లవారింది. సూతికాగృహములో స్త్రీలు గుండావన్నండీ రోదనము చేసినారు. కనకవర్షుడు వచ్చి, భార్యా పుత్రులు పోవడముచేత మూర్ఛపోయి, తెప్పిరిల్లి, సంవత్సరభోగ్యమైన కుమారశాపము జ్ఞప్తికి వచ్చేవరికి రోదనము చేసినాడు. మంత్రులు ఎంత ఓదార్చినా శాంతించలేదు.

రాజు క్రమేణ పట్టణము విడిచి వింధ్యారణ్యములో ప్రవేశించి విచారముతో తిరుగుతూ అలిసిపోయి సెలయేటినీరు తాగి వృక్షచ్ఛాయలో విశ్రమించినాడు. ఇంతలో సింహము భయంకరముగా గర్జిస్తూ రాజుమీద పడబోయింది. ఎవరో విద్యాధరుడు ఆకాశ మార్గాన వచ్చి సింహాన్ని రెండుముక్కలుగా నరికి, కనకవర్షుని సమీపించి "ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చినావు రాజా!" అని అడిగినాడు. "నన్ను ఎలా గుర్తించావు?" అన్నాడు రాజు. "వెనుక మనుష్యజన్మలో నేను నీ నగరములో ప్రవ్రాజకుడను. నీసేవ చేసి నీ సహాయంతో బేతాళ సాధనచేసి విద్యాధరుణ్ణి అయినాను. నిన్ను ఆనవాలు పట్టినాను. నీఋణము తీర్చుకోడానికి సింహాన్ని చంపినాను. నాపేరు బంధుప్రభుడు" అని విద్యాధరుడు తెలియజెప్పినాడు.

కనకవర్షుడు సుప్రీతుడై "మిత్రమా, భార్యాపుత్రులు నాకు ఎప్పుడు లభిస్తారో చెప్పు" అన్నాడు. బంధుప్రభుడు విద్యాప్రభావముచేత సమస్తమూ గ్రహించి "నీవు వింధ్యవాసినీదేవి దర్శనము చేసిన తర్వాత భార్యాపుత్రులతో నీకు పునస్సమాగమము. కాబట్టి అక్కడికి వెళ్ళు. నేను విద్యాధరలోకానికి వెళ్ళుతాను" అని గగనమార్గాన వెళ్ళి

పోయినాడు.

కనకవర్షుడు సంతోషించి నెమ్మదిగా వింధ్యవాసినీ సరస్సుకు బయలు దేరినాడు. మార్గమధ్యములో వనగజము అతనిని తరిమింది. గుంటలు ఉన్నవైపు పరుగెత్తినాడు. అడవియేనుగు అతని వెంట బడి, త్రోవలో గడ్డికప్పి వేసిన గోతిలో పొరపాటున పడి చచ్చి పోయింది. కనకవర్షుడు కష్టముమీద ప్రయాణము చేస్తూ వింధ్యవాసినీ సరస్సును చేరి, స్నానముచేసి, తామరతూడులు తిని వృక్షచ్ఛాయలో పండుకొని నిద్రపోయినాడు. ఇంతలో వేటకు వెళ్ళి తమపల్లెకు మరలి పోతున్న శబరులు ఆమార్గాన వస్తూ శుభలక్షణోపేతు డయిన కనకవర్షుని చూచి అమ్మవారికి బలి ఇవ్వడానికి తగినవా డని తలచి పట్టుకొని వెళ్ళినారు. శబరునాయకు డైన ముక్తాఫలుడు కనకవర్షుని వింధ్యవాసినీ దేవి మందిరానికి తీసుకు పోయినాడు. దేవీదర్శనము చేసి కనకవర్షుడు నమస్కారము చెయ్యగానే అతని కట్లు తెగి రాలిపోయినవి. శబరునాయకుడు ఆశ్చర్యపడి అతనిని బలి ఇవ్వకుండానే వదలిపెట్టినాడు. అమ్మవారి అనుగ్రహముచేతనూ, కుమారస్వామి వరప్రభావముచేతనూ అతనికి మూడవసారి మరణము తప్పిపోయింది. ఇంతలో శాపముకూడా పూర్తి అయింది. అతని అత్త నాగాంగన మదనసుందరినీ కుమారుణ్ణీ కూడా తీసుకువచ్చి "కనకవర్షా, కుమారస్వామివారి శాపము సంగతి తెలిసి, వీళ్ళను మా నివాసానికి తీసుకుపోయి కాపాడినాను. నేటితో నీ శాపము తీరింది. భార్యాపుత్రులను తీసుకు వెళ్ళి సుఖంగా రాజ్యము చేసుకో" అని చెప్పింది.

పునస్సమాగమము అయిన తర్వాత భార్యాభర్తలు చాలా ఆనందించారు. శబరనాయకు డైన ముక్తాఫలుడు కనకవర్ష ప్రభువు సంగతి తెలుసుకొని అతని పాదాలమీద వాలి క్షమార్పణ పొంది వారందరినీ తనపల్లెకు తీసుకొని వెళ్ళి సమస్తోపచారాలూ మర్యాదలూ చేసినాడు.

కనకవర్షుడు ఆప్రదేశమునుంచి దూతలను పంపి తనవారైన దేవశక్తినీ, రాజధానినుంచి సేననూ రప్పించి, ఆపట్టపుటేనుగుపైన మదనసుందరీదేవిని ఎక్కించినాడు. కుమారస్వామి తనకుమారునికి హిరణ్యవర్షుడని నామకరణము చేసినట్టు తెలుసుకొన్నాడు. ఆబాలుని తన ముందు భద్రగజముమీద ఎక్కించి బయలుదేరి కొద్దికాలములో విదర్భదేశ రాజధాని అయిన కుండినగరము చేరినాడు. అక్కడ అతని మామ సమస్త ఉపచారాలూ చేయించినాడు. కుండినగరములో అన్నిభోగములూ అనుభవిస్తూ కొన్నాళ్లు ఆగి తర్వాత కనకపురము చేరి కనకవర్షుడు మదనసుందరీదేవిని పట్టమహిషిని చేసినాడు. నిత్యోత్సవాలు చేస్తూ ఆరాజు మళ్ళీ వియోగముగాని విచారముగాని లేకుండా బహుకాలము ఆనందముతో రాజ్యము చేసినాడు.

ఈప్రకారము గోముఖుడు చెప్పిన కథవిని అలంకారవతి నరవాహనదత్తుడూ చాలాసంతోషించారు.

గోముఖుడు చెప్పిన కథ విని నరవాహనదత్తుడు సంతోషించినాడు. ఈర్ష్యవల్ల మరుభూతిముఖము వెల వెల బోయింది. ప్రభువు అతని వైఖరి కనిపెట్టి మృదువాక్కులతో "మరుభూతీ, నీవుకూడా ఏదయినా కథ చెపుతావా?" అన్నాడు. ఉత్సాహము పొంది మరుభూతి ఈప్రకారముగా కథ ప్రారంభించినాడు:

మహీపాలుని కథ

పూర్వకాలములో కమలపురములో చంద్రస్వామి అనే బ్రాహ్మణుడు ఉండేవాడు. అతనిభార్య దేవమతి. వారికి శుభలక్షణ సంపన్నుడైన కుమారుడు కలిగినాడు. ఆబాలకుడు పుట్టగానే ఆకాశవాణి "చంద్రస్వామీ, ఈశిశువుకు మహీపాలుడు అని నామకరణము చెయ్యి. ఈకుర్రవాడు ముందుముందు రాజయి బహుకాలము రాజ్యము

చేస్తాడు" అని పలికింది. చంద్రస్వామి ఆనందించి పండుగచేసి కుమారునికి మహీపాలుడు అని పేరు పెట్టినాడు. శిశువు పెరిగి పెద్దవాడయి విద్యలు అభ్యసిస్తూ, ధనుర్వేదము కూడా బాగా నేర్చినాడు. ఇలాఉండగా కొంతకాలానికి దేవమతి చక్కదనాల ఆడుబిడ్డను కన్నది. పిల్లకు తండ్రి చంద్రవతి అని పేరు పెట్టినాడు. అన్నా చెల్లెలూ దినదిన ప్రవృద్ధి పొందుతున్నారు.

ఇంతలో ఆదేశాన వర్షాలు కురవలేదు. ఆకూ అలమూ మాడి పోయినవి. కరువు వచ్చింది. అక్కడిరాజు కమలవర్మ ఆ కాటకసమయములో న్యాయమార్గము విడిచి దుర్మార్గము అవలంబించి లోకులధనము అపహరించడము ఆరంభించినాడు. దేశములో కల్లోలము హెచ్చింది. దేవమతి ఒకనాడు భర్తతో "ఈ రాష్ట్రము విడిచి మాతండ్రిగారి గ్రామానికి పోదాము. ఇక్కడ ఉంటే అన్నములేక బిడ్డలు చచ్చిపోతారేమో!" అని విచారపడ్డది. అందుకు చంద్రస్వామి భార్యతో "ఇటువంటి రోజుల్లో ఇల్లువిడిచి వెళ్ళకూడదు. పిల్లలను తీసుకువెళ్ళి మీనాయనగారి యింట్లో దిగబెట్టి నేను త్వరలోనే వస్తాను. నీవు ఎక్కడికీ కదలకు" అని ఒప్పించి, బిడ్డలను తీసుకొని మామగారి యింటికి బయలుదేరినాడు.

మార్గములో మరుభూమి తగిలింది. చెట్లు దూరదూరముగా ఉన్నవి. అన్నీ యెండిపోయినవి. ఎండవేడికి ఇసుక కాలుతున్నది. చంద్రస్వామి తనబిడ్డలను ఒకచోట ఉంచి, మంచినీళ్ళు తేవడానికి బయలుదేరినాడు. ఇంతలో సింహదంష్ట్రుడు అనే శబరనాయకుడు ఆమార్గాన వెళ్ళుతూ బ్రాహ్మణుని చూచినాడు. అతడు మంచినీళ్ళ కోసము వెదుకుతున్నాడని తెలుసుకొని జలమున్నచోటికి ఆయనను తీసుకొని వెళ్ళవలసిందని అనుచరులకు సంజ్ఞ చేసినాడు. ఇద్దరు భిల్లులు ఆ అమాయిక బ్రాహ్మణుని తమపల్లెకు తీసుకొనివెళ్ళి కాళ్ళూ చేతులూ కట్టివేశారు. తనను దేవతకు బలి ఇవ్వడానికి కట్టివేశారని చంద్రస్వామి

గ్రహించి అరణ్యములో తాను పిడిచి వచ్చిన బిడ్డలను తలుచుకొని "అయ్యో, మహీపాలా! అయ్యో, చంద్రవతీ! అరణ్యములో మిమ్మలిని సింహాళ్ళాస్త్రాలాలకు విడిచి వచ్చాను. నన్ను ఆటవికులు పట్టుకొన్నారు. రక్షించేవాళ్లు లేరు" అని దుఃఖించి సూర్యుని చూచి "అజ్ఞానము విడిచి పెట్టి ఈసూర్యభగవానుని స్తుతిస్తాను" అని స్తోత్రము ఆరంభించినాడు:

విభో, పరాపరాకాశశాయి జ్యోతివి, బాహ్యాభ్యంతర తమో విదారకుడవు అయిన నీకు నమస్కారము! నీవు త్రిజగద్వ్యాపి అయిన విష్ణుమూర్తివి! శ్రేయస్సులకు నిధి అయిన మహేశ్వరుడవు. ప్రసుప్తము యిన విశ్వమునకు చేష్ట కలిగించు ప్రజాపతివి నీవు! ప్రకాశహీను లయిన అగ్నిచంద్రులు ప్రకాశించవలె నను దయచేత ఉంచినట్లు వారలయందు నీ తేజస్సునుంచి యామినీసమయమున అంతర్ధానము పొందుచున్నావు. భాస్వన్, నీ యుదయమున రాక్షసులు, దస్యులును పలాయనము చేయుదురు; గుణవంతులు ప్రమోదింతురు. త్రిలోకైక ప్రదీపా, శరణాపన్నుడ నైన నన్ను రక్షింపుము. ఈ దుఃఖాంధకారమును పోద్రోలి నన్ననుగ్రహింపుము.

ఇట్లు భక్తితో చంద్రస్వామి చేసిన స్తుతికి ఆకాశమునుంచి అశరీరవాణి "చంద్రస్వామీ, సంతోషము. నీఆపద తప్పిపోతుంది. నాఅనుగ్రహము వల్ల నీకు పుత్రాదులతో సమాగమము అవుతుంది" అని వినబడ్డది. ఈవాక్కులకు ధైర్యము తెచ్చుకొని శబరులు సిద్ధము చేసిన స్నాన భోజనాదులు చేసినాడు చంద్రస్వామి.

చెల్లెలితో అరణ్యములో ఉన్న మహీపాలుడు తండ్రి రాకపోవడము వల్ల ఏదో కీడు మూడిందని అనుమానిస్తున్నాడు. ఇంతలో సార్థధరుడనే గొప్ప వర్తకుడు బిడారముతో ఆమార్గాన వెళ్ళుతూ మహీపాలుని సంగతి అడిగి తెలుసుకొని, అన్నాచెల్లెళ్ళను తన దేశానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. తనను పుత్రునివలె ఆదరిస్తున్న వర్తకునిగృహములో ఉంటూ

మహీపాలుడు బ్రాహ్మణోచిత మైన అగ్నికార్యము చేస్తున్నాడు.

తారాపురప్రభు వైన తారాధర్ముని మంత్రి అనంగస్వామి. ఆ బ్రాహ్మణుడు చతురంగబలముతో ఆపట్టణములోనుంచి వెళుతూ తన స్నేహితుడయిన సాంధకుని యింటికి వచ్చి విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నాడు. అగ్నికార్యము చేస్తున్న మహీపాలుడు ఆయనకు కనబడినాడు. అనంగస్వామి ఆబాలుని వృత్తాంతము వర్తకునివల్ల తెలుసుకొని తనకు సంతానము లేనందున "బాలుని నాకు ఇస్తే పెంచుకొంటాను" అని అడిగినాడు. వర్తకుని సమ్మతిమీద మహీపాలుని, చెల్లెలిని తారాపురానికి తీసుకువెళ్ళినాడు. మహీపాలుడు సమస్తసంపదలతో నిండిన మంత్రిభవనములో సుఖముగా ఉంటూ విద్యలు అభ్యసిస్తున్నాడు.

శబరనాయకుడు సింహదంష్ట్రుడు తనపల్లెకు మరలివచ్చి చంద్రస్వామిని చూచి "బ్రాహ్మణోత్తమా! సూర్యభగవానుడు నాకు స్వప్నములో కనిపించి నిన్ను చంపరాదనీ, నిన్ను ఆదరించి భోజనాదులు సమకూర్చవలసిందనీ ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. లే; నీయిష్టము వచ్చినచోటికి పోదువుగాని" అని చెప్పి ముత్యాలు కస్తూరి మొదలయినవి ఇచ్చి సన్మానించి తన అనుచరులను ఆయనకు తోడు పంపినాడు.

చంద్రస్వామి అరణ్యములో ఎక్కడ వెతికినా బిడ్డలు కనబడలేదు. తిరిగి తిరిగి చివరకు సముద్రతీరాన ఉన్న జలపురము చేరి బ్రాహ్మణుని యింట అతిథిగా వెళ్ళి ప్రసంగవశాన తన స్థితిగతులు చెప్పినాడు. ఆ యజమాని "ఆర్యా, కనకవర్మ అనే వర్తకుడు కొద్దిరోజుల క్రిందట ఇక్కడికి వచ్చినాడు. అరణ్యమార్గములో అతనికి ఇద్దరు బ్రాహ్మణబిడ్డలు దొరికినారు. మంచిలక్షణాలు కలిగిన ఆబిడ్డలను కనకవర్మ నారికేళద్వీపానికి తీసుకువెళ్ళినాడు. ఆ బిడ్డలు నామధేయాలు నాకు తెలియవు." అని చెప్పినాడు. వారు తనబిడ్డలే అని నిశ్చయించుకొని చంద్రస్వామి ఆరాత్రి అక్కడే గడిపి మర్నాడు నారికేళద్వీపానికి వెళుతున్న

విష్ణువర్మ అనే వర్తకుని పడవలో ఎక్కి ఆద్వీపానికి వెళ్ళినాడు.

అక్కడికి వెళ్ళినతర్వాత "కనకవర్మ అడవిలో దొరికిన బిడ్డలతో ఇక్కడికి వచ్చి పనిమీద కటాహద్వీపము వెళ్ళినాడు" అని చంద్రస్వామికి ఎవరో చెప్పినారు. అంతట దానవర్మ అనే వర్తకుని ఓడలో ఎక్కి కటాహద్వీపము చేరినాడు.

కనకవర్మ బిడ్డలతో కర్పూరద్వీపము వెళ్ళినట్లు అక్కడివారు చెప్పడముచేత చంద్రస్వామి కర్పూరద్వీపము వెళ్లి అక్కడ కనకవర్మ లేడంటే సువర్ణద్వీపానికి, తర్వాత సింహళద్వీపానికీ వెళ్లినాడు. కనకవర్మ చిత్రకూటనగరానికి వెళ్ళినట్లు సింహళములో తెలుసుకొని చంద్రస్వామి చిత్రకూటముచేరి కనకవర్మను కలుసుకొని బిడ్డలసంగతి అడిగినాడు. కనకవర్మ తనకుదొరికిన బిడ్డలనుచూపినాడు. వాళ్ళు చంద్రస్వామిసంతానము కాలేదు. అప్పు డతడు "అయ్యో నాబిడ్డలుదొరకలేదు. విధాత వృథా ఆశ పెట్టి బహుదూరప్రదేశాలు తిప్పినాడు. అని వాపోయినాడు.

కనకవర్మ అతనిని ఓదార్చినాడు. "సంవత్సరములోగా బిడ్డలు దొరకకపోతే గంగాతీరాన తపఃపూర్వకంగా దేహము చాలిస్తాను" అని చంద్రస్వామి ప్రతిజ్ఞ చేసినాడు. అక్కడ ఉన్న జ్ఞాని ఒకాయన ఈమాటలు విని "ఆర్యా, నారాయణీదేవి అనుగ్రహమువల్ల నీకు బిడ్డలు లభిస్తారు" అన్నాడు.

చంద్రస్వామి సంతోషించి సూర్యభగవానుని స్మరించి వర్తకుని వీడ్కొని బయలుదేరి ప్రయాణము చేసి చేసి ఒకసాయంకాలము అరణ్యములో ప్రవేశించాడు. అక్కడ పండ్లుతిని నీరుతాగి అడవిజంతువుల భయముచేత చెట్టెక్కి కూర్చున్నాడు. ఎంతకూ నిద్ర పట్టలేదు. అర్ధరాత్రి అయ్యేసరికి నారాయణీదేవి తక్కిన మాతృకలతోసహా అక్కడికి వచ్చింది. రకరకాల ఉపహారాలు తీసుకొని మాతృకలు భైరవదేవునికోసము ఎదురుచూస్తున్నారు. ఈరాత్రి ఎందుకు ఆలస్యము

చేస్తున్నాడో భైరవదేవుడు?" అని వాళ్లు అడిగితే నారాయణీదేవి నవ్వింది. చెప్పమని వాళ్ళు బలవంతపెడితే ఆమె "ఈసంగతి చెప్పడానికి సిగ్గుగా ఉంటుంది. అయినా చెపుతాను" అని ఇలా ప్రారంభించింది:

విద్యాధరి కథ

సురపురప్రభువు సురసేనుడు; ఆయన కొమార్తె విద్యాధరి. విమల ప్రభువు కుమారుడు. ప్రభాకరునికి ఆచక్కనిచుక్కను ఇచ్చి పెండ్లి చేశాడు. అత్తవారింటికి విద్యాధరి వెళ్ళి రాత్రి భర్తతో శయనించింది. భర్త నపుంసకు డని గ్రహించి విద్యాధరి విచారపడి తండ్రికి లేఖ వ్రాసింది. సురసేనుడు చాలాకోపించి విమలప్రభువుకు జాబువ్రాసినాడు. "నీవు మోసము చేసి నపుంసకునికి నాపుత్రికను భార్యను చేసినావు. నిన్ను సంహరించేక తప్పదు. చేసిన పనికి ఫలము అనుభవించు" అని ఆ లేఖ తాత్పర్యము. విమలుడు భయపడి మంత్రులతో ఆలోచించినాడు. 'సురసేనుడు చండశాసనుడు, అతనికోపము పోగొట్టే ఉపాయ మేమిటి?' అని రాజు అంటే, పింగదత్తుడు అనేమంత్రి "దేవా, ఉపాయ మున్నది. స్థూలశిరు డనే యక్షుని ఆరాధించే మంత్రము నాకు తెలుసును. ఆ మంత్రము ఉపదేశిస్తాను. దాని ప్రభావమువల్ల యక్షుడు సుప్రీతుడై వరము కోరుకో అంటాడు. అప్పుడు మీ కుమారునికి లింగము అనుగ్రహించ మని కోరండి. సురసేనుడు సంతృప్తి పొంది వైరము మానుతాడు" అని బోధించినాడు.

అంతా యథావిధిగా జరిగింది. ప్రభాకరుడు పురుషు డయినాడు, యక్షుడు నపుంసకు డయినాడు. విద్యాధరి భర్తవల్ల సౌఖ్య మనుభవించి తండ్రికి జాబు వ్రాసింది. నేను పొరపాటు పడ్డా నన్నది. నాభర్త సుందరుడు, పురుషపుంగవుడు అన్నది. ఆమెతండ్రి శాంతించినాడు.

ఈ సమాచారాలు తెలిసి భైరవుడు స్థూలశిరుని పిలిపించి కోపగించి

"మూర్ఖుడా, నీవు చేసినపనికి షండుడవై ఉంటావు. ప్రభాకరుడు మరణించే వరకూ వీర్యవంతుడుగా ఉంటాడు" అని శాపము పెట్టినాడు. ఈ వ్యవహారము జరుగుతుండడములో భైరవదేవుని రాకకు ఆలస్య మయింది. ఇక త్వరలోనే వస్తాడు."

నారాయణీదేవి ఇలా అంటూ ఉండగానే చక్రేశ్వరుడైన భైరవుడు వచ్చినాడు. యోగినులు ఆయనను అర్చించినారు. భైరవుడు కొంచెము సేపు నాట్యము చేసినాడు. వృక్షముమీదనుంచి చూస్తున్న చంద్రస్వామికి నారాయణీదేవి పరివారములో ఒకతెమీద అభిలాష కలిగింది. ఆయువతి అతనిని చూడడము సంభవించింది. ఇద్దరికీ పరస్పరమూ ప్రణయము అంకురించింది. భైరవదేవుడు మాతృకలతో కూడా బయలుదేరి పోతూ ఉంటే నారాయణీదేవి కొంచెము ఆగి, చంద్రస్వామిని చెట్టుదిగి రమ్మని "మీకు అన్యోన్యాభిలాష ఉన్నదా?" అని ఇద్దరినీ అడిగింది. అవును దేవీ, అని ఉభయులూ సత్యము చెప్పినారు.

వారు నిజము చెప్పినందువల్ల దేవి కోపము పోయింది. "సత్యము చెప్పినారు. మీకు శాపము పెట్టను. ఈదాసిని నీకిస్తాను. ఉభయులూ సుఖముగా ఉండండి" అని దేవి అనుగ్రహించింది. చంద్రస్వామి "దేవీ, మనస్సు చంచల మయినది. అయినా నిగ్రహిస్తాను. చిత్తచాంచల్యము కలుగుతుంది. శరీరదోషము మాత్రము నాకు వద్దు. పరస్త్రీ అక్కర లేదు" అని విన్నవించినాడు. దేవి అతని ధీరవాక్కులకు సంతోషించి నీబిడ్డలు త్వరలో దొరుకుతారు అని వర మిచ్చి ఎన్నడూ వాడి పోకుండా ఉండే, విషము హరించగలిగిన నల్లకలువ అతని కిచ్చి పరిచారికతో కూడా అంతర్ధాన మయింది.

చంద్రస్వామి తెల్లవారగానే బయలుదేరి తిరిగి తిరిగి చివరకు తారాపురము చేరుకొన్నాడు. అక్కడి మంత్రి అతిథిప్రియు డని విని ఆయనయింటికి వెళ్ళి ద్వారప్రదేశాన నిలుచుని వేదము చెపుతున్నాడు.

ప్రతీహారుడు విన్నవించడముచేత మంత్రి వచ్చి అతని చూచి విని బ్రాహ్మణుడు విద్వాంసు డని గ్రహించి భోజనానికి ఉండ మని ఆహ్వానించినాడు. చంద్రస్వామి స్నానార్థమై పవిత్ర మైన అనంగహ్రదానికి వెళ్ళి స్నానము చేసి తిరిగి వస్తుంటే అయ్యో అయ్యో అని కేకలు వినబడినవి. ఏమిటని బ్రాహ్మణుడు అడిగితే ప్రజలు ఇలా చెప్పినారు. "మంత్రిగారి పెంపుడు బిడ్డ, రాజుగారికి ప్రీతిపాత్రుడూ అయిన మహీపాలుడు అనే బ్రాహ్మణబాలుని తాచుపాము కరిచింది. ఎరిగినవాళ్ళు అంతా విచారపడుతున్నారు."

ఆబాలుడు తనకుమారుడే అని ఊహించి వెంటనే మంత్రి యింటికి వెళ్ళి మహీపాలుని చూచి గుర్తుపట్టి నల్లకలువ బాలుని ముక్కుదగ్గర పెట్టినాడు. పుష్పపరిమళమువల్ల విషము దిగిపోయింది. బాలుడు నిద్ర పోయి మెళుకువ వచ్చి లేచినట్లు లేచినాడు. చంద్రస్వామి దేవాంశవల్ల పుట్టిన మహానుభావు డని మంత్రి మొద లయినవారు భావించినారు. రాజు ఉత్సవము చేయించి చంద్రస్వామిని గౌరవించినాడు.

చంద్రస్వామి మంత్రియింట్లోనే ఉండి తనకుమారునీ, కూతురినీ చూస్తూ సంతోషముతో కాలక్షేపము చేస్తున్నాడు. వాళ్లు ఒకరి నొకరు గుర్తు పట్టినప్పటికీ నిజవృత్తాంతము బయలుపెట్ట లేదు. ఆలోచనాపరులు తరుణము వచ్చేవరకూ రహస్యము బయలుపెట్టరు.

తారావర్మ మహారాజు తనకుమార్తె బంధుమతిని మహీపాలుని కిచ్చి వివాహము చేసి అర్ధరాజ్య మిచ్చినాడు. పుత్రుడు లేకపోవడము చేత తారావర్మ కొన్నాళ్ళకు అల్లునికి రాజ్య మంతా అప్పగించి శాంతముగా కాలము గడపడము ప్రారంభించినాడు.

రాజ్యము సంపూర్ణముగా తనచేతికి రాగానే మహీపాలుడు చంద్ర స్వామి తన తండ్రి అని వెల్లడిచేసి తన చెల్లెలిని సౌభాగ్యవతిని కిచ్చి వివాహము చేసినాడు.

ఒకనాడు మహీపాలునితో చంద్రస్వామి "నాయనా, ఒకసారి స్వదేశానికి వెళ్ళి మీఅమ్మను తీసుకొని వస్తాము. నీవు రాజువు అయి తనను మరిచిపోయినావని భావించి నీతల్లి దుఃఖపడవచ్చును. ఒకవేళ శాపము పెట్టినా పెట్టవచ్చును. తల్లిశాపముగాని తండ్రిశాపముగాని పొందినవాడు కష్టాలపాలవుతాడు. అందుకు తార్కాణముగా విను:

చ క్ర శ్రే ష్ఠి క థ

ధవళపురములో చక్రశ్రేష్ఠి అనే వర్తకులబిడ్డ ఉన్నాడు. తల్లిదండ్రులు వద్దని అడ్డుపెట్టినా వాడు లక్ష్యపెట్టక వ్యాపారము నిమిత్తము స్వర్ణద్వీపానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ అయిదేళ్ళు వర్తకము చేసి చాలా ధనము సంపాదించి రత్నాలు మొదలయినవి ఓడలో నింపుకొని చక్రశ్రేష్ఠి ఇంటికి బయలుదేరినాడు. పడవ గమ్యస్థానానికి కొద్ది దూరములో ఉండగా మేఘము పట్టి గాలివాన కొట్టింది. తల్లిదండ్రులను ధిక్కరించినవాడు ఎందుకు ఇల్లు చేరాలి అనే కోపముచేత కొట్టినట్టు కొట్టి ఓడను ముంచివేసింది. చక్రశ్రేష్ఠి ఆయుర్దాయము ఉండడముచేత ఎలాగో ఒడ్డున పడ్డాడు. అలిసిపోయిన అతనికి స్వప్నము వచ్చింది. అందులో పాశహస్తుడైన పురుషుడు అతనిని కట్టివేసి లేపి, సభలో సింహాసనముమీద కూర్చున్న పురుషుని సన్నిధిలో నిలిపినాడు. ప్రభువు ఏదో ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. వెంటనే పాశహస్తుడు చక్రశ్రేష్ఠిని తీసుకువెళ్ళి ఇనపయింట్లో పడవేసినాడు.

ఆయింట్లో ఒకానొక పురుషుడు కూర్చుని ఉన్నాడు. అతని నెత్తిమీదుగా వేడి యినుపచక్రము తిరుగుతున్నది. చక్రశ్రేష్ఠి అతన్ని చూచి "ఎవరు నీవు బాబూ? ఏ పాపమువల్ల ఈపీడ పట్టుకొన్నది? ఎలా బతికి ఉండ గలిగావు!" అని అడిగినాడు.

అందుకు ఆపురుషుడు ఇలా చెప్పినాడు: "నేను వైశ్యకుమారుడను.

పేరు ఖడ్గుడు. నామాటలు వినకపోవుటచేత తల్లిదండ్రులు నాకు శాపమిచ్చి నారు. నేను బ్రతిమాలినాను. వారు జాలిపడి శాపాంతము నూరురోజులు మాత్రము అనుభవిస్తావు అని చెప్పినారు. ఆరోజుల్లో విచారముతో గడిపాను. రాత్రి స్వప్నములో భీకరాకారుడు కనిపించి నన్ను బల వంతాన పడవేసి ఈలోహచక్రము శిరస్సు మీద పెట్టినాడు. ప్రాణ ములు పోవడము లేదు. మానసము గడిచింది. ఈలోహచక్రము ఇంకా నన్ను వీడి పోలేదు.”

ఖడ్గునిమాటలు విని చక్రుడు జాలిపడి “బాబూ, నేను ధనార్జనకు బయలుదేరుతూ తల్లిదండ్రులమాటలు వినలేదు. వారి శాపప్రకారము నేను సంపాదించిన ధనము యావత్తూ పోయింది. మళ్ళీ వర్తకముచేసినా ధనము లభించదు. ఈజన్మలో నేను తల్లిదండ్రులసేవపని కనబడడము లేదు. ఆ లోహచక్రము నాశిరస్సుమీద పెట్టు. నీశాపము తీరిపో తుంది” అన్నాడు. అప్పుడు ఆకాశవాణి “ఖడ్గా, నీశాపము ముగిసింది. చక్రము ఇతనినెత్తిమీద పెట్టు” అని ఆకాశవాణి వినబడ్డది. ఖడ్గుడు ఆప్రకారమే చేసినాడు. దివ్యపురుషుడు వచ్చి అతనిని తల్లిదండ్రుల సన్నిధికి ఎత్తుకు వెళ్ళినాడు. అప్పటినుంచీ ఖడ్గుడు తల్లిదండ్రులమాట జవదాటకుండా సుఖముగా ఉన్నాడు.

చక్రశ్రేష్ఠి శిరస్సుమీదికి చక్రము రాగానే దానితో “లోకములో ఉన్న పాపాత్ములను విముక్తి చెయ్యి. అందరిపాపము క్షీణించి పోయే వరకూ నీవు నాశిరస్సు మీదనే ఉండు” అన్నాడు. ఆమాటలకు దేవతలు అతనిమీద పుష్పములు చల్లి “మహాసత్వా, ఇంతటి కరుణ వల్ల నీపాపము క్షయించింది. నీకు అక్షయ సంపద కలుగుతుంది” అన్నారు. వెంటనే లోహచక్రము అదృశ్యమయింది. ఇంద్రుడు పంపిన రత్నములు పట్టుకొని విద్యాధరకుమారుడు వచ్చి మెచ్చి చక్రుని తన ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకొని ధవళపురములో అతని తల్లిదండ్రుల దగ్గర

విడిచి వెళ్ళినారు. తనవృత్తాంతమంతా చక్రుడు బంధువు లందరికీ చెప్పి ధర్మమార్గాన్ని తప్పక సుఖముగా ఉన్నాడు.

ఈకథ చెప్పి చంద్రస్వామి "నాయనా, తల్లిదండ్రులకు విరుద్ధముగా ఉంటే అలా అయినది. వారియెడల భక్తి ఉంటే ఎటువంటి ఫలము కలుగుతుందో విను" అని ఇలా చెప్పినాడు:

మహాతపుని కథ

పూర్వకాలములో ఒకముని అరణ్యములో తపస్సు చేస్తూ ఉన్నాడు. ఒకనాడు ఆయన చెట్టునీడలో కూర్చుని ఉండగా వృక్షముపై నుంచి బలాక "ఒకరకము కొంగ" ఆయనమీద రెట్ట వేసింది. కోపము వచ్చి ఆయన దానికేసి చూచేసరికి అది భస్మమై నేలమీద రాలింది. నేను తపస్సంపన్నుడ నన్న అహంకారము మునికి కలిగింది. ఆ తర్వాత కొన్నాళ్ళకు ఆయన నగరములోకి వెళ్ళి, ఒక బ్రాహ్మణగృహముదగ్గర నిలుచుని ఇల్లాలిని భిక్ష వేడినాడు. "తీరిక లేదు. యజమానికి శుశ్రూష చేస్తున్నాను. కాస్త సేపు ఆగు" అన్నది ఆగృహిణి. కోపముతో ముని ఆమెకేసి చూచినాడు. ఆపతివ్రత అతనితో "మునీ, నను కొంగను కానుసుమా" అన్నది. ఈమెకీసంగతి ఎలా తెలిసిందో అని ఆశ్చర్య పడుతూ ముని అక్కడ కూర్చున్నాడు. గృహిణి భర్త చేసే అన్న కార్యములో అప్పుడే తీర్చి తర్వాత వచ్చి మునికి భిక్ష పెట్టింది. ముని ఆమెకు నమస్కరించి "తల్లీ, ఎక్కడో జరిగిన సంగతి నీకెలా తెలిసిందో చెపితే తర్వాత భిక్ష స్వీకరిస్తాను" అన్నాడు. "భర్తసేవకంటే నాకు వేరే ఏమీ తెలియదు. అందుచేతనే ఇటువంటి జ్ఞానము కలిగిం దను కుంటాను. ఇక్కడ సమీపములో ధర్మవ్యాధు డనే మాంసవిక్రేత ఉన్నాడు. ఆయనదగ్గిరికి వెళ్ళితే నీకు శుభము కలుగుతుంది" అన్నది. ముని భిక్ష గ్రహించి ఆమెకు ప్రణామము చేసి వెళ్ళినాడు.

మర్నాడు ముని బజారులో మాంసము విక్రయిస్తున్న ధర్మ వ్యాధు దగ్గిరికి పోయినాడు. అతనిని చూచి "స్వామీ, ఆపతివ్రత నిన్ను ఇక్కడికి పంపించిందా?" అన్నాడు ధర్మవ్యాధుడు. ముని ఆశ్చర్యపడి "మాంసము అమ్మే నీకు ఇటువంటిజ్ఞానము ఎలా కలిగింది?" అన్నాడు. "స్వామీ, తల్లిదండ్రులసేవ నాకు ప్రధానము. వారికి స్నానము చేయించి నేను స్నానము చేస్తాను. వారికి భోజనము పెట్టి నేను భోజనము చేస్తాను. వారిని పరుండబెట్టినతర్వాత నేను పడుకొంటాను. ఇతరులు చంపి తెచ్చిన జంతువులమాంసము జీవనార్థము విక్రయిస్తాను. ధనముమీద ఆశ లేదు. జ్ఞానానికి అహంకారము చాలా అడ్డము. ఆపతివ్రత, నేనూ అహంకారము విడిచిపెట్టినాము. నీవుకూడా అహంకారము విడిచి తపస్సుచేసి స్వధర్మము ఆచరిస్తే జ్ఞానజ్యోతి కనిపిస్తుంది" అని ధర్మవ్యాధుడు బోధించినాడు. ముని అతనియింటికి వెళ్ళి ప్రవర్తనము చూచి అతని ఉపదేశానుసారముగా అరణ్యములో తపస్సు చేసి సిద్ధుడయినాడు. ధర్మవ్యాధుడు, ఆసాధ్వికూడా ధర్మ చర్యవల్ల సిద్ధిపొందినారు.

భర్తకూ తల్లిదండ్రులకూ భక్తితో శుశ్రూష చేయడమువల్ల అటువంటి ప్రభావము కలుగుతుంది. కాబట్టి నీజననిని చూడబోదాము.

ఈప్రకారము చంద్రస్వామి చెప్పినమీదట మహీపాలుడు సమ్మతించి తన ధర్మపిత అయిన అనంతస్వామికి చెప్పి రాజ్యము అప్పగించి రాత్రి వేళ తండ్రితోకూడా బయలుదేరినాడు. క్రమేణ స్వదేశము చేరి తల్లిని ఆనందపరిచినాడు. జరిగిన వృత్తాంతా లన్నీ చెపుతున్న తండ్రితోనూ, ఆదరిస్తున్న బాంధవులతోనూ కొద్దిరోజులు గడిపినాడు.

తారాపురములో అతని భార్య బంధుమతీదేవి ప్రాతఃకాలాన నిద్ర లేచి భర్త కనబడక పోవడముచేత వెతికించి విఫల మనోరథురాలయి ఉద్యానములో తిరిగి తిరిగి విచారమువల్ల మరణానికి ఉద్యుక్తురా

గూడుంది. అప్పుడు మంత్రి అనంతస్వామి ఆమెను ఊరడించి "అమ్మా, మహీపాలుడు పనిమీద పరదేశము వెళ్ళినాడు. త్వరలోనే తిరిగి వస్తాడు" అని చెపితే బంధుమతి ఎలాగో శాంతించింది. పరదేశాల నుంచి వస్తున్న బ్రాహ్మణులను ఆమె సత్కరించి భర్తసంగతి అడుగుతున్నది. అందులో సంగమదత్తుడనే బ్రాహ్మణునికి తనభర్త ఆనవాలు చెప్పి వృత్తాంతము అడిగితే ఆయన "దేవీ, అటువంటి పురుషుని నేను చూడలేదు. అధైర్యపడకు. సత్కర్మలు చేస్తూ ఉంటే కాలక్రమేణ కార్యసిద్ధి అవుతుంది. నేను చూచిన విచిత్రవిషయ మొకటి నీకు చెపుతాను అని కథ ఆరంభించినాడు:

త్రి భు వ న రా జు క థ

నేను తీర్థయాత్రలు చేస్తూ హిమాలయ పర్వతాలలో ఉన్న మానస సరస్సుకు వెళ్ళి అక్కడ అద్దమువంటి మణి మందిరము చూచాను. అందులోనుంచి ఖడ్గహస్తు డొకడు దివ్యాంగనలతో బయలుదేరి తీరము చేరి అక్కడి ఉద్యానములో మధుపానక్రీడ చేస్తున్నాడు. వాళ్ళకు నేను కనబడకుండా దూరమునుంచి చూస్తున్నాను. ఇంతలో సుందరపురుషుడు ఒకడు ఎక్కడినుంచో తటాలున నాదగ్గిరికి వచ్చినాడు. అతనికి నేను చూచిన ఘటనచెప్పి ఉద్యానవనములో స్త్రీపురుషులను చూపించాను. ఆసుందరుడు తనసంగతి ఇలా చెప్పినాడు:

"నేను త్రిభువనపురము పరిపాలించే త్రిభువనప్రభువును. ఒకపాశుపతుడు కాపాలికుడు నన్ను చాలాదినములు ఆశ్రయించాడు. 'నీకేమి కావాలి?' అని నేనడిగితే ఆకాపాలికుడు బలఖడ్గము సాధించే సందర్భములో నాసహాయము కావలె నన్నాడు. సరే అన్నాను. వాడు నన్ను తీసుకొని అరణ్యములోకి వెళ్ళి రాత్రివేళ హోమాదులు చేసి బిలము కనిపెట్టి "వీరుడా, ముందునీవు ఇందులో ప్రవేశించు. దివ్యఖడ్గము లభింతే

గానే బయటకు వచ్చి నన్ను లోపలికి తీసుకువెళ్ళు. ఇలా చేస్తానని ప్రతిజ్ఞ చెయ్యి” అని చెప్పినాడు. నేను అలాగే చేసి బిలములో ప్రవేశించి అక్కడ మణిగృహము చూచాను. ఆరత్నపంజరములోనుంచి అసురకన్యకామణి వచ్చి నన్ను తీసుకు పోయి ప్రేమతో ఖడ్గ మిచ్చి “ఇది సర్వసిద్ధిప్రదము. ఆకాశగమనశక్తిప్రదము. దీనిని భద్రముగా కాపాడుకో” అని చెప్పింది. ఆమెతో నేను కొంతకాలముండి శపథము జ్ఞప్తికి వచ్చేసరికి వెలుపలికి వెళ్ళి ఆపాశుపతుని రత్నగృహములోకి తీసుకు వెళ్ళాను. పరివారముతో కూడిన ప్రమథకన్యతో నేనూ రెండో అసురకన్యతో పాశుపతుడూ ఉన్నాము. ఒకనాడు నేను మధుపానము చేత మైమరచి ఉన్నప్పుడు వాడు దొంగపాటున నాఖడ్గము అపహరించి దాని ప్రభావమువల్ల నన్ను బిలము వెలుపలికి నెట్టివేసినాడు. నేను వానిని పట్టుకోవలె నని పన్నెండేళ్ళనుంచి బిలద్వారములు వెతుకుతున్నాను. నాఅసురకన్యతో వాడు ఇన్నాళ్ళకు ఇక్కడ కనిపించాడు.

ఇంతలో ఆపాశుపతుడు మధుపానముచేత మత్తెక్కి పడుకొన్నాడు. త్రిభువనప్రభువు నెమ్మదిగా వాని దగ్గిరికి వెళ్ళి ఆఖడ్గము తీసుకొని దివ్యప్రభాసంపన్ను డయినాడు. ప్రభువు వానిని సంహరించక కాలితో తన్ని లేపి జడిపించి మళ్ళీ తనకు లభించిన అసురకన్యతో రత్నగృహములోకి వెళ్ళినాడు. పాశుపతుడు సిద్ధిభ్రష్టు డయినాడు. కృతకృత్యు లయినప్పటికీ కృతఘ్నులు చివరకు భ్రష్టు లవుతారు. నేను కళ్ళార చూచిన సంఘటన యిది.

దేవీ నీకుకూడా భర్తతో సంయోగము కలుగుతుంది. త్రిభువనప్రభువుకు ప్రియురాలితో పునస్సమాగమము కలగలేదా? సత్కర్మలు చేసేవారికి ఎన్నడూ నష్టము రాదు.

సంగమదత్తుడు ఈవిధముగా చెప్పినమీదట బంధుమతీదేవి ధనాదులతో అతనిని సత్కరించి పంపి కొంత శాంతి వహించింది.

మరునాడు సుమనసు డనే బ్రాహ్మణుడు అన్యదేశమునుంచి వస్తే అతనికి భర్త ఆనవాళ్ళు చెప్పి బంధుమతి వృత్తాంతము అడిగింది. "అమ్మా, నీభర్త లభిస్తాడు. సందేహము లేదు" అని బ్రాహ్మణుడు ఈకథ మొదలు పెట్టినాడు.

దమయంతి కథ

పూర్వము నిషధదేశాన్ని నలుడు పరిపాలిస్తూ ఉండేవాడు. అతడు భార్యకోసము వెతుకుతూ దమయంతి ఉన్నదని విన్నాడు. ఆమె తండ్రి విదర్భరాజు భీమదేవుడు. తనకన్యకు వరుని కోసము వెతుకుతూ నలుడు తగిన వాడని విన్నాడు. దమయంతి ఒకనాడు అంతఃపురోద్యానములో ఉన్న సరోవరములో జలక్రీడార్థము దిగింది. ఆకొలనులో ఒక రాజహంస కమలములూ, ఉత్పలములూ కొరుకుతూ ఉంటే దమయంతి చూచి ఉత్తరీయము తెచ్చి దానిమీద వేసి పట్టుకొన్నది. రాజహంస మనుష్య వాక్కులతో "రాజపుత్రీ, నన్ను విడిచిపెట్టు. నీకు మేలు చేస్తాను. నలమహారాజు నీకు తగిన భర్త. నీవు ఆ నిషధరాజుకు తగిన భార్యవు. మీఉభయులసంయోగానికి నేను కామదూత నవుతాను" అని పలికింది. దమయంతి సరే అని హంసను విడిచిపెట్టింది. అప్పుడే నలునిమీద అనురాగము కలగడముచేత దమయంతి నలునితప్ప ఇంకొకరిని వరించను అని హంసతో చెప్పింది.

హంస బయలుదేరి నిషధదేశము చేరి నలుడు కూర్చుని ఉన్న సరోవరతీరాన వాలింది. ఉత్తరీయము మీదవేసి నలుడు దాన్ని పట్టుకొన్నాడు. "రాజన్, నీకు మేలు చేయడానికి వచ్చాను. నన్ను విడు. విదర్భాధిపతి భీమరాజకూతురు దమయంతి మహాసౌందర్యవతి. నిన్ను గురించి నేను చెప్పేసరికి ఆమె నిన్నే వరించింది. ఆవార్త చెప్పడానికే వచ్చాను" అని పలికింది హంస. "విహగోత్తమా ధన్యుడను!" అని

నలుడు హంసను విడిచినాడు. హంస: సంపుటము కి
ఈసంగతి చెప్పింది. ...నని

దమయంతి అభిలాష ఎక్కువ అయింది. స్వయంవరానికి ఏర్పాటు చేయించమని తల్లితో చెప్పింది. ఆమె భర్తతో చెప్పింది. రాజులను ఆహ్వానించడానికి భీమరాజు దూతలను పంపినాడు. సకాలానికి రాజులు స్వయంవరార్థము విదర్భనగరానికి బయలుదేరినారు. నలుడుకూడా రథ మెక్కి వెళ్లుతున్నాడు. ఇంద్రాది దిక్పాలకులు దమయంతీ స్వయంవరము నారదమునివల్ల విని తమకుకూడా ఆమెమీద అభిలాష కలగడమువల్ల బయలుదేరినారు. నలునికి ఆమెమీద అనురాగమున్న దని తెలిసినప్పటికీ అతడు మార్గములో కనబడి ప్రణామము చెయ్యగానే వారు కూడబలుకుకొని ఉపాయముచేత "రాజా, నీవు దమయంతితో మాసంగతి చెప్పు. మాలో ఒకరిని వరించమను. మానవుని కోరడముకంటె మరణము లేని దేవతను వరించడము మంచి దని చెప్పు. మా వరప్రభావముచేత నీవు అదృశ్యుడవై అక్కడికి వెళ్ళగలవు" అని అతనిని కోరినారు. తప్పనిసరిగా నలుడు అంగీకరించి దమయంతి ఉన్న అంతఃపురానికి వెళ్ళి దేవతాసందేశము తెలిపినాడు విని దమయంతి "దేవతలు మహానుభావులే. అయినప్పటికీ నామనస్సు నలమహారాజుమీద లగ్న మయినది. ఆయనే నాభర్త" అని ఖండితముగా చెప్పింది. నలుడు నిజవృత్తాంతము ఆమెకు తెలిపి దిక్పాలకుల సన్నిధికి వెళ్లి జరిగిన సంగతి విన్నవించినాడు. వారు సంతోషించి "సత్యవాదీ, నీకు మేము వశ్యుల మయినాము. నీవు తలుచుకొన్నప్పుడు మేము వస్తాము" అన్నారు. తర్వాత దేవతలు నలునిరూపము ధరించి స్వయంవరమండపములోకి వెళ్ళి నలుని పార్శ్వమున ఉన్న పీఠాల మీదనే కూర్చున్నారు.

దమయంతిని వెంట బెట్టుకొని ఆమెసోదరుడు ఒక్కొక్కరాజునే

పరునాడు సుతునను డనే [illegible]రములో నడుస్తున్నాడు. నలమహా అతనికి భర్త అనవా[illegible]రు పురుషులను ఆమెసోదరుడు వింతగా [illegible] దమయంతి తనలో "దిక్పాలకులు అయిదుగురు నన్ను వంచించడానికి ఇలా చేస్తున్నారు. ఆరవపురుషుడు నలుడు" అని ఆలోచించి దేవతలవైపు తిరిగి స్పష్టముగా "లోకపాలకులారా, మీ నిజరూపాలు ధరించండి. నన్ను అనుగ్రహించండి. నామనస్సు నలమహారాజుమీద లగ్నమైనది. అన్యులు నాకు పరపురుషులు. మీకు ఈబుద్ధి ఎందుకు పుట్టింది?" అని ప్రార్థించింది. ఆమెవాక్కులు విని ఇంద్రాదులు నిజరూపాలు ధరించారు. నలుడు మాత్రము యథాప్రకారముగానే ఉన్నాడు. దమయంతి సంతోషముతో అతనిని చూచి మెడలో వరమాల వేసింది. పైనుంచి పుష్పవర్షము కురిసింది.

భీమరాజు నల దమయంతులకు వివాహము చేసినాడు. దేవతలు, రాజులు అతిథిసత్కారాలు పొంది నిజనివాసాలకు వెళ్ళినారు.

కలి, ద్వాపరుడు ఇంద్రాదులకు మార్గములో కనిపించారు. వారిద్దరూ దమయంతీ స్వయంవరానికి బయలుదేరారని గ్రహించి ఇంద్రాదులు వారితో "ఎందుకు విదర్భదేశానికి పోవడము? స్వయంవరము అయిపోయింది. దమయంతి నలుని వరించింది. మేము అక్కడ నుంచే వస్తున్నాము" అన్నారు. దుర్మార్గులయిన కలిద్వాపరులు మాటలు విని "మీవంటి దేవతలను విడిచిపెట్టి నరుడైన నలుని వరించిందా? అందుకు శిక్ష చేస్తాము. వాళ్ళిద్దరికీ వియోగముతప్పదు" అని ప్రతిజ్ఞ చేసి పోయినారు.

నలుడు మామగారింట్లో ఏడురోజులుండి తర్వాత దమయంతిని తనరాజధానికి తీసుకువెళ్ళినాడు. వారి ప్రేమ గౌరీశంకరుల ప్రేమకంటె అధికముగా ఉన్నది. శివునికి గౌరి అర్థశరీరము. నలునికి దమయంతి ఆత్మ. వారికి కాలక్రమేణ ఇంద్రసేనుడు అనే కుమారుడూ, ఇంద్రసేన

అనే కూతురూ కలిగినారు.

తన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకోడానికి కలి బహుకాలము కనిపెట్టుకొని ఉన్నాడు. శాస్త్రవిహితకర్మలు చేసే నలునిలో దోష మేమీ దొరక లేదు. చిరకాలానికి ఒకనాడు నలుడు మధుపానముచేత మైమరచి కాళ్లు కడుగుకోడము సంధ్య వార్చడమూ మరిచి పడుకొన్నాడు. ఎప్పుడూ కనిపెట్టుకొని ఉన్న కలికి ఈఅవకాశము దొరికింది. నలుని పొరపాటువల్ల కలి సందు చేసుకొని అతనిశరీరాన్ని ఆవహించినాడు. అప్పటినుంచీ నలుడు ధర్మమును మరిచి దురాచారాలు ప్రారంభించి నాడు. జూద మాడినాడు; దాసీజనముతో రమించినాడు; అసత్య వాక్కులు పలికినాడు; పగలు నిద్రించినాడు; రాత్రివేళల జాగరము చేసినాడు; వృథాగా ఇతరులను కోపపడినాడు; అన్యాయముగా ధనము పుచ్చుకొన్నాడు; యోగ్యులను అవమానించినాడు; అయోగ్యులను ఆదరించినాడు. ఇటువంటిపనులు చేసినాడు.

నలుని తమ్ముడు పుష్కరుడు సమయము కనిపెట్టి ద్వాపరుడు అత నిని ఆవహించినాడు. పుష్కరుడుకూడా దురాచారు డయినాడు.

పుష్కరునికి దాంత మనే పేరుగల సుందరధవళవృషభము ఉన్నది. నలుడు ఒకనాడు దాన్ని చూచి తనకు ఇమ్మని తమ్ముని అడిగినాడు. ద్వాపరుని ప్రేరణవల్ల పుష్కరుడు "ఈయెద్దు నీకు కావలిస్తే జూద ములో నన్ను గెలిచి తీసుకు వెళ్ళు" అన్నాడు. నలుడు వివేకహీనుడు డయిపోయి అతనితో జూదము ప్రారంభించినాడు. పందెములో వృష భము ఒకవొత్తు, నలుని యేనుగులు ఒకవొత్తు. ఎన్నిసారులు పందెము వేసినా నలుడు ఓడిపోతున్నాడు. మూడు రోజులలో నలుని కోశము (ఖజానా) బలగమూ పోయినవి. ఆట మానవలసిదని ఎంతమంది చెప్పినా కలి ప్రభావమువల్ల నలుడు వినలేదు. సమస్తమూ పోతుందని గ్రహించి దమయంతి తనబిడ్డలను రథ మెక్కించి తన తండ్రియింటికి పంపించింది.

నలుడు చివరకు రాజ్యము ఓడిపోయినాడు. పుష్కరుడు జయించిన ఉత్సాహములో "నీసొత్తు యావత్తూ జూదములో ఓడిపోయినావు. నావృషభానికి ఎదురుపందెముగా దమయంతిని ఉంచు" అన్నాడు. నలుడు మండిపడి ఏమీ మాటాడలేదు, పందెము వెయ్యలేదు. "నీభార్యను పణముగా (పందెములో సొత్తు) ఉంచని పక్షాన ఇద్దరూ నా దేశము విడిచిపెట్టి వెళ్ళవలె" అన్నాడు పుష్కరుడు.

దమయంతీసహితముగా నలుడు బయలుదేరినాడు, రాజపురుషులు వారిని రాష్ట్రము సరిహద్దుదాకా సాగనంపి వచ్చారు.

భార్యాభర్తలు అడవిలో నడుస్తున్నారు. దమయంతి పాదాన దర్భమొన గుచ్చుకోడముచేత ఉభయులూ అక్కడి సరోవర తీరాన విశ్రాంతి కోసము కూర్చున్నారు. వారికి ఆకలి వేసింది. ఇంతలో అక్కడికి రెండుహంసలు వచ్చినవి. పట్టుకొని ఆకలిబాధ తీర్చుకోవచ్చు నని నలుడు హంసలమీదికి ఉత్తరీయము విసిరినాడు. అవి ఉత్తరీయముతో పైకి ఎగిరిపోయినవి. "నీవు జూదమాడిన పాచికలు హంస రూపములో వచ్చి నీఉత్తరీయాన్ని కూడా ఎత్తుకు పోయినవి" అని ఆకాశవాణి వినబడ్డది. నలుడు చాలా విచారపడి దమయంతితో "ఇది విదర్భకు మార్గము: నీతండ్రియింటికి వెళ్ళుతుంది. ఈతోవ అంగదేశానికి పోతుంది. ఇది కోశలదేశానికి వెళుతుంది" అన్నాడు. "భర్త నన్ను విడిచిపెట్టి వెళుతాడేమో, ఈమార్గాలు ఎందుకు చూపిస్తున్నాడు?" అని దమయంతి భావించి భయపడ్డది.

దంపతులు వనఫలాలు తిని దర్భశయ్యమీద రాత్రి పడుకొన్నారు. ప్రయాణపుబడలికవల్ల దమయంతికి వెంటనే గాఢనిద్ర పట్టింది. కలి ప్రభావమువల్ల నలునికి నిద్రపట్టలేదు. ఆమె ఉత్తరీయము సగము చింపి కట్టుకొని నలుడు అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయినాడు.

తెల్లవారిన తర్వాత దమయంతి నిద్ర లేచింది. భర్త కనబడలేదు.

నలుడు తనను విసర్జించి వెళ్ళినాడని ఆసాధ్వి నానావిధముల దుఃఖించి అతడు వెనుకటికి చూపిన మార్గాన వెళ్ళింది. భర్త విరహాన ఆమెకు భక్తి ఏమాత్రమూ తగ్గలేదు. పాతివ్రత్య తేజస్సు ఆమెను ప్రమాదాలలో కాపాడింది. పాముపట్టునుంచి ఆమెను రక్షించిన బోయవాడు కామాతురుడై కష్టపెట్టబోయి భస్మమైనాడు. దైవవశాన ఆ లోకానికే వచ్చిన వర్తకుల బిడారముతో వెంట దమయంతి ప్రయాణముచేసి క్రమేణా సుబాహుమహారాజునగరము చేరింది. రాజపుత్రిక ఆమెను మేడమీద నుంచి చూచి పిలిపించింది. దమయంతిని మహాదేవి ఆదరించింది. దమయంతి వారిఅంతఃపురములోనే కాలక్షేపము చేస్తున్నది.

ఆమెతండ్రి భీమరాజు వీరిని వెతికించడానికి ఆప్తులను అన్నివైపులకూ పంపినాడు. బ్రాహ్మణవేషము ధరించిన సుషేణమంత్రి సుబాహురాజు స్థానికి వచ్చినాడు. క్రమేణ అతనిని దమయంతి, దమయంతిని అతడు గుర్తుపట్టి దుఃఖించారు. ఈసంగతి తెలిసి మహాదేవి భర్తతో దమయంతి తన చెల్లిలికూతు రని చెప్పింది. ఆమెను ఆదరించి రథ మెక్కించి సైన్యము సహాయ మిచ్చి సుషేణునివెంట విదర్భకు పంపించింది.

దమయంతి తనబిడ్డలను తీసుకొన్నది. తర్వాత తండ్రి సేవకుల ద్వారా భర్తను వెతికిస్తున్నది.

బాలాం వనే ప్రసుప్తాం
నృశంస సంత్యజ్య కుముదినీకాన్తామ్
ప్రాప్యైవాంబరఖండం
చంద్రాదృశ్యః క్వ యాతోఽసి!

బాలిక, కుముదినీబాల నయ్యయ్యో!
వనసుప్త యగుదాని వంచించి విడిచి
కైకొని అంబరఖండంబు చంద్ర,
ఎచ్చోటికి కగపడ కేగితి వాకొ!

అని నలుడు ఉండవచ్చు ననుకొన్న ప్రదేశాలలో బిగ్గరగా పాడ వలసిం దని ఋతుపర్ణరాజు చారులకు ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు.

అరణ్యములో నలుడు భార్యను విడిచి అరణ్యములో కొంతదూరము వెళ్ళినాడు. దావాగ్నిలో కాలిపోవడానికి సిద్ధముగా ఉన్న సర్పము రక్షించ మని వేడుకొన్నది. దయతో నలుడు ఆనాగమును రొమ్ముకు ఎత్తుకొని దూరముగా తీసుకువెళ్లి కింద విడిచిపెట్టబోయినాడు. "బిగ్గరగా పదిఅడుగులు లెక్కపెడుతూ వెళ్ళి నన్ను విడిచిపెట్టు" అని ప్రార్థించింది. సరే అని నలుడు పది లెక్కపెట్టేసరికి నాగము అతని లలాటభాగాన కాటు వేసింది. వెంటనే నలునిశరీరము నల్లబడిపోయింది. చేతులు పొట్టి అయినవి. వికారాకారము ఏర్పడ్డది. నాగమును చూసి నలుడు "ఎవరు నీవు? ఎందుకు ఇటువంటి ఉపకారము చేశావు?" అన్నాడు. "రాజన్, నేను కర్కోటక నాగరాజును. నీక్షేమము కోరి నిన్ను కరిచాను. అజ్ఞాతవాసములో ఉండేటప్పుడు ఉత్తమపురుషులు వికారరూపము ధరించడమువల్ల కార్యసిద్ధి అవుతుంది. అగ్నిశౌచము అనే పేరుగల ఈవస్త్రములజంట తీసుకో. ఈవస్త్రాలు చుట్టుకొన్నప్పుడు నిజరూపము వస్తుంది" అని ఇచ్చి కర్కోటకుడు వెళ్ళినాడు.

నలుడు ఆ అరణ్యముదాటి కోసలదేశము చేరి ఋతుపర్ణ మహారాజు దర్శనము చేసి అక్కడ హ్రస్వబాహువు అనే పేరుతో వంటవాడుగా కుదిరినాడు. పాకవిద్యలోనే కాక రథవిద్యలోకూడా పేరు పొందినాడు.

విదర్భాధిపతి చారులలో ఒకడు ఋతుపర్ణుని రాజధానికి వచ్చి హ్రస్వబాహువుచరిత్ర విని నలుడే అని భావించి, అతడు ఆస్థానానికి వచ్చినప్పుడు యుక్తిగా—

బాలిశ, కుముదినీబాల నయ్యయ్యో
వనసుప్త యగుదాని వంచించి విడిచి

నైకకొని అంబరఖండంబు చంద్ర
ఎచ్చోటి కగపడ కేగితి వాణ్కా!

వెఱ్ఱివాళ్ళవాక్కులవంటి ఆమాటలను అక్కడ ఉన్నవారు లెక్క చెయ్య లేదు. హ్రస్వబాహువుమాత్రము గీతికారూపములో ఇలా అన్నాడు.

క్షీణో ప్య ర్ధైక దేశం
చన్ద్రః ప్రాప్యాన్యమణ్డలం ప్రవిశన్
కుముదిన్యా యదదృశ్యో
జాత స్తత్కా నృశంసతా తస్య?

క్షీణుడై అంబరమ్మున కోణ మొంది
అన్యమండల సంగతుడైన యపుడు
కుముదినీకాంత కనులకు గోచరింప
డేని చంద్రుడు బాలిశు డెట్టు లగును?

ఈప్రత్యుత్తరము విని అతడు "ఏదో ఆపదవల్ల వికారరూపముతో ఉన్న నలుడని నిశ్చయించుకొని విదర్భాధిపతిదగ్గిరకి వెళ్ళి జరిగిన వృత్తాంతము విన్నవించినాడు. అప్పుడు దమయంతి తండ్రితో ఇలా చెప్పింది. "ఆయన మీఅల్లుడే అయితీరాలి. వంటవాని వేషములో ఉన్నాడు. ఆయనను ఇక్కడికి రప్పించడానికి ఋతుపర్ణమహారాజును రప్పించాలి. మీరు ఆరాజుసన్నిధికి దూతను పంపి ఇలా చెప్పమనండి: "నలమహారాజు ఏమయినాడో తెలియదు. ఆయన వృత్తాంతము ఏమీ తెలియలేదు. దమయంతికి రేపు ప్రాతఃకాలమే మళ్లీ స్వయంవరము. మీరు వెంటనే విదర్భకు వెళ్ళండి — అని." రథవిద్యలో నిపుణుడైన మీ అల్లుని శక్తివల్ల కోసలదేశమునుంచి ఒక్కరోజులోనే ఇక్కడికి వాడు రాగలుగుతాడు"

ఈమాటలకు భీమరాజు అంగీకరించినాడు. దమయంతి సందేశము నేర్పి దూతను కోసలదేశానికి పంపింది. అంతా అనుకొన్నట్టే జరిగింది. ఋతుపర్ణుడు "హ్రస్వబాహూ, నీకు అశ్వహృదయము తెలుసునన్నావు కదా. నీకు నేర్పుఉంటే నన్ను నేడే విదర్భకు తీసుకువెళ్ళు" అన్నాడు. వెంటనే హ్రస్వబాహువు ఉత్తమాశ్వములను కట్టి రథము సిద్ధము చేసినాడు. దమయంతి విషయమై అతనికి అనుమాన మేమీ లేదు. తనను అతనికి రప్పించడానికే మళ్ళీ స్వయంవరప్రశంస జరిగింది అనుకొన్నాడు.

ఋతుపర్ణుడు ఎక్కగానే హ్రస్వబాహువు రథమును మహావేగముగా తోలినాడు. మార్గములో గాలితాకుడుచేత రాజు ఉత్తరీయము జారి పడిపోయింది. ఉత్తరీయము తెచ్చుకొంటాను. రథము కొంచెము ఆపు అని ఋతుపర్ణుడంటే "రాజా, చాలా యోజనాలు వచ్చినాము. ఇంకెక్కడి ఉత్తరీయము" అన్నాడు హ్రస్వబాహువు. "నీవు నాకు రథవిద్య అశ్వహృదయము ఉపదేశించు. నీకు నేను అక్షవిద్య (జూదములో పాచికలు) ఉపదేశిస్తాను. దానివల్ల పాచికలు వశ్యమవుతవి. అన్నిపదార్థాల సంఖ్యలు వెంటనే తెలుస్తవి" అని ఋతుపర్ణుడు చెప్పి దృష్టాంతముగా పక్కన ఉన్న వృక్షముమీద పండ్లు మొదలయిన వాటిసంఖ్య ఇంత అని పలికినాడు. హ్రస్వబాహువు పరీక్షించాడు. లెక్క సరిపోయింది. అప్పుడు ఒకరివిద్య ఒకరు గ్రహించారు. అంతట హ్రస్వబాహువు శరీరములోనుంచి నల్లని పురుషుడు బయటికి వచ్చినాడు. అతనిని ఎవరు నీవు అని హ్రస్వబాహువు అడిగితే, వాడు "నేను కలిని. దమయంతి నిన్ను వరించిందన్న కోపముచేత నిన్ను ఆవహించాను. నీ సమస్త సంపదలూ పోగొట్టినాను. కర్కోటకుడు నిన్ను అడవిలో కాటు వేసినపుడు నీవు దగ్ధుడవు కాలేదు. నేను దగ్ధమైనాను నీలో ఉన్నాను. అకారణముగా అన్యులకు అపకారము చేసే

వాళ్ళకు ఎలాంటి మేలు కలుగుతుంది. వత్సా, వెళుతాను. ఇకమీదట భూమిమీదికి వెళ్ళడానికి నాకు అవకాశము లేకపోలేదు" అని అంతర్ధానము పొందినాడు. నలుడు పూర్వమువలె ధర్మబుద్ధి కలవాడయినాడు.

మళ్ళీ విధముతోటి నలుడు ఋతుపర్ణుని ఆనాడే విదర్భకు తీసుకువెళ్ళినాడు. ఋతుపర్ణుడు వచ్చిన కారణము తెలుసుకొన్నవాళ్ళు నవ్వినారు. అతడు రాజభవనము సమీపములో ఉన్న మందిరములో దిగినాడు.

ఆశ్చర్యకరమైన రథస్వనము విని నలుడు వచ్చినాడని భావించి సంగతి తెలుసుకొనిరమ్మని చేటికను పంపింది. చేటిక వెళ్ళి సంగతులు తెలుసుకొని దమయంతితో "దేవీ, నేను పోయి గ్రహించాను. నీకు మళ్ళీ స్వయంవరమని విని కోసలరాజు వచ్చినాడు. హ్రస్వబాహువు అనే వంటవాడు గొప్పరథసారథి అట. అతడు రాజును ఇంతిదూరము ఒకరోజులో చేర్చినాడట. నల్లనివికారరూపముతో ఉన్న ఆవంటవానిని పాకశాలలో చూచినాను. అతనిది విచిత్రశక్తి. పాత్రలలో నీరు స్వయముగా నిండుతుంది. వంటచెరుకు దాని అంతట అదే మండుతుంది. త్వరలోనే రకరకాల భోజనవస్తువులు సిద్ధమవుతవి" అని విన్నవించింది.

"అగ్నిదేవుడు వరుణదేవుడు నాభర్తకు వశ్యులు. ఆయన అశ్వహృదయము గ్రహించి రథము నడపడములో అద్వితీయుడు. ఏ కారణముచేతనో వికారరూపము వచ్చింది. నాతో వియోగమువల్లనేమో. ఇంకా బాగా విచారించాలి" అని దమయంతి ఆలోచించి తన బిడ్డలను అతని దగ్గిరికి తీసుకొని వెళ్ళమని చేటికి ఆన తిచ్చింది.

బిడ్డలు కనబడగానే నలుడు తన ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకొని కన్నీరు విడిచినాడు. "నాబిడ్డలుకూడా ఇలాగేఉంటారు. వాళ్ళు మాతామహుని గృహములో ఉన్నారు. వీళ్ళను చూచేసరికి వాళ్ళు జ్ఞప్తికి వచ్చారు. అందుచేత కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్నాను" అని అతడు సమాధానము చెప్పినాడు. ఈసంగతు లన్నీ చేటిక వెంటనే దమయంతికి తెలియజేసింది.

[illegible] దమయంతి మర్నాడు చేటికను పిలిచి ఋతుపర్ణ మహారాజుగారి వంటవానితో "నీకు సాటి వంటవాడు లోకములో లేడని ప్రసిద్ధి. ఈపూట మామందిరానికి వచ్చి పాకము చేసిపెట్టు" అని నామాటగా అతనితో చెప్పు" అని పంపించింది. చేటిక మాటలు విని నలుడు ఋతుపర్ణుని సమ్మతిమీద దమయంతీమందిరానికి వచ్చినాడు.

అతనితో దమయంతి "నీవు ఈ వేషములో ఉన్న నలమహారాజువు కావా? ఎందుకు నన్ను ఈవిచారసముద్రములోనుంచి ఒడ్డుకు చేర్చవు?" అని ప్రార్థించింది. సిగ్గు, అనురాగము, సంతోషము కలతపెట్టుతూ ఉండగా తల వంచుకొని "అవును. నిన్ను సంతాపపెట్టిన ఆనలుడ నిట్లయినాను!" అని గద్గదకంఠముతో అన్నాడు.

"మీకు ఈరూపము ఎందుకు వచ్చింది?" అని దమయంతి అడిగితే నలుడు కర్కోటకనాగుని సంగతి మొదలుకొని కలి విడిచిపోయిన క్షణము వరకూ తన వృత్తాంతము చెప్పి కర్కోటకు డిచ్చిన అగ్నిశౌచ వస్త్రములు ధరించి నిజరూపము పొందినాడు.

దమయంతి మహానందములో మునిగిపోయింది. ఈవృత్తాంతము వెంటనే భీమరాజుకు ఆమె పరిచారికలు చెప్పినారు. ఆయన వచ్చి నలదమయంతులను అభినందించి నగరములో మహోత్సవము చేయించినాడు. భీమరాజు చేసిన సత్కారాలకు ఋతుపర్ణుడు చాలా ఆనందించి నలమహారాజును ఆదరించి సెలవు పుచ్చుకొని కోసలదేశానికి వెళ్ళిపోయినాడు.

నలుడు కొద్దిరోజులు మామగారింట్లో ఉండి తర్వాత భీమరాజు సైన్యమును తీసుకొని నిషధదేశానికి వెళ్ళి జూదములో పుష్కరుని గెలిచినాడు. ద్వాపరుడు విడిచిపోవడముచేత పుష్కరుడు వినతు డయినాడు. నలుడు కరుణతో అతనికి కొంతదేశ మిచ్చినాడు. తర్వాత నల దమయంతులు సుఖముగా ఉన్నారు.

ఇలా చెప్పి సుమనసుడు బంధుమతితో "దేవీ, ఈవిధముగా ఉన్నతవంశజులుకూడా కష్టాలు అనుభవించి చివరకు సుఖాలు పొందు తారు. సూర్యుడు అస్తమించి కదా ఉదయిస్తాడు? కాబట్టి పుణ్యాత్మురాల వయిన నీకు శీఘ్రముగానే భర్తతో సమాగమ మవుతుంది. ధైర్యము వహించు. దుఃఖము విడిచిపెట్టు. భర్తను రప్పించే శుభకర్మలు చేయిస్తూ ఉండు" అని చెప్పినారు.

చల్లని మాటలు చెప్పిన ఆ మంచిబ్రాహ్మణునికి బంధుమతీదేవి ధనాదిసత్కారము చేసి భర్త రాకను ఎదురు చూస్తూ ఉన్నది. తర్వాత కొద్దిరోజులలో మహీపాలుడు తల్లిదండ్రులతో సహా వచ్చి భార్యకు నేత్రోత్సవము చేసినాడు.

మరుభూతి చెప్పిన కథ విని నరవాహనదత్తాదులు చాలా సంతోషించారు.

అలంకారవతీ లంబకము

మూడవ సంపుటము

సమాప్తము.